

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Portal-MĂIASTRA

ISSN: 1841-0642

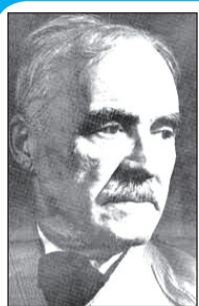
portal_maiastra@yahoo.com

Anul XIX, Nr. 3(74)/2023

Trimestrial de cultură editat de CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE GORJ
cu sprijinul CONSILIULUI JUDEȚEAN GORJ

TABLETE

GORJIUL ȘI GORJANUL

„Sub acest titlu, într-un recent număr al ziarului „Adevărul”, marele scriitor Tudor Arghezi ne face – modest – o confesiune, care înregistrează totuși în ea destinul unui om, pentru care s-au deschis cu dărnicie porțile atâtor temnițe.

Domniasa n-a uitat însă «adăpostul» oferit de lagărul de la Tg.-Jiu, care – trezindu-k imagini autohtone – în noi desmorțește vechi amintiri, în care l-am recunoscut: același caracter, cu aceeași tărie, cu aceeași aleasă demnitate. – Artistul era în-lănțuit!... Scriitorul Tudor Arghezi ne aduce o laudă

personală și un cuvânt de frumoasă prețuire tânărului nostru colaborator, Picador, recunoscând într'însul un real talent al satirei.

Mulțumindu-i pentru cinstea se face trudei noastre de fiecare zi, ne îngăduim a reda mai jos rândurile sale (Jean Bărbulescu):

«E aproape ridicol – scrie Arghezi – că și ofensele, odată trecute în amintire, îți fac plăcere să-ți fie evocate.

Astfel, lagărul din Târgu-Jiu, trăit în 1943, pe la sfârșitul toamnei și începutul iernii, îmi trece pe dinainte, oricâteori ajunge până la mine un zvon sau mă întâlnesc cu câte unul din «colegii» de internare. Cei mai mulți din ei pentru mine au dispărut. O simplă știre banală de ziar, că proprietarul unui cal furat, la Novaci ori la Bumbești, dă re-

compensă cui îi va conserva iluzia că-l mai găsește, joacă rolul unui declin. Imaginile lagărului se îmbulzesc. Sumedenii de privesc și personaje se succed într-un film al aducerilor aminte, fără sfârșit.

Oamenii, și cei mai antipatici, cu care ai viețuit un timp la închisoare, constrânși la monotonia supravegheată a unui program jignitor pentru toți, îți reapar transfigurați, fiecare în dimensiunile și culorile unei păpuși, aruncată în

Gheorghe GRIGURCU

O carte despre Labiș

Student fiind pentru un scurt timp, în 1954, al Școlii de literatură, devenisem, la sediul acesteia, fostul muzeu Toma Stelian care este azi al conducerii PSD, vecin de dormitor cu Nicolae Labiș. Aflat deja la începutul reputației ce i se cuvenea, junele poet era departe de vreo urmă de suficiență, de „poză” astfel cum se întâmplă adesea în împrejurări similare. Meditativ, firesc în spusele și în comportarea sa cu semenii, avea aerul unei pregătiri, al unei așteptări a ceva important aidoma unui

examen dificil al vieții. Nota de maturitate înscrisă pe chipul său copilăresc, care acum ar putea fi interpretată drept un stigmat al timpului nerăbdător, în loc de-a distanța, inspira încredere. Cu câte o carte sau un caiet în mână, dând mereu impresia că se duce undeva pentru a citi ori a scrie. Concentrarea sa era un chip al modestiei scriitorului urmându-și la vedere destinul. Adesea îl vedeam în

compania lui Portik Imre, după toate probabilitățile cel mai bun prieten al ultimilor săi ani. În volumul cu apariție postumă al acestuia închinat lui Labiș, apar aprecieri asupra poetului menite a justifica deopotrivă marea prețuire pe care i-o inspira și caldă apropiere ce se crease între ei: „el avea ceva în plus față de cei de vârsta lui: erudiția, curajul de a gândi cu capul lui, angajarea sinceră, nesimulată, la cauza celor sărmani, cunoașterea vieții literare cu care s-a familiarizat în cer-

cul prietenilor și colegilor de breaslă din Iași. Era un om sincer și cinstit, atât cu el însuși, cât și cu alții, și gata de sacrificiu pentru semenii săi”. Dar și: „O altă calitate, ce în ochii multora a devenit un păcat de neiertat, i-a fost că nu respecta interdicția comună dogmatismului de orice fel, anume: «crede și nu cerceta»”. De aici starea conflictuală la care n-a întârziat să ajungă cu literații nu puțini infeudați dogmei

O clarificatoare antologie tematică

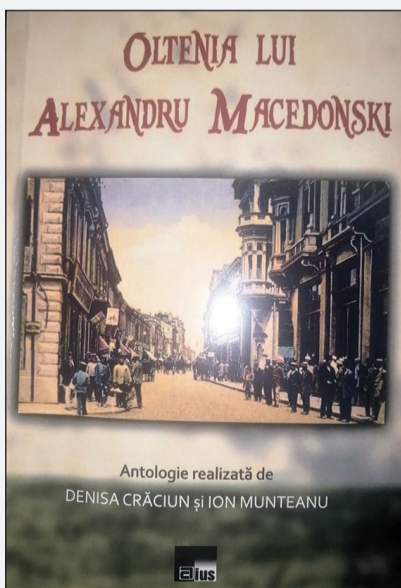
„OLTENIA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI”

Antologie realizată de Denisa Crăciun și Ion Munteanu. Prefață de Ion Munteanu (Editura AIUS, Craiova, 2022, 208 p.)

De numele poetului, prozatorului și eseistului Ion Munteanu (n. 5 august 1961, Goiești – Mălăiești, Dolj) se leagă înființarea Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski”, la prima ediție din 12-13 mai 2019 participând și noi, mai exact la activitățile de la Primăria Goiești, care au constat într-un simpozion și o vizită la conacul familiei Macedonski de la Pometești și Adâncata (azi Popeasa), unde, în fața clădirii de pe deal aflate în restaurare, iarăși a avut loc un antrenant spectacol literar-muzical. Prima zi de activități, cu deschiderea festivă la Consiliul Județean Dolj și un prim simpozion la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, se desfășurase la Craiova.

Ca autor al lucrării „Alexandru Macedonski – palatul fermecat. Eseu asupra barocului macedonskian” (1997), - despre care se scriseseră cronici elogioase, dintre care amintim comentariul mai amplu al criticului Gheorghe Grigurcu, în „România literară”, nr. 22/ 2007,

- eram în temă cu viața și opera bardului ce evocase în poezia și proza sa oameni și locuri de pe frumoasa Vale a Amaradiiei, satul meu natal

(amintit de Macedonski în proza „Verigă țiganul”) situându-se nu departe de locurile în care autorul cunoscutelor *Noapți și Rondeluri* își petrecuse zile de neuitat din copilăria sa. Poetul se născuse la București, la 14 martie 1854, dar familia ofițerului avea case și la Craiova, unde copilul va urma școala, dar își va petrece mare parte din copilărie la Pometești și Adâncata, proprietăți ale familiei de pe Valea Amaradiiei doljene. Conacele boierești de la Pometești și Adâncata intraseră în proprietatea familiei, odată cu recăsătorirea în 1834 a Ecaterinei Urdăreanu-Brăiloiu cu pitarul Dumitru Pârâianu (fica din prima căsătorie a Ecaterinei, Maria Fisența-Pârâianu, va fi mama poetului prin alianța cu locotenentul Al. Macedonski). Pitarul Dumitru Pârâianu („taica-moșul”, cum îi zice poetul), era un boier cu mare avere în zonă, loturi agricole, curele cu pășuni și pădure, mori, hanuri (în „Viața lui Alexandru Macedonski” din 1966, Adrian Marino stabilea documentat că averea de „bunuri mișcătoare” a pitarului se ridica la 751 de galbeni austrieci, adică „23.636 parale 20”...).

Zenovie CĂRLUGEA

GORJIUL și GORJANUL

↳ *Urmare din pag. 1*

sus și jucată în labele de mătă, ale destinului, amuzat să le zgârie și să scoată din tărățele lor o picătură de sânge. Iată-i trecând unul după altul în grupe și convoaie, pe un petic de viață. Din cabanele lor de mucava la bucătărie, la atelier, la zăbrelele porților interioare. Prin crăpături se zărește carul cu boi al țaranului liber, pe șoseaua notedă, străbătută la pas, cu copita și opinca. și opinca

A mai venit cineva de la București cu două geamantane... Poate că-ți aduce vreo scri-soare. E un nou deținut însoțit de agentul de poliție, însărcinat cu depozitarea lui în loc păzit cu sârmă ghimpată și santinelă... Ce a mai făcut și acesta?... Nu a făcut nimic. I-a scăpat o vorbă către prietenul de încredere, care l-a denunțat contra unui bon de plată achitat într-un birou confidențial. Lumea îl impresoră: ce mai e nou? Individul nu prezintă niciun interes și încercând să paradeze eroic, îi bate inima de o fri-că ascunsă.

Nu cred să existe o instituție mai eficace pentru educarea și apropierea oamenilor ca puș-căria, în toate formele ei, născocite de civilizația becului electric și a transformatorului motorizat. Arta de a governa cu lacăt și cu condeiul amorțit are nevoie de acest indispensabil adju-tant. Un bun reformator, purtător de grijă față de seminiția umană, va putea să și facă un ideal din înmulțirea temnițelor organizate cu o porție vas-tă pentru cultura în smerenia, umiliția și trivialisarea sentimentului de independență, propice condiției umane.

Alte închisori și arestări din timpul înde-letnicirilor mele de scrib, aproape le-am uitat, ori îmi amintesc de ele incidental, din când în când, prin coincidență fortuită. Lagărul din Tg-Jiu îmi e constant și periodic prezent. La o săp-tămână, la două, poșta oltenească îmi aduce zia-rul «Gorjanul». Cum sunt și eu o țără Gorjan, odată prin lagăr și odată prin descendență, mă reped numaidecât să-l desfac. Am neamuri de Tudori la Cărbunești, pe care nici nu le cunosc. Dar mi-e dor de ele. Materialul ziarului mă interesează orișicum și orișicând, fie că un sătean are de vânzare două „dramuri” de pământ, fie că s-a sfințit biserica din Huluba-Pociovaliște, ori că familia Pupăzan din Bârsești face un parastas pentru fiul ei Paulică, decedat acum un an „după o suferință numai de două ore”.

Directorul ziarului, d. Jean Bărbulescu, îl scoate de 23 de ani. E un personaj scurtac, bon-doc și un om de mare ispravă, de care mă leagă o ineluctabilă suvenire. Lua drumul adeseori până la închisoare. Mă aștepta în biroul coman-dantului, colonelul Leoveanu, - alt mare om cumsecade – și scotea din buzunarul paltonului, pentru deținut, o sticlă de „apă minerală”. Clocea sub dop, de ani de zile, cel mai bun vin sau rachiu. La pușcărie, o picătură de drojdie e animatoare.

Ultimul număr al gazetei d-lui Jean Bărbulescu, care trebuie felicitat, descoperă și un real talent de satiră strtecurată. Semnătura *Pica-dor*, din articolul „O recenzie cu reflecții digita-le” e revelatoare. Gorjul e sărac și chinuit. Gor-jul a dat pe Tudor Vladimirescu. Gorjul e viu. Gorjul gândește. Sus, Gorjule, sus!»

T. Arghezi

(„Gorjanul”, Anul XXIII, No 45, Tg.-Jiu, 11 Decembrie 1946, p. 1.)

O carte despre Labiș

↳ *Urmare din pag. 1*

ideologice, în acel deceniu de maximă presiune a regimului comunist asupra intelectualității. Respirația liberă a poetului nu putea a nu provo-ca riposta puterii. Acuzat de introducerea și colportarea unor cărți și publicații interzise, de intenția de a-l vizita pe Arghezi, de admirația sa pentru „literatura putrefactă burghezo-moșie-rească”, s-a văzut pus în discuție în adunarea Școlii pentru „abateri disciplinare”. Nefastul di-rector al instituției, medicul comunist ilegalist Petre Iosif, îl obligase pe Portik a scrie, aproape sub dictare, un text de condamnare a prietenu-lui său. Pentru moment Labiș „a scăpat doar cu o consemnare în școală, mi se pare pe trei săp-tămâni, la fel ca și liceenii interni surprinși de vreun cadru didactic fumând în budă”. Reaua voință politică în dura sa stereotipie își dădea mâna cu evidenta invidie a unor confrăți: „nu trebuie uitat că dacă el, în cei doi ani de la școală «trudind penița» mai mult și mai bine decât ori-care altul dintre noi, și-a creat un renume de poet autentic, adversarii lui i-au creionat unul de bețiv, apolitic, nonconformist, apartinic și imoral până la vampirism”.

Dar importanța crescândă a prezenței tă-nărului poet devine tot mai provocatoare, astfel că el constituie în curând obiectul unui atac al însuși președintelui Uniunii Scriitorilor, Mihai Beniuc, la primul „Congres al Scriitorilor din R.P.R.”, desfășurat în 1956. Diagnosticul grav pus de acesta în duhul inclementei morale pro-letare: „Snobism, evazionism, influențe ale ide-ologiei burgheze, infiltrații liberaliste în capul artistului, slaba pregătire ideologică, lipsa de contact cu realitatea, precum și confuzii cu pri-vire la raportul dintre libertate și îndrumare, pot face câteodată și la noi pe unii să alunece în gro-pile de lângă drum și să pornească după focuri mincinoase de comori inexistente”. E adevărat, poezia lui Labiș citată în sprijinul reproșurilor ce i s-au adus dă glas metaforic unui protest fără echivoc împotriva tiraniei totalitare: „Dacă cine-va gigantic ar veni/ Și mi-ar rosti: Eu îți dau viața toată/ neînceptută, necăpătată,/ Dar să mi-o dai mie/ S-o duc înspre visata zare purpurie/ Pe drum neocolit, de netezime,/ Pe drumul neștiut decât de mine.../ Deci astfel de mi-ar spune/ Eu aș simți că tot ce-mi spune-i putred/ Cu hotărâre i-aș răspunde: -Nu cred!”. O altă lovitură pe care a primit-o Labiș, nu mai puțin dureroasă întrucât avea o țintă intimă, a venit din partea lui George (Geo) Mărgărit, care-i dădea simțământul de a fi realizat o prietenie aparte. L-am văzut pe Labiș în mai multe rânduri alături de remarcabilul cărturar mult apreciat de G. Călinescu, inclusiv la conferința marelui critic despre Cehov, ținută în aula Academiei, așezați pe primul rând al balco-nului destinat publicului. Un cuplu al literelor care atrăgea atenția. Alături de G. Călinescu, la prezidiu, Sadoveanu luându-i din mână paginile ce erau citite spre a le rândui cu grijă. Studenți-lor Școlii de literatură li se făcea uneori onoarea de a fi invitați la asemenea evenimente acade-mice... Până acum n-am știut de articolul ne-prielnic cu care a întâmpinat Mărgărit volumul *Primele iubiri*, afirmând: „Faptul este însă că po-etul experimentat în captarea peisajului prin coardele lui fonetice, n-a reușit până acum să cânte frumusețea umană, noblețea ei creatoare... De asemenea, ca portretist al constructoru-lui vieții care i-a pus litera-n mână, N. Labiș - vi-gurosul, înamoratul versului zgrunțuros, e un versificator. I s-a reproșat lui Labiș încrâncena-rea și duritatea, poza filozofă ca și exclamația

goală. Într-o bună măsură reproșul e întemeiat”. Nu-mi dau seama ce s-a întâmplat. Mie unuia, Geo Mărgărit, cel ce a avut la rândul său o soartă tristă și cu care mă bucuram să stau de vorbă, mi-a lăsat impresia unui înalt spirit învins. Nu știu ce a conturbat relația sa cu Labiș atât de grav, încât acesta, după cum relatează Portik, a ajuns a-l socoti un „trădător”, „cel mai înverșu-nat dușman al meu”...

Cât privește sfârșitul tragic al lui Labiș, pri-etenul său a cules de pe buzele poetului, pe când se afla pe patul de moarte, dovada unui asasinat: „Spune-mi, cum a dat nenorocirea asta peste capul tău? Ai fost beat? –Nu, n-am fost beat. E adevărat că am băut în după-amiaza și în seara aceea, dar nici măcar amețit n-am fost. –Cum ai putut să cazi sub tramvai, treaz? – Nu am căzut singur, am fost îmbrâncit din spate de cineva... -De cine, îl cunoști? –Nu știu cine a fost. N-am avut timp să mă uit înapoi, pentru că îmbrâncirea m-a proiectat, cu brațele ridicate, pe grătar între vagoane”. Și aici se cuvine a men-ționa o altă „prietenie”, să zicem involuntară de care a avut parte nefericitul poet, cea cu Aurel Covaci. Personaj sumbru, acesta a primit fără dar și poate misiunea de a-l supraveghea zi și noapte, până la ultima suflare pe cel devenit suspect în privirea vigilentă a autorităților. Lipit de poet cum o malefică umbră, domiciliat îm-preună cu noi în clădirea Școlii, acest Covaci a mimat o bunăvoință și față de subsemnatul pen-tru a mă iscodi asupra lecturilor și mai cu seamă asupra întâlnirilor mele cu scriitorii interbelici pe care îi căutam cu pasiune. Drept urmare, aflând că i-am vizitat pe Arghezi și pe văduva lui E. Lovi-nescu, Ecaterina Bălăceanu-Lovinescu, la sediul fostului cenanclu Sburătorul, conducerea Școlii m-a exmatriculat sub calificativul primejdios de „dușman al poporului”. Cine a rostit rechizitoriul crunt la ședința de exmatriculare, desfășurată pentru mai mult efect chiar într-un Ajun de Cră-ciun? Desigur Covaci. Iată cuvintele sale asupra fatalului accident al lui Labiș: „Între ora 22 și ora 3 noaptea, el n-a mai fost cu mine, ci cu alții și aceia au vorbit și au povestit detalii. De fapt, e vorba despre un lucru cât se poate de obișnuit: lunecuș într-o stație de tramvai. Alunecare și că-dere între cele două vagoane ale tramvaiului”. Și comentariul îndreptățit al lui Portik: „Mă sur-prinde răceala cu care Covaci își aduce aminte de tragicul eveniment. Am mai amintit în altă parte că el s-a eschivat să dea vreo informație cu privire la cele suferite de Labiș. (...) Motivându-și astfel tăcerea, dă de înțeles că are multe de spus, ceea ce eu nu pun la îndoială nici o clipă, însă când te uiți atent în copca făcută de el, în loc de apă limpede, ți-e dat să vezi apă tulbure”. Există însă și o oribilă bănuială la care Portik nu se referă... Să mai adaug doar că, în vreme ce colegii mei de la Școala de literatură se fereau după ședința de pomină a se mai apropia de mine, câțiva dintre ei ajungând a mă „demasca” la gazeta de perete a instituției, la plecarea Labiș a fost singurul care m-a îmbrățișat, oferindu-mi în dar un volum din *Opera dramatică* a lui Blaga, carte firește interzisă. A fost ultima noastră în-tâlnire. Scrierea pe care Portik i-o consacră neuitatului său prieten e aidoma unui buchet de flori perene așezat pios pe mormântul poetului.

Gheorghe GRIGURCU

Portik Imre, *Hora morții. Consemnări des-pre prietenul meu Nicole Labiș*, ediție îngrijită de profesor Florin Diac, Ed. Oscar Print, 2022.

„OLTENIA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI”

Să precizez că lotul de casă cumpărat de bunicul meu dinspre mamă, preot originar din Crușețu, Dumitru Milculescu, în Valea Boului, avusese pe el un „conac al Pârâienilor”, după mărturisirea mamei mele Eugenia (1923-2010), căsătorită cu preotul Nicolae Cârlogea (1912-1994). Prin grădina casei natale, îmi aduc aminte, copil fiind, găseam împreună cu fratele meu mai mare Alexandru (n.1948), ușor scormonind pământul, diferite resturi de obiecte... „de la conac” (păpușele de porțelan, cioburi de farfurii cu desene colorate, tacâmuri, diferite componente metalice...). Salba de sate de pe Valea Amaradiiei, de la Mălăiești la Valea Boului, era cutreierată de cunoscutul lăutar Verigă țiganul, rapsod recunoscut al eposului țărănesc din zonă, căruia Macedonski îi face un portret memorabil în proza respectivă.

Di Ion Munteanu, făcând un fel de „arheologie sentimentală”, precizează că, fiind de loc din Mălăiești, mai apropiat de conacele lui Macedonski, aparține „aceleiași «matrici energetice» a Văii Amaradiiei, născându-ne ceva mai la vale, în satul Mălăiești, la trei sate de Pometești, pe aceeași parte a râului, și la mai bine de un secol distanță...”

*

Iată cum se leagă lucrurile și cum dl ION MUNTEANU, membru din 2008 al Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor, a făcut toate demersurile la Craiova și la Primăria din Goiești pentru înființarea Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski”, ajuns în 2023 la a V-a ediție. Participând doar la prima ediție din 2019, am avut ulterior surpriza să constat că, anual, dl Munteanu s-a îngrijit de apariția CAIETELOR AL. MACEDONSKI, din care au apărut acum patru culegeri masive, conținând lucrările prezentate de participanți la simpozioanele respective (I, 2019; II, 2020; III, 2021; IV, 2022, fiind pe cale și vol. V, conținând lucrările de la ediția din 2-3 iunie 2023, de toate 45!). Este, desigur, un merit ce nu poate fi contestat al scriitorului Ion Munteanu, care, dincolo de cărțile de poezii și romane, are un doctorat în filozofie, în cadrul Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române, cu tema „Mit și filosofie în cosmologia lui Lucian Blaga”, conducător științific fiind prof. univ. dr. Gheorghe Vlăduțescu (lucrarea, cu același titlu, a fost publicată, în anul 2006, la Editura Scrisul Românesc din Craiova). Nu putem trece cu vederea că absolventul Facultății de Istorie-Filosofie, secția Filosofie-Istorie, din cadrul Universității București, profesând în învățământul preuniversitar și universitar (la disciplina Filosofie-sociologie), a fost îngrijitorul unor lucrări aparținând unor nume celebre, editate în mod științific, semnând note asupra edițiilor și repere bio-bibliografice: Constantin Rădulescu-Motru (*Cultura română și politicianismul*, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1995), Gabriel Tarde (*Legile sociale. Schița unei sociologii*, Editura Beladi, Craiova, 2005), G. Palante (*Tratat de sociologie*, Editura Beladi, Craiova, 2006), A. D. Xenopol (*Conceptia sociologică*, Editura Beladi, Craiova, 2006), Charles Darwin (*Originea speciilor*, Editura Beladi, Craiova, 2007).

Putem adăuga la acestea antologiile „LU-

MINA NOPTILOR LUI MACEDONSKI” (Editura Eikon, Târgul de carte Bookfest, 2023) și „OLTENIA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI” (Aius, 2022).

OLTENIA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI este, în cadrul unui ciclu proiectat, o primă antologie, tematică, reproducând texte poetice, proze și articole din revista „Literatorul” (din 9 sept și 10 octombrie 1882 și nr. 2/1884) privitoare la vizitele făcute la mănăstirile *Horezu*, *Sfântul Dumitru* din Craiova și *Polovragi* în calitatea de comisar extraordinar al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, numit de ministrul V. A. Urechia, cel care-l decorase cu medalia *Bene merenti* clasa I, pe care doar Vasile Alecsandri o obținuse...

Antologia, realizată la inițiativa unor scriitori craioveni (Ion Munteanu, Denisa Crăciun și Iulian Ionașcu, ultimii doi stabiliți în Franța) și cu sprijinul dlui Lucian Dindirică, director al Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” și al dlui Laurențiu-Florian Tudor, director al Casei de cultură „Traian Demetrescu” din Craiova, a apărut cu prilejul celei de-a patra ediții a Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski” organizat în Cetatea Băniei (27-28 mai 2022). Volumul cuprinde „majoritatea poemelor și prozelor dedicate Olteniei natale” (poetul este născut, totuși, la București!), publicate antum sau postum, precum și „articole, reportaje și note din revista «Literatorul» despre monumentele istorice ale «Țării Oltului», cum numește poetul regiunea, și despre oamenii ei de care era atât de mândru, numindu-i «patrioții mei compatrioți»”.

Textele reproduse sunt însoțite de facsimile ale unor fotografii, picturi, desene vechi privind realități din Oltenia de altădată. Ca lucrări de bază în realizarea antologiei de față au fost folosite ediția de *Opere* realizată în trei volume de Mircea Coloșenco, având o *Introducere* semnată de Eugen Simion (Fundatia Națională pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, I-II, 2004; III, 2007), precum și volumele I-III ale *Caietelor macedonskiene* (Eikon, 2019-2021) conținând interesante studii și comunicări privind viața și opera scriitorului.

Prefața, semnată de dl Ion Munteanu, este structurată în trei secvențe, evocând succint, în relație cu opera, „nostalgia copilăriei” (I), „Craiova văzută din trăsura lui Macedonski” (II) și „Macedonski comisar al Ministerului Culturii și Instrucțiunii Publice și mănăstirile Olteniei” (III).

„Legăturile lui Alexandru Macedonski cu Oltenia copilăriei sale - scrie prefațatorul - sunt foarte puternice, în special cu mirifica vale a Amaradiiei unde, din numeroasele sale mărturii în versuri, în proză sau în alte însemnări, viitorul poet va fi descoperit lumea și se va fi îndrăgostit de ea.” Trimiteri se pot găsi atât la comuna Goiești (în Mălăiești, sat component, este născut dl

Ion Munteanu) cât și la Pometești și Adâncata. De asemenea orașul Craiova „ocupă un loc central în amintirile lui duioase de mai târziu, regăsindu-se și în câteva creații literare de maturitate”. Casa familiei se afla în „Mahalaoa Sf. Ioan Sebastian” (a „Cernăteștilor”), la marginea orașului vechi. Poetul a urmat cursurile la „Lyceul/Gimnasiul Mare” din Craiova (fostul local al Liceului Carol), până în clasa a V-a, după care pleacă în străinătate, la Viena (1870), apoi la Genova, Veneția, Florența, Napoli (1871), trecând la întoarcere, în 1873, prin Gleichenberg, Ischia...

Acum, elev la gimnaziul craiovean fiind, scrie și primele sale poezii (unele vor fi inserate în volumul de debut „Prima verba” din 1872),

Craiova fiind „cel de-al doilea cămin al viitorului poet”. În proza „Dramă banală” (1896), departe de a fi „poetică” precum „Thalassa” (1916), „imn frenetic al simțurilor” scrisă într-un stil „flaboaiant” și într-un „metaforism ce sfârșește prin a plictisi”! (G. Călinescu), Macedonski evocă, cu un remarcabil realism, în pastă de epocă, geografia Craiovei de altădată, cu prilejul morții și slujbei de înmormântare a bunicului său Dimitrie Pârâianu, ce a avut loc, cu mare alai,

la biserica „Sfântul Nicolae-beli-vacă”, după care trupul neînsuflit al boierului („serdarul Calomfil” în proză) va fi condus spre „bariera Craiovei”, de unde într-o căruță va ajunge la sfârșitul zilei la cimitirul de la moșia Pometești. Proza ne amintește de alta, „Pe drum de poștă” („Cartea de aur”, 1902), considerată o „capodoperă” (Iosif Cheie-Pantea, „De la Eminescu la Nichita Stănescu”, Ed. Excelsior Art, 2002) în care este evocată vestea morții generalului, în septembrie 1869, zice-se „otrăvit” de adversarii politici, primită de mamă la Craiova și drumul cu careta înhamată cu doisprezece cai de poștă (mănată de trei surugii, pe capră cu un soldat), noaptea, spre București, alături de mamă fiind „un băiețandru, între treisprezece și paisprezece ani”. Tatăl, - evocat și în poezia „La defunctul meu părinte, Generalul Alex. D. Macedonski”, inclusă în volumul „Prima verba” și datată în manuscris: „Viena, 1870”, - fusese prim-adjunct al Domnitorului și Șef al Statului Major Domnesc după Unirea Principatelor, ministrul de Război, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

În ceea ce ne privește, am încercat în eseul nostru din 1997, privind formula structurant-estetică de *mixtum compositum* a „barocului macedonskian”, să evidențiem câteva virtuți ale acestei proze, în general, dar părerea noastră este că acest sector veritabil al creației macedonskiene încă nu și-a găsit interpretul pe măsură, cea mai bătorită de criticii literari fiind „Thalassa”...

Revenind la ideea antologiei realizate de dl Ion Munteanu, vom aminti din poezia respectivă acel irepresibil sentiment nostalgic și imaginea peisajelor ce se perindau în ochii copilului Macedonski venind cu trăsura la moșia părintească, precum această „Eglogă I” din ciclul „Amărăzene”:

„Când mergi spre munți dinspre Craiova, urcând pe apa Amărezei,
De la Murgăș în Adâncata și de la Vocna-n Pometești
Junicile-așteptând gonacii mugesc la gardurile-ograzii,

Și-n lunca dintre două dealuri, din Gura-Ploștii în Goiești,
Se desfășoară-n tihna verii idila cea mai răpitoare
De turme de oi și de verdeață, de fagi cu umbră-n-vietoare,
De ulmi înalți sau de porumbe pitice, de păstori
Cu părul creț, mărunț și aspru și cu ochi mari schin-teietori.”

Într-un „*Rondel al trecutului*” (1919), poetul surprinde bucuria copilului de altădată care mergea de la Craiova cu trăsura la moșia familiei de pe Valea Amaradiei:

„Iată Pometeștii, iată Adâncata,
Scurtul pod de bârne este retrecut.
Re-nviază mama, îmi zâmbește tata...
Vreme câtă curs-a parcă n-a trecut.

Jar și vâlvorare soarele urcat-a.
Arde grâu-n flăcări pân la brâu crescut.
Iată Pometeștii, iată Adâncata,
Scurtul pod de bârne este retrecut.

Iarba pe tot șesul de cosit e gata.
Apele-și deșiră graiul ne-ntrecut.
Pentru viața de-astăzi mi-a sosit răsplata:
Copilandrul vesel din nou m-am făcut...

Iată Pometeștii, iată Adâncata.”

„*Reîntoarcerea*” (1872) este prilej de amintiri scumpe din anii copilăriei:

„În fine, revăzut-am acele scumpe locuri,
Acea frumoasă casă din vârful unui deal,
Pe unde în pruncie săltam în mii de jocuri
Cu inima curată, cu gândul virginal!
Am revăzut i valea și selba-ncântătoare
Pe unde Amaradia își duce al său mers,
Și am văzut pe-o stâncă, de vânturi și de soare

Că numele meu încă d-acolo nu s-a șters!”

Pierderea moșiei de la Pometești și Adâncata, după moartea generalului Alexandru Macedonski (mama poetului fiind nevoită să vândă și să se stabilească la București), este un prilej de amară evocare lirică, precum rezultă din poemul în opt părți „*Mângâierea dezmoștenitului*”:
„Din averea strămoșească astăzi nu mai e nimic,
Jefuit de cămătarul cel sfruntat și fără milă...
.....
II. Regret albia-ți frumoasă, Amaradie iubită,
Regret piscurile tale coperite de păduri,
Dulcele murmur din moara ce umbla neostenită,
Văile misterioase, adâncite și obscure.
Casa de pe muchia verde, cu obloane colorate,
Pomii cei sădiți de tata și iubitele lui flori,
Cărțile ce-i erau scumpe, armele-i cele-adorate
Și portretul său pe care eu am plâns de-atâtea ori!”

Incriminzând pe „cămătarul fără milă”, pe „veneticul” care a intrat în posesia moșiei, poetul realizează o imagine plină de culoare a tot ceea ce i-a încântat copilăria: „hora veselă și cadențată”, „hora cea cu sălbi de aur și zvelci muiate-n fluturi”, „hora fetelor frumoase și-a frumoaselor neveste/ Hora-n care, p-ici, pe colo, se primeau, se dau săruturi/ În a frunzelor șoptire, în a dragostii poveste!” (IV).

Un alt prilej de bucurie era sărbătoarea Paștilor „cu ouă roșii”, petrecute alături „de tata-moșu” și „mama-mare”, în ambianța țărănească a *goviilor* (nedei) de altădată, ca în proza „*Govie*” (V), sau chiar la bisericuța din valea îngustă:

„VI. Mi-a rămas adânc în minte noaptea Paștelor cea sfântă;
În bisericuța văii mă revăd și parcă-aud
Vocea preotului care, leturgiile le cântă
În memoria celui ce-a-ndurat martir mai crud!...”
Timpul a trecut și o odată cu el „am pierdut chiar amintirea inocenței de-altădată”:
„VII. Vai! S-a scurs de-atunci o vreme!
Multe Paște au trecut,
Pragul sfintelor biserici n-am călcat de nu țin minte!”

În sfârșit, dezmoștenitul are o dorință-mângâiere: aceea de a i se recunoaște că „am plâns și-am suferit/ și lumea m-a-nrăit!”:

„Urgisit de cer și oameni, le-am răspuns prin urgisire!
Am fost paria-n mijlocul țării mele. M-am luptat
Corp la corp cu traiul zilnic și cu soarta ne-mpăcată
Subt a căreia sandală inima-mi însângerată
Chiar și astăzi e strivită, fără-nvins a mă fi dat!”
Imagini ale copilăriei, „scumpă, vârstă-atât de fericită”, precum și alte biografeme din această etapă a vieții sale regăsim și în alte poeme.

După „trei ani și jumătate prin țări străine”, poetul revine în Craiova copilăriei sale: „Căci într-însa petrecut-am dulcea mea copilărie,/ Scumpe zile dispărute în Craiova le-am trecut,/ În orașul cel mai mare din viteaza Oltenie,/ Unde frica niciodată să ajungă n-a putut!”:
„Tu, Craiovă, mult iubită, ce-nalți fruntea cu mândrie,
Ce de loc încingi o spadă ca să-ți aperi dreptul tău,
Rog, primește de la mine astă mică poezie,
Eu am scris-o pentru tine și în contra celui rău!

Ție dar a mea cântare, numai ție se cuvine,
Căci în tine se mai află d-acel sânge românesc,
Ce de nimeni n-are teamă și se luptă cu oricine,
Fie-oricine cât de mare, cât de neam împărătesc!”

Mai târziu, în „*Rondelul Domniței*” (1920), Macedonski împinge imaginea Craiovei în legendă:

„Leșind din balta Craiovița,
Unde-a fost crai Craiovisin,
Văpaie, vezi plutind Domnița
Mai argintată ca un crin.

Sub lună-i tremură cosița,
În suflet poartă ca un chin,
Plutind pe balta Craiovița,
Unde-a fost crai Craiovisin.

Își duse viața-ntr-un suspin,
Nedându-și nimănui gurița,
Da a rămas mironosița,
Din veacul cel de tot creștin,

Plutind pe balta Craiovița.”

Craiova este evocată și în poeme precum *Fântâna ori Rondelul orașului de altădată*, dar, într-un sens mai general, poezia reține și aspecte privind specificul vieții de la țară, văzută cam idilic, pre-sămănătorist (*Fericirea vieții câmpenești*, *Mărgele de Olt*), bucuria revenirii din străinătate („Salutare, locuri sfinte.../ Mână, mână, surugiu!” – *Reîntoarcerea*), istoria vestitei provincii, „viteaza Oltenie” numită Mica Valahie (*Olteniei I-III*, *Cântecul olteanului*, *Chemarea la arme a lui Tudor Vladimirescu*...).

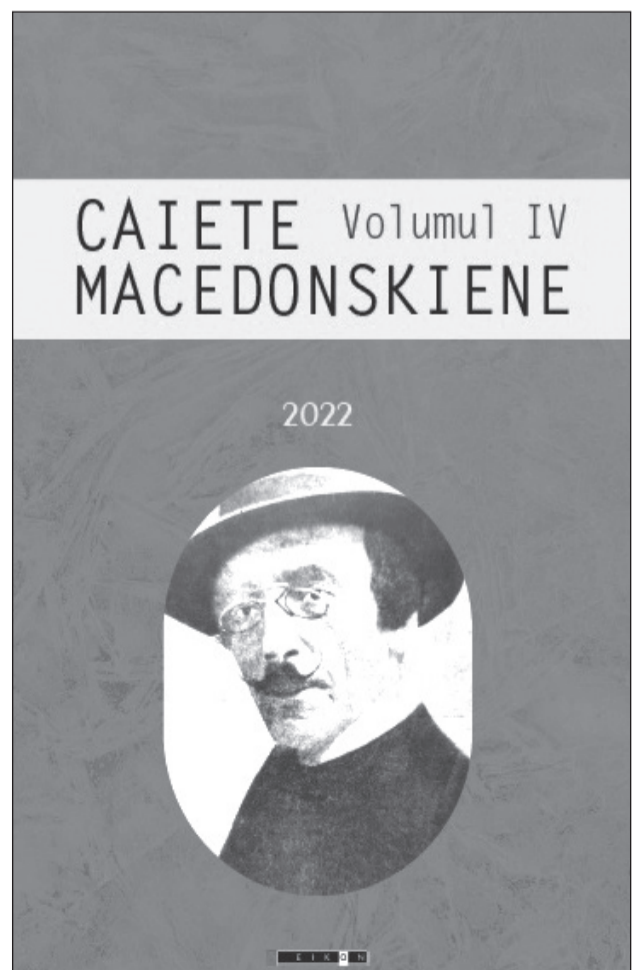
Nu mai puțin interesantă este proza, partea cea mai rezistentă estetic din această antologie, căci în aceste scrieri de maturitate Macedonski evocă o lume autentică pe care a cunoscut-o direct, la sursă, fiind printre primii scriitori care au conturat o parte de *geografie literară oltenească*, cu specificul zonei și obiceiurile caracteristice, despre care și Monica Lovinescu își amintește într-o epocă succesivă (frumoasele zile petrecute la conacul Bălăcioilor de la Crușeț, pe Valea Amaradiei, unde dinspre mamă se afla neamul boierilor Bălăcioiu). Iată cum evocă locurile natale, în scrisoarea trimisă fiicei sale la Paris, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, cu doar câteva zile înainte de arestarea din 1958 și depunerea sa la Malmaison: „Mă revăd – încadrată de sute de coline din Oltenia, revăd râul care-n sufletul meu se identifică cu Amaradia, sau vișinii, prunii în pâlcuri; îți mai amintești de prunii din Crușeț? «pe deal, pe vale» acolo unde, pe când erai mică așteptai ecoul vocii tale imperative și amplificate care-ți umplea sufletul

de copil de bucurie și uimire hrânindu-l cu porții mari de supranatural și de legendă.” (v. Doina Jela: „*Această dragoste care ne leagă. Reconstituirea unui asasinat*”, Ed. Corint, 2022, 510 p.).

Mama mea, Eugenia născută Milculescu (n.1923), leat cu fiica Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, îmi povestea despre „prietenia” ei cu Monica, fiica familiei Lovinescu, și participarea lor la unele obiceiuri (*govii*), când aceasta era adusă la țară (am regăsit evocate acele imagini ale copilăriei în lucrarea memorialistică a Monicăi Lovinescu, *La apa Vavilonului*, Humanitas, I – 1999, II – 2001). Fiind vecine cu moșiile, între Bălăcioi și Milculesci existau relații foarte bune, mama mea fiind botezată de fam. Eugen și Ecaterina Lovinescu – am evocat mai pe larg telefonul primit de mine de la Monica Lovinescu, în urma scrisorii mele din 2006, și relațiile dintre familiile respective în „Portal-Măiastra” (vezi art. „Un telefon de la Monica Lovinescu”, evocare publicată în nr 5/2006, anul II, p. 51 al trimestrialului de cultură „Portal-Măiastra” din Tg.-Jiu și nr. 2. 2023, pp. 1 și 5-6, arhiva revistei pe Net).

Toate prozele antologate conțin biografeme macedonskiene, într-o transfigurare artistică realmente veridică și pline de culoare locală, recomandând acest spațiu oltenesc, mai puțin abordat cu mijloace artistice, unei geografii literare alutane mai cuprinzătoare: *Ouă de Paști*, *Paște*, *Govie*, *Zi de august*, *Lăutari din Gorj*, *Verigă-țiganul*, *Isprăvnicul*, *Trecerea Oltețului*, *Soare și grâu*, *Dramă banală*, *Bariera Șimnicului*, *Pomul Mărgăritei*, *Pe drum de poștă*, *Pomul de crăciun*, *Nuvelă în scrisori*, la care am putea adăuga paginile din rapoartele trimise ministerului despre mănăstirile *Horezu*, *Sfântul Dumitru din Craiova* și *Polovragi*...

În totul, antologia „*Oltenia lui Alexandru Macedonski*” este o lucrare nu numai binevenită dar și necesară (noi înșine ne gândisem la așa ceva, în perioada în care lucram la cartea despre Macedonski, anii '90). Ea pune în lumină, printr-o cercetare a Operei și biografiei în ansamblu, legătura de suflet pe care poetul *Rondelurilor* și al *Noptilor* a avut-o cu spațiul Olteniei, din care cobora neamul său dinspre mamă, Mica Valahie regăsindu-se în scrierile macedonskiene cu toată vibrația nostalgică a unui spirit „european”, ca o icoană evocând Oltenia copilăriei sale...

200 de ani de sonet românesc:

FLORICA GH. CEAPOIU

„FILE DIN ISTORIA SONETULUI ROMÂNESC”

(Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2022, 345 p.)

În anul în care se împlinesc 200 de ani de la tipărirea primului sonet românesc, dna **Florica Gh. Ceapoiu** (10 iunie 1948, București), - istoric și critic literar, eseist și chiar poetă de notabile realizări, despre ale cărei cărți revista „Portal-MĂIASTRA” a mai scris în câteva rânduri, - ne surprinde cu lucrarea *FILE DIN ISTORIA SONETULUI ROMÂNESC*. Autoarea a debutat editorial în 2004 cu „Melodii din taina serii”, dovedindu-se chiar exersată în poezia cu formă fixă (sonet, rondel, triolet, catren, haiku, tanka, tanrerga), cultivând totodată și versul liber. În 2018 a publicat tot la editura MNLR masivul volum *INTEGRALA SONETULUI EMINESCIAN* (514 p.) – o reconstituire „atipică”, desigur, „din laboratorul lui Mihai Eminescu”- care ne-a prilejuit plăcerea unei cronici detaliate, analitice în periodicul amintit (nr.2/55, 2018, pp. 5-6) și având subtitlul „lucrare tehnică și estetică” ce a atras atenția lui Nicolae Manolescu în cronica sa din „România literară” (nr. 10-11, 2 martie 2018).

Dna Florica Gh. Ceapoiu, total necunoscută în editologia și exegeza eminesciană, a surprins plăcut, de vreme ce clasifica atât sonetele antume cât și pe cele postume după conținutul lor tematic, o tripartită clasificare (meditativ-filosofice, satirice și erotice), cam cum făcuse Petru Creția în ediția *Sonete* din 1991, întâia antologie de acest fel de la noi, considerând cele 31 de sonete (cu 32 de reproduceri) „lirice” și „satirice”, în a doua ediție din 1997 revenindu-se la criteriul cronologic (după prima ediție dedicată sonetelor eminesciene, doar zece în transpunere franceză, datorată preotului catolic Louis Barral, *Sonnets*, Imprimeria Socec, 1933, 15 p. cu ilustrații). Ar mai fi de amintit și ediția bilingvă realizată de Emanoil Marcu (*Élégii și sonete/ Elegies et sonnets*, Junimea, 1994, 85 p.), precum și aceea semnată de Ion V. Boeriu (*Sonete*, „Dacia”, 1995, 124 p.), dar și mai recent lucrarea scriitoarei Emanuela Bușoi, *Mihai Eminescu. Sonnets / Sonete*, traducere (în limba franceză) și studiu introductiv (Editura Aius, Craiova, 2020), amintind de alte retroversiuni inspirate datorate unor scriitori români sau francezi: Elena Văcărescu, Michel Steriade, Emanoil Marcu, Elisabeta Isanos, Annie Bentiou, Valeriu Rusu, Alain Guillermou, Jean-Louis Coorriol...).

Ceea ce frapașoca în întreprin-

derea „tehnică” (și estetică) a autoarei, stârnind spiritul unui cunoscut cercetător și editor (N. Georgescu, *Eminescu și editorii săi*, I-II, 2000), era încercarea de „reconstituire abuzivă” de sonete din devălmășia manuscriselor eminesciene. Ideea autoarei (avându-l alături pe muzicologul orădean Florin Chelu Madeva) era aceea de a realiza împreună „integrala sonetiană” eminesciană, drept care s-a trecut la descifrarea manuscriselor aflate în volumele editate, sub egida Academiei, de un colectiv de cercetători condus de Eugen Simion. Manuscrisele facsimilate au fost „scante și cercetate cu lupa electronică” și, pe baza volumelor de *Opere II, III și V* ale lui Perpessiciu, „am adus la lumină întregul sonet al lui Mihai Eminescu, inclusiv variantele necunoscute încă.” Considerând prioritară structurarea sonetelor eminesciene pe principiul „grupării tematice” (o consemnare cronologică fiind „imposibil” de realizat, poate, doar aproximativă), autoarea a intenționat să refacă „arborele genealogic al fiecărui sonet în parte”, respectând punctuația (cu multe sugestii și valori aici). Și a stabilit totodată că în perioada 1869-1880, autorul *Lucafărului* a scris zeci de sonete (31 în ediția Petru Creția), cu sunet genial și de acuratețea cristalului. Lucrarea își propunea astfel o cercetare foarte aplicată, de amănunt și revelații editologice, care să pună în evidență textele respective, „din stadiul lor embrionar” și terminând cu elaborarea „pieselor muzicale”. Autoarea, conștientă de a fi „adus în lumină sonetul eminescian în întregul său”, a trăit cu mari emoții acel „miracol de descifrare și interpretare corectă a semnelor grafice”. Ba mai mult, în cadrul sonetului „Veneția”, după analiza tuturor celor peste 20 de variante, autoarea și-a propus să treacă toate acestea printr-un „filtru logic”, propunând o variantă desăvârșită, reconstituită „dinlăuntrul” manuscriselor și „mult mai apropiată de spiritul geniului nostru național”.

Departa de a vorbi de „diletantism”, de vreme ce spiritul ingineresc al autoarei mergea deseori în inima lucrurilor, deopotrivă „tehnic” și „estetic”, cum și-a propus dintru început, nu puteam a nu observa meticulozitatea și implicarea cu știință de carte specifică în domeniul de cercetare, prin urmare „trebuie dat Cezarului ce i se cuvine!”, după cum ne încheiam noi cronica amintită.

Acum, cu prilejul împlinirii a două sute de ani de la tipărirea primului sonet românesc (datorat lui Gheorghe Asachi, datat „31 decembrie 1820” – v. *Opere, I*, note și comentarii de N. A. Ursu), autoarea – exersată (alături de compozitorul, interpretul și orchestratorul Florin C. Madeva, scriitor de sonete) în identificarea și susținerea noului concept cultural-sincretic de „sonet muzical”, numit așa prin analogie cu „sonetul literar” – realizează o culegere de articole, unele deja publicate prin reviste din întreaga țară, sub titlul „File din istoria sonetului românesc”, rod al aceiași „colaborări multidisciplinare”, care a necesitat „extinderea implicării noastre dincolo de hotarele literare și muzicale ale sonetului românesc, atingând domeniile istoriei literare și eseului”. La rândul lui „omul de cultură și creatorul de excep-

ție” dl Florin Chelu Madeva a urmărit definitivarea „Dicționarului sonetiștilor români”, aflat încă în lucru.

În secțiunea „Primele sonete românești publicate”, dna Florica Gh. Ceapoiu scrie despre „Sonetele românești publicate în presa anului 1829”, în primul rând Gheorghe Asachi, „părintele eseului românesc”, autorul primului sonet românesc publicat în 1821, în prefața la romanul „Bordeiul indienesc”/ trad. rom. de Leon Asachi, tatăl, a volumului „Chaudière Indienne” de Bernardin de Saint-Pierre (Paris, 1790). Mai este

amintit ca „sonetist” în vers dodecasilabic cu ritm trohaic, din același an, lăncu Văcărescu, cu „Sonet pentru pace” din „Albina românească” (6 iunie 1829), pe care muzicologul Florin C. Madeva l-a pus pe muzică, inventând „sonetul muzical” (în ultima secțiune a lucrării, „III. Sonet literar – sonet muzical”, autoarea ne face cunoscută colaborarea în cadrul programului „sonet muzical” cu muzicologul-„creator de excepție”, autorul acelei „integrale” sonetiene eminesciene, integrabilă într-o „Europă muzicală”, considerente „sentimentale” care unor N. Manolescu sau A. D. Rachieru nu le sunt pe plac (Fl. C. Madeva, *Sonet. Mihai Eminescu. Ediție prosteitică*, Editura Primus, Oradea, 2016).

Un alt studiu privește *Sonetele românești publicate în presa anilor 1838-1840*, în care se reiau câteva date deja menționate amănunțit și întâlnim iar numele lui Asachi sub textul *Palladiul moldovenilor*, sonet scris la inaugurarea Academiei Mihăilene, la 3 iulie 1838 și publicat în revista „Alăuta românească” (Iași, II, 2, 15 iulie 1838, pp. 22-23, cu ortografie chirilică, cf. facsimilului publicat la p. 84-85). Tot în 1938 scrie și publică *Sonet XXI.3* Timotei Cipariu, în „Foae pentru minte, inimă și literatură” (Brașov, 5 nov. 1938, tot cu litere chirilice), care beneficiază iarăși de un amplu comentariu, text devenit și el „sonet muzical” grație muzicologului Fl. C. Madeva, printr-o laborioasă orchestrație (sunt reproduse partiturile muzicale respective). Din aceeași perioadă, avem sonete scrise de I. H. Rădulescu, tipograf, editor, poet, prozator, critic, întemeietorul „Curierului Românesc” (1829), cu suplimentul „Curierul de ambe sexe” (1837), și alte merite...

Urmărind evoluția istorică a speciei, autoarea se apleacă și asupra *Sonetelor românești publicate în presa anilor 1845-1850*, în care întâlnim iarăși numele unor personalități culturale importante precum Gheorghe Asachi, I. H. Rădulescu, Alexandru Pelimon, Ioan Catina, cel cu *Un sonet urât pentru o femeie frumoasă* („Curierul românesc”, XVIII, 65, 10 aug. 1846, p. 260), text necuprins în nicio antologie, nici de Radu Cârnci în „Antologia Sonetului Românesc”, în care, din fericire, suntem și noi prezent cu sonetul *Intermezzo*, din volumul de debut „Fericirile” (1995), făcându-mi plăcere să-l amintesc aici: „Deseninat ca fagur de prisacă/ eu am ales să ocolesc Sublimul/ că-i o silabă rece, fără stimul/ încopciată la dosar să zacă...// Și ar mai fi tării diamantine,/ o noapte de coral atât de mută/ cât un răgaz îngăduit de tine/ și jinduit de clipa asta slută!// O, licurici astenici, o, tu, noapte/ mai fremăta o carieră, unde/ scoici de cristal, părănd ca dinți de lapte,// iluminau din maluri, vii, fecunde -/ încât de-atunci cu tâlc prelins în Faptă/ se deslușea că nu mai pot răspunde...” Am comis acest adaos sentimental, poate din pricina „sechestrării” poeziei mele, odată cu dedicarea în ultimii ani comentariului critic, dar pentru care întrevăd cât de curând un timp al ei, solicitându-mă zilnic, potrivit zicerii *nulla dies sine linea*... Va fi, cu siguranță! (Radu Cârnci, *Antologia Sonetului Românesc, Postfață Acad. Mihai Cimpoi*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2009, vol. I-III, III/p. 221).

Remarcăm peste tot acribia de istoric literar și comentariul filologic, dincolo de un anumit sentimentalism structural, recomandând un cercetător care merge la surse și este stăpân pe mijloacele sale de investigare și pe un simț estetic sigur, nedubitativ, chiar indimenticabil aș zice.

Aplicând sonetelor românești scrise în prima jumătate a secolului al XIX-lea metoda „analizei prozodice” introdusă în cercetarea poeziei, ca ramură incontestabilă a stilisticii („fonetică stilistică”, nu numai „lexicologie” și „sintaxă stilistică” – Ladislau Gáldi), de teoreticianul ieșean, savantul eminescolog Adrian Voica (valorosul nostru colaborator care la ora de față se află pe patul de suferință), autoarea studiază arhitectura prozodică a acestor sonete, ajungând la concluzia că „ceea ce caracterizează «forma fixă» a sonetului românesc este, în ultimă instanță, alcătuirea lui din 14 versuri, deoarece, uneori, s-a renunțat chiar și la spațiile care împart sonetul în catrene și terține (ca în „Sonet XXI.2” al lui Timotei Cipariu). De asemenea, endecasilabul și ritmul pot varia, de la cel iambic (Gh. Asachi, T. Cipariu), la dodecasilabul în ritm trohaic sau în ritm amfibrahic (lăncu Văcărescu, Ioan Catina), ba chiar la alexandrul de 14 silabe (cu varianta catalectică de 13 silabe), în ritm iambic (I.H. Rădulescu, T. Cipariu, Al. Pelimon, Ioan Catina, N. Capeleanu) sau mai amplu de 16 și, catalectic, 15 silabe, în ritm trohaic (Gh. Asachi). Să amintim și versul mai sprinten de 9-10 silabe întâlnit la Ion Heliade Rădulescu în „Sonet. De gratulație pentru anul nou”...

E de reținut că autoarea a avut la dispoziție nu numai volumele de autor

„FILE DIN ISTORIA SONETULUI ROMÂNESC”

sau antologiile cunoscute, dar a mers direct la sursă, adică la publicațiile originale din epocă (gazetele „Curierul românesc” și „Albina românească”, revistele „Alăuta românească” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură”), la lucrarea lui T. Cipariu, „Elemente de poezie, metrică și versificațiune”, și „Drama pastorală” a aceluiași.

Al doilea capitol, *Recitind sonetele lui Mihai Eminescu*, vine cu „aprofundări” precum studiul „Urme ale înaintașilor în sonetul eminescian”, atestând atenția specială acordată de poet înaintașilor literari, endecasilabul iambic „statornicindu-se profund în mintea poetului, firesc, sub influența literaturilor apusene, iar sonetele sale, oferindu-i posibilitatea de a-și exercita cu stăruință tot elanul creator, reflectă cele mai înalte reușite ale literaturii române” (în anii studenției vieneze „s-a găsit forma definitivă a sonetului eminescian” în schema *abba/ baab* de așezare a rimelor în catrene, poetul declarându-se însuși „copilul nefericitei secte/ Cuprins de-adânca sete de formelor perfecte” – *Icoană și privat*). Modelul tradițional al dispunerii rimelor în catrene, prezent în prima variantă a sonetului „Veneția”, preluat de poet din poezia „Veneding” de Cajetan Cerri (pe care a încercat s-o traducă) îl găsim, de fapt, la Petrarca și Ronsard (sec XVI), dar și la poezii români inspirați din modelul petrarchist (Asachi, Cipariu, Bolliac). Apoi, poetul a mărit la patru numărul de rime din catrene (după cum făcuseră Heliade, Bolliac, Nicoleanu, încercând o „așezare mai «modernă» a rimelor”: *abba/ cddc*, iar apoi, pe la 1871-72, apare pentru prima dată tipul caracteristic *abba/baab* al sonetului eminescian. Caracteristic este, dincolo de toate încercările și modelele (Petrarca, Iacopo de Lentini), pentru Eminescu „aproape în exclusivitate endecasilabul iambic construit pe rime feminine” (ca la Asachi, Cipariu etc.).

Pentru masiva lucrare *Din laboratorul lui Mihai Eminescu. Sonetul* (a cărei lansare a avut loc în sala Perpessicius de la MNLR, la 26 aprilie 2018), autoarei i s-a decernat „Marele premiu Mihai Eminescu pentru exegeză eminesciană”, pe anul 2018, în cadrul Festivalului literar „Mihai Eminescu”, Ediția a XXVIII-a, 16-17 ianuarie 2019, Suceava – Putna – Călinești Cuparencu. Astfel a apărut articolul „«Reintegrarea» sonetelor postume în plasma antumelor eminesciene” (pp. 236-249), în care s-a ținut seama de recomandarea călinesciană: „Se cade să studiem manuscrisele, să le comparăm și prin felurite metode să ajungem la un text cât mai apropiat de acela ieșit din pana autorului. (...) Aici editorul are a stabili textul cel mai acceptabil pentru posteritate și a da variantele.” (M. Eminescu, *Poezii*. Ediție îngrijită și comentată de G. Călinescu. Editura Națională – Ciornei, 1938, p. 6). De bună seamă, autoarea a avut în vedere, dincolo de reperele clasice, și lucrările dlui Nicolae Georgescu, autorul unicei ediții critice sinoptice *Poesii. Cu formele și punctuația autorului* (2004) și *Poesii* (2012), „ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps”, despre care am scris și noi la timp.

Interesantă, dintr-un punct de vedere „pro domo”, ni se pare secțiunea *Contribuții critice* (pp. 250-280), în care regăsim, fragmentar, pagini întregi din comentariile unor critici literari la volumul *Din laboratorul lui Mihai Eminescu: sonetul* (2018): Theodor Codreanu (250-253), Geo Călugăru (254-256), Zenovie Cârlogea (257-259), Mircea Coloșenco (260-262), Constantin Cubleşan (263-265), Nicolae Manolescu (266-268), Adrian Dinu Rachieru (269-271), Ioana Stuparu (272-275), Alexandru Surdu (276-278), Ecaterina Țărălungă (279-280).

În concluzie, *File din istoria sonetului românesc* nu este o lucrare care ar întrece valoric precedenta analiză (integrală și „cu lupa electronică”) a manuscriselor eminesciene, ea, dimpotrivă, s-ar situa într-o ipostază „pregătitoare” aceleia, prin cercetarea celor „două secole de sonet românesc”, dar, în același timp, are și un caracter recapitulativ, de bilanț, privind „lucrarea tehnică și estetică” (cu virtuți tehnice, indubitabil, mai mult) privind cercetarea „sonetului” din manuscrisele eminesciene, care i-a adus un remarcabil premiu pentru „exegeză eminesciană”.

Subscriem, așteptând din partea autoarei Florica Gh. Ceapoiu noi colaborări la trimestrialul târgu-jian „Portal-MĂIASTRA”, ce apare „sub egida Uniunii Scriitorilor din România” încă din 2007 și aflat în al XIX-lea an de apariție neîntreruptă.

ZENOVIE CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 08.06.2023

MARIN IANCU

I. L. CARAGIALE ȘI „JUNIMEA”

Dintre evenimentele care au acaparat biografia dramaturgului, prozatorului și publicistului I. L. Caragiale, în toate etapele ei de spectaculoasă evoluție, relația cu „Junimea” și „Convorbiri literare” a furnizat unul dintre cele mai speciale momente din istoria atât de condensată a literaturii române. De la debutul său în dramaturgie (1879) și până în 1892, Caragiale s-a bucurat de sprijinul „Junimii”, relațiile acestea devenind într-o scurtă perioadă atât de strânse, încât s-a ajuns până la situația în care multe dintre adeversitățile îndreptate împotriva scriitorului se datorau și calității sale de junimist și de redactor la conservator-junimistul ziar „Timpul” (1887-1881). Adevărata notorietate a lui Caragiale începe cu reprezentarea la Teatrul Național din București a traducerii după D. Parodi a tragediei în versuri *Roma* învinsă, drama, în versuri superioare celor originale, fiind remarcată drept excepțională de juriul în care figuraseră Hasdeu, Alecsandri și Maiorescu. Acest moment îl îndeamnă pe Eminescu, de curând redactor la „Timpul”, să-l introducă pe viitorul dramaturg, la cei doar 26 de ani ai săi, în cenaclul lui Titu Maiorescu, în care acesta se va impune cu autoritate.

Confirmând impresia și promisiunile de la ședința aniversară a „Junimii” din 12 noiembrie 1878 de la Iași, unde înaintea banchetului tradițional, cei prezenți îl pun să citească din *O noapte furtunoasă*, această primă piesă a sa, după reprezentarea în premieră la 18 ianuarie 1879 pe scena Teatrului Național București, va fi publicată în același an în revista „Convorbiri literare”, cu o elogioasă prezentare a lui Maiorescu, care recunoștea în noul dramaturg pe scriitorul mult așteptat, cu subiect original, în autentic mediu românesc și în plină actualitate. Mai mult decât atât, la apariția în revista „Convorbiri literare”, 1 oct.–1 nov. 1879, piesa *O noapte furtunoasă* avea în fruntea ei următoarea dedicație plină de recunoșcătoare apreciere: „D. Titu Maiorescu este cu adânc respect rugat să primească dedicarea acestei încercări literare, ca un semn de recunoștință și devotament ce-i poartă autorul ei.” După trei ani de colaborare, în iulie 1881, Caragiale ia hotărârea de a se retrage de la „Timpul”, Comitetul Teatrului Național din Iași, prezidat de Iacob Negruzzi, înțelegând să-i vină repede în ajutor, și îl numește director de scenă, postul fiind însă refuzat de scriitor. Cu toate aceste prime semne de asperități, Caragiale participă frecvent la ședințele „Junimii”, iar la întâlnirea din martie 1884, la cunoscuta ședință la care participă și V. Alecsandri, dramaturgul își mărturisește preferința pentru poeziile lui Eminescu. Gloria literară a lui Caragiale este consfințită în seara zilei de 26 octombrie 1884, la Iași, cu ocazia lecturii în casele lui Iacob Negruzzi a *O scrisorii pierdute*, piesa fiind reprezentată în premieră cu mare succes în seara zilei de marți 13 noiembrie, pe scena Teatrului Național din București, înregistrând un mare succes prin seria celor 11 reprezentații consecutive, în decurs de numai trei săptămâni, reluarea ei, până la sfârșitul anului, cu actorii Teatrului Național din Iași, apoi la Craiova, echivalând cu răspândirea ei în toată țara, concomitant cu apariția comediei în „Convorbiri literare”, numărul XVIII, 1885, nr. 11 (februarie) și 12 (martie).

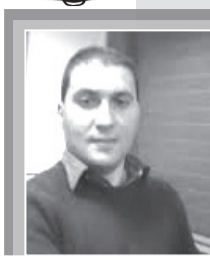
După ce, în 1880, *Conu Leonida față cu reacțiunea* trecuse aproape neobservată, jucându-se pe o scenă de mâna a doua, și la 8 aprilie 1885, reprezentarea comediei *D-ale Carnavalului* este fluierată la premieră, în același an 1885, Maiorescu scrie și publică în „Convorbiri literare” studiul *Comediile dlui Caragiale*, clarificând relația etic-estetică. Referindu-se la tipologie, Titu Maiorescu îl apără pe marele scriitor de acuzația de imoralitate: „Există aceste tipuri în lumea noastră? Sunt adevărate aceste situații? Dacă sunt, atunci de la autorul dramatic trebuie să cerem numai ca să ni le prezinte în mod artistic, iar valoarea lor morală este afară din chestie.” Având darul de a relua celebra polemică dintre Maiorescu și Gherea, articolul

evidențiază realismul tipurilor și al mediului social: „Lucrarea d-lui Caragiale este originală, comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi și le dezvoltă cu semnele lor caracteristice, cu deprinderea lor, cu expresiile lor cu tot aparatul înfățișării lor în situațiile anume alese de autor.” Venind în întâmpinarea lui Caragiale, Maiorescu crede că e necesar să eludeze fondul de realitate al artei, ce devine „ficțiune artistică”, prilej de a ne înălța „în lumea ficțiunii ideale.” Fără să fi reușit o curmare a șirului de adversități față de opera marelui dramaturg, studiul lui Maiorescu, asemenea celui din 1890, scris de Gherea, prima exegeză analitică a dramaturgiei lui Caragiale de până la *Năpasta*, au avut uriașă contribuție de consolidare a prestigiului scriitorului în viața literară românească.

În acest context, ocupându-se de problema schimbării conducerii Teatrului Național, la 2 iunie 1888, după mai multe consultări, Titu Maiorescu a hotărât: „Director al primului nostru teatru va fi tânărul dramaturg I. L. Caragiale.” Adevărul este că, în ciuda unor trecătoare neînțelegeri dintre ei, șeful literar al „Junimii” a arătat mult timp față de Caragiale o foarte vie solicitudine, ducând vreme de zece ani la o statornică colaborare. Caragiale citește la Titu Maiorescu drama *Năpasta*, dedicată în volum dnei Ana T. Maiorescu, în calitate de colaborator al revistei, dramaturgul reușind să se mențină în relații cordiale cu toți ceilalți membri ai „Junimii”, în mod special cu Iacob Negruzzi, creatorul și redactorul „Convorbirilor literare”, sau cu Vasile Pogor, Gh. Pană și Petre Missir, cărui îi dedică *O scrisoare pierdută*. Se știe că în anii activității sale la „Convorbiri”, Caragiale a admirat-o pe Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu, care a și tradus mai multe texte din Caragiale, în vederea publicării în Germania a unei antologii de literatură română. Revenind la relațiile cu Maiorescu, cu totul deosebită se dovedește, în acest context, decizia marele critic de a-i prefața volumul de *Teatru* (1899), cu studiul *Comediile d-lui I. L. Caragiale*. La 1 octombrie 1888, în vârstă de numai 36 de ani, marele maestru al dramaturgiei românești, a reușit să deschidă stagiunea cu comedia *Manevrele de toamnă*, o localizare făcută de P. Gusty, în care interpreții au obținut succese remarcabile. Nefiind sprijinit de marii actori dramatici ai timpului (Aristizza Romanița, Grigore Manoilescu și Constantin Nottara) și „sabotat” de unele ziare bucureștene, Caragiale s-a văzut nevoit să demisioneze înainte de începerea noii stagiuni, în 1889, după ce dovedise totuși evidente resurse de organizator și o nebănuită energie. În continuare, reprezentarea, în premieră, din 3 februarie 1890, a piesei *Năpasta* avea să determine o creștere a adversității față de opera marelui dramaturg. Piesa *Năpasta* a fost primită cu răceală, cronicile au fost, cele mai multe, defavorabile, astfel încât, după cum a observat și Șerban Cioculescu, până la sfârșitul primului război mondial piesa nu a mai fost jucată. Ghinioanele încep să se abată asupra scriitorului. În 1891, volumele lui Caragiale (*Teatru și Năpasta*) sunt respinse de la premiul Academiei. Mai mult decât atât, consecventă, Academia va respinge în 1901 și premiera volumului *Momente*, ca în noiembrie 1901 să intervină blasfemia lui Caion cu acuzația de palagiat, „descoperit” tot în *Năpasta*, care avea să-i aducă lui Caragiale o adâncă tristețe datorită unui mare scandal iscat în presă. Desigur, Caragiale nu a avut parte numai de adversari și calomniatori, în favoarea operei sale dramatice și, mai târziu, și a celei în proză, s-au pronunțat cele ➔

CLAUDIU ROBERT TOMA

O SCLIPIRE ÎN TEMNIȚĂ

*Cât de fragilă este coaja unei clipe și câte clipe sacrificăm pentru nimicuri!...

*Privește departe, în larg, și vezi cine-ți rămâne aproape!...

*Nu te lasa ademenit de oglinzile altora! Poate ca imaginea ta a fost deja negociată!...

*Plictisit, poți părea acru; amăgit, poți părea taciturn; prea lucid, poți părea nebun.

*Numai oamenii goi pe dinăuntru sunt plini de sine.

*Dilemele sau tristețile financiare ale unora și altora!...

*Oricât ne-am teme de moarte, oricât am filosofa pe marginea ei, nu ne rămâne decât să șlefuiim clipa!...

*Ceea ce nu știi să vezi, orbește în adâncul din tine.

*Îi „cureți” pe oameni de vorbe șirăsete, cum ai curăța peștii de solzi.

*Diferiți oameni „de treabă” se instalează comod în propria ta țeastă și încep să joace zaruri!...

*Ești îndemnat, cu multă simpatie, să spui ce gândești... Mai gândește-te!

*Amintirile sunt elastice; se pot întinde enorm, fără să se rupă.

*Cineva preferă să bârfească discret... Se trage perdeaua.

*Chipul meu unduie senin pe suprafața unui lac. Cine știe câte oseminte zac în adânc!...

*Te surprinzi pe tine însuși... Devii ospitalier cu umbrele celor care nu ți-au vrut binele!...

*Când îți vezi de ale tale, începi să iriți... Pari și puțin arrogant. Chiar nu te interesează rufele nimănui?

*Îl compătimentești pe omul cu o singură mână, iar el se și repede să te strângă de gât!...

*Pentru ce te gândești insistent la ziua de mâine? Tu ești astăzi!...

*Ce faci? L-am întrebat pe celălalt. Ce faci? Îmi răspunde ecoul.

*Ce telescop ne-ar putea ajuta să vedem mai adânc în noi înșine?

*Toată viața lor unii și alții „pozează”... Un exercițiu bine pus la punct... A zâmbi, a strânge mâna, a pupa pe obraz... Câtă invidie îndelung stăpânită, câte grimase de superioritate! Peste hoituri se varsă esențe tari; putregaiul este ambalat și livrat.

*Lipsite de o lumină lăuntrică, anumite persoane caută cu orice preț lumina reflectoarelor!...

*Politicele pantagruelic; tot înghite și nu se mai satură.

*Anumite expresii jignitoare își lasă drojdia mai târziu pe fundul paharului.

*Tendința de a scrie mult e o formă de lăncezeală.

*Cel ce se simte copleșit de răutatea altora, izbește în propria lui pleoapă, ca într-un țurture... A fost lăsat singur în peșteră.

*Înșirăm anii, bob cu bob... Oare știm să-i trăim?

*Falsa iubire face mult zgomot, iar firele urii se „deapănă” în liniște.

*Atâția se grăbesc să desprindă din cuvintele tale fragmente din propria lor viață... Se simt bine, ascultându-te. Nici n-au înțeles ce-ai vrut să spui, de fapt.

*Dăm lesne uitării vorbele calde, grija cuiva pentru noi, simplitatea care mângâie și vindecă; am vrea din nou zarvă, tinichea, poleială.

*Cel ce se pricepe „la toate”, nu învață nimic.

*Câtă bătrânețe în tinerețea neșlefuită, considerată un merit în sine!

*Cioplește cu sens, nu lustrui fără noimă!

*Optimistul prin excelență îți taie pofta de viață.

*O mare primejdie pe care, poate, nici n-o

conștientizăm, constă în asmuțirea privirii asupra celuilalt. Nu îl privești pe cel de lângă tine, ci îți asmuți privirea asupra lui!...

*Vecinul miop, de peste gard, se dovedește-a fi un bun lunetist.

*Limba lipicioasă, bifurcată, a omului, -descurcăreț!...

*Am strâns mâna cuiva sau doar m-am lăsat agățat de-un cârlig?

*Acum, că ai învățat să înoți, te amuzi pe seama celui care se teme sau ezită!...

*Ce frenezie rigidă pe fizionomiile atâtor spectatori care aplaudă mecanic o piesă absurdă, jucată neconțent!...

*Scufundate în propria umbră, cuvintele își picură ceara!...

*Când știi să ascuți, pâinea se coace!...

*Anumiți doctori au un umor special, merit să te scape de griji definitiv!...

*Încearcă să le faci unora și altora pe plac și vei deveni, în scurtă vreme, insuportabil!...

*La unele rude „apropiate” nu te poți raporta decât filosofic!...

Zilnic netezesc un geam pe care se așterne praful, iar dincolo de geam mă văd pe mine însumi netezind iarăși un geam pe care se așterne praful!...

Bucuroși că am scăpat de o povară, ne străduim să facem rost de alta!...

Prietenul îți mângâie ochii; dușmanul ți-i deschide.

Înțelepciunea lumii nu-ți ajută la nimic, dacă nu știi să zâmbești!...

Strigătul unei lacrimi pe retina călăului!...

Lipsa de curiozitate intelectuală e un fel de moarte: vezi, fără să temeri; auzi, fără să tresari.

„Amicii” insistă să te audă vorbind; îți admiră elocința. Tăcerile tale adânci îi dezamăgesc.

← mai autorizate condeie, opera lui Caragiale fiind apărată în polemici tot mai acerbe. Una dintre cele mai stabile minți de la „Junimea”, pe care a părăsit-o însă prin 1881-1882, Gh. Panu rămâne, în acest moment, un exemplu de loialitate în această bătălie a lui Caragiale, alături de Nicolae Iorga, care, în februarie 1890, la numai cei 19 ani ai săi a scris un articol judicios în „Lupta” despre *Năpasta*. Caragiale i-a trimis, ca semn de apreciere și mulțumire, un exemplar din *Năpasta* cu următoarea dedicație: „Criticului inteligent și conștiincios care a binevenit, ca om rar ce este, întâi să citească *Năpasta* și să gândească asupra ei și apoi s-o critice.”

După o intensă colaborare cu articole politice și literare la ziarul junimist „Constituționalul”, sub semnătura C. și cu pseudonimele *Falstaff*, *Zoil*, *Nastatin* și *Hans*, la 9 mai 1892, Caragiale prezintă la Ateneul Român o conferință cu titlul *Gaște și găște literare*, cu multe observații critice îndreptate împotriva „Junimii”, determinând, împreună cu articolul *Două note* (*Note și schițe*, 1892, reprodus în *Momente, schițe, amintiri*, 1908), ruptura cu Titu Maiorescu și încetarea colaborării la revista „Convorbiri literare”. Ecoul în viața literară a epocii față de aceste incidente este enorm, provădând diferite demersuri de conciliere a celor două părți. De exemplu, la 18 noiembrie 1895, P. P. Negulescu îi scrie lui Simion Mehedinți că a obținut de la Titu Maiorescu să se ceară colaborarea lui Caragiale la „Convorbiri literare”, însă fără reluarea relațiilor personale dintre critic și autorul articolului *Două note*, legăturile dintre cei doi dând ceva semne de ameliorare de-abia la 15 februarie, când dramaturgul îi trimite lui Maiorescu o felicitare cu prilejul aniversării sale. Ruptura cu „Junimea” devine, în schimb, definitivă din 1892, când dramaturgul își întrerupe definitiv colaborarea la „Convorbiri literare”. După cum ar putea să rezulte și din conferința *Prostie și inteligentă*, de la Clubul muncitorilor, cu vizibile aluzii împotriva lui Maiorescu, ura împotriva vechilor pri-

eteni literari și a lui Maiorescu, cu deosebire, devine obsesivă, vechile înțelegeri transformându-se într-un șir de resentimente. De-abia peste câțiva ani, pe când colabora la „Epoca”, fostul junimist va regreta despărțirea de Maiorescu, neomițând să evidențieze marile calități ale criticului, cu rolul său de primă mărime în cultura română, alături de Hasdeu.

Peste mai bine de un deceniu, pe la 15 februarie 1908, de ziua de naștere a lui Maiorescu, Caragiale îi trimite acestuia de la Berlin o călduroasă telegramă: „Din toată inima, ca pe frumoasele vremi ale tinereții, un bătrân școlar urează ilustrului învățător la mulți ani cu sănătate și veselie. Trăiască Maiorescu! Caragiale.” La răspunsul de mulțumire, Caragiale revine cu o altă urare: „Bătrânul școlar este fericit că o pornire din inimă i-a fost întâmpinată cu atâta grație din partea ilustrului și totdeauna neuitatului învățător. Încă o dată, la mulți ani, cu sănătate și veselie, trăiască Titu Maiorescu.” Fără să fi reușit o reluare a colaborării la „Convorbiri literare”, conștient de locul uriaș deținut în cultura noastră de prestigioasa revistă ieșeană, Caragiale încearcă totuși în anul următor (1909), la numai câțiva ani după *Momente*, „o nouă și ultimă expresie a unei «mea culpa»” (Șerban Cioculescu): „Un școlar puțin însemnat, care a știut mai mult să se supere decât să se folosească de învățăturile duminale, își permite, cu tot respectul, a-ți trimite din depărtare urarea sa cordială: Să trăiască ilustrul nostru profesor Titu Maiorescu întru mulți ani, sănătos, cuminte și vesel! Așa cum din tinerețe îl știe bătrânul școlar I. L. Caragiale.” Maiorescu consfințise în aceste împrejurări doar la o reluare a relațiilor literare, nu și a celor personale, cu acela care comisesse imprudeta de a-i fi adresat cândva acele mesaje insultătoare.

Despre aceste manifestări ale lui Caragiale, Titu Maiorescu va realiza, într-o scrisoare către Duiliu Zamfirescu, o interesantă simbioză între o mare inteligență și nestatornicia unui caracter dificil și imprevizibil: „Convingerea ce o am despre Cara-

giale este că are una din dintre cele mai vioaie inteligențe ce le poate produce natura, eclectic, bună memorie, moment în care această extraordinară vibratilitate celulară a materiei cenușii din creieri îl scoate mai presus de el însuși și-l face capabil de scrieri literare de mare valoare. Din cauza acestei părți a lui eu închid ochii la toate celelalte, pe care însă le cunosc.” Nu mai puțin relevantă este, în acest sens, și părerea lui Duiliu Zamfirescu, care îl socotea o „fire atât de fantastică și de muncită, în care arama și diamantul sunt legate împreună spre a da iluzia unui inel ducal!” Într-o amplă scrisoare trimisă din Roma la 6 septembrie 1888 lui Nicolae Petrașincu, același Duiliu Zamfirescu își exprimă nădejdea într-o revenire a lui Eminescu, arătându-se însă destul de trist față de deteriorarea relațiilor dintre o parte dintre junimiști, în frunte cu Maiorescu, și Caragiale: „Poate natura să fie darnică și să-i întoarcă scânteia genului, și cum sunt ai noștri la mărire i s-ar putea face viața liniștită și suportabilă printr-o însărcinare care să-i convie. Despre Caragiale sunt trist de cele ce-mi spui. E păcat de el, că nu-i un om ordinar ca minte, - dar e mai păcat de Maiorescu și de cei ce-i sunt prieteni. Maiorescu a cam avut parte de protejați nebuni, și ar fi timpul să-l dispensăm de asemenea recunoștințe. Cu toate acestea eu tot sper că din Caragiale să iasă un bun director de teatru, căci el are baza trebiilor.” Acesta credea că spiritul malițios față de lucrările unor confrăți citite la „Junimea” ar putea fi trecute cu vederea grație „marii lui inteligențe”.

Structura omenească a lui Caragiale, ca și aceea artistică, era una duală: una de ironie și farsor, cu o rezervă nesecată în direcția manifestărilor umoristice și cinice, și alta de sentimental, neliniștit și măcinat de melancolii ascunse și ciudate la un asemenea temperament, după cum, la o recepție amicală din Sibiu a „Astrei”, scriitorul însuși îi replicase ofuscat unuia dintre participanții care, în fața unei bogate asistențe, îl declarase „mare satiric”: „Eu sunt un sentimental, domnule!”

Un bilanț al Centenarului Marin Preda

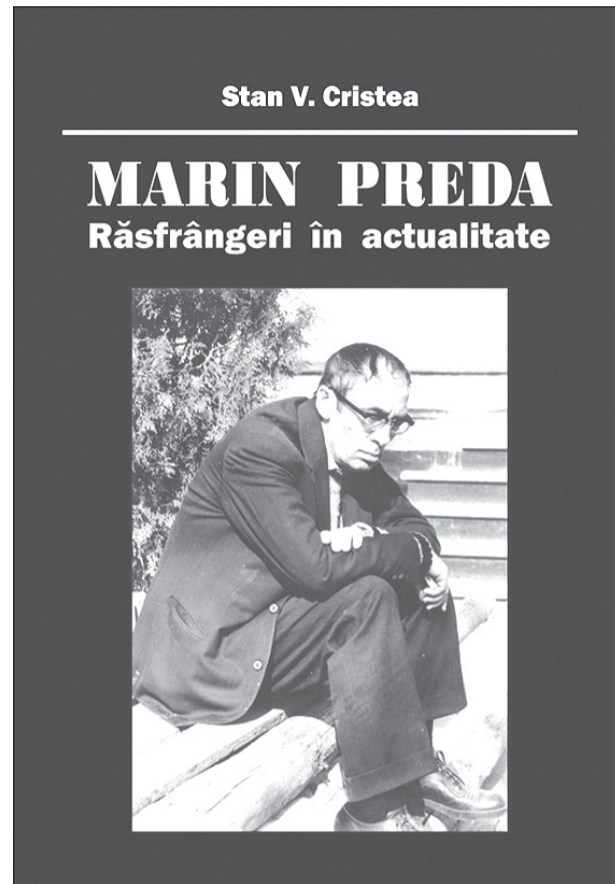
Noua carte, *Marin Preda. Răsfrângerii în actualitate*¹ completează și rotunjește remarcabila contribuție a lui Stan V. Cristea la edificiul personalității omului Marin Preda și a operei sale. Rigurosul demers istoriografic, evident în cele trei ediții ale volumului *Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)*, în *Marin Preda. Biobibliografie, I-II*, la care trebuie adăugată îngrijirea volumului colectiv *Marin Preda. Omul și opera la Centenar (2022)*, este îmbogățită acum cu o serie de cronici literare, care reliefează interesul constant pentru receptarea critică a lui Marin Preda, dar și capacitatea critică a autorului de a integra ideatica unor cărți, care-l au ca obiect de cercetare, făcând o atență și laborioasă critică a criticii.

Stan V. Cristea urmărește atent demersul critic în cartea pe care o parcurge, apreciază noutatea, valoarea, contribuția cercetătorului, însă, este neiertător în a semna – ca unul care a cercetat, cu atâta acribie, bibliografia operei prediste, documentele de arhivă privind copilăria, anii de școală, oameni și locuri, perioada stagiului militar, întâmplări relevante pentru destinul de scriitor – inadvertențele, erorile de informație istorică.

Argumentând construcția acestei noi lucrări, Stan V. Cristea își evaluează lucid contribuția la cercetarea personalității lui Marin Preda, ca om și ca scriitor, numind lucrările care compun, într-adevăr, o *trilogie*, trilogie pe care a documentat-o cu migală și meticulozitate ani la rând, oferind-o istoriei literaturii române ca reper important de rigurozitate științifică și de onestitate intelectuală.

Modul de a se vedea pe sine, intrinsec, din spațiul propriei așteptări și al posibilității de a materializa potențialitatea unor fapte relevă o bună cunoaștere de sine, o corectă identificare a metodei critice, în spiritul acelor caracteristici care-i definesc stilul: acribie, precizie, rigurozitate, exactitate, fidelitate față de obiectul cercetării, onestitate intelectuală, respect pentru adevăr. În oglinda propriului adevăr, Stan V. Cristea se privește decent, cu aceeași luciditate dintotdeauna, fără nici un fel de mistificare: „Fără să apelăm la strategii persuasive, am mizat mai ales pe punerea cititorului în temă cu conținutul cărților comentate, provocându-l, în același timp, să-și descopere singur interesul pentru ele, cu ceea ce aduc ele nou în dezbateră literară care-l privește pe scriitor, făcând observații ori de câte ori a fost cazul și concluzionând printr-o evaluare de ansamblu. N-am urmărit verdicte, dar am vrut să spunem lucrurilor pe nume, sub impresia imediată a lecturii și fără să apelăm la opiniile altor comentatori. Și asta, din convingerea că într-o carte trebuie să găsești mai degrabă puncte de sprijin pentru propriul comentariu decât aspecte cu care să nu fii de acord; când ele sunt flagrante, desigur, nu pot fi ocolite.”. El se delimitează de cei care privesc obtuz sau idiosincrazic opera, aducând, în ceea ce ar trebui să fie demers critic, în numele autonomiei esteticului, centrat pe valoarea estetică a operei, elemente extraliterare – presupusul oșios compromis, nedemonstrat, cu Puterea al scriitorului, loc comun al celor care, vorba lui Eugen Simion, se tem încă de talentul viguros al celui mai reprezentativ scriitor post-

belic. Nu lipsește din această punctare a contextului actual sugestia, cu doza ei de ironie amară, că, în 2022, pentru Centenarul Marin Preda s-ar fi putut întreprinde mai multe.

Răsfrângerile în actualitate, receptări ale operei prediste sunt, totodată, modalități de lectură a unor contemporani: Marin Iancu, Marian Ciobanu, Sorin Preda, Dumitru Ion Dincă, Eugen Simion, Mihaela Albu, Ioana Diaconescu, Mariana Șipoș, Rodica Potoceanu Mățiș, Lorena Teodora Radu, Violeta Bobocea, Ana Dobre, Ovidiu Marcu, Bogdan Răileanu, cu care Stan V. Cristea consonează pe fond, pentru ca, în anumite aspecte, să se despartă pe detalii care țin, fie de acribia informației de istorie literară, fie de nuanțele interpretării.

Prin cele două lucrări. *De la Siliștea-Gumești la „Cheia” Rosetti. Dicționarul personajelor lui Marin Preda (2014)* și *Marin Preda, el însuși. Reflecții, opinii literare, confesiuni și pilde morale (2019)*, Marin Iancu este apreciat pentru calitatea documentării, obiectivitatea critică manifestată în claritatea opțiunii pentru estetic în evaluarea operei, supusă „unei judecăți fără ingerința de altă natură”.

Tot despre personaje vorbește și cartea Lorenei Teodora Radu, *Personajele lui Marin Preda între istorie și ficțiunea istoriei (2018)*, amendată, deși „incitantă și convingătoare”, pentru o afirmație insuficient argumentată, referitoare la modul în care este apreciat realismul socialist („Totuși, realismul socialist este o apariție inovatoare în literatura noastră.») ca și pentru neclaritatea relației dintre *istorie și ficțiunea istoriei*; și tot despre personaje vorbește Violeta Bobocea în *Seninătatea personajelor lui Marin Preda (2021)*, demers „surprinzător” prin afirmarea ideii directe privind *seninătatea* personajelor, și „convingător” prin argumentare.

Marian Ciobanu, siliștean, un moromețian al criticii, este citit în lucrarea *Marin Preda și ai săi (2014)*, în care încearcă, față de ediția anterioară – „o altă carte”, descoperind „multe noutăți”, dar, în același timp, și „câteva chestiuni care nu sunt deloc reale”, bănuindu-l, atunci

când se raportează la manifestările culturale dedicate, în județ, lui Marin Preda, că „încearcă să tragă spuza pe turta lui”. Observația nu anulează capacitatea de lectură comprehensivă, cartea rămânând, „dincolo de toate astea” și de „unele stângăcii”, una utilă în ceea ce privește detaliul de biografie și raportare la spațiul-matrice formator.

Moromeții. Ultimul capitol (ediția a II-a, 2013, față de prima, cea din 2010), cartea lui Sorin Preda își demonstrează importanța și contribuția prin privirea auctorială empatică, *de sânge*, care transformă mărturia de document sufletesc în document peremptoriu de informație privind mecanismul interior al faptelor și întâmplărilor. Este acesta punctul de vedere al familiei, corect în mărturia lui subiectivă, de care trebuie să se țină seama pentru completarea exactă a portretului scriitorului.

Dumitru Ion Dincă urmărește, în lucrarea *Imposibila întoarcere în Poiana Fierăriei* lui Iocan, traseul parcurs de Marin Preda în vara anului 1950, pentru documentarea de o lună de la Căldărăști, lună decisivă pentru conturarea universului moromețian. Aprecierea lasă loc, însă, și unei rezerve de ordin istoriografic, semnalând absența clarificării amănuntului de istorie literară privind prezența Mariei Banuș în aceeași perioadă și în același loc. Documentat el însuși asupra acestuia aspect, Stan V. Cristea opinează că, având în vedere că piesa Mariei Banuș, *Ziua cea mare*, este datată „iunie 1949”, cei doi scriitori nu au fost în același timp, pentru documentare, la Căldărăști în vara 1950, adăugând argumentării faptul că, în poza de grup, deținută de învățătorul Ion Gh. Radu, Maria Banuș lipsește.

Constant admirator al lui Marin Preda, Eugen Simion este receptat cu două lucrări: *Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit (2019)*, ediția I (2010) și *Timpul n-a mai avut răbdare*, reeditare a ediției din 1981.

Portretul scriitorului se completează cu tușa importantă a iubirii, așa cum, real, au reținut-o scrisorile către Aurora Cornu, prima soție (1954-1959), marea iubire a scriitorului, povestea lor de dragoste fiind comparată cu aceea dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle. Stan V. Cristea corectează și aici, în numele aceleiași acribii, detalii de istoriografie literară: Nadia Strugaru, una dintre femeile iubite de Marin Preda, este numele corect nu Nadia Scutaru, nici Strungaru. De asemenea, corectează informația privind stagiul militar al lui Marin Preda: „Noi am dovedit, cu documente, că Marin Preda a făcut armata, în serviciul auxiliar, într-o companie a unui regiment de Grăniceri din Cernăuți, dislocată la Cozmeni (de unde, într-adevăr, le scrie prietenilor săi din București), trecând pentru o vreme pe la Ulmeni, lângă Oltenița, iar în cele din urmă pe la Bârlad, de unde a fost lăsat la vatră.”

Eugen Simion punctează și ideea curajului lui Marin Preda, idee necesară în dinamica polemicii referitoare la receptarea personalității scriitorului, subliniind că *adevărată rezistență* este *rezistența de tip Marin Preda*, în sensul că, deși nu a fost un disident, Marin Preda „n-a fost deloc un scriitor comod pentru regimul totalitar”. Acum, când Eugen Simion nu mai este, rămâne nostalgia biografiei Marin Preda, pe care ar →

fi putut să o scrie. Dar timpul n-a mai avut răbdare pentru acest proiect...

La inițiativa lui Eugen Simion, Ioana Diaconescu a cercetat Arhiva CNSAS și a publicat, în 2015, lucrarea *Marin Preda. Un portret în Arhivele Securității*, aducând la lumină documente de mare importanță, menite a anihila acuzațiile nefondate aduse scriitorului privind așa-zisul colaboraționism. Cele două dosare: *Scriitorul și Editorul*, care relevă „un Marin Preda neînfrânt, curajos, devotat față de meserie și mai ales față de confrății pe care îi respectă în secret mult mai mult decât ar fi făcut-o vreodată în mod vizibil”, dovedesc că Marin Preda a fost un om urmărit, acasă și la editură, 24 din 24 de ore, informație care atârână greu și persuasiv în dosarul scriitorului privind așa-zisul lui colaboraționism, pledând pentru adevărul afirmației, după care Marin Preda nu a fost doar un mare scriitor, ci o mare conștiință a vremii sale, „o veritabilă conștiință națională într-o istorie grăbită, confuză și brutală»”.

Cartea din 2017 a Marianeii Sipoș, *Dosarul lui Marin Preda. Viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și fotodocumente*, se înscrie în aceeași direcție a receptării corecte a personalității scriitorului, comprehensive în privința deciziilor luate în timpul fierbinte al epocii, insistând pe enigmaticele împrejurărilor morții scriitorului în noaptea de 15 spre 16 mai 1980. Argumentarea Marianeii Sipoș, peremptorie, incontestabilă, prin logica demonstrației, susținută de docu-

mente, fără a putea da un răspuns exact, menit să elucideze suspiciunea de crimă, înclină, totuși, prin confuziile semnalate în documente, balanța spre supoziția asasinatului.

Întrebările incomode ale autoarei se prelungesc în cele ale lui Stan V. Cristea: „La rândul-ne, ridicăm acum două semne de întrebare: prima – nu cumva aproape tot volumul *Creație și morală*, care cuprinde publicistica scriitorului, este întocmit numai pe baza «documentelor literare» inventariate la editură? (căci din volum lipsesc unele articole și, mai cu seamă, unele interviuri), iar a doua – ce s-a întâmplat cu scrisorile primite de Marin Preda de la scriitori din țară și din străinătate (în inventar figurează, de pildă, o scrisoare de la André Malraux, datată «Paris, 25.III.1970»)»”.

Unele studii de aspect monografic, care nu întrunesc, în totalitate, exigențele criticului, au scris Rodica Potoceanu Mățiș, *Viața lui Marin Preda* (2014), titlul mai potrivit fiind, spune Stan V. Cristea, *Marin Preda: omul și cărțile sale*, și Ovidiu Marcu, *De la metaforele obsedante la construcția mitului personal în scrierile lui Marin Preda* (2022), o investigație a profunzimilor abisale ale sufletului scriitorului, cu mijloacele metodei psihocritice a lui Charles Mauron.

Biografia romanțată a lui Bogdan Răileanu, formulă neagreată de Stan V. Cristea, urmărește, potrivit intenției autorului, contextualizarea istorică și, mai ales, modul în care a funcționat relația omului cu istoria, având în ve-

dere că, deși în ultimii ani de viață, „când îl trădau trupul, timpul și prietenii, psihicul” (personal, n-aș merge până în pânzele albe cu această idee, întrucât, la 50 de ani, un om este încă tânăr, fizic și mental; ideea lui Bogdan Răileanu atestă doar modul eronat în care „tinerii” îi văd pe cei care au depășit pragul vârstei de 45 de ani...), „«a scos chiar înainte de moarte un roman uluitor»”. Este vorba, desigur, de *Cel mai iubit dintre pământeni*. Dorind să-l accesibilizeze tinerilor de azi, există pericolul de a-l minimaliza, secătându-l de adevărul personal, adaptându-l unei grile facile de receptare.

Cartea Anei Dobre, *Un secol cu Marin Preda* (2022), apreciată ca *laborioasă* pentru *imaginea integratoare asupra operei scriitorului*, pentru calitatea interpretării, pentru arhitectura intrinsecă, este citită cu aceeași acribie recunoscută ca principiu al metodei istorice, semnalând, totodată, detalii necesare pentru o posibilă reeditare.

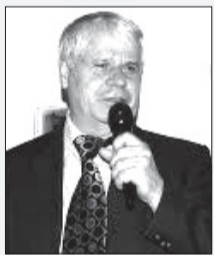
Marin Preda. Răsfrângeri în actualitate completează nu doar trilogia predistă a autorului, dar întregeste opera critică și istoriografică a lui Stan V. Cristea, aducându-l în prim-planul actualității literare prin calitatea de necontestat privind metodologia istorico-critică de a aborda, cu responsabilitate și onestitate intelectuală, un subiect.

Ana DOBRE
15 martie 2023

(Endnotes)

1 Stan V. Cristea, *Marin Preda. Răsfrângeri în actualitate*, Editura Aius, Craiova, 2023.

Contemporanul nostru canonic la Centenarul aniversar

STAN V. CRISTEA:

„MARIN PEDA. RĂSFRÂNGERI ÎN ACTUALITATE”

- cronici literare -

(Editura AIUS, Craiova, 2022, 160 p.)

Cu lucrarea criticului și istoricului literar STAN V. CRISTEA (n. 16 martie 1950, Sfințești, Teleorman), *MARIN PEDA. RĂSFRÂNGERI ÎN ACTUALITATE* (Aius, Craiova, 2023, 160 p.) se încheie marcarea, din 2022, a Centenarului nașterii scriitorului Marin Preda. Conținând cronici literare, publicate în răstimpul 2015-2022, pe marginea unor cărți despre scriitor, lucrarea constituie, potrivit precizării auctoriale din *Argument*, „ultima piesă din «trilogia» pe care i-am dedicat-o, la Centenar, alături de volumele *Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)*, ediția a treia, revăzută și adăugită (2022) și *Marin Preda. Bibliografie, vol. I-II (2022)*”. Desigur, se cuvine amintit și volumul *colectiv Marin Preda. Omul și Opera la Centenar*, conținând în cea mai mare parte eseuri publicate de-a lungul anului în revista „Caligraf” de la Alexandria, ce apare lunar de mulți ani „sub egida Uniunii Scriitorilor din România”.

Urmărind a-l pune pe cititor în temă „cu conținutul cărților comentate”, cu eventualele noutăți în materie de Marin Preda și, fără a da „verdicte”, dl Stan V. Cristea nu a făcut altceva decât „să spunem lucrurile pe nume, sub impresia imediată a lecturii și fără să apelăm la opiniile altor comentatori”. Aceste cronici, sunt, de fapt, noi contribuții (indirecte, desigur) de istorie literară, relevând „aspecte care au legătură cu personalitatea și opera lui Marin Preda, cu precădere din perspectiva receptării lor în actualitate”. Sunt, altfel zis, „răsfrângeri în actualitate”, urmărind nu apariția cronologică, ci „logica intrinsecă unui anume discurs sumativ despre scriitor”. În bibliografia criticului și istoricului teleormănean, este vorba de o carte, între atâtea altele de foarte bună documentare științifică, care îl înscrie pe au-

tor în triada *Eminescu – Noica – Preda*, „esențială pentru preocupările noastre intelectuale și scriitoricești”. Să reținem, între altele, dovedită din plin prin riguroasele d-sale cercetări, și convingerea autorului potrivit căreia istoria literară înseamnă „trudă acribioasă și de lungă durată, răsplata venind greu, cu mare întârziere ori deloc, pe când eseistica și critica literară sunt cu mult mai atrăgătoare și mai ușor de accesat”...

Este îndeobște cunoscut faptul că scriitorul Marin Preda a fost o mare conștiință a vremii sale, crezul său literar fiind acela exprimat de triada de concepte numită într-un interviu *Istorie – Adevăr – Realitate*, de felul în care acestea acționează și se întrepătrund în crearea unei opere trainice, ca o mărturie peste timp. Dincolo de „punctul critic” al revizuirii scriitorului, de care vorbea în *Istoria* sa Nicolae Manolescu, considerându-l „depășit”/ trecut cu bine, Marin Preda „a rămas unul dintre cei mai importanți scriitori din literatura română postbelică”, oricâte „compromisuri” cu regimul comunist i s-ar imputa, până la un punct, el fiind acela care, cu tărie morală și rectitudine profesională, i-a spus în față șefului statului: „Dacă introduceți realismul socialist, eu mă sinucid!”

Desigur, opera lui Marin Preda este, în mare parte, „una auto-biografică”, autorul fiind de regăsit sub chipul multor personaje, îndeosebi în acelea care ocupă poziții centrale în unele din romanele sale, de la „*Moromeții*” (I, 1955; II, 1967) și „*Marele singuratic*” (1972), la „*Intrusul*” (1968), „*Delirul*” (1975) și chiar „*Cel mai iubit dintre pământeni*” (1980). „*Preda este Petrini*, declara scriitorul într-un interviu. *Nu în datele biografice, desigur, ci după le-*

gile romanului”... Asta pe lângă „*multe secrete ale ființei mele*”... Înțelegerea scriitorului nu poate fi pătrunsă în definitiv fără scrierea autobiografică „*Viața ca o pradă*” (1977), confesiunile din „*Imposibila întoarcere*” (1972) și „*Convorbiri(ile) cu Florin Mugur*” (1973). Este absolut obligatorie pentru oricine abordează viața și opera marelui prozator, crede autorul, raportarea la două perspective: cea *existențială* (cum a fost viața lui în realitate) și cea *reflexivă* (cum s-a reflectat ea în propria operă). Cam ceea ce precizase Eugen Simion: „Se verifică și în cazul lui Marin Preda că istoria vieții sale este, în fapt, istoria operei sale.”

„Spirit complex, conștiință a veacului” (E. Simion), Marin Preda era pentru Marin Sorescu „o certitudine și o șansă mare a literaturii române”, „scriitor european” (Nichita Stănescu), „ireproșabil și exemplar” (Geo Bogza), „un prozator excepțional” (N. Manolescu), înscriindu-se în tradiția valorică a romanului românesc modern (Camil Petrescu, Liviu Rebreanu), după cele din urmă evaluări. Depășindu-și timpul, scriitorul „a traversat epocile și convulsii lor”, opera sa înscriindu-l, prin partea ei incontestabil valorică, „în rândul scriitorilor canonici”, unul din cei mai „reprezentativi” pentru literatura contemporană. Opera predistă „rămâne singulară în literatura română contemporană” atât prin referința de substanță la „un sistem de valori etice”, dar și prin „complexitatea” ei în raport cu contextul social, politic și cultural în care aceasta a fost edificată. Astfel, Marin Preda rămâne „unul din clasiicii literaturii române contemporane”, mereu viabil prin admirațiile și controversalele stărnite (există încă, scrie autorul, „complexul Preda”), prin „capacitatea

← indestructibilă de a resuscita oricând intresul”.
(În loc de prefață. Marin Preda. *Răsfrângeri în actualitate*).

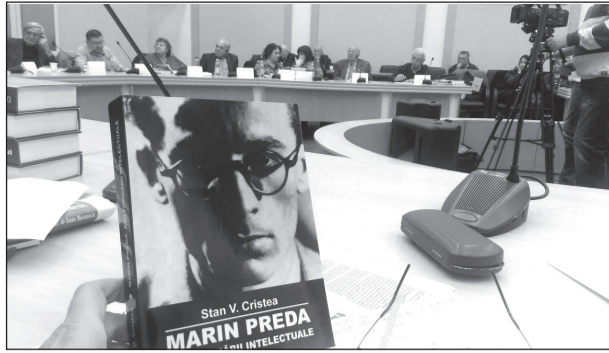
O primă cronică (în formatul volumului de față) este dedicată contribuțiilor aduse de istoricul și criticul literar Marin Iancu, comentându-se mai pe larg volumul „*Marin Preda, el însuși. Reflecții, opinii literare, confesiuni și pilde morale*” (ediția a II-a, 2022), admirabil ca realizare, despre care am scris și noi în anul Centenarului aniversar, un „autopotret în palimpsest” cum scria destul de convingător în postfață eseistul Petru Isachi. O carte întocmită „cu acribie”, luminând, ca niște oglinzi invizibile, „opera lui Marin Preda din unghiuri care pun în valoare reflexivitatea sa, dar și perenitatea ei într-un perimetru de gândire autentică și profundă, față de care critica literară încă mai are datorii de împlinit...” (*Marin Preda. Spectacolul personalității creatoare*).

În cronicile sale, autorul a urmărit varii aspecte din viața și opera scriitorului, bucurându-se de fiecare dată când a apărut o nouă carte (sau reeditare îmbunătățită devenită „altă carte”). Mai întâi sunt așezate cronicile la acele cărți evocând aspecte biografice, precum reeditarea lui Marian Ciobanu, urmărind „copilăria și prima tinerețe”, „realitatea moromețiană”, „personaje” și, în fine, „destinul prozatorului în satul natal” („*Marin Preda și ai săi*”, 2014). Un portret al scriitorului „dinspre Siliștea-Gumești” avem în cronică la cartea de eseuri, interviuri, evocări și scrisori care „aduce multe lămuriri” a prozatorului și jurnalistului Sorin Preda („*Moromeții. Ultimul capitol*”, 2013). Cam în imediata apropiere se situează și cercetarea documentară a scriitorului Dumitru Ion Dincă, *Imposibila întoarcere în „poiana lui locan”* (2017), „probă-martor privind o secvență din viața sa”, apărută cu prilejul împlinirii a 95 de ani de la nașterea marelui prozator („*Marin Preda. Popas în agora de la Căldărăști*”).

Despre „*Portretul scriitorului îndrăgostit*” (2010, 2019), unul mai mult „vorbit”, rezultat din dialogul cu Aurora Cornu, iubita din tinerețe, dar și din „jurnalul intim al scriitorului din anii 1958-1959”, „sursă de informații de prim rang”, va scrie și Eugen Simion, prieten nedezmințit al ilustrului prozator, convins că „istoria vieții sale este, în fapt, istoria opere sale” (p. 46). Se adaugă la imaginea „scriitorului îndrăgostit” volumul „*Scrisori către Aurora*” (Eugen Simion – Aurora Cornu: „Convorbiri despre Marin Preda” (2019), iar în 2021 cartea Mihaelei Albu, „*Întâlniri cu Aurora*”, admirativ-sentimentale, scrisă pe baza „jurnalului american” al universitarei de la Craiova, „despre povestea de iubire neterminată dintre Marin Preda și Aurora Cornu” (lucrarea comentată la timpul potrivit și de noi).

În altă ordine de idei, dl Stan V. Cristea scrie despre cartea Ioanei Diaconescu, „*Marin Preda. Un portret în arhivele Securității*” (2015), cuprinzând documente din arhiva CNSAS care relevă faptul că poliția politică a vremii „l-a urmărit pe Marin Preda aproape de-a lungul întregii sale cariere literare, identificat ca «obiectiv», respectiv «Scriitorul» și «Editorul», cu o insistență acerbă, chiar încrâncenată, utilizând toate mijloacele ce-i stăteau la dispoziție, de la informatori/ agenți la tehnica operativă de ascultare și la interceptarea corespondenței.” Cel mai zelos dintre toți s-a dovedit Ion Caraion. Are dreptate Eugen Simion care în pertinenta prefață preciza că „dosarele întocmite de Securitate dovedesc, în mod indiscutabil, că marele prozator n-a fost deloc un spirit comod pentru regimul totalitar”, cu atât mai puțin „un nomenclaturist”... (*Marin Preda. Scriitorul urmărit de Securitate*). Pe aceeași problematică, extinsă la sfârșitul dramatic, este cronică literară la volumul Marianei Sipoș, „*Dosarul Marin Preda (viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente)*”, din 2017, unele documente fiind publicate și în „*Cartea albă a Securității*” din 1997 (*Marin Preda. Un dosar încă neelucidat*).

Alte cronici se referă la lucrări semnate de Rodica Potoceanu Mățiș (*Viața lui Marin Preda*, 2017), care „mai potrivit”, ar fi fost „Marin Preda și cărțile sale”, de Marin Iancu, un „combatant din cei mai consecvenți și serioși”, după atâtea documentare dedicate scriitorului, inclusiv „*Lumea personajelor*

lui Marin Preda” (2021), un instrument de lucru „indispensabil” prin lumea operei integrală văzută prin trăsături caracterologice. Tot despre „Personajele lui Marin Preda între istorie și ficțiunea istoriei” (2018) scrie, „incitantă și convingătoare prin claritatea discursului și argumentația analizei”, și Lorena Teodora Radu, precum și Violeta Bobocea într-o a treia ediție, „*Seninătatea personajelor lui Marin Preda*” (2021).

Nu putea lipsi din aceste „răsfrângeri în actualitate” noua ediție a volumului din 1981, „*Timpul n-a mai avut răbdare*” (2022), reeditare prin care Eugen Simion „onorează Centenarul Marin Preda”, specificând într-un „Argument” că „E limpede, Preda n-a avut posteritatea pe care opera lui o merita.”, fiind scriitorul „cel mai mult și incorect «revizuit» după 1990.

Printre cărțile care au venit să cinstească Centenarul aniversării din 2022 sunt și cele semnate de istoricul și criticul literar Ana Dobre („Un secol cu Marin Preda”), o carte deopotrivă „laborioasă și incitantă”, prin „revizitarea” operei, alcătuită dintr-o suită de eseuri, mai vechi și mai noi, urmărind îndeosebi „actualitatea scriitorului”, o operă inconfundabilă „în moromețianismul și predismul ei”, prin care „autorul își măsoară forțele creatoare cu demiurgul”.

Tot o „revizitare” a Operei lui Marin Preda din perspectiva psihocriticii care trimite la eseul lui Charles Mauron din 1962 („*Des métaphores obsédantes au mythe personnel*”, trad. rom. în 2001) este și cartea lui Ovidiu Marcu, „*De la metaforele obsedante la construcția mitului personal în scrierile lui Marin Preda*” (2022), propunându-și să identifice „elementele care țin laolaltă construcția textului”, „nucleele de semnificație și aria largă de acoperire”, „simbolurile”, „reprezentările”, „imaginiile” și mai ales „proiecțiile care duc, de la operă, la biografia omului („destin și subdestin”), recognoscibile în majoritatea scrierilor lui Marin Preda.”

În sfârșit, contribuția de „biografie romanțată” a prozatorului Bogdan Răileanu, „*Preda. Adevărul ca o pradă*” (2022), „într-o demonstrație ce se vrea credibilă” evocând secvențe „biografiste” binecunoscute precum „O bucată de pâine”, „În brațele tatălui”, „Debutul”, „Sfârșitul războiului, începutul unei ere. 9 august 1944”, „Întâlnirea din pământuri”, „Moromeții, începutul”, „Aurora Cornu”, „Scleroza încrederii în sine”, „Pantofi cu toc”, „Miros de crini”, „Superstaruri și Moromeții”, „Patriarhul orașului”, „Mogoșoia”, „Înregistrarea audio nr. 34”, „Pământeni”, „Dacă dragoste nu am, nimic nu am”... Desigur o „biografie romanțată” care nu poate eluda contextul istoric și politic corespunzător diferitelor perioade din viața scriitorului...

În secvența de „Note” din final, sunt specificate aparițiile cronicilor cu date exacte, în periodice dar și volume, lămurindu-ne, dacă mai era nevoie, asupra perseverenței și profesionalismului cu care criticul și istoricul literar Stan V. Cristea și-a urmărit, ani la rând, unul din scriitorii săi de studiu, pe ilustrul prozator Marin Preda, contemporanul nostru canonic. Reiterăm și de data asta o mai veche convingere, cu probele pe masă: dl Stan V. Cristea este unul din cercetătorii cei mai fideli și de mare încredere în materie de Marin Preda, cel chemat, după atâtea lucrări temeinic documentate, să ne dea, pe măsura geniului în discuție, multașteptata „*Viața și opera lui Marin Preda*”, pentru care abia i-ar ajunge două volume compacte, după biobibliografia predistă realizată până acum...

MIHAELA ALBU

Datoria de memorie sau despre „Basarabia și Oltenia – două crengi ale aceluiași stejar”

„Să nu uităm, să nu uităm împreună!”, spuneau Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, într-un interviu după 1990, adică după ce tot ceea ce se scrisese în afara țării se cuvenea adus „acasă”, cunoscut și păstrat întru neuitoare.

Când spunem „în afara țării”, nu ne referim numai la exil, ci și la literatura română scrisă și publicată în Basarabia și Bucovina, ținuturi rupte din trupul României, activitatea culturală desfășurată acolo fiind și aceasta aproape o necunoscută în anii comunismului.

Să-i cunoaștem și să nu-i uităm apoi ar fi, așadar, unul dintre îndemnul din anii noștri. Au contribuit la această cunoaștere și neuitare, după 1990, scriitorii înșiși (care au mai fost în viață), precum și criticii și istoricii literari, deopotrivă cei din Bucovina și Basarabia, precum și din România. În această direcție nu știu cine a făcut mai mult decât Theodor Codreanu, Mihai Cimpoi și, nu în ultimul rând, Tudor Nedelcea.

La acesta din urmă ne referim în continuare, în mod special la activitatea sa de promovare a culturii basarabene, incluzând aici opera și personalitatea lui Grigore Vieru, cel care „răspânda bunătate creștină”, „lucrarea în cuvânt” a acestuia venind dintr-un „har divin”, cum afirmă autorul volumului Grigore Vieru sau Pătîmirea basarabeană (ed. Sitech, 2023).

Este un volum compozit, în care Tudor Nedelcea reunește articolele sale scrise în timp (Basarabia și Oltenia, două crengi ale aceluiași stejar, *Odiseea culturii scrise în Basarabia*, Marin Sorescu și Basarabia, Grigore Vieru și spiritul unionist, *Veșnicul de pomnire*, „Sunt iarbă, mai mult nu pot fi”), precum și cele ale academicienilor Eugen Simion (Drama cărții este drama culturii în esență și Invație de incultură), Mihai Cimpoi (Destinul cărții românești e un destin de cenușareasă), Nicolae Dabija (Invincibilă nu e țara cu cât mai mulți soldați, ci țara cu mai mulți cititori), Grigore Vieru însuși (Ce crimă am făcut, domnilor?), Mihai Ungheanu (Restaurare și recuperare și Cazacii aviației civile), inițial comunicări sub genericul „Cartea, a căta putere în stat”.

Cum pentru Grigore Vieru „Limba română este oastea noastră națională”, un interviu cu poetul dă seamă despre românitatea lui, iar două poeme ale acestuia (Ești ca și crucea pe care..., dedicat lui Tudor Nedelcea, și Făptura mamei, fotocopie a textului olograf) vin să demonstreze valoarea poeziei sale.

De subliniat este că tot un text olograf, Precuvântare, semnat de acad. Mihai Cimpoi, deschide volumul, acesta încheindu-se cu un binevenit foto album cu imagini menite să amintească legătura lui Grigore Vieru (și a scriitorilor basarabeni în general) cu Oltenia și nu mai puțin cu Tudor Nedelcea, precum și diversele evenimente din țara Banilor la care poetul a fost invitat. Multe și variate informații, cunoscute sau mai puțin știute, aflăm din acest volum. O alegem, aproape la întâmplare, pe cea în care ni se spune că în calitate de ministru al Culturii, Marin Sorescu „a subvenționat principalele reviste de cultură din Chișinău: *Literatura și arta*, condusă de Nicolae Dabija, *Basarabia*, condusă de Dumitru Matcovschi, *Glusul națiunii*, condusă de Leonida Lari și alte reviste.”

Dar legătura a fost reciprocă. „La rândul lor, scriitorii basarabeni l-au prețuit, la valoarea care i se cuvine, pe Omul și scriitorul Marin Sorescu. Dovadă participarea acad. Mihail Cimpoi, acad. Grigore Vieru și scriitorul-martir Nicolae Dabija la aniversarea a 75 de ani de la înființarea editurii *Scrisul Românesc* în 1997, prilej cu care poetul Marin Sorescu, trecut de zece luni la cel veșnic, a fost omagiat prin dezvelirea unei plăci memoriale pe clădirea editurii pe care regretatul scriitor a condus-o între 1990-1996.”

O concluzie pe care o trage și autorul volumului este aceea că „între Marin Sorescu și Basarabia (în special cu intelectualii basarabeni) au existat afinități sincere și profunde, dovedind, peremptoriu, că întreaga cultură română îi include, peste sârma ghimpată de la frontieră, pe toți marii scriitori, indiferent de locul lor de naștere. Școala basarabeană de azi este comparabilă cu Școala ardeleană, în sensul premergător al unirii firești.” Ar fi de citat pagini întregi din volum, toate demonstrând, pe de o parte constanta implicare a scriitorului Tudor Nedelcea în promovarea literaturii/ culturii basarabene în țara mamă, dar și demersurile sale permanente de a uni cultural cele două provincii românești, Basarabia și Oltenia, „crengi” ale aceluiași copac, alăturare care nu este „nici bizară, nici forțată”, de vreme ce, citându-l pe George Coșbuc, ele sunt două ținuturi surori, poetul născându-se numind Oltenia „țara Basarabilor”, locul de unde „a ieșit stejarul Basarabilor”. Sperăm, la final, că fie și numai cele câteva date succinte (prin care am prezentat volumul Grigore Vieru sau Pătîmirea basarabeană) să incite la lectură și să reflecte importanța publicării lui.

Și aceasta, subliniem, deoarece cuprinde consemnarea unor amintiri de suflet și creionarea portretului deopotrivă uman și de scriitor al lui Grigore Vieru, dar rămâne și ca un document peste timp al legăturii Olteniei cu Basarabia în plan cultural.

Z. C.

GHEORGHE GRIGURCU**Pe Calea Victoriei**

*Cât de umile sunt amintirile tale
din forfota senzuală-a marii metropole
amintiri cum un portmoneu gol*

*pe Calea Victoriei în dimineți
ce n-au fost nici atunci*

în amiezi ce nu sunt nici azi

în amurguri ce nu vor fi niciodată.

Precum o pleoapă

Precum o pleoapă clipește fereastra

care e ochiul ce-l acoperă?

*dinăuntru ochiul nostru umbros
lipsit de rațiune*

*din afară ochiul Soarelui luminat
de teroarea rațiunii.*

Tresari

*Tresari fără gânduri
schimbi poziția brațului ca și cum
ți-ai aminti mai departe*

*umărești (n-ai încotro) măștile zilei
simulând că ești singur*

*află fără să-ntrebi nimic
îți răspunzi anapoda întrebând*

*ca și cum te-ai odihni
în șezlongul acesta stând
totdeauna oblic în raport cu lumina*

*care cade din geam care-ți ia locul
pe nesimțite
ca și cum ai fi apa
ce se evaporă dintr-un vas.*

În grădină

*Ies stele pe boltă
coarne de melc*

*aplecată de-o boare de vânt
floarea de crin*

*de-ai zice că-i însăși
boarea de vânt.*

Montană

*Pietre care se scurg
unele-n altele cum lichidul în pahare*

*stânci golașe care ne fac semn
să intrăm în ele*

mucegaiuri plutind pe norii grizați

*inima sărmana de ea
ca un animal lihnit de foame.*

Vesperală

Începi seara fără Ea

o termini fără tine.

Și asta era

*Și asta era asta
inteligența însăși
cu fața sa binevoitoare
ca o carte de joc
complet albă*

*Alături un seif
plin cu gânduri pe care
le poți palpa număra clasa
dar cum să le cheltui?*

*Și încotro s-o iei? Cum
să umbli pe străzi
sub cerul înșorit
să te mai poți salva
de înălțimea sa
ce nu se mai termină?*

Miraj

*Pe-aici pe-acolo
pe-acolo pe-aici
drumuri scoase
cu precauție*

*din alte drumuri
pe care-alergi
uneori visând
că mergi încet
că te poți opri.*

Matinală

*Atâta gol e-n fereastra odăii tale
atâta gol dur
dimineața umbrele fierb aidoma ceaiului
e încă devreme îți spui mereu
mai poți trișa cu candoarea mai poți ieși
la plimbare cu câinele Rocky
mai poți ajunge la Jiu
să te-apleci milostiv s-acoperi apa
atât de neajutorată
cu chipul tău răsfrânt.*

**Cele trei refugii în
Amarul Târg**

*O primă amintire apoi
încă una și încă una
din Amarul Târg cufundat în somn
care și-a visat cu răbdare
casele străzile răspântiile
gardurile porțile cu celestele lor înflorituri
apoi te-a visat pe tine
te-a condus în Parc
și ți-a pus grijuliu în mână
pentru-ntâia oară
o nenorocire mică mică de tot
precum o mașinuță cu care se joacă
un copil de trei-patru ani.*

Semn de carte

*Vermicularele forme-ale vântului
un fascicul de lumină ca o entorsă
o umbră ce lasă pe veșminte pete de grăsime.*

Poezia

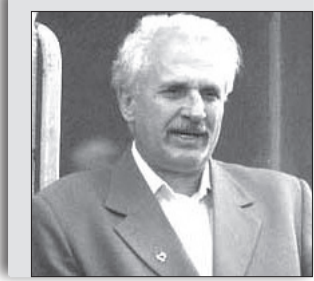
*Pretutindeni ascunsă
în artere și-n cești
în nori și-n pubele
în scorburi și-n clopote
în năvoade și-n rafturi
în dosare și-n crengi
în telefoane și-n cizme
în poduri de case și-n haine
în bazine și-n vizuini
ca să iasă din când în când
la iveală în locul Domnului
sacrilegă.*

Cronici literare

„Opera submersa” – un program de „restituire” integrală

RADU ULMEANU:

„SUB FRUNTEA LUI DUMNEZEU”

Când Florin Mugur i-a editat poetului Radu Ulmeanu, la „Cartea Românească”, volumele „Patinoar” (1979) și „Un domeniu al meu” (1982), redactorul de carte a avut la dispoziție selecții din poeziile create începând din 1968, ne scrie autorul, cu precizarea că, după recenta culegere „SUB FRUNTEA LUI DUMNEZEU” (Editura Ninis, 2023, 76 p., cu ilustrație grafică de Elena Ilaş), urmează să apară alte și alte volume care să recupereze întreaga producție lirică, începând cu perioada 1964-1971, apoi, tot volume distincte, pe ani, din perioada 1972 – 79... (unul cu poezii din 1977 este deja predat la „Grinta”), apoi „vor urma și alte volume, pentru a cuprinde toată creația din anii respectivi”...

Este vorba, cum se vede, de o amplă acțiune de „recuperare”, începută cu volumul de față, care cuprinde poezii „scrise în anul 1974”, un fel de restituire integrală a liricii dlui Radu Ulmeanu, care nu dă impresia mai deloc a fi patinată după o jumătate de secol de la scriere, dimpotrivă, textele intră în rezonanță perfectă cu materia volumelor editate, atât tematic și ideatic, cât și sub aspectul artisticității propriu-zise.

Frenetica matinalitate din preajma debutului editorial (cum îl vedea în 1966 Geo Dumitrescu în prezentarea din „Contemporanul”, însoțită de o pagină de poezii: „Radu Ulmeanu: O dimineată frenetică”) este prezentă, cu acea hotărâre de aventură insurgentă și cunoaștere, în o parte din poeziile recuperate acum (*Vreau să ies, Voi da viață, Mi-e dor să umblu pe străzi, Ca munții să țipe, Mânza luminii, În lumea promisă* etc.). Iată-l, bunăoară, în registrul temei erotice, pe poetul hotărât să cânte altfel, pe coardele sufletului său, iubirea, violentând poncife imagistice și clișee într-o manieră de cruzimi demistificante, dar pe atât de întemeietoare de o nouă paradigmă expresivă: „Vom schimba totul./ voi discuta numai de pe poziții de forță./ mâinile mele te vor ține ferecată./ Vei scânci, vei behăi ca o mială, vei geme/ și mă vei privi cu teroare.// Cuvintele te vor biciui spumegând./ irizări de sânge îți vor aprinde în ochi./ până când ura și spaima se vor face iubire/ și mă vei cuprinde ca iedera./ vei crește pe mine ca iarba, ca florile pe morminte...” (*Ca munții să țipe*).

A se observa ambiguitatea *iubită / poezie* (procedeu cultivat și în lirica nichitastănesciană) care dezvoltă ecouri prelungi în lirica acestui spirit septentrional a cărui percepție acută rezona cu acel spirit înnoitor și antidogmatic din epocă, vocea poetului fiind, dincolo de orice afinități generaționiste, de o prospețime „matinală”, de evidentă percutanță stilistică și de un vizionarism fremătător distinct, cu elemente compoziționale de specificitate și diferențiere, capabile a rotunji o poetică de indiscutabilă originalitate. Un poet profund, de congruență nativă este dl Radu Ulmeanu, un original febril și incomod, inconfortabil la modul „spartan”, situabil, cu afabilă culață, într-o tipologie insurgent-romantică, dar atât de modern prin tremurătorul imagism impresionist ori prin electivul expresionism sugerând nostalgia „absolutului” în varii planuri ale vieții și cunoașterii. Discursul acestei *lirici de neliniști*, păstrându-și înălțimea unui timbru propriu, incită, iată, într-o postmodernitate atomizată, alienantă și experimentalistă, după cum observăm noi în prefața la antologia „O sută și una de poezii” (Editura Academiei Române, 2020).

Neîndoielnic, Poetul Radu Ulmeanu este „un imagist” euforic și senzorial (E. Simion), pe alocuri „ironic”, trecând ușor de la „trosnetul greu” la suavități erotice și viziuni angelice, încadrându-l pe autor într-un „impresionism” liric de stampă transilvană. Dar tot pe atât de adevărat, autorul „Patinoarului” și poetul care își trasase de la începuturi „Un domeniu al meu”, inițiind „Sintagmele nopții” (1987), devoala un spirit contemplativ-meditativ conform unui vers emblematic („Mereu însă fratern cu stelele mari ale nopții”), determinându-l pe criticul Nicolae Manolescu să remarce *orfismul* care amprentează poezia printr-o rețea tematico-ideatică de bătaie lungă, nume ca Orfeu sau Musaios revenind sub pana poetului cu intenționalități de artă poetică.

Erosul este deopotrivă contemplație și mirare, dar și o reflecție „în in-fraso” devoalând esența „divină”, un magnetism implacabil în câmpul căruia poetul fie cântă arii orfeice, fie își exprimă dorința de „împresurare”, de cuprindere, de bolire, de trăire până la atingerea cerului și stelelor, când nu se arată, mai ales în aceste poeme de început, demistificant, destructurant, de insurgență. Iată aceste atitudini în poemul *Mi-e sete*: „Vreau să mă-nchin în fața trupului tău gol./ să mușc cu dinții repezi pulpele tale, iubito, să te cufund în mine ca-ntr-un râu./ să mă cunun cu peștele trupului tău.// Mâinile-mi sunt gângave de boală/ de când nu te-au mai atins./ picioarele-mi sunt bete/ de când nu s-au încolăcit pe ale tale./ ochii-mi sunt orbi de-a nu te mai privi./ (...) Dă drumul păsărilor de pe umerii să-ți zboare/ și vino cu blesteme, cu sfinți și rugăciuni./ acolo unde curge nisipul în tăcere.” Într-o piesă precum *Ciclu*, întâlnim într-o asociație organică de antinomii imagini ale „senzualismului” și „puritanismului”, exprimând congruent realitatea.

Discursul liric este de largi vizualități contemplative dar și de fervente neliniști interogative, angajând insolubile abisități, cu intuiția fie a „eterului” fie a „neantului” sau a ipostazei de „pescari în apele pământului/ în valurile negre ale acestui ocean/ de pământ”.

Intuițiile poetului, alături apocaliptice, sunt îndeosebi vizionare, cosmogonice și nu rareori de construcție biblică: „Din ce parte a lumii ești venită tu./ ființă rotitoare ca ploaia, imprimându-mi și mie/ alura smintită, penelul tău orbitor./ femeie a cântării cântărilor, tu care nici nu exiști/ decât în somnul cuvini-

telor și te retragi ca o boală/ legându-mă de trupul tău devastat, nimicindu-mă/ De pe care din petecele de cer ești descinsă/ cu picioarele descriind curbe galactice/ asemenea șopârlelor ce ies din cele patru guri/ ale Domnului./ devoratoare ale Căii Lactee./ de pe care țanc clătându-se/ peste spinările norilor ai căzut./ unde să fie raza/ care te-a smuls leșinului tău, spune-mi/ dacă nu ești cumva beția materiei/ surpată din sine./ dinamitată de propriu-i concept, legănată/ de ideea sfârșitului ca un bătrân bețivan/ înscriindu-se cu un pocnet de dop în eternitate...” (*Puțină liniște*).

Astfel de percepții asociative de alonje cosmice nu sunt puține și ele vin să exprime un pan-erotism ca forță ordonatoare universală, femeia iubită fiind o „zeiță” ce trebuie...slujită, precum în terținele sonetului *Cât te-am iubit*: „Ai vrut să calci pământul ca zeei, cu sandale/ care nu lasă urme, dar fruntea o zdrobesc/ acelor ce te cântă cu surle și chimvale// și țitere și harpe. Ai vrut, prea omenesc./ trupul să mi-l însângeri cu unghiile goale/ ce, negăsindu-l, iată, te scurmă, te smintesc.”

„Prea multă puritate, prea mult din Dumnezeu/ pe mâinile mele”, mărturisește poetul despre care criticul Ion Papuc scrie pe coperta a IV-a că amicul său fusese „lovit de un *furor erotic* pe vremea comunismului”, străbătând „capcanele unei iubiri unice, fără egal” (de trezirea „demonului sexual” vorbește acum în piesa *Ce prețioasă e iarna*), ceea ce se vede nu numai „din sentiment”, ci și „din măiestria poetului”. Este o trăire atingătoare „de cer și stele”, plenară, consubstanțială cu însăși creația divină: „Când te ating, mi-e sete de ceva stelar./ Când sunt departe, mi-e sete de tine./ Când te ating, îl văd pe Dumnezeu./ Când el mă mângâie, mă prăbușesc spre tine.” (*Te urmăresc*). Un aer persistent de „tandrețe” și „suavitate” (Gh. Grigurcu), nu de gratuități sentimentaloide, ci de gravități eterate ale unui observator-cântăreț trăind în lumea imundului Babilon (alodiului citadinității), stăruie în o parte din poezii, cu simboluri și metafore bi-

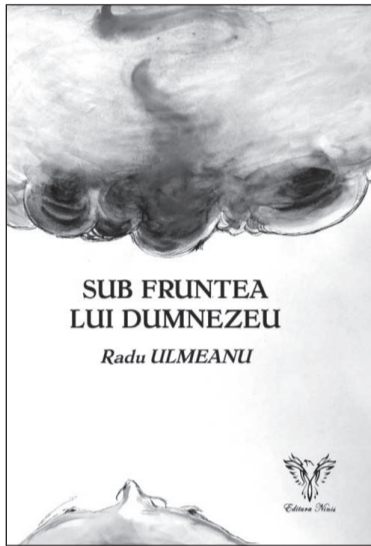
blice: „Ești mai presus de miresele lumii/ și ești bolnavă de-a fi mireasă./ Zaci ca luna în patul de nouri./ plină de sânge și veninoasă.” (*Mai presus*). „Idealizarea” merge până la sugestii mitice și chiar mistice, dl Radu Ulmeanu fiind autorul unor poeme de dragoste memorabile, multe fără egal, tema în cauză fiind ca un „astru” care luminează un suflet, o conștiință artistică, un crez poetic: „Coaste de aur ai primit/ născându-te, ochii ți s-au luminat./ trupul tău a crescut sub mâini iertătoare./ soarele la tine s-a uitat.” (*Ca dintr-un măr*). Contemplativ și solar, erosul nu este unul inaccesibil de angelic, dimpotrivă opțiunea poetul merge spre împresurare, cuprindere, trăire: „Vreau să te văd ca pe Mesia/ în clipa botezului./ să te ating cu vârful degetelor/ strigând *Ecce homo!* Să dăm drumul muzicii în valuri/ din cimpoaie mirositoare a vin./ să ne culcăm în iarba înțepătoare./ unde curge sudoarea pământului ca venin.” (*Să te acopăr*).

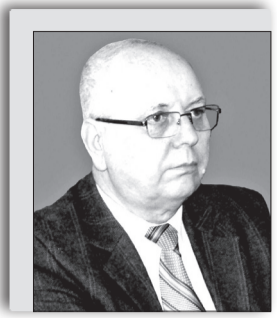
Sunt multe poezii de dragoste în acest volum din care nu lipsește conștiința dramatică a poetului (*Lecția de murire, Toate acestea, În van strigă ea, Lasă-mă să mă desfac, Ar trebui să plângi, Suspensie, Prin ochii tăi curge fumul, Ploaie, Am trăit acolo, În perioadele de aur, Îți scriu, Ca mînzul de aur, Iubita cu crini, Plăcut este seara, Blestem, Ar trebui, Vei fi mereu pântecul, Cântec, Iubita...*), o tema privilegiată care realizează conjuncții cu spiritul doloric al unor meditații acute despre existență și moarte, despre cunoaștere, univers și Dumnezeu. Conștiința „tragediei noastre”, cum ar zice Blaga, este exprimată în versuri de litanie, nelipsind sentimentul apartenenței, dincolo de existențialitatea imanentă, la substanța transcendentă: „Doamne, ce departe e steaua/ pe care-o aprinzi pentru mine./ eu sunt un turn și sufletul îmi crește/ ca fumul spre cerul înalt.// De degetele tale mi-e foame./ albastrele degete dând culoare/ celor ce nu există.// Cu fruntea ta mă apăr/ și mi se face frig.” (*Ce departe*).

Așadar, conștient că există / locuiește „sub fruntea lui Dumnezeu”, cu care „mă acopăr/ și mi se face frig”, poetul scrie despre „mareea neagră a disperării”, despre „singurătatea în eter” și „neant”, despre „semnele morții/ pe care pământul le trimite în sus/ către cosmos” (*Către cosmos*), despre „păsări (care) cad de pe cer/ pe umerii mei, ca cenușa.” (*În lumea promisă*), despre „infern(ul) plăcut în această armonie a lucrurilor” în care „trupul tău e o poartă” (*Cadru*), despre „păsări zburătoare” ca pete negre pe cer care „devoră soarele/ ce devine albastru”: „Parcă îngălbenește de spaimă la semnele morții/ pe care negrul pământ le trimite în sus/ către cosmos. Unghiul razelor țipă.” (*Către cosmos*)...

Contemplativ și meditativ, insurgent și elegiac, suav și tandru, trăind un sentiment acut pe relația conștientizării sale onto-cosmice, vizionar cu măsură, lucid în febrilitatea unor trăiri autoscopice, îndurerat dar oarecum acomodată cu ideea pacifistă („armonizarea contrariilor” – Gilbert Durand) că totul se petrece indelebil „sub fruntea/ ochii lui Dumnezeu”, ca un dat, ca o preursire de inextorabilă ritualitate cosmică, poetul Radu Ulmeanu are toată îndreptățirea de a recupera aceste poezii (și altele în volume ce vor urma).

Pentru cine cunoaște opera sa poetică, aceste „recuperări” nu sunt cu nimic mai prejos decât materia volumelor editate. Ele provin dintr-o epocă (1974) anterioară cam întârziatului debut editorial (1979), divulgând un poet deja format și în posesia unui *topos* cât mai articulat, ale cărei constante tematice și ideatice se vor regăsi în volumele ce au urmat, antologate în „Laptele negru” (2008), apoi în „Ospețele iubirii” (2013), până la „O sută și una de poezii” (2021) și mai aproape...

Un roman social și psihologic, cu protagonist „introvertit”:

IULIAN CHIVU:

„INDEZIRABIL”

„Cine sapă groapa altuia...” – sub această mai veche pildă a paremiologiei noastre populare dl Iulian Chivu, cunoscut romancier, etnosof și critic literar, desfășoară, în cadrele noului său roman, „Indezirabilul” (Sitech, Craiova, 2022, 159 p.), o cazuistică strânsă și de actualitate, raportabilă la lumea justiției. Este vorba de o eroare judiciară prin care profesorul de matematică Iacob suferă o condamnare, fiind în cele din urmă eliberat, dar rămânând marcat apoi de ceea ce i s-a întâmplat într-o societate în care drepturile omului sunt clamate iar justiția, zeița legată la ochi pentru a judeca după legământul profesional „sine ira et studio”, se dovedește uneori chiar „oarbă” (adică manipulată, la mâna mentalităților obediente, resentimentare, pline de o incriminantă și obsecvivoasă suficiență, dacă nu implicată în jocurile diabolice ale unui prezenteism de josnice servituți). Căci, după cum citim pe coperta a IV-a a romanului, „Inalienabilul drept la viață – viața ca dar divin – se arată a fi de prisos dacă nu este însoțit și de dreptul la libertate”...

Din capitolul al XVII-lea, penultimul, aflăm că procurorul Demetrian („asasinul meu moral”) a fost destituit în urma unui control de la Parchetul General și trimis în judecată pentru grave ilegalități. Aflând vestea, Iacob îi spune Ravecăi sale că vrea să se ducă și el la procesul fostului său acuzator: „Nu mă bucur de răul altuia, dar vreau doar să-l privesc în ochi în postura de inculpat.” (p. 153). Numai „de dragul lui”, va fi acolo! „Totul se plătește, că Dumnezeu nu rămâne dator.” (154). Nu tot așa gândește și Călușaru, imputându-i că „tot dai ocol pușcăriei, că n-ai învățat încă să ierți” Eu nu m-aș mai duce la judecatorie nici bătut! Lasă-l în plata Domnului!”

Este vorba de „o poveste de viață” din zilele noastre („orice eventuală coincidență de nume este absolut întâmplătoare” sună o precizare finală, p.159), petrecută într-o Capitală balcanică, referitoare la „un distins profesor de matematică, preocupat de fundamentele psihologice ale valorilor etice” (XVIII/ 157), care, după două luni de detenție la celularul din Rahova, constată că nu faptul nevinovăției sale și abuzivei privări de libertate îi va determina pe concitadini să-i reconsidere personalitatea, ci „pecetea” cu care a fost ștampilat de o hotărâre stupidă a justiției.

Cu toate că, odată arestat, omul trăia o imensă rușine de sine („adevărată penitență – traumă sufletească”, 10), profesorul Iacob, căsătorit cu suferinda Raveca și având-o pe Olimpia, ajunsă cercetătoare la institut, om cu frică de Dumnezeu spovedit pe la Frăsinei de călugărul Ioachim și ținând posturile, trebuie să facă față „ritualului de inițiere” în modul de viață carcerală, lăsând „mofiturile civile dincolo de ușă”, cum i se adresează colegul de celulă Călușaru, în definitiv un individ cu suflet, călit în „relele tratamente ale detenției, brutalitățile, abuzurile, bătărilor”, ca și alți doi, Tabacu și Bârzan. Călușaru, fost preot, șeful de celulă, cititor al Bibliei, îl previne că nu crede în „basmе”, orice ar inventa noul deținut pentru ceilalți, fiecare din ei având necazurile lui și nedând seama nimănui: „Fiecare e aici pentru o cu totul

altă vină – oricum, e sigur că nu suntem niciunul nevinovat.” (16). Dar Iacob, convins de nevinovăția lui („vinovat de tănuire” într-un caz de care nu avea știre), după cum, profund convinsă, îl apăraseră, pentru un onorariu decent, fosta sa elevă, avocata Magda Obrenovici și la Curtea de Casație, tot sperase că „va fi pus în libertate imediat după pronunțarea sentinței”. Că ea va acționa la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, aceasta va fi „gloria” ei, pe el interesându-l „să scape din

închisoare mai întâi, apoi să fie repus în drepturi, spălând măcar în parte rușinea de a fi titrat pușcăriaș – că de stat printre tâlhari, oricum a stat, n-avea cum să nu recunoască” (p.17). Aceasta este situația „intelectualului”, spirit de înălțime universitară, printre deținuții agresati verbal și fizic de gardianul care, ca prost cu putere, se simte sfidat de orgoliul mai recentului venit. Vorba sfătuitorului Căldărușe: „ăla tot bătăran rămâne, dar e gardian; tu ești intelectual, dar deținut. Asta e și trebuie să accepți!” Conștient de „păcatul” reflexivității sale, personajul realizează că nu se află acolo pentru a face „sociologie penitenciară”, ci pentru a rămâne un timp, astfel „etașezat”, între niște oameni cu care trebuie să se înțeleagă, fără a se spovedi sau a se învinovăți...

După cum îi doreau și colegii de celulă, resemnați în cazul lor, Iacob va fi pus în libertate pe 14 februarie, completul Curtii casând sentința, acuzația „de tănuire” fiind desființată prin probele administrate. La eliberare, doctorul, care-l examinează cu atenție, penitenciarului îi spune că, precum alții, și-a păstrat „demnitatea”, onorându-și „statutul” profesional. Dorește să-i dăruiască o carte a unui prozator de talent „care scrie despre condamnarea lui executată aici la noi”, un fel de „literatură a penitenciarelor”, „un memorial epic al suferințelor”, prevenindu-l pe cel care își așteaptă fiica să-l ducă acasă că „dumneavoastră, domnule profesor, n-ați traversat aici decât penitența conștiinței private de libertate, adevărata detenție mă tem că abia acum urmează”, gândin-

du-se la „cum veți înfrunta ignoranța și mai ales răutatea celor care nu împart lumea decât între pușcăriași și oameni liberă..” Odată ajuns acasă, Iacob îi dă dreptate doctorului, constatând el însuși că „de acum începe o altă penitență – cea a suspiciunii” (26), căci nu poate să revină la tipul „rezervat” care fusese, nici să se arate nepăsător”, jucând o „falsă veselie”, lăsând lumea să creadă că „se împăcase cu condiția de pușcăriaș”, deci un „cerc vicios” fără nicio soluție de salvare. La școală, directorul Petrușcă se arată binevoitor în „revenirea” lui Iacob la catedră, apoi întâlnirea cu colegii și mai cu seamă cu elevii i se păreau fostului deținut momente „delicate”. Dar atâta vreme cât instanța l-a găsit nevinovat, nu are de ce să-și facă probleme – îl consolează solidar Petrușcă - „așa că orice cuvânt necugetat din partea oricui poate fi taxat ca fiind calomnios și intră în incidență cu legea”... Directorul este singurul personaj cu care va ține legătura cu „acasa” profesoratului de patruzeci de ani, la noua lui reședință din Câmpina simțindu-se, în preajma pensionării, „străin”.

Cu toate acestea, profesorul simte că, odată „revenit” la locul său din societate, în comportamentul celor din jur este o atitudine fie precaută fie insidioasă, fie de-a dreptul ostilă, injurioasă chiar, de aceea se va simți stigmatizat de lumea în care a revenit. Prilej pentru autor de a urmări problemele de conștiință ale personajului său și, pe baza celor trăite zi de zi, reflecțiile amare ale despăcării firului în patru, în general ale unei conștiințe de sine, problematizante. Referirile la familie, la lumea din jur, în general la toți cei cu care a fost sau revine în contact sunt prilej de observație realistă și psihologizare, în acest sens romanul „Indezirabilul” ne amintește de precedentele lucrări „Predat sau Teoroarea absurdului” (2019), dar mai ales de „Cenușa Tatălui” (2020), de o mai largă privire socială, cu acțiune continentală și transatlantică, ilustrând și acela, pe fondul unui determinism social-politic, o mare dramă de familie.

Cunoscător în profunzime al profesiei în cauză, autorul – el însuși o viață profesor – realizează o imagine absolut realistă, chiar cu accente de „cruzime”, deloc forțate dar ușor ironice, a mediului didactic (tipologii oarecum cunoscute în sistem: curiozitate intrigantă, comportament duplicitar, infatuare etc.) dar și a lumii școlare, în care iarăși sunt de întâlnit tipologii interesante de adolescenți și adolescente, cărora Iacob le era dirigințe. A se vedea cazul Adinei, rămasă însărcinată cu un deputat, în stare să se sinucidă! Sau cazul elevului-problemă Necșuleasa, picat la bacalaureat, care-i adresează profesorului, la trecerea printr-un parc, vorbe insolente, jignitoare: „L-ai lăsat repetent, bă pușcăriașule? Bucură-te bă! La bulău! La mititica!” (p. 97). Tineri care nu mai sunt elevii de dinainte de Revoluție, ci indivizi reprezentând o comunitate cu alt orizont de interese, cu alt mod de viață, cu altă viziune și înțelegere a raporturilor dintre ei și profesori, trăind din plin „frisonul” libertăților postdecembriste, chiar al globalizării galopante.

← Tabloul social este lărgit prin alte planuri narrative, mai ales pe latura caracterologică, ce urmăresc varii destine tangente cu cel al protagonistului (Magda, Sofica - fosta elevă a soției sale, foștii colegi de celulă Călușaru și Tabacu, rudarul-cărămidar Ilie ajutat să preia postul de lăcătuș de la liceul condus de Petrușcă, care fusese concediat ca „indezirabil” pe motive etnice...), între care de reținut este și portretul Ravecăi, soția profesorului, care îi rămâne alături mereu, dar fiind cam severă cu el, îndemnându-l să se ridice și să nu mai „vegeteze” în obsesii. Îl admonestează că nu face decât să fugă de lume și că nu este în stare să ridice fruntea „sus” și să meargă mai departe, depășind „nefericirea” unui caz nedorit ce a survenit în viața lui: „Ești vulnerabil, omule! Ești slab! Ți-ai făcut calculul greșit, fiindcă nu de lume trebuie să fugi, ci de conștiința ta și asta n-ai să reușești niciodată” (p. 79).

Bun cunosător și al lumii justițiabililor, autorul realizează și unele portrete interesante, dintre care cel al procurorului Demetrian (a cărui soție a fost iubita din tinerețe a profesorului, posibil mobil al răzbunării!), care prin rechizitoriul cu apostila „irevocabil” îl trimisese la închisoare și căruia îi aduce la cunoștință cazul elevei gravide Adina, pentru a o salva de vreo faptă necugetată dar și pentru a nu trăi, eventual, acuza unei atitudini de complicitate la tănuire „în orice situație care s-ar fi terminat cu sinuciderea elevei” (p. 43). Din fericire, lucrurile se rezolvă pașnic, iar fata poate să-și susțină examenul de bacalaureat, chiar cu notă mare, „recuperându-se”. Toate ar fi fost poate uitate, dacă un elev resentimentar nu i-ar fi adresat cuvinte jignitoare vizând statutul lui de „pușcăriaș” („-Pușcăriașuleeee! La zdup cu tine!”), p. 57), ceea ce îl afectează pe profesor foarte mult, neputând replica și luând-o spre casă „mâhnit”.

În sfârșit, pentru a scăpa de „stigmatul” engramat în mentalitatea concitadinilor care-l cunoșteau, profesorul Iacob hotărăște să plece din oraș. Vândând casa, se va mulța, de acord cu soția ce-l cunoștea foarte bine și-i va fi de multe ori sprijin real, într-un oraș de munte, la Câmpina, de unde era soția lui, locuind tot la casă, într-un imobil tocmai părăsit de o familie emigrată în Anglia. Aci, la Câmpina, familia profesorului va ajuta o familie de rudari, pe Ilie și Sofica, cea care observă cu îndreptățire că binefăcătorul ei nu venise la un trai mai bun, ci plecase din Capitală ca să scape „de umbra care îl urmărea” (112), eliberându-se astfel de o povară chemică și să redevină omul curat care se știa într-o comunitate nouă, lipsită de idiosincrazii și prejudecăți. Iacob își asumase obsesia proscrisului, mărturisind *expressis verbis*: „Sunt un indezirabil în orașul în care am trăit o viață, un renegat, un pușcăriaș...” (p. 98). Obsesia „vinovăției” de a fi fost „pușcăriaș” (statut de care-i amintește, printre alte situații referențiale, și cazul unui fost elev, Corin Petrescu, devenit asistent la Institutul de Medicină Legală, care fusese condamnat la doi ani de închisoare, cu executare), trăită chiar în fața unor colegi de cancelarie, Petrușcă și Florescu, relevă la profesorul Iacob o luptă cu „demonul” din sufletul lui încă neîncheiată...

Nici la Câmpina, protagonistul nu va scăpa de anumite trăiri, de reamintiri, de imaginea unor oameni dragi din orașul părăsit. Astfel, află dintr-o scrisoare a directorului Petrușcă, cu care ținea legătura, că fosta lui avocată (și elevă), Magda Corneanu, ajunsă sinucigașă, care-l ajutase și în cazul Adinei, devenită studentă la Drept. Iacob nu înțelege cum o femeie atât de inteligentă și hotărâtă a abandonat lupta cu viața, părăsindu-și copiii;

desigur, din cauza persecuțiilor și terorii de la serviciu, venite de la decanul baroului, tânăra avocată căzuse pradă depresiei. Tot la Câmpina, profesorul Iacob are surpriza să-l întâlnească pe fostul coleg de celulă penitenciară, preotul caterisit Călușaru, care deține „o firmă de transporturi și ceva construcții”. Se înțelege că mai vechii „pușcăriași” devin prieteni, în finalul romanului Căldăraru împreună cu Iacob merg la un simpozion științific ce are loc la Spitalul de boli nervoase de la Voila (nu chiar departe de fosta închisoare Doftana), unde directoarea Emma Junger Avramescu, austriacă de origine cu nume de celebru psihiatru și filosof elvețian, îi va prezenta profesorului cazul unui pacient, Pet, cu „sindrom Godot”, nimeni altul decât Petre Tabachere, zis Tabacu, fostul său coleg de celulă, ajuns aici după moartea soției, și care își tot așteaptă mama să-l scoată din stabiliment (îi va recunoaște pe cei doi „foști pușcăriași” colegi, veniți în vizită)... Profesorul realizează acolo că fostul preot, colegul de celulă Călușaru, „este tipul luptătorului extravertit”, iar el ar fi „tipul introvertitului răzbunător pentru care soluția putea veni tot de la Emma Junger Avramescu: „-Re-dezirarea, domnule profesor, re-dezirarea – asta e! Ca în funcțiile surjective din teoria mulțimilor, ca în principiul similia similibus curantur din medicina homeopată și ca în coincidentia oppositorum din filosofia pitagoreică. Ori un om ca dumneavoastră găsește salvarea în lucruri intelectuale onorabile.” Erau cuvinte de încurajare adresate de directoarea spitalului de psihiatrie Voila, asemănătoare cu acelea rostite de Călușaru în temniță, când profesorul fusese adus și aruncat peste ei în carceră nevinovat („Hai, ridică-te, că n-o să stai pe podea tot timpul!”).

Așadar, un îndemn final și categoric de „re-venire” la viață, de recăpătare a dorinței/ bucuriei de a trăi, dar, de bună seamă, după cum observă același Călușaru: „Frumos spus! Ori, cu toate astea, Iacobe, să fim realști, conchise el, tu rămâi un indezirabil fără grație fiindcă, aidoma celui ce te-a vârat într-o așa năpastă, vor fi destui în stare să-ți calce pe răni fără să-i stârnească vreo anume rațiune, ci numai neputințele lor și, socotind că le stai în cale, să-ți strige printre dinți: Pușcăriașule!”

Cum se vede, romanul orchestrează unele cazuri-limită, de rol secundar, care, alături de acela al protagonistului, vin să imprime scrierii o vădită amprentă psihologică. Este vorba de un roman social și psihologic, uneori de observație clinică, cu mare tradiție în literatura română, încă din secolul al XIX-lea, continuând cu „Mara” lui Slavici, „aproape o capodoperă” (G. Călinescu) și culminând cu marea proză de problematică psihologică din interbelic, ilustrând statutul intelectualului rectitudinal, dar și prins în mrejele aceluși mit al lucidității extreme (exprimat de un personaj dintr-o dramă de Camil Petrescu prin deviza: „câtă luciditate, atâta existență și deci atâta dramă!”

Pilduitor prin caracterul de neînduplecat, al eroului, care, rămâne, totuși, un suflet „slab de înger”, adică un Iacob care a pierdut lupta cu Îngerul (episod din Geneza biblică, dezvoltând o întreagă hermeneutică pe seama felului cum a fost oglindit în diferite arte), romanul „Indezirabil” evocă o dramă nu atât exterioară cât mai ales la nivelul unei conștiințe, pusă pe seama unei mentalități intelectuale, de o sensibilitate problematică, protagonistul neputând să-și depășească situația imprevizibilă și nedorită din viață, neavând, altfel zis, tăria morală și spirituală din pricina firii sale problematice. Profesor de matematică, deci spirit

cartezian și raționalist, logic și organizat, Iacob ar împrumuta mai degrabă drama unui filolog sau profesor de filosofie, prins în hățișurile unor raționamente fără rezolvare, reflexivitatea personajului susținând întregul eșafodaj epic al romanului.

„Lupta lui Iacob cu Îngerul” este, de fapt, la nivelul sufletului, într-o hermeneutică iconic-eponimă, lupta fiecăruia cu el însuși, în diferite împrejurări ale vieții, de unde sentimentul de „indezirabil” al celui ce-și înfruntă propria soartă. Aceasta nu este o luptă triumfalistă, ci una de mari răvășiri sufletești, cum sugerează autorul, lăsându-și personajul să-și joace nu cartea câștigătoare, ci să renască din căderea de sine, de unde finalul oarecum rămas, ne place să credem, în deschidere, ar putea sugera dacă nu o depășire a purgatorului, cel puțin o perseverare întru acest sens.

Căci ce rost ar avea considerațiile din final, ale directoarei de la Voila, care vede în discursul „schizoid” al pacientului Tabacu „sindromul Godot”, îi talmăcește fostului preot Călușaru obsesia hieratic-fantasmatică a unor vise (prin „defularea subconștientului”), ba chiar în cazul profesorului Iacob, Emma Junger Avramescu (a cărei fiică, Helen, îi fusese elevă aceluia) indică o metodă: „re-dezirarea”, ca în principiul similarității, al homeopatiei, potrivit căruia „similia similibus curantur”/ cele bolnave se vindecă prin cele asemănătoare, un concep al lui Hahnemann din farmacologia modernă. Pe românește: „cui pe cui se scoate!”...Sau, dimpotrivă, prin conceptul „contrarietății”, al „coincidenței contrariilor” (coincidentia oppositorum)...

Dar, după cum scrie autorul în penultimul capitol, Iacob – plămădit cam din aluatul personajelor păgubaș de reflexive camilpetresciene - crede că propunerea Emmei Junger „e doar o frecție la un picior de lemn. Nimeni nu-mi scoate mie din cap întâmplarea, nimeni nu-mi poate șterge cu buretele trauma morală de a fi stat în pușcărie și, mai ales, nu se poate trece peste rușinea cu care mă simt vinovat în fața lumii și nevinovat în conștiința mea...” (p.154).

Rămânând mai departe, ca și alte personaje, de altfel, un „indezirabil”, un om nedorit, neplăcut, respins de societate, altfel-zis blocat în propria-i traumă, insurmontabilă, profesorul Iacob ilustrează, într-un registru ce bate spre traumatologie și livresc, o dramă de conștiință, din care nu are nici tăria sufletească, nici filosofia vreunei salvări, cu atât mai puțin dorința de a răspunde unei sociabilități taumaturgice.

Zvârcolindu-se între „tentațiile pasagere ale ripostei” și „înțelepciunea iertării hristice”, se pare, în final, că legea talionului (arestarea „asasinului” său, procurorul Demetrian, pe care vrea să-l privească în ochi) îl incită și oarecum îl răzbună, fostul preot caterisit și coleg de celulă, Căldăraru (și el victima unei delatoare pe motiv de „evaziune fiscală”) observând exact incapacitatea personajului, caracterul slab, îndărătnicia de a nu-și depăși drama. Altfel zis, profesorul Iacob nu este un luptător, ci un „introvertit răzbunător” (p.158), după cum însuși se surprinde în finalul romanului, sau, după părerea amicului Călușaru, „un indezirabil fără grație” (p.159)...

Cu „Indezirabilul”, scriitorul și jurnalistul Iulian Chivu reconfirmă ștacheta calitativă a prozei sale de până acum, de un realism social și psihologic bine orchestrat artistic, dovedind o înclinație aparte pentru subtilități de cazuistică, urmărind în cele mai profunde implicații sufletești și determinări existențiale.

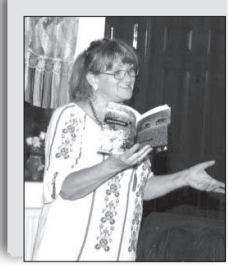
O monografie riguroasă și atotcuprinzătoare

MARIA VAIDA:

„GHEORGHE PITUȚ SAU OCHIUL ȘI NOAPTEA”

Ediția a II-a revizuită și adăugită

(Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022, 443 p.)

După restituirea monografică exemplară a poetei Yvonne Rossignon (1912-2000), în două ediții (2016, 2019), precedate de volumul de poeme al emigrantei, „Cântec de lumină frânt” (2015) – figură mai puțin cunoscută a exilului românesc care „se odihnește acum într-un cimitir din Roma. Mai rămâne să-i facem loc și în literatura română” (Monica Lovinescu, „România literară”, nr. 4/2000) –, profesoara clujeană Maria Vaida s-a concentrat, între alte scrieri de critică și istorie literară, și asupra „cazului” Gheorghe Pituț. Scriitorului din Săliștea Beiușului (despre autorul „Stelelor fixe” scrisesem și noi în „Luceafărul”, nr. 40/1987: „*Repere contemporane: Lirica lui Gheorghe Pituț*”, referință consacrată de autoare la p. 369) i-a consacrat, mai întâi, o lucrare de doctorat (coordonator: Mircea Popa), o întâie abordare monografică ambiționând să identifice simbolurile „expresionismului țărănesc” (E. Simion) din poezia „socială” și „cosmică”, în marele freamăt al acesteia simțindu-se un puternic simț al htonicului, elementarului, teluricului, cu reverberații de cosmicitate, de percepție a transcendentului. În cele opt capitole, dna Maria Vaida pune în evidență originalitatea unei viziuni lirice dezvoltată pe o fantasmatică relație a organicului imanent cu ecouri de cosmicitate, corespondențe pe care simbolurile liricii pituțiene le pune în lumină a creației printr-o „conceptualizare” menită a duce la identificarea unui expresionism sui generis, de la volumul de debut „Poarta orașului”, la ultimele două volume antume, „Stelele fixe” (1977) și „Noaptea luminată” (1982).

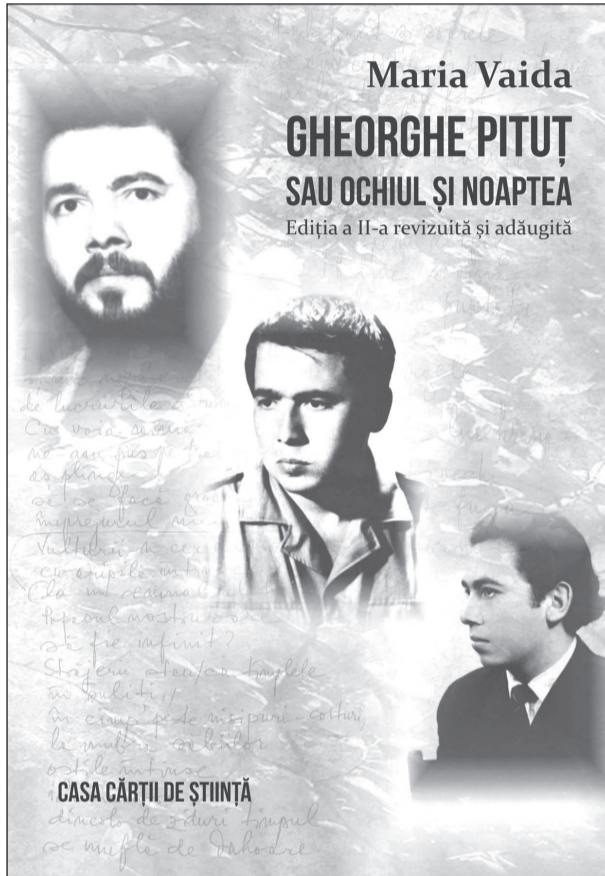
În reveria poetică pituțiană întâlnim o materie evanescent-primordială de-a dreptul „tradițională” (muntele, pădurea, cerul, soarele, noaptea, zorii, râul, ceața, cerbii, stelele veghe-toare etc.) și efortul imagistic și simbolic, uneori alegoric, de transfigurare ideatică a acestei materii devălmașe, de reflectare în spațiul meditației, al saltului în imaginar, după cum poetul sugerează în poemul „Vulturii”: „Suntem vânați cu lațuri,/ pe funii nevăzute/ atârnam de gâtul vulturilor/ îngropați în nori,/ un om și-un vultur pradă/ aceleiași balanțe/ (...) - însă puternici/ sus și glaciali/ pe vinele curenților magnetici/ plutesc în colonii străinii vulturi/ și trag în urma lor/ popoarele spre Dumnezeu”.

Că *excelsiorul* aspirației poetice vizează o transcendență nu goală ci plină de toate promisiunile se vede de peste tot, această atracție ineluctabilă a ființei „urmează o traiectorie verticală, scrie cercetătoarea, pătrunzând în profunzimea lucrurilor, fără a se vrea omniscientă, dar cu tendințe spre înălțare, în sens anabazic și catabazic, înfiorând și trăind simpatetic prin exaltare frământările vieții”: „Sus – întocmirile fără de moarte,/ lucrarea nu știu cui/ prin hăuri luminoase/ ne suge-n veci/ privirile înfierbântate...”

Același dor de smulgere din htonic spre simfonia reveriei celeste în poemul „Dor”, de o muzicalitate sugerând cântecul sferelor: „Știi,

pământul nu-mi dă pace/ Să mă fluier către stele,/ M-aș desface de pe osii/ Și topit să curg în ele.”

Intitulându-și destul de sugestiv lucrarea „Ochiul și Noaptea”, autoarea construiește un articulat eseu, de factură conceptual-funcțională, stabilind cam durandian două regimuri ale poeziei, unul *diurn*, „al privirii și al semnificației

simbolice a realului” și altul *nocturn*, saturnian, așezat sub semnul thanaticului.

Ardelenismul ce engramează poezia lui Gh. Pituț, spirit de veghe al unei veritabile conștiințe scriitoricești, este unul autentic, silvestral (poetul urmasă în tinerețe o specializare în silvicultură), cu elemente ale tradiției ancestrale și ale unui spațiu natal fixat pe primordii și obârșii imemorabile, dar dincolo de un ruralism sentimental sămănătorist, în general o percepție a permanențelor în ritualistica aceluia „creștinism popular și cosmic” de care vorbește Mircea Eliade în eseurile sale privind ethnosofia modului de viață la carpato-danubieni.

Sunt de remarcat, în comentariul universului liric, unele concepte și elemente operaționale de poetică bachelardiană, baudrillardiană, îndeosebi durandiană (evidențierea unor structuri antropologice ale imaginarului) etc. Nu înțelegem de ce critica tematistă a unui Jean-Pierre Richard este eludată, în cărțile acestuia de critică a poeziei moderne putând găsi multe sugestii și puncte de pornire viabile în abordarea poeziei lui Gh. Pituț. De asemenea, o lucrare ca „De la metaforele obsedante la mitul personal” a lui Charles Mauron, celebră de fapt, ar fi ajutat-o pe autoare, prin grila *psihocriticii*, să aducă un spor de înțelegere a personalității scriitoricești cât mai ales a universului creat, cu alte cuvinte evocarea aceluia „mit personal” coagulant ce rezultă din imaginile, simbolurile și metaforele „obsedante” ce revin, în varii ipostaze și reluări, în Operă.

În acest excurs critic „temeinic” și cu re-

ale contribuții lămuritoare, în care e loc și de o „mai bine strunită” ingeniozitate interpretativă, bazat pe o bibliografie „cea mai completă de până acum”, dna Maria Vaida se dovedește nu numai foarte bună cunoscatore a Operei, dar și a epocii și contextelor respective, inclusiv a receptării critice de până azi: „Metaforele lirice obsedante, suflul înnoitor al unei poezii care respectă foarte puțin complexul cultural al epocii, singularizează această creație și îi arată capacitatea de absorbție a unor motive și mituri protectoare, care își regăsesc funcționalitatea dincolo de timp și spațiu, iar autoarea evidențiază cu multă acribie aceste aspecte ale liricii lui Gheorghe Pituț.” (Mircea Popa – *Cuvânt către cititor*).

După întocmirea unui „periplu biografic” și evocarea „drumurilor europene” ale scriitorului, autoarea rezervă în masiva monografie un spațiu consistent „Universului liric”, în care schițează raportul imaginar „Ochiul și Noaptea” și fixează câteva teme, precum *Timpul* (supratemă), *teluricul*, *himericul*, *dimensiunea religioasă*, *eul liric și universurile plurale*, *arta poetică*. Interesantă este secvența „Dimensiunea blagiană”, în care întâlnim unele referiri critice la acest autor „de influență blagiană”, în viziunea lui Marin Mincu „un postblagian”. De Blaga l-ar apropia tematica silvestrală și un irepresibil sentiment al rădăcinilor, al „obârșiiilor”, propensiunea spre arhaicitate, dar și fiorul cosmic, tonurile laudative, de invocație, de apel la misterele universului. Paul Dugneanu, bunăoară, vedea corespondențe profunde între „insul coborât din pădurile nordice transilvane” și spiritul miticului Zarathustra al poetului filosof german”, dar și un anumit simț profetic din „misterul păgân” zalmoxian.

„Poetul nostru, generos și calm, într-o expresie poetică lapidară continuă lirismul blagian abstract, conturat între granițele unei spiritualități arhaice și etnice”, scrie Maria Vaida, convinsă că „opera lui Pituț, în conținutul ei ideatic, se caracterizează prin sacralizarea firii, setea de ontic, existența în anistorie și săvârșirea unor acțiuni într-un spațiu mitic derulat în forma unei geografii mitologice simbolice, de sorginte rurală.” Indiferent că merge în călătorii la Freiburg, Roma sau Paris, poeziile sale „se întorc mereu spre *casă* (*cetate* sau *codru*)”, nostalgia orizontului prim, Săliște de Beiuș, plutind în aerul acestei lirici. Din punct de vedere formal, avem a face în cazul celor doi poeți transilvani marcați de ethosul național cu „o construcție armonioasă, ordonat arhitecturală, cu o realitate proprie și o finalitate doar paralelă (fraternă) cu aceea a cunoașterii conceptuale: revelarea misterului.” (Ion Pop).

Nu lipsesc din ampla lucrare raportările și la alte modalități estetice (avangardism, surrealism, absurd) cu care proza lui Gh. Pituț, îndeosebi „Oficiul universal”, vine în atingere, capitol pe care dl Mircea Popa îl consideră „unul dintre cele mai bine conturate”, semnalând „prezența

←

în repertoriul narativ al autorului a unei puternice laturi aluzive, subversive și chiar dizidente”, ceea ce amintește de scrierile de aceeași factură a unor scriitori din epocă precum A.E. Baconsky sau Paul Goma. „Oficiul universal”, cu aluzii orwelliene și bulgakoviene, este o scriere de un montaj inteligent, ingenios, insidios, „de mare inventivitate și fantezie, cu aerul de parabolă neguroasă și de utopie negativă, cutreierată de viziuni grotești ale unui univers coșmaresc, lipsit total de perspective, așa cum era și regimul ceaușist caricaturizat de autor” (M. Popa).

În cadrul capitolului IV dedicat „*Epicului*”, autoarea comentează scrierea „Oficiul Universal” (din volumul „Fum”, 1971), cu subtitlul „Un sâmbure de roman”, considerat „roman minimalist” care amintește și prin personajul Ip, trăind într-o memorie involuntară („monumental”, „aer distins” deși neîngrijit, șleampăt, „scheletic”, „ființă absolut rară, profund înzestrată intelectual”) de prozele urmuziene, de tragi-comica „Pâlția și Stamate”. După care se referă la „Aventurile marelui motan criminal Maciste” (1983, reluat în 2006 la „Minerva”), roman alegoric și ludic, ironic și grotesc, ilustrat de Florin Pucă, cu foarte multe aluzii la personaje și anumite aspecte contemporane (portrete din viața boemei bucureștene în deceniul 8 al secolului XX, cu felina alegorică devenită „eroul urbei” pentru că salvase din dărâmături șaptesprezece persoane), ce i-au atras calificativul de „prozator de excepție” (M. Micu).

Opera publicistică a lui Gheorghe Pituț începe cu debutul în revista „Tribuna” (28 februarie 1963, poezia „Antirăzboinică”) și se continuă, mai târziu, la revista „Viața Românească”, unde a fost angajat (devenind secretar de redacție și realizând veritabile Almanahuri) până la 6 iunie 1991, ziua decesului. Autoarea scrie despre „frumusețea incontestabilă a scrierilor publicistice ale lui Gheorghe Pituț”, cu o „tensiune a ideilor” și reală „capacitate a construcției frazeologice”, reușind să exprime nuanțat și foarte expresiv teme, idei, realități de viață și artă, în general aspecte culturale (recenzii, vernisaje de expoziții, cronici dramatice). Este vorba de o publicistică de aleasă marjă culturală, compusă din „portrete, cronici, tablete” (volumele din 2003 și 2004) sau tratând despre „locuri și oameni, scriitori și parabole” (vol. din 1982). „Publicistica este văzută – scrie criticul și istoricul literar Gheorghe Glodeanu – ca o veritabilă școală, uneori mai utilă chiar decât studiile universitare”.

Literatura pentru copii și adolescenți (scriitorul, bun familist, având o fetiță și doi feciori) este și ea în atenția monografistei, relevând atât „cândoarea sufletului” cât mai ales spiritul ingenuu, febricitar și original din unele cărți pentru copii, precum „Frunze, pomi, arbori” (1968) sau volumul de versuri „Călătorie în Uriaș” (2002). Acest succes „postum” vorbește de un scriitor complex, cu mare disponibilitate creatoare, în literatura de această factură regăsindu-se teme și idei grave (copilăria, drumul inițierii, cunoașterea, etica înțelepciunii, valori etc.)

În sfârșit, ultimul capitol se oprește asupra „Corespondenței”, scrisorile fiind „formă de reflectare în oglinda neșlefuită”, dar cu atât mai importante în înțelegerea Omului și Operei. La fel interviurile, într-un interviu din 1971

poetul declara că „După Eminescu, Blaga e cel mai mare poet român”, „acestuia i s-a revelat sufletul colectiv al neamului nostru în urma unui studiu adânc al culturii, al spiritualității românești în sine și comparativ cu spiritualitatea altor popoare”. „*Spațiul mioritic* din «Trilogia culturii» este un astfel de eseu fundamental pentru definirea noastră. Ca orice mare creator, Blaga nu pune accent pe un naționalism gongoric și fără acoperire, ci patriotismul său este conținut, intrinsec poeziei și filosofiei pe care le-a creat”, spunea poetul în interviul publicat în „Pagini de ucenicie”, revista Liceului „Vasile Goldiș” din Oradea (an IV, nr 2/1971), chiar în anul în care vor fi lansate Tezele din iulie, prin care se spulbera mitul destinderii „liberale” a politicii ceaușiste și se reinstaura ideologia de partid în cultură și artă, cu alte cuvinte cenzura.

„Gheorghe Pituț, - aprecia criticul și istoricul Mircea Popa într-un articol din 2020 publicat în «Nord Literar», - era un om dintr-o bucată, franc, devotat, pilduitor. Un adevărat om de cultură care se străduia să fie la zi cu tot ceea ce se întâmpla pe plan cultural (...) Cultura lui era solidă și provenea înainte de toate din epoca studiilor liceale (la școala de silvicultură din Năsăud, n.n.) și universitare (la Filologia din Cluj și București, n.n.), a numeroaselor lecturi proprii, care l-au adus în preajma unei întâlniri permanente cu tradiția și cu contemporaneitatea, așa cum se poate vedea din cuprinsul celor două volume de eseuri și comentarii literare ale sale, *Locuri și oameni, scriitori și parabole* (Cartea Românească, 1982) și *Culoarea visului* (România Press, 2003).”

Monografia realizată de prof. dr. Maria Vaida beneficiază de lectura operei în ansamblu „din perspective multiple”, de la „lectura integrală a operei lirice” (antume și postume, inclusiv a traducerilor), la „lectura integrală a operei epice și a publicisticii antume și postume”, a literaturii pentru copii și a corespondenței, la care se adaugă „inventarierea” referințelor critice (accentuându-se lucrările anterioare semnate de Rodica Mureșan din 1998, *Gheorghe Pituț. De veghe în cuvânt*, și Paul Dugneanu (*Gheorghe Pituț – devenirea poetică*, 2007), precum și lucrarea lui Marin Mincu, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea* (2007).

Dacă în poezie, autoarea nu are decât să accepte primatul unor solide judecăți critice (E. Simion, N. Manolescu, Șt. Aug. Doinaș, Romul Munteanu, Al. Piru, C. Cubleşan, M. Popa, L. Alexiu, Daniel Cristea-Enache, Ion Simuț, Lucian Chișu ș.a.), în privința epicii, publicisticii și literaturii pentru copii „am încercat să emit opinii personale”, opinii conforme cu realitatea și valoarea scrierilor respective.

În general, monografia „Gheorghe Pituț sau Ochiul și Noaptea” realizează un comentariu corect, de sursă informativă aproape exhaustivă, la zi, cu multe puncte de vedere valide, despre poetul, prozatorul, publicistul, gazetarul, traducătorul și autorul de literatură pentru copii, unul din scriitorii cei mai originali ai generației șaizeciste, restituit astfel, într-un excurs critic riguros și convingător, la ștacheta valorii sale.

Zenovie CĂRLUGEA

Nicolae NISTOR

ATINGERE ÎN METAVERS

Habar nu ai ce departe este iubirea
Și atingerea ei...
Stăm în metavers
Parcă suntem cărucioare în alt univers
Unde dansăm cu holograme...
Draga mea
Mai circulă trenulețul de jucărie din viața mea
În care mâncam afine
Lângă salamandre rebele
Mai există zahăr pe băț și tiribombe?
Te întreb de aici din virtual
Unde vorbesc cu pisicul meu Alin
Dar el nu mănâncă pedigree și nu plânge
Nici păpușile de pluș nu-i ajunge...
Iar noi încercăm să ieșim din joc
Fabricând acceleratoare
De întoarcere la viața noastră
Altfel vom uita să plângem la un loc
Cu mâna reală din noi
Numai noi și atingerea
Numai noi...

PICĂTURA CHINEZEASCĂ

povestea mea este a voastră
voi alegeți personajul favorit
jocul acesta cu bețișoare
este ca țesătura chinezească
nu pot să mă prefac
cum nu pot să mint
o poveste rămâne dacă doare
dacă se face de râs
sau are final dincolo de oase
amestec bețișoarele
și trag de cel
care nu dărâmă iluziile
iluzii care dispar
când mâinile tremurânde
citesc fața ta
nevăzută niciodată
o poveste despre mine
pe o pânză chinezească-complicată
care vrea să trăiască
când bețișoarele cad pe mine
ca picătura chinezească

COPACUL

Măine încă un cerc din viața mea
Îmbrățișează copacul
Care adoarme ca bunicul meu
Cu țigara în gură
Înjurând până la apus
Ce nu a făcut și vrea să facă
Adoarme omul
În cântecele fecioarelor de la clacă
Alergând după bunica Sofia...

După ce au dat de toți pereții
Cu ceasurile lui Dali
Aceiași nebuni
Vor să le repare
Este ca și cum
Am încerca să reparăm timpul

STATUETE ALBE

Noi suntem generația sculptată în flori albe
și vom dansa cu îngerii de noapte.
Și luminând vom fi văzuți departe,
suflete albe, ca fluturii de noapte.
Să ne vedeți, ascunși după cuvinte,
după amintiri înăbușite-n minte.
Și când vă veți rătăci, în vremuri triste,
noi vă vom lumina drumul spre bucurie,
spre visele neînvinate,
chiar dacă suntem statuete albe, ninse!

Tăcerea

tăcere.

poetul întinde pe sârmă
amintirea zilei trecute
cum un cearșaf alb și proaspăt,
cu mireme de liliac.

timpul trage, nepăsător, jaluzelele
peste inimi însorite.
rândunelele duc în cioc semințele luminii,
în zborul lor spre streșinile caselor
ce au fost cândva atât de aproape de infinit
încât cerul le-a dăruit
azuriul său pe frontoane.

semințele vor cădea pe pământul
fertil al iubirii
și vor crește câte un cireș,
câte o grădină cu maci
pentru fiecare suflet.
o rândunică soarbe
din miezul dulce al cireșelor,
din petala voluptuoasă, sângerândă
a macului
tăcerea.

Îmbrățișarea poemului

în portul Corint
privesc spre goeleta
ce-mi duce poemul
în largul nesfârșit al mării.

muza-mi face semn de pe punte,
zâmbitoare, îmbrăcată în
rochia ei neagră,
agită o eșarfă roșie în mână
până când pânzele corabiei
dispar la orizont.

sufletul, rămas acum pustiit
s-a intrupat într-un porumbel alb
și a pornit pe deasupra apelor
în căutarea poemului dispărut.

a început să-l caute
pe o insulă pustie
printre fire de lavandă și busuioc,

Ștefan Tudor GOȚIA

prin clopotnițe de iasomie
revărsându-și mireasma peste
umerii poetului,
în răcoarea stâncilor,
printre bătrânele bărci ce
clîpesc melancolic,
printre ramurile sicomorului.

în cele din urmă,
sufletul a găsit poemul
imprimat pe nisip
lângă urma piciorului tău delicat
ca o promisiune.
curând, va ajunge și cuvântul
purtându-se peste apele mării
și se vor contopi
duh, poem și cuvânt
într-o îmbrățișare tainică
plină de candoare.

Stradă cu tei

teii-și picură
miresmele cerești
peste obrajii poetei,
freamăt de aripi prin frunze,

îngerii au adormit
în orologii de cristal,

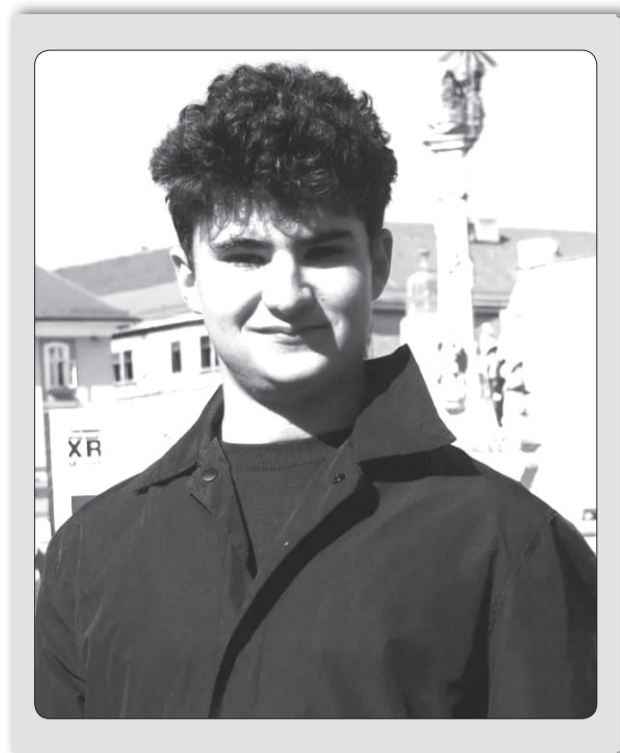
zgomotul mașinii de cusut
din vechea croitorie,
straniu, agasant,

măinile iscusite ale croitorului
brodează un vâl de lumină
pentru fața nevăzută a lunii,

seară fluidă
de iunie,
glasul tăcerii
pe strada cu tei.

Gondolierul

plătesc în secunde
ca bătrânul gondolier

cu bluză marinărească și chipiu
să mă ducă pe celălalt mal
al sufletului.

pornim pe lacul argintiu
printre turnuri crenelate
cu ceas în tonuri sepia.
de-a stânga și de-a dreapta
vechi biblioteci din lemn de santal,
manuscrite în limba slavonă,
note bizantine rătăcite între pagini
și umbre acoperite de colb.

parfumul rochiilor așezate
la uscat îmi stăruie în nări
precum mirosul tainic
al cafelei ce se scurge printre
umbreluțele teraselor.

orele și minutele
le citesc în ochii porumbeilor
ce ciugulesc cărămida
de pe poduri.

“până aici ați plătit”
spune, amabil, gondolierul
și îmi oferă o cutie de tablă
cu bomboane trandafirii.
în față mi se deschid
drumuri pavate cu pagini de ziar
de culoarea lavandei
și zgomotul constant al morii de vânt.

bat de trei ori la poarta poemului
cine-mi va deschide mie, rătăcitului,
afară de propria-mi umbră?

POEZIA LUI NICOLAE BĂCIUȚ

Un liric cartezian între solstiții și echinocții

La 16 decembrie 2022, poetului, jurnalistului și promotorului cultural NICOLAE BĂCIUȚ (n. 10 dec.1956, Chintelnic, BN), laureat din 1979 până azi al atâtor festivaluri, instituții și reviste literare, i se acorda titlul de „Cetățean de onoare al județului Bistrița-Năsăud. Cu acest prilej, scriitorul a pregătit două volume, unul de dialoguri literare „în numele poeziei” și altul intitulat „Radical din doi”, preluând titlul unei cărți din 2016. Recenta apariție înmănușează texte poetice care au constituit, pentru o secțiune anume, teme de analiză literară/ critică pentru gimnaziști și liceeni, intrând în joc și unii profesori, la Concursul „Ion Creangă” de la Brăila, desfășurat vreme de doisprezece ani la rând până în 2018 (grație profesoarei Angela Olariu, până la pensionarea d-sale, când „s-au oprit și motoarele concursului”). Comentariile de la edițiile respective au fost editate de dl N. Băciuț în cinci volume, rămânând, pe lângă mărturia unui gest de prețuire, „un document referitor la opera mea poetică” într-un timp în care interesul tinerelor generații față de literatură este tot mai scăzut, participanții dovedindu-se nu atât timizi cât „îndrăzneți, curajoși lipsiți de inhibiții și prejudecăți”, contribuții care „completează fericit receptarea critică a operei mele poetice” (după cum precizează autorul într-un cuvânt înainte, cam indignat de felul în care ierarhiile literare au devenit o „brambureală critică, cu sfidări și compromisuri de cea mai joasă speță”, cu „porniri agresive și tăceri complice”, iar „școala pare că mai degrabă malformează imaginea literaturii, câtă vreme din manuale dispar peste noapte autor canonici”, iar autorii contemporani „sunt ținuuți la mantinelă, rareori scăpând câte unul, cu voie de la stăpânire, într-un sumar de manual”).

La amintitul concurs de poezie de la Brăila, din 2011 încoace, tinerii interpreți s-au referit la texte apărute în volumele: „Phoenix” (2011), „Cinci-zece și cinci” (2012), „Poeme verzi pe pereți” (2013), „Despărțirea de înger” (2014), „La taclale cu Dumnezeu” (2015), „Radical din doi” (2016), „Pleoapa lui Homer” (2017). Impresia generală a poetului este de reținut, după propria noastră practică la catedră de peste patru decenii: „M-a surprins, în multe cazuri, știința de carte cu care au fost abordate astfel de demersuri critice, care-i scot pe copii din geografia literară a manualelor, oferindu-li-se și alte piese de lectură.”

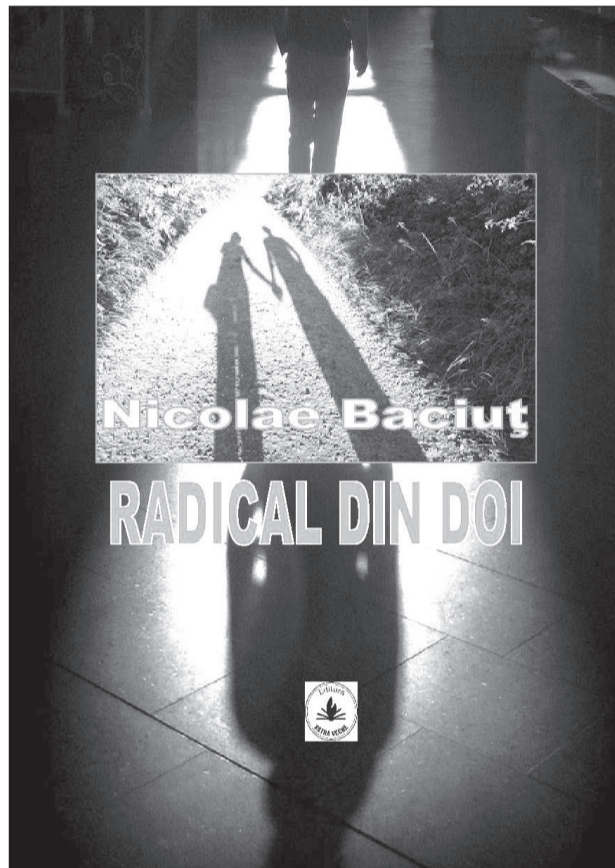
*

Fostul redactor și chiar secretar de redacție al „Echinoului” clujean (1976-1982), Nicolae Băciuț, a devenit un nume bine cunoscut în literatura noastră de azi, prin zecile și zecile de volume de poezie și publicistică (membru U.S.R. din 1990), dar și printr-o activitate susținută de promotor cultural, de inițiator și conducător de publicații și edituri. Bibliografia critică a operei sale este amplă, reținem doar câteva nume de critici care i-au apreciat scrierile: Ion Pop, Cezar Ivănescu, Petru Poantă, Cornel Moraru, Marian Papahagi, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, N. Steinhardt, C. Pricop, Traian T. Coșovei, Gabriel Rusu, Zaharia Sângeorzan, Constanța Buzea, Bucur Demetrian, Cristian Livescu, Iulian Boldea, Rodica Berariu Drăghicescu, Eugen Simion, Al. Cistelean, Ioan Milea, Cornel Munteanu, Petru Scutelnicu, Cristian Stamatoiu, Al. Pintescu, Alexandru Pleșcan, Alina Cuceu, I.S. Moiaș, Lucian Vasiliu, Ion Șeuleanu, Alex Ștefănescu, Dumitru Titus Popa, Eugeniu Nistor, Radu G. Teșosu, Gheorghe Crăciun, Valeriu Bârgău, Teodor Tanco, Ana Cosma, Tit Liviu Pop, Mioara Kozak, Răzvan Ducan ș.a.

Ion Pop considera că poezia lui Nicolae Băciuț „atestă de pe acum o remarcabilă putere de invenție metaforică, de conturare a unei atmosfere de notații adesea totale, uzând de o anume violență a concretului, menită să reprime, alături de comentariul ironic și autoironic, pornirile sentimentale.”

(„Slast”, 1982). Iar Cezar Ivănescu vedea în Nicolae Băciuț pe „unul dintre rarii poeți care (pe urmele lui Nichita Stănescu) dematerializează, ‘dezîncarnează’ cuvântul dintr-o tentație absolută: poezia sa pare scrisă într-o purificată stare de rasă, transmițând continuu o jubilație a gândului autarhic...” („Luca-fărul”, 1983).

„Provenit din grupul de la Echinoux, - observa Nicolae Manolescu - Nicolae Băciuț este în *Muzeul de iarnă* un poet interesant, îndeosebi prin finețea scriiturii, elegantă, concisă și cultivată. Se poate cita aproape orice. (...) Remarcabilă este ingeniozitatea metaforică. (...) Acuratețea stilistică e neîndoieinică, Nicolae Băciuț fiind în definitiv un calofil, cu emoții discrete, o natură așa-zicând delicată”. („România

literară”, 1986). Marian Papahagi reținea o anumită amprentă a echinoxismului în poezia lui Nicolae Băciuț: „un poet al imaginii și închipuirii și nu al ‘textualizării’, ceea ce ne face să credem că între mai multe modele expresive ce par a-l fi tentat, cel echinoxist rămâne predominant.” („Tribuna”, 1986). Alt critic, Cristian Livescu, preciza că „Nicolae Băciuț face trecerea între echinoxistii manierist-încifrați ai anilor ’70 și cei ai textualismului livresc-anafectiv, în nuanța sa clujeană, din deceniul nouă” („Cronica”, 1987). Pentru ca Gheorghe Grigurcu să-l găsească drept un sensibil genuin demn de urmărit: „Starea lirică, statutul cuvântului, *poesis*-ul sunt socotite fără prejudecată drept motivații principale ale discursului liric, racorduri plauzibile, neconținut redate, la substanța sa intrinsecă. Biografismului sentimental ori anecdotic i se preferă unul specific, ca aventură a expresiei. Existențialului i se conferă un înțeles legat de existența într-o poezie, cu nimic mai prejos, sub raportul complexității și implicațiilor umane, decât variantele sale ‘clasice’. Tânărul poet își divulgă sensibilitatea la nivelul elaborării lirice, așadar nu într-un chip artificios, convențional, alienat, ci, contrar aparențelor, într-unul genuin. (...) Nicolae Băciuț e un poet ce merită urmărit cu interes.” („Steaua”, 1986). Eugen Simion înțelegea poezia acestuia drept „o călătorie orfică printre lucrurile gravide de semne.” („România literară”, 1990). Iar Iulian Boldea îl găsea pe poet „Grav și melancolic, geometru abstract al trăirilor, de un senzualism rece, ușor livresc”, înscriindu-se „prin formulă și tematică, în cea mai bună tradiție a poeziei echinoxiste” („Ambasador”, 1997).

Între timp, poetul a intrat în dicționare, enciclopedii, sinteze, având un status al lui, independent, original, diferențiat și specific, în cadrul generației optzeciste și în contextul literaturii de azi.

*

„RADICAL DIN DOI” (Editura Vatra Veche, 2022, 120 p.) este un volum cuprinzând poezii din cărțile amintite mai sus (texte ce au constituit teme de analiză pentru elevi la concursul „Ion Creangă” de la Brăila), dar și texte noi scrise în ultimii patru ani (2018-2022), menite a da seama despre universul poetic al poetului târgumureșean, în care se reflectă teme recunoscutibile ale poeziei transilvane dintotdeauna (simțul tradiției, reverberațiile htonicului, un biografism sublimat în accente de elegie, cantabilitatea ritmurilor ancestrale ale sufletului), precum și meditații de profunzime ale unei conștiințe poetice privind condiția existențială, mărturisirea eliberatoare și zidirea în cuvânt, interogații și neliniști în fața necunoscutului, presentimentul thanatic etc. Totul în caligrafii lirice contemplativ-meditative, calde, sapiențiale, cu conștiința împăcată de apartenență la un spațiu de veche dănuire existențială și credința în cuvântul cu puteri terapeutice, mistagogice, soteriologice.

Nu lipsesc acele călătorii „spre mine însumi”, ca în piesa inițială, poetul mărturisindu-și „instalarea” în profunzimile cuvântului, sub pecetea sigure „de ceară”, la capătul unei aventuri existențiale și, deopotrivă, spirituale: „Nimeni nu mă cheamă,/ iarba-mi face semne,/ iarna pune icuri/ între grinzi de lemne,// nimeni nu m-alungă,/ ploii-i sunt veșmânt,/ literele-s ceară/ în pecetea de vânt.// Nimeni nu mă-ntoarce,/ sunt cum nu mai sunt,/ și cobor în mine,/ ca într-un cuvânt.”

Iată o artă poetică, „Jumătate-întreg”, în care poetul se exprimă pe de-a-ntregul, în metafore menite a sugera mirabila aventură a cuvintelor, acea onto-poetică exprimând antinomiile condiției existențiale, asumată cu dăruire și cu conștiința că poezia sa exprimă lumea în totalitate în măsura în care el însuși se reflectă în peisajul variat al acesteia, o „natură divină”, congruentă cu sufletul, în care, vorba lui Coșbuc, „e totuși cald, că e lumină”: „Sunt jumătate iarbă,/ jumate sunt cuvânt,/ sunt jumate lege,/ jumate-s legământ,/ sunt jumate sete,/ jumate sunt fântână,/ sunt jumate-aripă,/ jumate sunt doar mână,/ sunt jumate rugă,/ jumate sunt păcat,/ secundă-s jumătate,/ jumătate sunt nisip,/ clepsidră jumătate/ și jumătate chip,/ sunt jumătate plânset,/ și doar jumate răs,/ jumate sunt vioară,/ și restul sunt sacăz:// și jumătăți într-una/ încă învăț să leg,/ ca jumătății mele/ să pot să-i fiu întreg.”

Titlul însuși al volumului este o meditație, în enunțuri interrogative și de neliniștite premoniții, aproape argheziene, pe tema „ce mai rămâne din...”, discursul liric înaintând pe o retorică grav cadențată în întrebări rămase cu răspunsuri în așteptare: „Ce mai rămâne,/ din ce mai rămâne,/ ce mai rămâne/ din radical din doi,/ ce mai rămâne/ din ochiul ce nu plânge,/ din norul/ care nu se pierde-n ploii?// Ce mai rămâne/ din ultima scrisoare,/ din filele/ în care nimic nu este scris?// Ce mai rămâne/ din ce mai rămâne,/ din noaptea-mpărțită-ntre tine și vis?” (*Radical din doi*).

Un sentiment de autumnalitate, de târziu sufletesc și de presimțiri hibernale („e târziu în această viață”) străbate această poezie, sentimentul dure-roasei nostalgii fiind atenuat de inevitabilul presentiment al predestinării, al prezenței unui Dumnezeu ocrotitor, chiar dacă totul nu pare, în raport cu durata eternă, doar un „clic” de fotografie existențială: „N-au mai rămas zăpezi, albastru, verde,/ în jur n-a mai rămas nimic -/ doar urma parcă nu se pierde:/ o clipă Dumnezeu mai face-un clic!” (*Clic*).

Sub un titlu care trimite la „Primăvara” lui Băga („A cunoaște. A iubi. /Încă-odată, iar și iară,/ a cunoaște-nseamnă iarnă,/ a iubi e primăvară”), poetul se lasă antrenat vizionar de ritmurile sempiternale ale naturii, tresărind la ideea regenerării fără a ști „dacă și pomul meu/ va face muguri,/ nici tu/ dacă vei înflori”: „Mai e puțin/ și vine primăvara - / (...)/ să-nvie ea,/ e dreptul ei,/ dar nu-nainte/ de-a mă naște.” („Primăvară – iar și iară”). ➔

Vise presate într-un insectar al iluziilor și certitudinilor

Decebal Todăriță este purtătorul de cuvânt al Spitalului Județean din Sibiu, primul care transmite, către presă, informația, însă, în calitate de poet, el devine un purtător de semnificații și expresii inedite, unul care, prin poemele sale radiografiază, în cheie, uneori jovială, alteori gravă, cele mai diverse teritorii ale experienței personale. Sunt evidențiate, cu o sensibilitate atentă la nuanțe și nuanțări, fațetele întunecate sau doar umbrite ale cotidianului, ale creației și descoperirii propriului sine, dar și cele ale eroticului sau ale visului, *presate* ca într-un insectar al iluziilor ori, dimpotrivă, al certitudinilor.

Înainte de a deveni un minuțios observator a tot ceea ce se petrece în jurul său, poetul este acel colecționar de *nimicuri* aparent nesemnificative care fac totuși parte și completează mozaicul vieții. Însă, amintirea colecționată are rolul unui reglaj al timpului care pendulează între lumea concretă și cea a imaginației, armonizându-le și apropiindu-le, conform viziunii sau sensibilității poetice: „Obişnuiesc să colecționez/ câte un pic de nimic,/ de aici, de acolo/ după fiecare pas/ o posibilă amintire/ care cumva se va pierde/ sau regăsi, la nevoie,/ printre limbile ceasului/ grănicer/ dintre lumile mele, pe care le rostesc după/ bunul meu plac” (*Colecționarul de pași*).

Actul creativ, desfășurat în spațiul predilect al camerei personale, conține o dinamică băntuită de incertitudini și rătăcirii, de angoasă și apăsare. Iar filonul creativ pare străbătut, mai degrabă, de un aer tenebros, în condițiile în care ustensilele moderne de scris devin unelte coercitive care pre-dispun mintea și spiritul la o permanentă tortură

a golului/ vidului interior: „După-amiezile mele sunt/ niște încolăcirii pe tastatură;/ de mine mă ascund/ și de neliniștile mele/ impredictibile, ca un gol în stomac/ sau o extrasistolă./ Inima îmi rezonază în nuanțe/ cu basul melodiei *dark wave*/ care pare o bătaie în ușa/ introspecției mele./ ca și cum ai veni dintr-o dată/ și ai vrea să te așezi/ pe un gând subiectiv./ Sufletul, convulsiv mi-l adun./ din eprubetele de hârtie/ sparte de pereți cu circumvoluțiuni/ de iluzii, chimii și certitudini estetice” (*O singură tăcere*).

Metafora existenței capătă un dublu aspect: pe de o parte, este percepută ca o desfășurare funambulescă de măști și spectre care compun un teatru al derizoriului și al deriziunii, în care rizibilul ascunde supliciu, iar rolul principal le aparține, deopotrivă, deșertăciunii și iluzoriului: „Cu măști și zâmbete de ceară/ zi după zi, aceeași ghilotină/ când viața-i o eternă seară./ cerșetorie de lumină” (*Bazar*); pe de altă parte, este văzută ca o tablă de șah, metaforă care, deși cunoaște o supralicitare în majoritatea discursurilor confesive ale multor poeți, la Decebal, tabla de șah propune, în unul dintre textele mai grave ale volumului de față, o parabolă a vieții cu suișurile și coborâșurile acesteia, cu ambițiile sau regretele ei, pe un fundal insolit, unde personaje ca regele, pionii sau nebunii pot fi lesne recunoscuți în viața de zi cu zi, printre oamenii din jur. Atmosfera sau povestea textului, dincolo de un ușor iz didacticist, conturează o premisă morală conform căreia, depășirea propriilor limite sau limitări devine, uneori, un pariu cu iluzia sau cu deșertăciunea: „La început am fost doar un pion/ fericit în propriile-mi limite./ Însă orgo-

liul m-a înveninat/ cu dorințe de mărire/ și am ajuns nebun;/ într-un fel poet/ iar în altul/ uneltitor pentru propria-mi fericire.../ Și am vrut să fiu liber/ și m-am încoronat rege./ Al pionilor, al nebunilor.../ Un rebel încoronat în însingurare./ țintuit de cuvinte/ pe tabla de șah a vieții mele./ Libertate amară de rege.../ mi-e oare dor de viața de pion?” (*Tabla de șah*).

Existența se derulează ca un carusel scăpat de sub control, căpătând o viteză ireală, care te distanțează de tot ceea ce e concret sau palpabil, în interiorul căreia putem, totuși, zări și recunoaște aspectele cotidiene care ne privesc, până la urmă, pe noi toți. Iar când ne dăm seama de acest lucru, realizăm că, de fapt, noi suntem cei care formăm caruselul care se află în goana după timp sau din timp: „Aritmii./ Boală./ Cer cer prin gânduri către invizibilul El./ Darul absurdului./ Eu./ Fiiința fereastră./ Grav cu mai multe sensuri./ Harul, o presupunere./ Iubirea, proiecția unei iluzii./ Kinoromă pentru filmul vieții./ Libertatea?/ Moarte simplă./ Nebunie, viață trăită./ Oameni și împerecheri./ Păcate sugerate./ Realitate fabricată./ Sentimente: ironii ale sorții./ Șarpele a împlinit rugile neascultate./ Adio, însă:/ - Bine ați venit în carusel/ Continuăm jocul./ Dar de ce?/ Eu nu știu. E o farsă fără final!” (*Alfabet carusel*).

Poetul își asumă rolul unui trubadur modern, ce-și ascunde, adesea, chipul adevărat sub masca unui histrion care își împarte existența între creație și angoasă, veșnic marcat atât de transformările sociale sau personale, cât și de experiențele erotice sau poetice, singurele care îl ajută să evadeze în vis și fantezie.

Savu POPA

← Nicolae Băciuț este, aș risca această observație, este un poet preponderent vizual, spațiul liricii sale dezvoltă vizualități de mai larg orizont. Pornind de la imagini raportabile la natură și lumea înconjurătoare, poetul merge pe un discurs metaforic urcând în reflexivități raportabile la statutul onto-existențial al ființei exprimat de imaginalitatea concretă a lumii și universului: „E primăvară,-mi spui/ și ierburi încolțesc în mine/ și-ncerc cu ele să ating/ o lacrimă-mpietrită pe retine.” (*„Anotimp sub Tabor”*). E remarcabilă maniera de a „sensibiliza” peisajele, de a le colora de o meditație în general lucidă, care nu se pierde în jale dolică, de unde o demnitate a trăirilor în regim sensibil: „Ninge peste mine până când/ sunt și eu un om de zăpadă - / toamna privește prin ochii de frunze,/ dar numai prin muguri poate să vadă.// Ninge acum dintr-o iarnă a mea - / și doar Dumnezeu mă mai poate vedea.” (*„Anotimp de zăpadă”*).

Poet mărturisit „al luminii” și nu al „întunericii”, autorul e, așadar, un vizual de profundă pătrundere, ochii lui și ochiul lui Dumnezeu, din consacratul triumfi, întâlnindu-se întru comunicarea unei congruente stări de conștiință:

„Da, eu iubesc lumina
și când pleoapele mele cad,
ca o poartă peste marginea zilei;
eu iubesc lumina
și când o privesc cu un ochi,
ochiul meu, fermecat de-atâtea
frumuseți;

iar când privesc
cu ochii amândoi,
Doamne, ești și tu acolo,
și din înalt

mă privești
prin ochiul tău închis
într-un triumfi.”
(„Lumina”)

A se observa cât de temeinic este asimilată poezia lui Blaga, încât discursul poetic, departe de a rămâne în umbra acestuia, dezvoltă viziuni originale, exprimând *altfel* realitatea unei trăiri, fondul unei sensibilități (aș spune chiar că poetul Băciuț se situează „la nord” de „modul” liricii blagiene, într-o zonă septentrională de robusteți imagistice și sentimente/ trăiri mai raționalizate).

Întâi și cum, sub un titlu arghezian, poetul merge pe viziunea lui nu mai puțin originală și plină de semnificații, în adăstări carteziene: „Te-ascunzi și tu și nu știu unde,/ și-mi iei cu tine timpul meu/ și-mi lași în urmă doar secunde/ cât să-l găsec pe Dumnezeu.” (*„De-a v-ați ascunselea”*).

Sau această „Strigare la glossă”, cu intertextualitate eminesciană, desigur, fără a-i implica ființa în trăiri pesimiste, de unde spiritul tonic, optimist, rămas pe poziția unor convingeri mai vechi: „Vină, vreme,/ du-te, vreme,/ și de mine/ nu te teme, // nu te-alung/ și nu te chem,/ nici te laud,/ nici blestem, // stai o clipă,/ dacă vrei,/ cum stă primăvara-n/ miei, // vină, vreme,/ pleacă, vreme,/ nimeni n-are/ să te cheme.” Întâi și un alt gând „eminescian” întors cu totul spre un alt sine: „Pe mine, Doamne, mie să mă dai,/ să fiu o țâțână la poarta spre rai.” (*„Țâțână la poartă”*).

Poetul e „paznic de cărți”, „paznic de cuvinte”, pătruns de gravitatea misiunii sale cu atât mai mult cu cât oficiază și în numele unei proprii identități, al unui *topos* identitar:

„M-am trezit că mă păzesc pe mine,
Să nu vină cineva din nou să mă nască,
Să nu mă pună de veghe la foc,

Să nu mă întoarcă în iască.
M-am trezit paznic la cărți
De parcă aș păzi o lume,
De parcă aș fi paznic la hărți,
Paznic la propriul meu nume!”
(„Paznic”).

Poemele întregului volum „Radical din doi” recapitulează, aș zice, marile teme ale poeziei băciuțiene, accentuând un sentiment al plenitudinii creatoare dar și unul al „târziului”. Poetul percepe miracolul existenței punându-și, desigur, întrebările esențiale, dar, în numele cartezianismului său structural, își încheie volumul cu piesa „Cuvânt de primăvară”, așezată după alta, „Stingerea”, ca un semn de „reînviere” ritualică în cuvântul care „va rămâne”:

„Din cuvântul meu/ te mai poți încă hrăni,/ în poemul de noapte,/ în tăcerea de zi.// În cuvântul meu/ mai poți învia,/ rugăciune de fier,/ ruginind într-o za.// În tăcerea mea,/ poți săpa ca-n pământ - / după iarnă, în ierburi,/ va-ncolți și-un cuvânt!” (*„Cuvânt de primăvară”*).

Anotimpurile (primăvara/ „duhul în floare” vs. iarna/ „anotimpul din urmă”), cuvântul, „limba mea”, tăcerea, ploile, norii, lumina, nopțile albe, tunetul, cărțile, „ieșirea din trup”, vremea, iarba, răstignirea/ „lemnul crucii”, pământ și cer, Dumnezeu, acasa pierdută/ Quintelnicul, ipostazele Evei, colinda târzie, vârsta (56/65) – iată câteva teme, de substrucție imaginar-reflexivă, ale poeziei lui Nicolae Băciuț, de regăsit și în „Radical din doi”, carte destul de reușită, în măsură să exprime identitatea și specificitatea unui discurs liric „echinoxist” destul de original, atât în cadrul poeziei ardelene de azi cât și în contextul mai larg al liricii noastre contemporane.

Zenovie CÂRLUGEA

RODICA LĂZĂRESCU –

„SEMNE DE CARTE”, vol. 4

(Editura SemnE, București, 2023, 487 p.)

Abia acum, după ce revista „Pro Saeculum” și-a încetat activitatea după ani buni de apariție sub directa îngrijire a d-sale (din 2013), dna RODICA LĂZĂRESCU (alia Doina Lazăr) își adună cronicile literare publicate în perioada 2018-2023 în periodice culturale din întreaga țară („Pro Saeculum”, „Vatra veche”, „Ateneu”, „Caligraf” - TL, „Sud”, „Curtea de Argeș”, „Nord Literar”, „Actualitatea literară”, „Cronica veche” ș.a.), într-un al patrulea volum intitulat „SEMNE DE CARTE”. Este vorba, de fapt, de o serie de volume, începută în 2014 cu cel de la Editura „Palas Athena” din Focșani și până în 2017, când apare vol. III), prin care autoarea face dovada unui exercițiu critic susținut, bazat pe un sigur gust al valorilor și într-o redactare atentă la compoziție, detalii, semnificații. Nu este o critică „de meseriaș”, în sensul abordării „la rece” și cu exigențe care țin, uneori, de capricii...autoritariste, dimpotrivă avem a face cu o abordare „empatetică” caracteristică oarecum domeniului didactic din care provine autoarea:

„Mă revendic din acea categorie de cronicari care scriu numai dacă empatizează cu «obiectul» pe care urmează a-l diseca. Cred că această caracteristică vine în primul rând din formația lor de dascăl. Nu dorința de a critica, de a tăia în carne vie, îi împinge să aștearnă pe hârtie observații despre o carte, ci dorința de a le deschide apetitul pentru citit «elevilor» - căci pentru acești cronicari-profesori toți posibili cititori sunt, în fond, niște învățăcei ale căror lecturi trebuie dirijate...” Astfel de cronicari, crede autoarea, „fac nu critică de întâmpinare, ci cronică de incitare. Incitare la lectură, desigur!”

Criticul și istoricul literar Rodica Lăzărescu, lipsită de prejudecata numelor „mari”, scrie despre autori de azi din toate generațiile, dovedind o disponibilă „cordialitate” a judecăților de valoare, într-o dezinhibare de aleasă cărturărie și convinsă că pretutindeni se află valori asupra cărora merită să se aplece cu atenția cuvenită. Desigur, întru o mai bună punere în valoare a acestor cărți, într-un climat de democrație și loială concurență.

Ne face bucurie, desigur, inserarea comentariului referitor la „Dicționarul esențial Mihai Eminescu – Oamenii din viața lui”, apărut mai întâi în „Pro Saeculum” (1-2/2020), în care „neostoitul” autor „jonglează dezinvolt, cu informația, compune și recompilează datele, pentru a obține în cele din urmă caleidoscopul care este acest volum”, canavaua pe care se țese „povestea” lui Eminescu și a oamenilor din viața lui „fiind asigurată de publicistica acestuia”: „Liniile și culorile sunt aduse de extraordinara bogăție a surselor de documentare, care uimește nu atât prin cantitate (bibliografia înregistrează 311 poziții!), cât mai ales știința (sau arta) manevrării acesteia, a ținerii ei în frâu.” («Instituția» Zenovie Cârlogea, pp. 103-110). Despre „brandul” de istorie literară pe care subsemnatul l-a instituit prin lucrări similare și temeinice dedicate, în deceniul din urmă, lui Lucian Blaga (2 vol.), Tudor Arghezi și Constantin Brâncuși, s-a scris suficient în periodicele noastre culturale. În privința dicționarului monografic EMINESCU, acad. Mihai Cimpoi scria: „Volumul lui Zenovie Cârlogea «MIHAI EMINESCU DICȚIONAR MONOGRAFIC. OAMENII DIN VIAȚA LUI» (Ed. Tipo Moldova, Iași, 2019) are meritul capital de a fi un pandant la biografiile documentare și romănțate ale poetului, care se impune printr-o nouă grilă de investigare (...) Dicționarul «esențial» al lui Zenovie Cârlogea, ilustrat și cu o bogată iconografie de epocă (personalități, instituții, clădiri și locuri memoriale) se impune, în eminescologia actuală, ca o lucrare de referință.” (Oamenii din viața și vremea lui Eminescu „într-un portret vibrant”, în „Literatura și Arta”, Săptămânal al scriitorilor din Republica Moldova, Chișinău, joi, 11 iunie 2020, p. 5.).

Între zecile de nume se regăsesc cunoscuți critici și istorici literari de azi, precum cărturarul clujean Constantin Cubleşan, „fin observator al fenomenului literar românesc”, prezent cu trei articole în care autoarea îi comentează romanul „Galaxia termitelor” (2017), culegerea de cronici și recenzii „Poezia de toate zilele” (2017) și, mai temeinic, lucrarea „Memoriile memorabililor” (2018) care se citește „ca un roman de cea mai bună calitate, cu personaje dintre cele mai diverse, adunate laolaltă de un narator omniscient, obiectiv și... pasionat.” Un interviu mai vechi al autoarei din cărțile de „confesiuni” și „interviuri” este și profesorul Constantin Călin, „avizatul exeget al lui Bacovia”, „riguros istoric literar”, despre care aflăm din articolele „Autoportret în plină lumină” (dedicat „Breviarului”

din 2019), „Un avertisment...” (despre cartea-eveniment, „avertisment” și deopotrivă „rechizitoriu”, „Centenarul. Lecturi particulare”, 2019) și „Par ingrat? Nu, sunt sincer!” (despre „Zigzaguri. Accente. Jurnal”, 2020). Un „interviewator cu har de la Dumnezeu” este considerat

Constantin Coroiu, iar Stan V. Cristea, întemeietor al revistei de cultură „Meandre” (1998-2010) și neîntrecut monografist al lui Marin Preda, își luminează „istoria personală” prin recentul volum de corespondență „N-am fost singur. Scrisori primite: 1987-2020”, editat în 2021. Lui Cornel Galben i se comentează, în nu mai puțin de patru articole, „libertatea de a nota opinia”, jurnalul, „convorbiri prin vreme” și cartea despre „personalități băcăuane”. Lui Gheorghe Lăzărescu „lumea lui Caragiale într-o carte”, iar lui Marin Iancu, antologia de poezii patriotice apărută în Anul Centenarului Marii Uniri, „Poezia Războiului de Reîntregire a Neamului și a Marii Uniri” din 2018. Alături de o consemnare, „Sub semnul pasiunii” („Pasiune”/ „Passion”, de Mircea Tomuș, Mircea M. Tomuș, Ion Tomuș, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018) marcând cei 25 de ani de la crearea Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu (Florilegii).

Dintre scriitori, - prozatori, poeți, publiciști, - amintim articolele dedicate unor apariții editoriale

semnate de Dinu Săraru, Mihail Diaconescu, Ovidiu Dunăreanu, Gheorghe Filip, Mircea Radu Iacoban, Ion Brad, Mircea Braga, Iordan Datcu, Ana Blandiana, Radu Ulmeanu, Ștefan Mitroi, Victoria Milescu, Dan Petrușcă, Ilie Rad, Teofil Răchițeanu, poetul din Apusei (prezent în vreo șase articole), Horia Bădescu, Grigore Codrescu, Leo Butnaru, Ion Scurtu, Mircea Muthu, Constantin Coroiu, George Corbu Junior, Vartan Arachelian, A. Gh. Olteanu, Gheorghe Păun, Al. Cățcăuan, Mihai Antonescu, Nicolae Dan Frunteletă, Florea Firan, Paula Romanescu, Viorel Savin, Titus Vîjeu, Grigore Ilisei, Magda Ursache, Fevronia Spirescu, Passionaria Stoicescu, Ștefan Vida Marinescu, Marian Nencescu, Diana Dobrița-Bîlea ș.a. Este vorba, cum se vede, de o materie densă, neordonată pe genuri, articolele reproduse alcătuind un sumar caleidoscopic, amintindu-se de o anumită manieră a consemnării critice, asemănătoare cu sensul fragmentului de pe coperta a IV-a, semnat de Constantin Coroiu, din interviul publicat în „Pro Saeculum” (1-2/2022): „Ne aflăm de mult într-o epocă în care cronică literară a trebuit sau trebuie să iasă din tiparul clasic, adică scrisă cu o... rigoare de proces-verbal, de dare de seamă, cu enumerarea capitolelor, secțiunilor etc. În această manieră, căci este vorba aici și despre o manieră, ea nu mai poate interesa, nu mai poate să incite spiritul, să stimuleze lectura și astfel literatura să nu moară. Acolo unde nu sunt cititori degeaba apar cărți bune, degeaba ai talent.”

Cam în acest spirit sunt consemnările publicistice ale dnei Rodica Lăzărescu din cele două părți ale volumului („I. Cică niște cronicari...” și „II. Două cărți două!”), destinate, relaxate, spontane, reunind informația cu gustul critic și o anumită cordialitate, empatie, intrare în rezonanță cu scrierile comentate.

Mai reținem atenția cu citatul din Nicolae Manolescu așezat ca motto la prima secțiune, intitulată jocular-urmușian „Cică niște cronicari...” („duceau lipsă de șalvari”?! , n.n.):

„Pentru fericirea de a impune o carte, un autor, la un an o dată, cronicarul se expune permanent ironiei și dezaprobării. Scriitori și cititori se unesc în a nu fi de acord cu el; pare născut spre a irita pe toată lumea și cei doi-trei care întrevăd onestitatea lui sunt cei mai nemulțumiți. Cronicarul este «la bête noire» a literaților de tot felul, temut uneori, iubit niciodată, omul cu cei mai mulți dușmani și cu cei mai puțini prieteni.”

În ciuda acestor considerente desigur corecte și de bun simț, cronicile și recenzile dnei Rodica Lăzărescu (apropiate savuroaselor cărți de interviuri și confesiuni) sunt mai... blânde (cu siguranță, de unii autori marele critic nu a auzit, nici în „Istoria critică” nu se regăsesc...), ele vin dintr-o „empatizare” declarată cu autorul și au acel farmec feminin și diaristic, din care nu lipsesc subtilitățile unor tâlcuri, spiritul jovial, ironic, colocvial, în general o receptare care, chiar dacă nu folosește cerneala autorilor despre care scrie, suflă cu toată puterea judecăților de valoare în relieful textelor, verificându-le consistența, tăria, actualitatea, notele diferențierii, varietatea viziunilor artistice și interpretative, noutatea abordărilor... (Z.C.

SEMNE DE CARTE

Rodica Lăzărescu

EDITURA
SemnE

Nu am fost, nu sunt și nu mai am timp să ajung critic literar. Mă revendic din acea categorie de cronicari care scriu numai dacă empatizează cu „obiectul” pe care urmează a-l diseca. Cred că această caracteristică vine în primul rând din formația lor de dascăl. Nu dorința de a critica, de a tăia în carne vie, îi împinge să aștearnă pe hârtie observații despre o carte, ci dorința de a le deschide apetitul pentru citit „elevilor” - căci pentru acești cronicari-profesori toți posibili cititori sunt, în fond, niște învățăcei ale căror lecturi trebuie dirijate. Operație strict necesară în avalanșa de cărți de toate soiurile soase pe bandă rulantă de un sistem editorial incontrolabil din punctul de vedere al valorii.

Despre acești cronicari-îndrumători îmi place să spun că fac nu critică de întâmpinare, ci cronică de incitare. Incitare la lectură, desigur!

TRENÂND LUCIFERIC

Știu că pătratul se ascunde-n cerc,
rotindu-și laturile gemene ca pe un timp părtaș
cu clipe așternute diametric
precum zăpezile mirositoare
haitei de fiare hămesite.

Încerc să cuget și nu pot.
Rateuri păguboase de survol.
Poate fi starea involută de angoasă
reverberând materii cenușii,
eliberând dinamica latentă
ca un răsfăț aleatoriu sideral,
însă nici păsările nu acceptă evadare pentru aripi.
Într-un crepuscul genuin,
orice impact poate fi săvârșit de punctul spațial,
de virgulele cosmice inițiate
să genereze lumea ce trenează luciferic.

TOIAGUL LUI MOISE

Noapte de noapte cocotez luna pe cer
cu o prăjină despre care inițiatii spun
c-ar fi toiagul lui Moise, clarvăzătorul.

Uneori îmi spun c-aș fi oaia pierdută,
însă în vise cazi și nu te mai ridici,
asemeni chipului cu ochi de stele,
cioplit cu dalta-n lutul primitor.

Alteori mi-e teamă să nu uit alfabetul lumii
și îl repet în gând ca pe o rugăciune,
însă e greu să-noiți contra curentului și-atunci
mă ascund în chilăa unui cuvânt neaș -
leac scamator contra uitării.

Nu suntem responsabili de gândurile noastre,
destăinuise într-o vreme Duhamel,
ci de consimțământul ce li-l acordăm,
adesea prefăcându-le în fapte.

Romain Rolland spunea că bătălia grea
nu este cea pe care-o duci cu alții,
ci lupta pregătită pentru tine.

HOINAR PRIN GALAXIE

Străbat perseidele. Consternat de hazard.
Timorat de ciocniri siderale.

Meteorii zburdă prin iarba de lumini,
generând foșnet de aurore.

E mai mult decât frig. Mă întorc fără trup.
Nu știu de unde vin. Și nici ce caut printre aștri.

Trebuie să fie un capăt de drum, altfel
clipa devine coșmarul energiei negre.

Elipsa care generează zboruri
produce revărsări transcendente,
tocmai s-a petrecut alinierea de planete
riscând să destabilizeze
atracția seismică de sferă -
asteroizii însă nu guvernează legi.

Străbat perseidele. Consternat de hazard.
Nu vreau să destram clipa,
dar nu știu s-o păstrez.

EXPRESUL PANDOREI

Pe impiegatul gării l-au încolțit fiorii:
Primise telefon de la centrală
că din expresul special de zece
va cobori o doamnă cu numele Pandora,
solicitând un taxi spre campingul din munți.
Stă ca pe ghimpi funcționarul:

TITU DINUȚ - P O E M E

Stația lui mărunță se află în câmpie,
expresul nu oprește fiteunde,
coboară doar persoane sub acoperire,
sau indivizi certați cu legea,
sărind din mers, la risc, în bălțile din preajmă.

Dar nu e timp de lamentări:
Taxiul a sosit, șoferul își aprinde
țigara de serviciu-n așteptare,
șarpele fumului se pierde în țării.

Iată și trenul. Frână cât încape,
iar cineva descinde pe peron
și sare ca o umbră în mașina
care pornește-n trombă către munți,
lăsând în aburi Crucea Sfântului Andrei
și impiegatul devenit statuie.

Pandora nu avea bagaje.
Doar o cutie subțioară...

CER PISTRUIAT DE CANONADE

Poteca se-nfunda în stâncă.
O-mprejmuiau haite de steiuri
și codrul greu, înveșmântat în sine.

Instantaneu a crăpat piatra.
Vântosele au năvălit în lume,
spuzind de fulgere țărânilor și bolta.

M-am târât către buza din crevasă,
zvârlind privirile-n genune.

Gândirea dialectică și vie
mi-a răvășit crud adevărul:
Dincolo pășteau spaime albe ...

CUVÂNT DE ORDINE

Nu eu sunt singur, ci singurătatea.
Eu sunt cu mine, ea mișună prin lucrurile mele,
uitând pe unde le aruncă.

De pildă ieri mi-a rătăcit privirea,
deși odaia era goală,
doar niște amintiri croșetau într-un colț.

Mă preocupă faptul rătăcirii,
fiindcă între două bătăi de inimă
te-ntrebi dacă mai vine și a treia,
iar eu mășor totul cu palma,
numai umbra mă poate înșeala,
având multiplii și submultiplii ei aleatorii.

De la o vreme-am constatat
că până și treptele
au început să urce scara,
una câte una,
semănând după ele prăpăstii.

Când și ultima va reuși
să urce pragul,
cuvântul de ordine va fi abisul.

ALBASTRU LUI ALB DECÂT ROȘUL

În cetate s-a strecurat un albastru
Mai alb decât roșul. Mai galben ca verdele.

Nu știu din ce pricină sub el
s-a prăbușit azi-noapte podul
cu care fortul respira prin zid.

N-am gustat fagurele aurorei boreale,
deși gârziile închegau pe boltă incantații,
chiar sub portal a răsunat porunca-mpărătească
să fie refăcut podul de piatră,
fiindcă vor sosi oaspeții de vază
dinspre comete-ndepărtate.

Deja-n cetate s-a strecurat albastrul
Mai alb ca roșul. Mai galben ca verdele.

ALINIERE DE PLANETE

Se produsese o aliniere de planete,
ca o patrulă de luceferi dezlănțuind alinierea spa-
țială,
chiar semnatarii de grafitti
consemnau energii platonice

în cifra meteoric al trupelor de raze gama,
cu sinergii presupunând elipsele fervente.
Sindromul nu îngăduia însă tangaje,
fiindcă duhurile bestilor negre
bântuiau într-un miraj astral,
atacând galaxia guvernată uneori de nebuloase.

Segregarea era cu puțință doar sinoptic,
asteroizii putând căra lumini cu propriile trupuri
din supernovele culante mărginașe,
fenomen cu sinapse transmise macrocosmic,
reverberând lumina-n univers.

Era momentul critic al resuscitării
materiei și nemateriei aliniate planetar.

ȘOAPTA LUI SOLOMON

Stau lângă mine. Mă reazem de umărul um-
bri,

înțelegând de ce-s atât de-aproape apele de mal.
Dar nu e vreme de vânturat iluzii.

Nu mai e loc în coșul cu himere.

Nici timp de ghintuit sigilii.

Vântul năzuit nu cade-n laț.

L-am căutat pe Platon, l-am aflat pe Horațiu.

Se impunea Socrate, s-a arătat Pindar.

Venea Anaxagora, l-am însoțit pe Homer.

Trona Aristotel, l-am urmat pe Seneca.

Atunci Poetul mi-a strigat:

- Ești singur precum rana cea deschisă,
îți ofilești și mersul cu pași schiopătați!

Dar Solomon și-a-ntors spre mine obrazul pă-
rinciar:

- Mai mult decât orice, păzește-ți inima,
doar ea este șiștarul vieții ...

ȘARPELE CASEI

A ieșit un șarpe de sub talpa casei
și mi-a mușcat piciorul, otrăvind puterea
de-a cuceri cu pas necugetat
țărânilor ce-acoperă isprăvile cetății.

Am chemat semenii în ajutor,
iar ei s-au arătat mercenari sadici,
luând urma jivinei prin ogradă.

Însă ofidianul tot spre mine s-a-ndreptat,
navigând în spirale, printre sufluri de spaime,
croind cercuri supreme,
cu diametri sumbri.

- Să nu omori șarpele casei!
a răsunat atunci o voce din adâncuri.

Oaia ce nu e-n stare să-și păzească pielea,
n-are decât să o sfășie fiara!

Am aruncat în iarbă lespedeaua cu care
mă pregăteam să strivesc capul lighioanei.

AMINTIRI LEBĂDÂND PRIN MEMORIE

Simt nori descumpăniți pe cerul de angoase,
nu mai știu dacă mâna stângă împlinește virtual
poruncile drepte imperiale,
nici dacă stăpânesc cumpăna frunții
din pricina privirii-ntoarse-n mine.

De la naștere toate-ți stau împotriva.

Bați într-un lemn,
dar pentru asta a fost inventat clopotul,
frunzele apei emană mireme de val,
dacă ar fi copac, izvorul nu și-ar păngui poama,
desantul vremii presupune cazarme pentru viața
în care șarpele nu fluieră nicidecum a pagubă,
s-au prăpădit prea multe amintiri
și jurăminte-ncinse cu atele,
în fond n-ai să devii expresia frustrării,
ci doar afectu-i combativ,
doar ai privit și prin ferestre
din care n-ai văzut decât perdeaua.

Ceasornicul varsă mereu o lacrimă de timp,
fiindcă e cumplit atunci când moartea
ți se așterne curmeziș,
cu toate crengile-i albastre.

MITUL ORFIC ÎN POEZIA LUI TEOFIL RĂCHÎTEANU

Teofil Răchiteanu este creator al unei poezii majore a „*ființei transpuse integral în viziune*” (Geo Bogza). Universul său poetic este generat printr-un „dialect al apei, al vântului, limbaj inițiativ, revelator” (Mircea Vaida-Voevod), care poartă, în plenitudinea sensurilor, conștiința ciclicității unei serenități arhaice. În virtutea acestei stări, unitatea și identitatea esențiale ale ființei pure nu pot fi alterate de multiplicitatea ipostazelor sale contingente, care, în fapt, nu reprezintă decât realizarea sau dezvoltarea unor posibilități conținute virtual în integralitatea perfecțiunii originare. Cântul orfic înseamnă o extensiune de principii ale manifestatului și ale nonmanifestatului, eliberând ființa de tirania duratei, transmutând succesiunea aparentă a lucrurilor în simultaneitate și negând limitele ce determină și definesc întreaga existență în relativitatea sa empirică. Ființa astfel eliberată se găsește în posesia plenitudinii posibilităților sale, emergente în orizonturi transcendente.

Poetul-voevod cântă agonia universală, perpetua cădere a lumilor, lăsându-se pradă unui scepticism lăncinant. Viziunea orfică a liricii teofiline este anticipată într-o scenă eminesciană din *Memento mori*, unde imaginea Eladei ca paradis artificial este contrapunctată și efasată de apocatastaza orfică. Grandoarea naturii păstrătoare de taine ale nimfelor și de iubiri ascunse dintre zei și pământene, plămuirile mitice din abisurile mării, solidaritatea dintre zei și oameni, nuntirea ostroavelor cu seninul și a marmorei cu aurul, cetățile opulente și templele somptuoase alcătuiesc falduri de aparență, voalând o realitate minată de lipsa adevăratei credințe: „Palid stă cugetătorul, căci gândirea-i e în doliu: / În zadar el grămădește lumea într-un singur semn; / Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede”. Sculptorul redă tiparul pietrei mulate în forme umane, încercând să-i dea viață. Statuia rămâne însă „O durere-ncremenită printre secolii ce trec”. Orfeu, înșelat de vânt și mințit de undele mării, stă deznădăjduit „pe piatra prăvălită”, cu harpa sfărâmată. Meditând la moartea cosmosului, la regresivitatea în haos, în apele eterne din care s-au ivit „colonii de lumi pierdute”, Orfeu își aruncă în mare harfa-i strunită de degetele resemnării, atrăgând un spectacol degradant al distrugerii Greciei, în revărsări „de-amar”. Strofa ultimă a acestei secvențe exprimă drama dubiului existențial de extracție hamletiană: „Știm de nu trăim pe-o lume ce pe nesimțite cade? (...) Nu simțim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană? / Toate-urmează-a orfe'antice suspinare-aeriană, / Poate că în văi de chaos ne-am pierdut de mult”. Puhoiul de galaxii ca dără cosmică a lirei lui Orfeu în cădere are o putere de viziune identificabilă numai la Teofil Răchiteanu, a cărui poezie, instrunată pe corzi de cosmică vibrație, este un bocet eternizant al lumilor în prăbușire. Dovadă că, în veacul de-acum, poezia aceasta a neliniștilor metafizice trebuie receptată în sensul ei primordial, de katharsis, de flux de energii spirituale, de elevație spre sublim. Fascinat de frumusețea gestului ritualic care devine semn, poetul l-a scos din condiția de mijloc a ajungerii la formă și l-a făcut formă în sine, prin cuvânt. Lumile poetice gravitează în jurul unor metafore revelatoare în constituirea ființei, ca prelungiri multiple deasupra și dincolo de orizontul schimbării, de lumea devenirii, constant devorată de religia contingentului și a tranzitoriului. Adecvând la ceremonialul său liric condiția arhaicității penumbrice, poetul închipuie, în satul său transistoric, reconcilierea ființei cu neantul.

Critica literară a semnalat în repetate rânduri prezența mitului orfic în poezia teofilină. S-a afirmat,

în acest sens, că Teofil Răchiteanu „trăiește cu sinceritate orfică, în care, Voievod al Melancoliei, poetul e emanație himeric-romantică a elementelor (...) ca melopee armonioasă a naturii” (Mircea Vaida-Voevod), astfel încât „un scenariu orfic se suprapune incantației elegiace și poemele se organizează într-o suită diafană a plânsului universal și a suferinței beatificate” (Al. Cistelean), integrând poeziei implicite „mitologia unui orfism împovărat, sfâșietor, litanic” (Zenovie Cărlugea) și asumând „un mod stihial de a intra în miezul lucrurilor și de a simți pretutindeni, într-un fior cosmic, risipirea și întemeierea (...) cu un substrat orfic ce transformă discursul într-unul implicit metapoetic” (Mircea A. Diaconu). Nucleul tradiției, ca principiu generator în morfo-dinamica semnelor, conferă liricii teofiline serena imuabilitate a eternului prezent, epurat sacrificial de zgura contingentului: „Luminat de flăcările dorului și ale unei mistice adorații pentru datini, rituri și ceremonii din timpuri imemorabile, poetul și-a asumat povara misiunii sale speciale, încredințată lui de puterea divină, supunându-se unui teribil proces de purificare, cu efectele unei adevărate pustiiri apocaliptice” (Marin Iancu). Orfismul teofilin marchează condiția blagiană a poetului ca „mântuitor” al cuvintelor, în plasma originară și tainică a tăcerii. Teofil Răchiteanu este fascinat de acest mit, cum o dovedesc ciclurile *Somn de Voievod* sau *Noaptea lui Orfeu*, intuind în substanța mitului reverberațiile unui tâlc artistic prin instaurarea unei lumi potențiale de viziune înalt transsemnificativă. Pe urmele lui Șt. Aug. Doinaș, Teofil Răchiteanu descoperă în biografia lui Orfeu osmoza a două mituri, unul al magiei cuvântului și altul al crizei poetice, amândouă aplicabile aspirației sale de înobilare a liricii de factură tradițională și de transpunere a unei viziuni ființiale în lumi textuale revelatoare, hieratic complinite prin ritualuri stilistice proprii. Voievodul-poet face parte din familia blagienilor „cântăreți bolnavi” și suferă din pricina crizei poeziei ca și Orfeu, care, la început, cânta spontan, prin harul dăruit de Apollo, pentru ca apoi, pe pragul înaltei conștiințe estetice determinate de suferința născută în fața experienței-limită a morții iubitei, să trăiască o adevărată dramă spirituală și să devină expresia simbolică a modelatorului spiritual prin fiorul muzicii și al cuvântului.

Orfeu pierde obiectul pasiunii sale, pe Euridice. Voievodul caută să-și făurească, „din nemoarte în nemoarte”, un turn de fildeş antimodern, un ideal perpetuu tangent la absolut. Ambii sunt mânați să întreprindă acțiuni dincolo de fire pentru a restitui realului un sens pierdut – poezia. Ei încearcă să transforme irealul în realitate tocmai prin temeritatea perseverenței artistice. Orfeu obține permisiunea zeilor de a o salva pe Euridice, iar voievodul primește cerbul râvnit (*Somn de voievod*). Însă zeii îi pun lui Orfeu o condiție, singura pe care el nu o va putea respecta: să nu întoarcă ochii spre Euridice, spre realitatea care îi absoarbe ființa. Și pe aceasta o va pierde definitiv atunci când, prin intermediul privirii, crede că a luat în stăpânire obiectul tentativei sale. Verbul *a privi/priveghea* apare poezia lui Teofil Răchiteanu cu funcția durativă a gerunziului („și Tata împietrește, n zări privind”, „priveghind pe fruntea lor”, „el singur numai, priveghind mereu”) și orientativă prin imperativ („Privește-mă / Mângâie-mă / Leagănă-mă / Și mă-nsenină”), de fiecare dată catalizând tensiunea unor căutări cognitive. Râvnitul cerb nu va intra nici el în posesia vânătorului, pentru că întâlnirea cu himera devenită realitate palpabilă prin forța magică a artei îi va fi fatală aspirantului spre absolut: „... târându-se pe văi amurguri pale / Și el mergând în vis, la vânătoare / Se-oprea pe malul blând al unei ape / Visându-se în visul lui că moare // Suna un corn prelung în prea departe / Părea un glas prea blând cerșind durere / Lunecător un cerb ieșind din moarte / Mai străveziu venea ca o părere”.

Descoperim în imaginile poetice ideea unei crize a „adevărului” poetic în literatura contemporană. Aflăm, în tribulațiile poetului de a se confrunța cu idealul său artistic, tribulațiile operei de a se verifica pe sine sub raport axiologic. Eșecul lui Orfeu și al voievodului este numai aparent, încât opera apare ca o replică ideală dată realului. Orice poet va fi răpus de idealul său ar-

tistic superior, dar umbra sa nemuritoare, opera, va rămâne Subiectul și Obiectul pasiunii sale. Recunoaștem aici prețul pe care clipa îl plătește duratei cu satisfacția că arta poate salva de la moarte lumea. Așa se explică și seninătatea bazată pe o înaltă conștiință artistică a voievodului visând că moare, pentru care fericirea se identifică cu clipele dilatate cât durează sunetul cornului, semnul triumfului, mulțumit că iureșul căutărilor sale a fost încununat de succes, că și-a croit un drum propriu în artă, din apele netulburate ale increatului. Recunoaștem aici și o altă trăsătură a mitului în general, respectiv valoarea sa inițiativă, pe care o putem asocia convingerii că un triumf artistic devine posibil numai printr-o îndelungată căutare, după o asimilare adâncă a marilor valori culturale, după ce căutarea cognitivă implică prin rigoarea simetriei diverse metamorfoze poetico-stilistice. Ideea trecerii vieții finite a scriitorului în viața eternă a operei, pentru salvarea sa tot prin cuvânt, o regăsim în formularea „Curând, curând nu vom mai fi deloc / Uitarea ca o apă se întinde / Și Codrul sfânt, lășindu-se mereu, / În sânul lui din nou ne va cuprinde...” (*Elegia a doua*), unde verbul *a cuprinde* înseamnă „a îngloba”, „a se contopi osmotic”. Potrivit viziunii orfice, „metaforele sunt încărcate cu aura cuvintelor dintâi, care spun mult, dar nu și precis, obligând la evidențierea funcției lor magice cu care le investise mitologia” (Șt. Aug. Doinaș). Poetul străbate o lume imaginară, care este pentru el mai reală decât realul însuși, deoarece acesta, mascându-și mereu esențele, rămâne o aparență înșelătoare. Capacitatea orfică se traduce prin harul artistului de a ne convinge de existența unei lumi clădite prin pură fantezie.

Poetul se aseamănă unui cântăreț orb, orbit, poate, chiar de strălucirea idealului său, care pierde lumea din afară și și-o câștigă pe cea dinăuntru, își subsumează lumea exterioară prin forța de interiorizare. De altfel, lumea imaginată are un avantaj față de cea reală pentru că nu se oferă spre cunoaștere în etape succesive, ci integral, solicitând contemplația estetică a spectacolului interior concomitent cu actul plămuirii lui. Privită ca geneză a lumilor fanteziei, în și prin verb, poezia teofilină a investit limbajul cu vocația libertății ce-i conferă autonomie funcțională în raport cu năzuința poetului de a și-o apropria. Sfera mitopoetică este devorată de către propria faună mitologică. Peste realitatea fenomenală, se așază vraja heraldică a sunetului de corn, estompând-o: „Prin zările pierdute în ceața unui gând / Va mai suna în seară un corn al amintirii” (*Mult pustiite-s toate prin văile iubirii*). Sunetul cornului e prelung, pentru ca lungă și nepieritoare să fie minunea, cum afirmă Blaga în drama *Meșterul Manole*, pentru ca eroul care îl propagă în infinit să devină muzica sferelor, cântec orfic. Poezia teofilină are „sarcina mitică” să redea limbajului periclitat de abstractism virtuțile sale originare, inocente, demne să restabilească echilibrul cosmic, asemenea cântecului orfic.

Așa cum anticipam la început, modul creator orfic în poezia lui Teofil Răchiteanu exprimă un dor de absolut ce îi singularizează vocea lirică. O constantă a modului orfic este plângerea, frecvent invocată de critica literară: „Murmurul, plânsul, tânguirea sunt constante deopotrivă ale vieții, istoriei, elementelor și cosmosului, intrând în același câmp semantic ambiguu” (G. Nistor) și având multiple funcții în plămuirea lumilor poetice.

(1) **Funcția kathartică**, de echilibrare a sinelui poetic între neînsemnat și grandios, între risipire și întemeiere, între microcosmos și macrocosmos, prilejuiește incluziunea și transgesiunea tuturor contrariilor care macină ființa, sfâșiind-o pe altarul devenirii: „Poezia lui Teofil Răchiteanu devine în felul acesta un adevărat univers de epifanii, cu semne și ritualuri de trecere dintr-o formă de viețuire în alte forme – joc cosmic perpetuu între vizibil și invizibil, între fulgurația clipei și cea a veșniciei, între dispariție și ivire... În această viziune a solidarității universale, tragicul nu mai este cu putință, iar stări ca singurătatea, tristețea, plânsul devin un mod de purificare și de eliberare” (Cristina Florescu).

(2) **Funcția expiatoare, de contopire cu natura**: „Plânsul, o pulsație de înaltă frecvență, macină piatra prefăcând-o în nisip, susură cu pâraiele stâncilor,

cu vaietul vântului. (...) E un vaiet al dezintegrării unei matrici spirituale irepetabile” (Mircea Vaida-Voevod).

(3) Funcția identificării de esență, în poeză, a imanentului cu transcendentul, pe ruina escatologică a increatului: „(...) orice pierdere, orice risipire dă seama despre o dimensiune mai adâncă a lumii, despre plânsul materiei înseși ori despre ruga lui Dumnezeu, cerșind el însuși, într-un timp îmbătrânit și agonice, moarte. (...) Dintr-un anumit mod poetic respiră natural o anumită înțelegere a lucrurilor (...) ecou și cântec al identității dintre plânsul lumii, al lui Dumnezeu și al morții înseși” (Mircea A. Diaconu).

(4) Funcția ordonării estetice a valorilor: „Natura (...) determină un puternic sentiment al relației cu istoria, al obârșiiilor, de conviețuire cu figurile mitice, într-un imperiu al dorului, al neîmplinirii și al plânsului. Mai ales plânsul se aude ca o muzică elegiacă, emanând de pretutindeni” (Vasile Fanache).

(5) Funcția apofatică: „Voievodul este o supra-realitate de natură ipostatică, o imagine de continuitate a lucrării în duh. (...) Figurat ca o prezență de flăcări și o ‘candelă a nimănu’, voievodul este vaietul de suferință al plânsului lui Dumnezeu” (Aurel Sasu).

(6) Funcția creatoare a unificării mitului cu fantezia și credința: „Miracolul poeziei lui Teofil Răchiteanu vine dintr-o enigmatică *lumină a plânsului*, plângerea morții lui Dumnezeu, antipostmodernă, prin excelență. (...) Numai că acest plâns al universului e un cântec, un imn de slavă, de solemnitatea *jocului secund* barbian. (...) Plânsul acesta *imnic*, oximoronic, e chiar ceea ce poetul numește *lumina din noaptea lui Orfeu*, ultimul lui cântec. (...) Dumnezeu se confundă cu bătrânul Orfeu, murind ‘uitat pe-o neagră vale’, din urmă-i Lyra cântând singură, în nesfârșite ecouri” (Theodor Codreanu).

Aceeași viziune orfică îi conferă poeziei virtuți demiurgice, transformatoare, idee reperabilă în metamorfozele suferite de realitate după pronunțarea mirifică a verbului *a plânge*, la diferite moduri și timpuri. Ca inventar de ocurențe, verbul *a plânge* apare, numai în ciclul *Noaptea lui Orfeu*, de 16 ori (inclusiv în forme gerunziale sau participiale), iar substantivul *plâns*, de 13 ori, fapt care atestă importanța plângerii în plasma poeticității, dat fiind lexicul minimalist, redus „prototipic” la cuvinte din vocabularul fundamental și lipsit de elemente neologice, exceptând rarismele ocurențe ale unor termeni mitologici, nume proprii sau formații derivate („Stimphaliană doar / Pasărea nopții sumbre să tânguiască-n mine”). Plângerea este un nucleu metaforic simbolic-mitic, o manifestare a dorului ca factor fundamental generator de lumi poetice. Plângerea modelează hieratic expansiunea conștiinței auctoriale cu premisele unei comuniuni interioare. Actanții lirici sunt creați în această morfodinamică a plânsului etern, ca niște sculpturi abisale de mitică procesiune. Cântul orfic se identifică cu plânsul cosmic, transistoric, deasupra și dincolo de zări și de timp, într-o matrice creatoare a plamei poetice, într-un amurg al sinelui cu regres spre origini imateriale.

Ipostaza orfică e eului liric este indiscutabil amplificată în laitmotivul plângerii. În ciclul *Noaptea lui Orfeu*, nucleul simbolic-mitic al plângerii este asociat amurgirii, stingerii și zădărniceii. Sorii, scăpărări ale esențelor imuabile de dincolo de lumea fenomenelor, embleme culturale, alcătuiesc nucleul creației-ardere (este implicit activat un simbolism al luminii, al căldurii, al energiei transformaționale cosmice). Sacrificiul din iubire, eminent orfic, atrage plângerea materiei, stingerea universală, într-un tărâm în care viziunea poetică se nutrește pe sine în pura contemplativitate a neantului. De fapt, termenul nucleic care nu apare explicit, pe parcursul ciclului, este dorul, a cărui formă lingvistică e cerută de premisele de construcție a mitului. Ciclul configurează referențial iubirea-stingere sau iubirea-plângere, dar atrage și dorul ca implicat fundamental, deschizând perspective asupra interpretării simbolic-mitice a stingerii soarelui în corelație cu fondul stilistic autohton. Soarele se stinge din iubire neîmplinită, și nu din orice iubire, ci dintr-una stihială, cosmică, transgresivă în raport cu umanul și cu determinările lumii empirice – iubirea dintre un muritor și o umbră, cu un deznodământ nefericit, dar care evidențiază superioritatea umanului – îmblânzirea stihiiilor și

convertirea lor pe un alt plan, superior, al esențelor, grație puterii transformatoare deținute de spirit. Lumea de dincoace și lumea de dincolo sunt luminate, fulgurant, într-o sinteză care presupune nu doar întretăierea contrariilor, ci și unirea și transfigurarea lor, în conștiința trezită a identității, ca o smulgere din propria schemă a lumii și ca o reconfigurare a datelor realității empirice până la cotropirea lor.

Elementele naturii sunt evidențiate ca simetrii născute din teroarea neîmplinirii. Embleme ale agoniei întru moarte devin pământul, marea, țărmașul, corăbiile, văzduhul, noaptea, lira, timpul, sufletul. Iconografiile morții revelează, în cuante referențiale, universul poetic al unui Dumnezeu nuntit cu Moartea sau al Fiiinței inextricabil și osmotic întrepătrunse cu Neantul, al luminii pale învăluite de umbre și tenebre. Moartea, ca mireasă a lui Dumnezeu, ia diferite forme în sufletul omului, etanșeizându-l în vid: „Ci se aude pururi în sufletu-mi un plâns, / Pare că lumi s-ar stinge prin a du-

rierii vale / Și mărire prin ceruri s-ar legăna în somn / Și pustnici mii pe țărmaș s-ar legăna cu jale. // Parcă un clopot cosmic s-ar legăna mereu / La vămile durerii pe nevăzute toarte / De se revarsă pururi tânguitorul zvon / Pierzându-se în mine cu lin ecou de moarte, // Parcă o neagră gură s-ar despleti prin văi, / Mult tânguitor ecoul prin nopți se mai răsfire, / Se tânguie în goluri de amurgite luni, / El însuși Demiurgul înmormântat în Liră...” (Pare că lumi s-ar stinge prin a durerii vale).

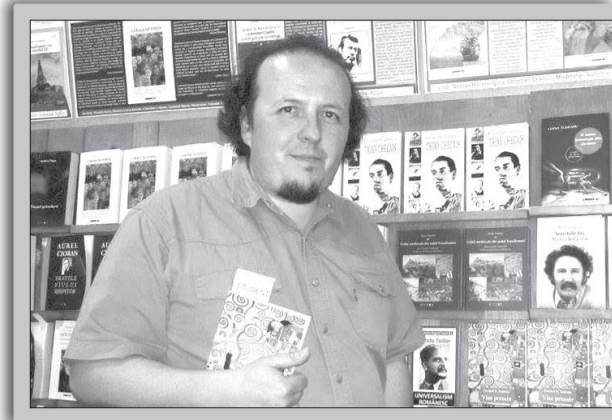
Sufletul omului, deopotrivă scrieri și matrice pentru sacru, nu poate muri, fiind suportul singularității ireductibile. Sinele poetic, „lebdă neagră”, își întreține cântul orfic aidoma tristeții metafizice prilejuite de „târziu în vreme”. La configurarea acestui semnificat poetic contribuie și adjectivul *ultimul/ultima*, determinant în numeroase secvențe: „Cad lumi prin ea împinse spre-o ultimă-nserare”; „Murea în ceruri ultima lumină”; „Ultima stea sta să amurgă”; „Ultimul om se tânguie”; „Ultimii sori în beznă se pierdură”. De asemenea, imperfectul trimite la o depărtare ancestrală, la o temporalitate revolută cu transgresiune în atemporal: „Crescând mereu tot ape se despleteau amare / De se duceau corăbii plutind în josul lor / (...) / Cu aherontic zvon / În somnul lui Okeanos se îngăna pe sine...” (Crescând mereu tot ape se despleteau amare); „Era târziu în vreme și pustiu / Murea în ceruri ultima lumină, / Sufletul meu la umbra ei plângând / Cerșea cu glasul stins mai multă vină (Încheietor el însuși de vecie); „În de chaos văi, ca frunze, / Lumi cădeau, cădeau, cădeau / Și de jalea lor pustie, / Large, văile se-umpleau” (Lumi cădeau, cădeau, cădeau).

Dinamica timpurilor și a modurilor verbale (imperfect, prezent durativ, conjunctiv, condițional prezent, viitor anterior, gerunziu: „Tot universul e un val de plâns. / Cum să-l oprească nimenea nu știe, / Și Dumnezeu e-un pustnic rătăcind, / Stărnind nisipuri galbene-n pustie. // El va muri plângând în legea lui, / Nu va fi nimeni să-l binecuvânte, / Și lumile s-or des-

trăma ușor, / Doar golurile rămânând să cânte...”), în conexiune cu dislocările de topică („Turbure pe mări mireasmă / Ca de somn pustiu adie / (...) / Timpului în cer o mână / I-a oprit cu spaimă cursul”), modificările de semnificat („amurge, singur, Ochiul Luminii, ostentit”; „străplânsă țară”, „preasingur merg”), formele arhaice de atribuire dativală („Închinător eu însumi în-singurării mele”; „Înnegurat e ochiu-i apus în însuși el, / Lumii oglindă numai și morții oglindire”), utilizarea adjectivelor în context adverbial („Și-n ceturi Orizontul tot mai bolnav se stinge”; „plânsul izvora pustiu, / Tânguitor”; „Și îngeri plâng neauziți pe țărmaș”), adjectivarea adverbilor („Și mărire se tânguiesc amare”, „Lucind amar pe văi îndepărtate / E Ochiul Lui deasupra lăcrământ”), utilizarea cu rol adjectival a substantivelor în acuzativ prepozițional („pe mări dezazur”; „singur ochiul sta în contemplare”, „râuri de cenușă”), formele inedite de superlativ absolut („steaua prin nopți cea mai amară”; „E noaptea nopții fără de sfârșit”; „corăbii preapline cu uitare”; „un glas preablând”), repetițiile insistente („Lumi în cădere se-ngănau streine, / Pustnicii lumii se-ngănau pe mări, / El singur numai se-ngăna pe sine”), hiperbolele numerice („Șapte mii pustnici năruți în plâns”; „Șapte mii sori deodată înnoptară”), utilizarea adverbului *tot*, pentru intensificarea percepției ciclicității descendente („Și un pustnic se tot pierde”), utilizarea insolită sintactică a prepozițiilor („Își trece chipul blând înspre paloare”), extinderile semnificaționale ale adjectivului („Pustnic pierdut în neagră și sfântă aiurare”; „Un plâns bătrân se-aude sus, în ceruri”) sau ale substantivului („mări corăbii cu măhnire pline”; „Sfinx-Dumnezeu pe-un munte uriaș”) reprezintă inovații în dimensiunea limbajului poetic și, simultan, proiecții axiale și nexuri metaforice articulând principii de expansiune sau de condensare a viziunii poetice.

Curgerea luminii, a întunericului sau a evilor, despletirea apelor, a codrilor, a gurii divine, răsfirea ori defacerea ecoului, legănarea acvatică ori celestă în somnia increatului absolutizează vibrația ființei, desfășurând-o sau înfășurând-o în tainice gheme de lumină și tenebre. Așa cum vitalismul este asociat luminii la Blaga, proces mediat prin tăcere, adică prin cunoaștere superioară, somnul profund, în simplitatea-i desăvârșită, situează lirica teofilină în proximitatea realității autentice. Somnul cosmicizat dobândește aspecte demiurgice; starea de somnolență cosmică reprezintă condiția/originea unică a tuturor proiecțiilor de sens. În starea de vis, ființa interioară a poetului este exprimată prin suspendarea materialității și proiecția nucleară a năzuinței de transcendere a condiției umane întru veșnicie. Nu alt rost nuclear îl are plângerea, asumată ca stare interioară a sinelui poetic, nicidecum ca melancolie impersonală, ci tocmai ca fundament al ființei poetice. În raport cu plânsul bacovian, exterior eului, amenințându-l cu neantizarea, Teofil Răchiteanu mitizează plânsul, îl sacralizează, îl transformă într-un totem cultural, inclusiv prin modulația fundamentală a versului, îl integrează în procesul de *poesis* ca ferment întemeietor de lumi, precum Eminescu („De plânge Demiurgos, doar el aude plânsu-și”) sau Blaga („Soarele, lacrima Domnului / cade în mărire somnului”). Prin extensie, plângerea devine o metaforă globală a liricii teofiline, ilustrându-i capacitatea de a reîntemeia ființa ca vatră a dorului.

Obsesia făuririi unor limite transcendente („Că doar gândul meu îl ține”) face din om o victimă nu a morții, ci, paradoxal, a neputinței de a muri, a cultivării agoniei universale într-o stranie și progresivă uitare de sine. Sufletul conține, deopotrivă, și ființa, și neantul, și unda, și corpusculul, dar, în același timp, nimic din toate acestea, fiind rodul transgresiv al nuntirii lui Dumnezeu cu Moartea. Misterul acestei nuntiri sacre modelează creuzetul sufletului ca receptacul al transcendentului în lumea înșelătoare a simțurilor, într-o cădere ciclică din cosmos în haos, între polii unor aparente antinomii. Perpetua cădere are loc dinspre polul esențial înspre cel substanțial, dar fără să atingă niciodată apogeul sau ultimele consecințe, fiind înțeleasă, atât în raport cu devenirea, cât și în raport cu imuabilitatea principială, ca geneză de sens în cosmică dualitate.

Decebal Todăriță
Cer de septembrie

Plouă...septembrie a redeschis rănilor cerului,
lacrimile se-ntorc în ochii deschiși pe asfalt,
în cerul coborât pe pământ,
un pariu în orb cu sine însuși.
- Sunt același, pare să spună,
doar că acum mă calcă oamenii în picioare.
Plouă din mine pe mine,
sunt și cer și pământ
mă privesc și mă priviți prin aceeași fereastră.

Cum curge în ochi nisipul vremii!
Cum se strânge acum pe tâmpile timpului,
odinioară dilatat în alcovurile tinereții!
Și plouă din cerul întors,
plouă de sus și de jos
iar septembrie a readus
în crâșme dorurile nestinse
de apele uitării.

Timp

Viața curge din stilou
dar e măsurată de ceasornicul
meu de buzunar.
- Ce ciudat, îmi spun:
cum îmi țin timpul în propriul buzunar,
dar viața îmi curge din stiloul
cu care îmi țin echilibrul pe sfoara lumii!
Curge în bucle albastre, inegale,
toast cu cerneală în speluncile iluziei,
în cupe de hârtie,
pe foi pe care le voi rătăci
în aceleași buzunare,
doldora de timp măsurat,
dar pierdut printre rânduri.

Gând pe ape

Oh, gândule,
iar te oprești pe cheiurile Senei
cu negustorii de umbre?
îți vor vinde șaptele
iubirilor înecate în lacrimi,
Oh, gândule, barcagiu de speranțe
cu haine ude,
vei naviga pe râul memoriei

într-o luntre de cuvinte
către întâlnirea cu tine însuși.
Oh, gândule, curgătorule,
te-am pierdut pe podurile
spre Île de la Cité,
unde te-ai dus să construiești
propria ta catedrală de cuvinte,
pentru asta te-ai așezat
pe străzi subțiate de timp
și ai ascultat șaptele
din zidurile de la Hotel - Dieu,
unde îngerii morții și iubirii
cântăresc suflete pe galantarul vieții.

Oh, gândule, aventurierule,
cum de ai ajuns tocmai la Rio de la Plata?
te-au cules oamenii portului
din sticlele prin care te-am pierdut
în nopțile de beție și uitare,
când te-ai aruncat în mare
ca într-o capsulă a timpului,
pe urmele matrozilor conchistadori.
Oh, gândule tulpină,
acolo, în inima Argentinei,
îți vor crește ideile la extremități
în ciorchini asemeni
arborilor - corali.
Te vei așeza, gândule,
pe aripi de fluture
din bătăile aripilor tale va curge ceară
care-ți va sigila iubirea în amintire.

Autoportret

Nu. Nu scriu.
Frământ pământul.
Pun pe foi
cuvintele măcinate-n morile inimii
unde se învârt doruri în pâlnii,
și cad sfărâmându-se de pietrele tăcerii;
Nu scriu.
Frământ cerul.
Pun pe foi
cuvintele secerate de pe câmpiile dintre stele
unde se-nvârt ochii în forme aparente
și se nasc alte lumi din praful tăcerilor dospite.
Nu. Nu scriu.
Mă frământ.
Rup cuvintele dintr-o pâine fierbinte,
degetele mă ard și mă dor
și rup... rup...
rup din mine și miez și coajă,
până rămân firimituri
pe masa unei lumi sătule
de poezie.
Nu. Nu scriu.
Doar strig sau tac în cuvinte.

L'amor sau L'amour?

Azi inima îmi cere
tango argentinian:
Caro Tango sau La Cumparsita,
acul patefonului îmi va măsura pulsul
în accente adânci, îmbrățișate,
te voi strânge în măsurile mele
până vom deveni una și aceeași răsufflare
și ne vom prăbuși, epuizați,
pe podeaua de dans a sălii de Milonga,
unde am împrăștiat cuvinte nerostite,
care să ne prindă și să ne lege căderea
cu tăcerea de la sfârșitul muzicii.

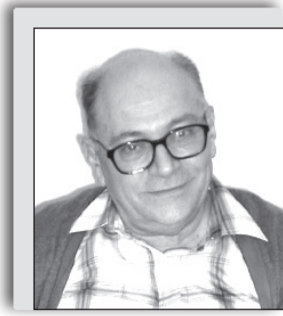
Azi, poate că inima-mi va cere
„une chanson francais”,
La Bohème sau alte „paroles, paroles”
despre
„ce ar fi fost dacă tu nu ai fi existat”,
despre iubiri răvășite prin Montmartre
unde
să fugim de noi înșine
pe străduțele cu memorie încrustată în ziduri
și să ne prăbușim
la porțile de la Bateau-Lavoir,
pe aceleași cuvinte nerostite,
smulse de pe buzele sărutate până la sânge,
care ne vor prinde și lega căderea.
cu tăcerea de la sfârșitul muzicii.

Lecturi

Îl (re)citesc pe Jorge Luis Borges
și beau un pahar de Mendoza Malbec,
desigur, niște provocări metafizice,
de simț și de gust,
exist și cunosc,
visez sud și merg către nord,
mă întâlnesc cu mine,
în același punct și răstorn lumea.
O răstorn ca pe ceașca de cafea
din care ghicea străbunica
și scot din măruntaiele ei
cuvintele de zaț uscat,
pe care le întind pe sfori
cu noduri de stele.
Ei bine,
”moartea e o busolă a vieții”, dragă Jorge,
și cu toții, cumva,
ne câștigăm un rol
în ”istoria universală a infamiei”
sau într-o ”carte de nisip”
care se rescrie singură
dar nu poate fi începută sau sfârșită vreodată.

Îl (re)citesc pe Albert Camus
și mă despart de mine însumi,
mă privesc, pe fotografiu,
cum citesc și cum iau
câte o înghițitură de Bordeaux Malbec.
Sunt eu, străin și înstrăinat,
îmi smulg rădăcinile care au crescut
din notele ascuțite
de pe portativul indiferenței
și le reasez
pe borduri - ghivece pe pervazul cerului de asfalt,
pe care am călcat de atâtea ori
strivindu-mă.
Ei, bine, Albert, mon cher ami,
De acolo, voi crește din nou
împreună cu absurdul lumii.

Însemnări despre distih

Prima strofă din cele cu rimă inclusă, înfățișând deci un întreg, cu valoare autonomă, este distihul. Îi urmează terțina și catrenul etc. iar strofa este denumită după numărul de versuri conținute. Autonomia versurilor legate prin rimă este observată imediat, ca și faptul că versul prim se află cu al doilea în opoziție, îl explică sau permite conturarea unei cugetări. O maximă sau numai o fulguire de gând, totul este redus la un grad mare de sinteză pentru că în distih totul contează, fiecare cuvânt având rolul lui precizat.

O poezie care să cuprindă cât mai multe sugestii încât cele două versuri să pară că vin din lumi diferite pe care rima totuși le unește. Figura de stil -dacă există- este percepută mai bine, ca și muzica transmisă de rimă, dacă nu și prin alte căi, posibile prin mecanismele limbii. Tocmai despre aceste aspecte vreau să vă vorbesc, reunite sub titlul de rimă interioară. Tipul acesta de rimă permite fragmentarea versului și producerea altor simetrii interesante.

Poeziile din volumul *Distihuri respirând catrene* de Adrian Voica (Editura Universitas XXI, Iași, 2008) au capacitatea de a transforma versul, datorită unei rime interioare, într-un catren, într-o altă transcriere a textului. După cum se știe, după rimă este prezentă o cezura. După noua transcriere, vor fi două. Așadar, elementul esențial într-un distih este rima. Rima exterioară, care anunță sfârșitul versului. Când textul mai conține o rimă interioară, făcând posibilă și o altă transcriere, atunci intervine măsura care stabilește distanța până la prima cezura. Cu cât versul este mai lung, cu atât se depărtează muzica produsă de rimă. (ne referim aici la alexandrinul românesc). Ritmul acompaniază discret noua realitate prozodică. Dacă cele patru cuvinte de rimă au aceeași clauzulă, atunci se remarcă mai repede faptul că ea a fost îndelung șlefuită pentru a devenii o miniatură de valoare.

Distihul *Datorii de nuntă* din volumul *Distihuri respirând catrene* prezintă tabloul unei nunți "Când via-i înflorită", adică primăvara, pentru ca în al doilea vers să se treacă la galben, culoarea toamnei dar și a opulenței: "Când via-i înflorită o față se mărită/ În rochie aurită, de toamnă arvunită."

Transcris în formă de catren, textul respectiv arată astfel:

„Când via-i înflorită /7
o față se mărită / 7
În rochie aurită /7
de toamnă arvunită” /7

Când rima interioară nu mai separă versul în părți egale sau de dimensiuni apropiate, transcrierea textului după modelul știut se soldează cu următorul rezultat:

„Dispozitiv 4
De declanșat mirare 7
Ai la activ 4
Și pulbere și zare” 7

Aspectul inițial al catrenului relevă, se înțelege, un distih: „ Dispozitiv de declanșat mirare / 11 Ai la activ și pulbere și zare. „ / 11.

Tipul de vers utilizat aici este endecasilabul specific sonetului. El permite fragmentarea versului în emistihuri inegale (4A + 7B). Distihul citat se intitulează *Poezia* și intenționează să fie o definiție.

Rar de tot se întâlnesc și distihuri în care există trei rime, deși lungimea versurilor este mică. Poezia *Grădina de vară* (p. 122) este un asemenea caz:

„Una, două, trei parale
Luna plouă pe țambale!”

„Una, /2 două, /2 trei parale /4
Luna /2 plouă /2 pe țambale!” /4

Este sugerată aici o seară petrecută la grădina de vară cu sunete de țambal sub luna plină și cer senin. Dar mai este și muzica provenind din omofonia rimelor interioare prezente pe un spațiu restrâns.

Oricum, în fiecare caz din cele citate, în ultima parte a versului în care se află rima naturală, segmentul este mai lung. Dar este posibil și cazul invers și tot în versuri în care emistihul A este mai lung decât emistihul conținând rima principală. În poezia *Nerăbdare* (p.123) întâlnim situația invocată: „Prinsei vorba dintre ei: / - Lasă ciorba! Mititei!”

’ Prinsei vorba /4
dintre ei /3
Lasă ciorba! /4
Mititei!” /3

Autorul surprinde aici capacitatea limbajului comun de a transmite, nealterate, unele simboluri. În sintagma „ Lasă ciorba!” este vorba despre ciorba de burtă, iar în ultima parte a versului, cuvântul „ Mititei” are darul de a evoca o întregă atmosferă existentă în grădina de vară.

Încheiem aceste succinte observații despre importanța unei silabe în lirica clasică, având ritm și rimă, lăsând autorul să gândească la obstacolele pe care versificația le pune și la perfecțiunea care atrage pe creatori, deși aceștia știu că nu o vor atinge niciodată. *Tablou* (p.120) are următorul conținut: “Stă pe simeză, s-o admire toți /10 O japoneză fără chiloți”. Distihul de față este format din versuri inegale în privința metrului (10A + 9B). Cerința solicitată de prozodie este încălcată, dar, prozodic, ea se soldează cu o surpriză bine venită, căci subliniază în mod ostentativ cuvântul de rimă.

Sub aspect tehnic și compozițional situația se repetă în *Destinație* (p. 166). Cei doi alexandrini românești devin în catren versuri de șapte silabe, iar numărul cezurilor finale se dublează. Numai starea ușor euforică din *Datorii de nuntă* este înlocuită aici de ironia cu gust amar venită din partea unor corifei ai scrisului:

„ La „Casa de Cultură” se toarnă băutura /14

De ceri literatură, Verlaine(sau Joyce) te-njură.” /14

Măsura se schimbă în catren:

„ La “Casa de Cultură” /7
se toarnă băutura /7
De ceri literatură, /7
Verlaine(sau Joyce) te-njură.” /7

Când metrul adoptat este cel de 11 silabe,

specific sonetului, fragmentarea acestuia în părți inegale (4A +7B) e posibilă, după cum ne-o probează această definiție:

„ Dispozitiv de declanșat mirare /11
Ai la activ și pulbere și zare” /11 (Poezia)

Noua dispunere a versurilor este următoarea:

„Dispozitiv /4
de declanșat mirare /7
Ai la activ /4
și pulbere și zare” /7

Beneficiind de caracteristicile acestei categorii lirice printre care concizia textului este una cheie, *Poezia* de față ambiționează să fie o definiție.

La receptarea distihului, rima exterioară iese în prim plan împreună cu cezura aferentă. Dacă cele două versuri conțin și o rimă interioară, atunci se simte fragmentarea lor insolită în numele unei muzicalități suplimentare. Sensuri poetice neașteptate sunt favorizate de cuvinte ce nu-și pot schimba locul, pentru că ar distruge ritmul (adesea ideal). Când autorul are fantezie constructivă, poate lega trei rime (două interioare și una exterioară) și crea un distih cu rezonanțe muzicale în primul rând. Dar să nu uităm că pe un spațiu restrâns trebuie să plasezi idei multe în cuvinte puține. Distihul se dovedește astfel lecție de măiestrie poetică având de înfruntat dificultăți nenumărate. Un distih realizat cu măiestrie este o poezie adevărată.

*

O situație specială are poezia următoare în care se întâlnesc trei varietăți lirice. *Oda* -care îi dă și titlul, se întâlnește cu distihul pentru a elogia sonetul. Metrul versurilor este de 12 silabe. Clauzula rimei interioare este aceeași cu a rimei exterioare, iar cele patru părți sunt echilibrate astfel încât sursele de muzicalitate și simetrie sunt numeroase, arătând până unde poate merge în acest tip de poezie perfecțiunea formală : „, Sonetul, uneori e un buchet de flori (12) / Cu palide candori care ascund ninsori” (12).

Luând aspectul catrenului, textul evidențiază rimele respective:

„, Sonetul, uneori, /6
e un buchet de flori /6
Cu palide candori /6
care ascund ninsori /6

Măsura are și ea virtuți muzicale despărțind părțile în bucăți de dimensiuni egale și făcând să dialogheze cenzura cu partea vorbită a versului. Poate mai mult decât alte tipuri de poezii pe care le numim distihuri, se acordă atenție laturii sonore obținute cu mijloace prozodice.

Poezia *Aur topit* are particularități prozodice numeroase plecând de la numărul rimelor și poziția lor. Rima exterioară este realizată în mod tradițional, dar nu și cele interioare rezultate din apropierea unor cuvinte cu clauzula comună. Situația este paradoxală căci rimele obținute astfel propun ca două cuvinte aflate în proximitate să joace acest rol dacă au clauzula comună:

„Dantela-n piatră, eterna vatră, foc și destine /15

Timpul ce lătră stea idolatră, -viitorime „

/15
-v v - v - v v - v - v v - v

După cum se poate observa, cele trei fra

mente de vers care conțin rimele au aceeași schemă ritmică. Repetăm ca în acest tip de distih cu trei rime, totul este subordonat muzicalității și simetriilor care denotă că autorul forțează perfecțiunea prozodică. Într-o altă transcrierea, el ar arăta așa:

„Dantela-n piatră /5a
eterna vatră /5a
foc și destine /5b
Timpul ce latră /5a
stea idolatră /5a
viitorime.” /5b

Este explicabil de ce construcția de față acceptă rigorile cele mai mari și că fiecare cuvânt are poziția lui bine meritată. Aici orice modificare de ordin gramatical sau poetic trebuie realizată cu maximă grijă, înfruntând o realitate prozodică deja consolidată.

Scrisă într-unul din variantele alexandrinului românesc (13 silabe), poezia B.C.U prezintă lumea elevată a unei biblioteci universitare care este ea însăși un univers dominat de geniul creator a lui Dante. De această dată, numele poetului italian împreună cu vocabula „batante” compun o rimă interioară plină de conținut ca și cea finală sugerând vastitatea a două universuri (fizic și poetic). Se face și o apreciere asupra versului dantesc („înțelept”) care este și mijloc de cunoaștere dar și de încântare. Conținutul este concludent:

„Pătrund prin uși batante spre noul univers (13)

Să-l întâlnesc pe Dante cu înțeleptu-i vers” (13)

În transcrierea B în care se simte mai bine și cezura fixă a alexandrinului românesc la care apelează autorul, versurile catrenului sunt următoarele:

„Pătrund prin uși batante (7)
spre noul univers (6)
Să-l întâlnesc pe Dante (7)
cu înțeleptu-i vers” (6)

Termenii care formează rima interioară au un număr mai mare de sunete omofone decât rima finală (4 la 3) atrăgând atenția asupra ei și prin muzicalitatea astfel obținută. Energia informațională trebuie și ea menționată, căci cei doi termeni („batante”, „Dante”) se referă la o realitate imediată dar și la alta mai îndepărtată aflate în spatele acesteia. Se înțelege că este vorba de una spirituală pe care o remarcă rima finală („univers/ vers”). Rima de la mijlocul poeziei într-un spațiu poetic în care orice element al comunicării contează este o lecție de măiestrie poetică în primul rând.

Oferind facilități prozodice numeroase, acest tip de construcție poetică se pretează celor mai diverse forme, căutându-se pretutindeni esența și învățându-i pe poeți să aspire la perfecțiune. Dar cum practicanții sunt de acord că perfecțiunea nu poate fi atinsă, ei acceptă jocul cu ea și cu ideea că orice barieră învinsă este o biruință literară.

Adrian VOICA

Eu știu că Mihai Eminescu a fost și la Râmnicu Sărat

Din Dor clocotitor pentru Eminescu, am recitat de curând cartea reputatului eminescolog N. Georgescu, „Eminescu în Dobrogea”, Editura Rafet, 2016. La capitolul „Chipuri ascunse în scrisori sau cum să cobori din barcă”, mă fulgeră o idee: Eminescu a fost la Balta Albă? A trecut prin Râmnicu Sărat? Citesc și recitesc scrisoarea către Veronica Micle, unde se referă la dorința de călătorie din vara anului 1882. „Dacă nu ți-oi scrie câteva zile, atunci să știi c-am plecat. Nu știu încă bine unde plec, la Pucioasa, la Strunga, la Balta Albă, la Lacul Sărat, dar destul că de plecat trebuie să plec, căci picioarele mele au nevoie fie de băi sărate, fie de băi alcaline, dar în sfârșit de băi care au un efect determinant asupra pielii. Tratamentul intern e stabilit deja: Fier, fier și iar fier, în formă liquidă și în formă de pilule”. Scrisoare din 6 iunie 1882 (nr. 62 în colecție, p. 287-290).

Interesant este că, între stațiunile pe care le-a enumerat, amintește de Balta Albă (din Basarabia, la vărsarea Nistrului în Marea Neagră, spune domnul profesor N. Georgescu), apoi vorbește de stațiunea Lacul Sărat din apropierea orașului Brăila. Eu nu cred că este vorba de Balta Albă din Basarabia, ci despre **Balta Albă** din fostul județ Râmnicu Sărat, la 15 km de orașul Râmnicu Sărat. Dovada că a fost la Balta Albă este scrisoarea din 17 aprilie 1882 adresată Veronicăi Micle: „Tare te-aș săruta, Momoș, și sărut vânt pentru că nu ești aici. Și te-aș legăna încet să adormi, ceea ce nu poți, pentru că tu nu știi dormi cum știu eu câte douăzeci de ceasuri în șir. / Numai afurisitele astea de picioare nu-mi dau pace, drăguța mea, și întruna trebuie să le cârlesc sănătatea cu petece de bumbac. C'est à desesperer.” (nr. 57. p. 269), unde vorbește despre fratele său: „Dar în sfârșit, bun e Dumnezeu și meșteră-i Balta Albă. Frate-meu mă cheamă la el lângă Baltă, unde cred că vor dispărea pe de-a pururea urmele (?) acestea care-mi încurcă zilele.”

Evident că despre fratele Matei Eminovici se face vorbire. De ce spun asta? Iată două scrisori care arată clar că Matei Eminovici era locotenent în garnizoana Râmnicu Sărat și nu la Brăila în acea perioadă: *Ipoțești, 1884, Martie, 18/30 Stimate Domnule Maiorescu, Primiți sincera mea mulțumire pentru scrisoarea din 14 Martie a.c. și mă grăbesc a vă comunica următoarele. Sunt deja 2 luni trecute de când au murit tatăl meu. La înmormântarea lui au fost de față și fratele meu, locotenentul Matei din Râm. Sărat; după înmormântare, în loc ca să facă fratele meu o catagrafie, el au început a vinde în dreapta și în stânga toate obiectele mobile și imobile, sub cuvânt că el va lua pe fratele său Neculai la sine la 15 marti.(...) Henrietta Eminovici*

O a doua scrisoare (mai sunt și altele) e scrisă de Matei Eminovici, fratele poetului, și adresată lui Titu Maiorescu: „Stimate Domnule Maiorescu, Sunt informat de la Dnul Cătă Niculescu că fratele meu Michai Eminescu este serios bolnav și vă rog din suflet răspundeți-mi urgent unde să găsește, ca să vin a-l lua la mine pentru vr'un an, și dacă bine voiți a'mi arăta adevărata stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vr'o 200 într'un loc și să'i iau și să'i cheltuiesc toți pentru el. Terminând și în considerare distinsei stime ce'o avea el pentru Dvoastră sunt deplin convins că'n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dvoastră și veți îndatora prin aceasta și pe Servul Dumneavoastră Locot Eminovici M Adresa Lc Eminovici Comandantul Comp 1 din al gl al 9-lea de Dorobanți, Cazarma la Aslan, R Sărat R. Sărat, 1883, Iulie 18.”

Redau și notația făcută pe scrisoare de Titu Maiorescu: „Nu i-am răspuns; a venit la București,

a luat din vechea locuință a lui Mih Em un ceasornic de aur, rămas în păstrare acolo, a venit să mă vadă promițând ajutor bănesc pentru întreținerea fratelui...”

Atrag atenția încă o dată asupra propoziției „Frate meu mă cheamă la el lângă Baltă...”. Dacă Matei Eminovici era la Brăila, acesta ar fi scris în scrisoarea către Veronica Micle, *mă cheamă la el lângă Lacul Sărat și nu mă cheamă la el lângă Baltă. Mă cheamă la el, deci la Râmnicu Sărat, lângă Balta Albă*, stațiune cunoscută în acea perioadă pentru tratamentul miraculos cu nămol. Eminescu avea nevoie de tratament, conform spuselor lui: „Frate-meu mă cheamă la el lângă Baltă, unde cred că vor dispărea pe de-a pururea urmele (?) acestea care-mi încurcă zilele.” (nr.57. p. 269), după domnul profesor N. Georgescu. Însă trebuie citit *ranele* în loc de *urmele*, Râmnicu Sărat fiind aproape de Balta Albă și nu Brăila.

În concluzie, Matei Eminovici, conform celor două scrisori (17 aprilie 1882 și 18 iulie 1883), se afla la Râmnicu Sărat, iar Mihai Eminescu a venit la Balta Albă, la rugămintea fratelui său, poposind, evident, în Râmnicu Sărat. Nu se putea ajunge altfel, decât eventual de la Brăila. Mai întâi trebuia să coboare la bariera dinspre Focșani, acolo unde chiar și principele Carol împreună cu fratele său, prințul Leopold, a trebuit să oprească, fiind vama. Atunci ce rost avea să vină la Balta Albă, când în drum se afla stațiunea Lacul Sărat, la fel de celebră precum Balta Albă în tratarea unor afecțiuni? Cu siguranță, Eminescu citise proza lui Vasile Alecsandri „Balta Albă”, de unde aflase de nămolul vindecător de boli reumatice.

La Râmnicu Sărat se afla și vama, (astăzi intersecția E85-Eroilor, pe unde a mers Eminescu către Balta Albă, Șos. Podgoriei, drumul E85 duce către Iași și sensul celălalt către București), fiind obligatorie oprirea. Cred că, în trecerea lui către Țară, a oprit de multe ori și, în timp ce poștalionul făcea pauza de vămuire, M. Eminescu, mă refer la perioada în care Matei era ofițer în garnizoana Râmnicu Sărat, avea destul timp să se plimbe pe Strada Mare și să admire frumoasele râmnicence.

Dar să nu uităm și altceva. Se pare că familia Eminovici avea legături și cu alte familii din Râmnicu Sărat. Într-o scrisoare din 2 august 1887, scrisă în Iași, a Henrietei Eminovici către Cornelia Emilian de la Râmnicu Sărat, aceasta spune: „Ioviturile nenorocite ce întotdeauna au persecutat toată familia noastră ne-a înrădăcinat pesimismul cel mai nemărginit, fără remediu și fără vindecări”, iar într-o altă scrisoare, din 1 aprilie 1888, destăinuie „mătușa noastră s-a retras de la testament, căci ea este bolnavă de pept, boală ereditară a tuturor din familia noastră”, conform articolului scris de domnul Ion N. Oprea, Membru de Onoare Fondator al Rev. Luceafărul (Bt) și publicat în 30 iulie 2015.

Nu voi face referire la Cătă Niculescu pe care-l amintește Matei în scrisoarea către Titu Maiorescu, râmnicen și el, de la care primea informații despre starea de sănătate a lui Mihai Eminescu. Probabil s-au cunoscut cât a fost ofițer în garnizoana Râmnicu Sărat. Dar dacă nu? Dacă se cunoșteau din alte împrejurări?

Dar cuvintele Henrietei Eminovici în scrisoarea către Cornelia Emilian (?), o scrisoare destul de familială, mă îndreptătesc să spun răspicat că familia Eminovici avea legături strânse cu Râmnicu Sărat.

Mie mi-e clar că Mihai Eminescu avea destule motive să viziteze Râmnicul, și l-a vizitat, așa cum și la Balta Albă a fost pentru tratament.

Constantin MARAFET

Iconografie eminesciană

Savant în sensul real al cuvântului, Zenovie Cârlușea aduce noi precizări și clarificări într-un domeniu de interes național major. Ca un eminescolog autentic, cu reale contribuții, Zenovie Cârlușea a publicat, numai despre „românul absolut” cărți care nu pot fi ignorate de niciun critic sau istoric literar care se respectă: *Eminescu – mitograful daco-românității* (2011, 2013), *Mihai Eminescu – drumuri și popasuri în Gorj* (2016), *Mihai Eminescu. Dicționar monografic. Oamenii din viața lui* (lucrare unicat în cultura română, 2019), *Triada de aur: Eminescu – Argezi – Blaga* (2022), la care se adaugă și alte cărți fundamentale consacrate unor personalități marcante (Lucian Blaga, C. Brâncuși, Tudor Argezi), volume de poezii etc.

Recent, sub atenta și obiectiva sa supraveghere, cu un ascuțit ochi critic, Zenovie Cârlușea ne oferă un alt volum, necesar și benefic: *Mihai Eminescu. Album portretistic comentat -Iconografie autentică și falsuri* (prezentarea artistică: Teodor Dădălău, 2023), un proiect iconografic al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj (director: Pompiliu Ciolacu).

La Chișinău, în colecția „Corpus Eminescu”, a apărut sub coordonarea Cristiane Crăciun și Victor Crăciun, o lucrare asemănătoare *Eminescu. Focul meu. Imaginea Poetului în arte*, vol. VII, Chișinău / București, Editura Litera / David, 2000.

Necesitatea apariției acestui album portretistic eminescian este motivată de Zenovie Cârlușea cu argumente incontestabile: proliferarea în ultimul timp, în articole sau cărți, în spațiul virtual a unor „portrete” atribuite lui Eminescu, un „fenomen foarte periculos pentru cultura română, în special pentru istoria literară”, „fenomen manipulator și de o suspectă perseverență”. Astfel că Zenovie Cârlușea realizează o igienă critică, despărțind apele, adică precizează care sunt portretele de o autenticitate evidentă și falsurile, dovedind cu acribie științifică falsitatea acestora. Nu se sfiște să demonstreze că aceste falsuri din iconografia eminesciană au derutat și mari personalități, cum este cazul lui G. Călinescu care a inclus în celebra sa monografie, *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), un portret eminescian de la 16 ani.

Iată cele patru portrete autentice ale autorului *Luceafărului*: 1) Fotografia făcută în septembrie 1869 la Praga în atelierul lui Jan Tomáš („foto carte poștală în șase exemplare, trei ovale și trei dreptunghiulare în Viena, sepiă”), deci *Eminescu la 19 ani*, Poetul fiind în drum spre Viena. Fotografatul praghez era renumit în epocă, recunoscut ca atare chiar de împăratul Franz Iosif, atelierul fiind un adevărat „salon artistic”, cu aparatură modernă, în care s-au fotografiat, din motive medicale, în aceeași zi, părinții Poetului (Raluca și Gheorghe), frații Șerban și Aglaia. Această fotografie a trezit primul fior al dragostei în sufletul Veronicăi Micle („Tu luceafăr mi-ai fost mie / Ce în zori de ziuă luce”); 2) A doua fotografie este realizată în atelierul lui Frantz Duschek, la 27 februarie 1878, la cererea lui Titu Maiorescu („Cu Eminescu am să mă duc eu mâine la fotograf, mai înainte însă la bărbier să se radă”, scrie Maiorescu în „Însemnări zilnice”). Fotografia era solicitată pentru tabloul-medalion al Junimiștilor, prilejuit de jubileul celebrei societăți ieșene (Eminescu lucrând la ziarul bucureștean „Timpul” încă din toamna anului 1877), considerată de G. Călinescu „cea mai credincioasă icoană a lui”, fiind „subțiat de gânduri și de o

înfrigurare sentimentală”. Fotografia figurează în cel de-al doilea tablou al „Junimeii”, inserată în prima ediție de *Poezii* de Eminescu (apărută de Crăciun, 1883), reluată și de revista orădeană „Familia” în necrologul Poetului; 3) A treia fotografie este realizată în vara anului 1884, în atelierul lui Nestor Heck din Iași, după sanatorizarea Poetului la Ober-Döbling (Viena, noiembrie 1883 – februarie 1884) și călătoria sa în Italia (martie 1884). Eminescu a fost convins să se fotografieze în grup, cu W. Humpel (cumnatul lui Titu Maiorescu), cu poetul și traducătorul Petru V. Grigoriu și cu A.C. Cuza, dar „după indicațiile noastre însă, fotografatul l-a scos numai pe dânsul, ceea ce

Popescu-Gogan. Eminescu consemnează în „Timpul” (21 noiembrie 1881) episodul acestei dezveliri, subliniind meritele lui I.H. Rădulescu („părinte al literaturii noastre”, „promotor al culturii, ca membru activ al întreprinderilor literare din vremile sale, meritul său nici nu poate fi pus în discuție, căci e fără îndoială neprețuit de mare”, „a creat o limbă nouă din nimic”, „prin el limba s-au dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cărților ecleziastice, a devenit o unealtă sigură pentru mânăuirea oricărei idei moderne”).

Necruțător este – pe bună dreptate și cu argumente imbatabile – Zenovie Cârlușea în respingerea altor fotografii, falsuri grosolane, manipulative: 1) o fotografie din 1866 în care Matei, fratele său, și nu Mihai apare alături de tatăl lor; 2) poza unui actor din epocă prezentat drept Eminescu la 16 ani; 3) fotografia de la Florești-Gorj, unde Eminescu a stat în vara anului 1878 la conacul junimistului N. Mandrea și unde ar fi avut o idilă cu preoteasa Elena Dușescu; 4) pictura lui Stoica D. luată drept fotografie, din 1886; 5) trucajul portretistic comis de Octav Minar intitulat: *Fotografie a lui Eminescu făcută la Mănăstirea Neamțului*, publicată abia în 1909. Zenovie Cârlușea demontează acest trucaj („capul Poetului din 1887 lipit pe corpul unui om așezat pe scaun, lipitura fiind escamotată de fularul alb”); 6) fotografia *Eminescu, Veronica Micle, I.L. Caragiale și Al. Vlașcu în mijlocul unui grup de actori*, datată de Dan Toma Dulciu „post 1884”, în fundal apărând Hanul lui Manuc. Fin observator, Zenovie Cârlușea demonstrează că în fundalul acestei poze nu e hanul cu pricina (pe timpul lui Eminescu se numea Hotel Dacia), ci clădirea Teatrului Ionescu din Piața Sf. Arhangheli din Brăila; 7) Eminescu în salonul Reginei

Elisabeta (Carmen Sylva). Poetul a fost în salonul reginei-scriitoare în 1879, amfitrioana l-a servit cu o ceașcă de ceai („ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru care i-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de-o muritoare”). Eminescu a avut mai multe întâlniri / convorbiri literare cu Regina chiar o corespondență, i-a tradus o piesă de teatru; Carmen Sylva i-a tradus, la rândul ei, în germană câteva poezii, dar nu există nicio dovadă a unei fotografilor în care Eminescu apare în salonul regal, alături de G. Enescu; 8) un poet minor maghiar prezentat drept Eminescu, la 1871, despre care autorul notează la capitolul „eminescologie” că sunt „falsuri ce nu merită nicio atenție”. Zenovie Cârlușea contestă unele mistificări privind datarea unor poezii, precum *Stelele-n cer*, iar falsurile fotografice și datarea falsă a unor creații eminesciene sunt considerate „aproape cultură... de masă”, ceea ce este primejdios.

Mihai Eminescu. Album portretistic comentat, mai include numeroase ilustrații de epocă, masca mortuară a lui Eminescu executată de sculptorul Marin Filip, la 16 iunie 1889, statuia „M. Eminescu” în Gorj, bibliografie selectivă.

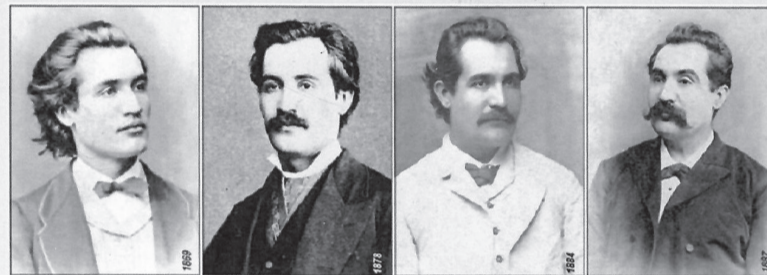
„Iată de ce – conchide Zenovie Cârlușea – albumul de față își justifică apariția, făcându-se ecoul unor luări de atitudine nu suficient de cunoscute la nivel mai general, menite a face oarecum «ordine» în iconografia eminesciană”.

Mihai Eminescu. Album portretistic comentat de Zenovie Cârlușea este o contribuție esențială în domeniul eminescologiei, în care se autoinclude, din păcate, și mulți neaveniți.

MIHAI EMINESCU

album portretistic comentat

(iconografie autentică & falsuri)

M Eminescu

Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, 2022

nu puțin l-a supărat apoi, văzându-se amăgit ca un copil” (Corneliu Botez); 4) Ultima fotografie-portret datează din 1887 realizată în atelierul lui Jean Bieling din Botoșani, Poetul locuind, din aprilie 1887, la sora Henrieta Eminovici (bolnavă de apoplexie, decedată în același an cu genialul său frate). Într-o scrisoare către Cornelia Emilian, Henrieta notează: „Fotografia cu Mihai a reușit bine. Trei [poze] m-au costat cincisprezece franci, una lui Moțoc, una mătăle și una pentru noi”. Moțoc era reprezentatul unei societăți a Liceului „Matei Basarab” din București, societate care va purta numele Poetului, iar fotografia este trimisă la 20 noiembrie 1887. Data este atestată chiar de Eminescu într-o scrisoare către Cornelia Emilian: „Mult Stimată Doamnă / Să nu credeți că vârsta Dumneavoastră m-a împiedicat de a vă scrie până astăzi, ci îndelungata mea boală m-a făcut să fiu foarte descăruțat / Astăzi, simțindu-mă mai bine, vă satisfac dorința de a vă trimite fotografia cerută de mult timp”. Fiica Corneliei, Cornelia E. Emilian, pictoriță, vicepreședintă al Asociației Reuniunea Femeilor Române, mărturisea că lucra „în oloii portretul acestui mult distins poet”, în mărime naturală și va fi dăruit Iașului, portret realizat după această fotografie din 1887.

În afara celor patru fotografii incontestabile, Eminescu mai apare în două fotografii de grup: 1) În fotografia de grup a absolvenților din Cernăuți din 1864, în mijloc figurând Aron Pumnul. Ca argumente, Zenovie Cârlușea aduce în discuție pașaportul din 1857, mărturisirile prietenilor Teodor Stefanelli, Șt. Cacoveanu, Iacob Negruzzi, I. Slavici; 2) Eminescu în grupul junimist din 1881, fotografie făcută cu prilejul dezvelirii statuii lui Ion Hteliade Rădulescu, la 22 noiembrie 1881, păstrată în Cabinetul de Stampe al Academiei Române, ipoteză lansată de prof. Petre

Cornel Nistea

Au fost mai multe săptămâni chinuitoare în care nu-mi găseam locul, ba chiar refuzam să comunic cu lumea, pentru că nu reușeam să finalizez studiul meu sociologic despre „organicul social”, asta după atâtea luni de muncă. Mă izolaseam de lume de-o vreme vegetând mai degrabă decât să trăiesc în micul meu apartament din strada Biruinței nr. 13 bis de la etajul opt, dând vina indispoziției mele pe orice înafara adevărului că nu reușeam să am o viziune clară a organicului în ansamblu său. Erau momentele mele de boală care mă agasau, desigur starea ce ți-o dă izolarea de lume, cuprins de un egoism pătimaș al adorării sinelui, neputând face cea mai mică concesie acestui fel blestemat de a fi. Da, și, sociolog fiind, sunt nevoit să trăiesc într-un oraș cu oameni ciudați cărora le cercetez psihologiile, după ce eu am devenit obiect de studiu al *Institutului de sociologie urbană* la care sunt angajat. Ba mai mult, în ultima vreme am început să mă neglijez, să rămân zile întregi nebărbierit, să-mi schimb tot mai rar lenjeria intimă. A fost momentul clar de conștiință când mi-am spus: Stop degradării!, că ce altceva putea fi această lăncezeală în care mă aflam. Desigur, desigur, au fost alte două cauze ale bulversării mele, întâi că comitetul științific al institutului nu-mi propusese studiul pentru simpozionul din februarie din capitala Austriei și-apoi era deja primăvară, doar de acum ne aflam la jumătatea lunii mai.

Deodată am alergat în baie, am făcut un duș și m-am bărbierit, am ieșit pe balcon, am privit entuziasmat parcul și-am făcut câteva mișcări de gimnastică. Ciudat, uitasem de sondajele mele abisale de studiere a ființei, dar mai ales de capitolul „firescul primar” în stare de incipit despre devenirea ființei, dar și a iminenței limitelor sociale pe care le studiam.

Habar n-am ce mă apucase. Cineva parcă mă îmboldea din spate, îndemnându-mă: „Trezește-te, reintră în realitate!” Dar oare, am ripostat eu, nu am trăit aproape de ei, obedient, realitatea? Da, da, și deodată am ales varianta speranței, excluzându-mi toate posibilele vini ce-mi erodaseră ființa. Iau liftul și cobor în stradă. Cum văd parcul înverzit, inima începe să-mi alerge precum un cal de curse. Grăbesc pasul, ba chiar încep să alerg, spre ce oare? și-mi zic poznaș: Spre ce-mi va oferi întâmplarea.

Și mai că mă mir că descopăr aleea spre cel mai elegant restaurant din oraș, în salonul în care aveam masa aceea rezervată. Și din nou, mirare, că, deși localul e plin de lume, masa mea nu e ocupată.

Mă așez la masă pe scaunul capitonat cu postav verde și curând îmi privesc chipul în oglinda din fața mea! Un bărbat de cincizeci de ani, cam țeapăn, cu fața puțin suptă, fără să trădeze vreo neliniște în care de-o vreme mă zbat, ci mai degrabă încrezător; ochii albaștri îi au destulă strălucire, umbriți totuși de sprâncenele lungi, cam feminine, părul ușor grizonat, corect pieptănat, cu gulerul cămășii bine scorbit, cu cravata roșie cu trandafiri, iar costumul nou de culoarea cafelei, cumpărat în ideea participării la simpozionul de la Viena, îi cade impecabil. A, da, ochelarii ușor fumurii transformă ușor lumina cam violentă, calmând-o, făcând-o de-un opalescent odihnitor.

Și totuși inima îi aleargă spre un ceva nedefinit, pe care îl mai trăise desigur visarea. Stau picior peste picior, și-n vreme ce-mi scot pe masă țigările, a apărut chelnerul, care mă cunoștea, cu șervetul alb pe braț, care m-a salutat respectuos:

- Bună ziua, domnule profesor, n-ați mai fost pe la noi de-o veșnicie. Veți fi fost negreșit plecat în străinătate.

Pa și pusi, Barbara!

- Nu, nicidecum, am avut ceva probleme de sănătate, apoi munca la catedră și cercetarea...

- Mă bucur să vă revăd, cu ce vă pot servi?

- Adu-mi, te rog, o cafea și un coniac cu gheață.

Rămăsesem din nou o vreme singur cu până ce chelnerul avea să-mi aducă ce comandasem, mirat să mă văd în oglindă pe mine însumi, dar și pe străinul pe care începusem să-l cercetez, cu constatarea destul de neplăcută că o șuviță de păr se ridica constant din creștet, la care se adăuga neplăcerea că-mi apăruse pe buza de sub nas o bobită de transpirație. Chelnerul mi-a adus curând cafeaua și coniacul, mi-am aprins o țigară, dar parcă nu mai era totul ca altădată, când mă întâlneam aici cu prietenii.

Gust parcă cu prudență din cafea și coniac, mă mișc pe scaun în căutarea unei poziții cât mai comode, când cineva s-a apropiat de masa mea. Mi s-a părut că nu aud bine:

- Dacă nu deranjez, aveți un loc liber la masa dumneavoastră?

În oglinda de cristal din fața mea nu mai era chipul meu sau se suprapunea peste el cel al unei femei tinere.

- Da, desigur, m-am grăbit eu să-i răspund, e un loc liber, puteți să luați loc.

Am însoțit-o cu privirea în vreme ce se așezase la masă. Era tandră și atrăgătoare, iar palpițiile inimii îmi deveniseră din ce în ce mai puternice. Oho, de când nu mai stătusem la o masă într-un restaurant cu o femeie frumoasă. Îmi era pe limbă să-i spun: O, de-ați ști de câtă vreme vă aștept.

- N-aș vrea să deranjez, a adăugat în vreme ce și scotea fulgarinul pepit, lăsând să i se vadă silueta încântătoare.

Încă nu-i putem spune ceva, iar ea:

- Nu-i deloc plăcut să dai buzna la masa cuiva, dar localul e aglomerat. Toate mesele sunt ocupate.

- Nu vă faceți griji, nu mă deranjați deloc, eram singur, am zis încercând-o s-o ajut să-și scoată fulgarinul.

S-a așezat pe scaun în fața mea, punându-și picior peste picior, trăgându-și mereu fusta mult prea scurtă și strâmtă. Avea ochii verzi și fața de culoarea mărului în pârgă.

Cum a văzut-o, chelnerul a venit la noi.

- Cu gheață, a zis ea, dându-și ușor capul pe spate, ca și cum ar fi avut deja senzația plăcerii gustului băuturii.

Vocea ei avea ceva din sunetul ce-l scoate ciupirea unei corzi de vioară. Doamne ferește, să nu fie vreo prostituată mi-am zis și mi-am adus aminte de cât rău au făcut lumii femeile frumoase, începând cu acea Dalila și continuând cu multe altele ce-au provocat dezastre fără margini. Nu poate fi și cazul meu, m-am încurajat eu, și privesc cu oarecare admirație și entuziasm femeia frumoasă din fața mea, căreia, prin bluzița subțire de bumbac, sânii i se mișcă ritmic; îi admir linia delicată a gâtului și a umerilor. Are genele lungi și sprâncenele frumos arcuite. Și nu-mi mai rămâne decât să mă gândesc la marea creație a lumii, impresionat că în fața mea se afla un asemenea model dumnezeiesc de armonie, cu ceva din acea tentație a tiranului în fața unei vestale intangibile. Privirile ei galeșe, duse departe, mă fac să mă gândesc c-ar putea fi vorba de destinul unei femei asemănător cu al unei căprioare hăituite care caută salvarea din bătaia puștii vânătorului pe care-l imploră s-o lase în viață.

- Știți, am intrat aici din pură întâmplare, am zis eu evaziv, vin rar aici în ultima vreme. Vă văd abătută, eu aș putea să plec.

- A, nu, nu! Chiar vă rog să rămâneți. Mi-ați face un mare serviciu plecând. Singurătatea e uci-

gătoare. Fac a doua facultate, am căzut azi un examen... Mă simt frustrată... Pot să iau o țigaretă din pachetul dumneavoastră?

- Vai de mine, cum nu! Vă rog să vă serviți.

Cuvântul ei din urmă mă face solidar cu tânăra doamnă. Este atât de interesant să ascuți oameni aflați în dificultate și să le arăți compasiune. Am mai comandat un coniac, ea a vrut o limonadă și, privind-o, am avut acea senzație a unui izvor de munte a cărui apă traversează câmpul sub arșița puternică a soarelui de iulie. Iată, îmi apăruse în minte cea mai minunată idee, pe care sunt obligat să o duc la îndeplinire dintr-o datorie sfântă. Am insistat să bea cu mine un coniac și-a acceptat. Ne-am privit încântați că eram împreună, eu alungându-i pentru moment indispoziția eșecului. Am repetat comanda chelnerului și nu încetam să mă minunez de ceea ce se petrecea cu noi. Cândva am ieșit în stradă, m-a luat de braț și ne-am făcut nevăzuți în mulțimea îndiferentă din urbea pe care, de altfel, o urăsc teribil pentru ignoranța de care se mai și îmbuibă. Totul era ca într-un vis, născut dintr-o dorință neîmplinită, numai că împotriva tuturor argumentelor iraționalului, trăiam amândoi, eu și ea, o imposibilă realitate, să te lași sedus de-o închipuire, pe care, prin voință, ai determina-o să se transforme în realitate și pasiune, în cele din urmă în fericire. Cum am ajuns pe aleea talonată de tufe de tuia și trandafiri japonezi, ne-am luat de mână exultând de dorinți, de viață netrăită, și-apoi, intrând pe poarta medievală spre castelul în ruină și parcul multiseclar, dincolo de zidul de piatră, am trăit emoția loviturilor de ramuri, de mugurii și semințele din capsulele de anii trecuți. Pășea în fața mea și i-am admirat trupul de vestală, cutremurat de-o posibilă nenorocire, aceasta poate și pentru că ne aflam de acum pe o stradă pustie, care odinioară va fi fost inundată de lume, de exuberanță.

M-a luat din nou de mână și m-a condus pe aleile de atunci, acum acoperite de bălării, m-a oprit la izvorul de sub copacii uriași să ascultăm ciripitul păsărilor; mi-a arătat pilaștri de marmură și statuile dărâmate fără să spună ceva, nici măcar acel privește, constatând amândoi că, în anumite împrejurări, cuvintele sunt inutile.

Mult mai târziu m-am pomenit zicându-mi că putea fi vorba de o reîncarnare, pe care însă am exclus-o imediat, pentru că ne aflam totuși într-o realitate pe care n-o puteam contesta de vreme ce am văzut cu ochii mei coloanele și statuile dărâmate, cum putea fi și altceva, un fel de incidentă cu istoria sau un soi de mutație genetică paradoxală ce mă înspăimânta. Am traversat, ținându-ne de mână, sala de bal printre grămezile de bolovani și moloz, călcând în picioare petice de pânză dintr-o stampă, am înaintat spre primul podium unde cântase la pian maestrul la balul dat în cinstea prințesei, când deodată ne-am pomenit inundați de lumina puternică a zilei, după ce atâtea vreme fusesem în umbra zidurilor. Din nou, nici un cuvânt, nici o explicație, doar strângerea ei din când în când de mână, care mă făcea să văd și să înțeleg câte ceva din tot ce fusese odinioară și dezastrelor ce se instalase mai târziu acolo.

Am traversat din nou parcul, îndreptându-ne spre marele oraș și-n drumul nostru ne-am așezat pe o băncuță, epuizați de neliniști.

Cândva am constatat că se făcuse târziu, mi-a luat mâna și mi-a mângâiat-o. Dumnezeule, ne vom fi cunoscut cândva și eu o uitasem?!

Ne-am privit, ne-am zâmbit, din nou ca într-un vis și-n cele din urmă am îndrăznit:

- Crezi că ne aflăm în realitate?

- Nu cred, sunt sigură de asta, mi-a zis, m-a sărutat pe obraz, iar eu am luat-o cu brațul de peste umeri.

- N-ai vrea să urcăm împreună la sfârșit de săptămână la cascadă?, m-a întrebat.

- Suntem abia la început de iunie, acolo mai e încă zăpadă...

- Și ce dacă, ce le pasă sufletelor fierbinți de sloiurile de gheață?...

- Ce nu face entuziasmul, m-am zorit eu să-i susțin inițiativa.

Ne-am ridicat de pe bancă și ne-am îndreptat pașii spre cazino. Mă ducea de braț și-n câteva rânduri i-am simțit pulsațiile tot mai vii ale inimii. M-am gândit din nou la reîncarnarea unuia din acele spirite nobile din vremuri imemorabile, iar ea:

- La ce te gândești, iubitule, te întrebi din nou dacă trăim un vis sau suntem în realitate?

- Chiar la asta mă gândeam, dacă așa ceva este posibil.

- Nu te mai îndoi de adevărul acesta, dovadă e că suntem împreună...

Din nou printre mulțimea de oameni, din nou spre locurile acelea de pierzanie, după ce fuseserăm absorbiți câteva momente de vocile istoriei.

- Vrei să intrăm din nou la Leul Albastru să bem cafea?, am întrebat-o cu o vagă strângere de mână.

- Nu, trebuie să merg acasă, absența mea prea îndelungată îi va fi îngrijorat pe ai mei.

O priveam aproape disperat, întrebându-mă ce se va întâmpla oare după ce ne vom despărți, dacă nu cumva ai ei o vor sechestra pentru totdeauna în urma a ceea ce se întâmplase.

- Mi-a făcut plăcere. Mă numesc Barbara, s-a prezentat ea întinzându-mi ceremonios mâna.

- Horațiu Dascălu, am zis eu.

- Nu e nevoie să vă prezentați, toată lumea vă cunoaște. A fost o deosebită onoare pentru mine să vă cunosc personal.

- Nu mai puțin pentru mine, Barbara...

A plecat fără măcar să se uite o singură dată înapoi, de parcă, dacă ar fi făcut-o, cine știe ce nenorocire s-ar fi întâmplat.

Barbara!? Cum, cine mi-o trimisese acolo? Să fie vinovat doar el, destinul?...

E adevărat, îmi spusese numele, dar nici un alt indiciu decât că face o a doua facultate și-a picat la un examen. Nu mi-a lăsat măcar un număr de telefon la care s-o pot căuta. Ei, dacă o interesează persoana mea, n-are decât să mă caute. Știe că lucrez la Institutul de sociologie, că am ore la facultate, că sunt scriitor și că, din când în când, frecventez restaurantul Leul Albastru, în care tocmai ne-am cunoscut.

- De acum nu-mi mai rămâne decât să mă întălnesc cu suferința, m-am auzit șoptind și-am început să mă compătinesc amar.

Toată noaptea m-a chinuit gândul cum s-a putut întâmpla ciudata aventură sau ce altceva putea fi, poate o nelegiuire a spiritului, a părții sale întunecate sau de ce nu lumina aceea vie și neînțeleasă din om, care-i devastează spiritul. Dimineața, în timp ce-mi preparam ceaiul, am întrezărit o soluție: mă voi interesa la universitate care grupe și de la ce materii au avut examen ieri, ba mă voi duce eu acolo să văd listele cu rezultatele, să văd care sunt studenții căzuți în ziua aceea la examen.

Am mers acolo, am cercetat pe culoarele facultăților la rând listele cu studenții căzuți. Între cele câteva zeci sau poate sute, nici o Barbara. Ce poate fi? Îmi zic, cine e Barbara asta care mi-a aprins în suflet dorința, disperarea?

Mă duc iar la Leul Albastru cu speranța că Barbara va reveni acolo. Mă așez la masa preferată, comand coniac și cafea și mă înarmez cu destulă răbdare să apară femeia frumoasă care-mi răvășise sufletul. Spre marea mea dezamăgire, Barbara n-a apărut acolo nici zilele următoare. Doamne, ce putea fi?! Să mă fi uitat cu totul după... ce a stârnit în mine iluzia unei iubiri pasionale?...

Mi-am zis mai să am răbdare, ba de ce nu aș

face alte investigații în intenția mea de a o regăsi. O zi mai târziu l-am sunat pe prietenul meu Gregorian Savin, lector la secția de istorie medievală, care nu avea o reputație prea favorabilă în universitate, suspectat mai mereu că pretinde unor studente servicii amoroase pentru a le da examenele, de la care aș putea primi informații.

- Dragul meu, mai zilele trecute am cunoscut o studentă la istorie care mi se plângea că a căzut examenul. Mi-a făcut o impresie deosebită. M-am plimbat cu ea prin parcul cu castelul medieval în ruină. Zice că o cheamă Barbara.

- Ei, Barbara, nu-mi aduc aminte să avem o studentă cu numele ăsta, dar ia spune-mi, dacă tot v-ați plimbat printre ruinele castelului medieval, nu te-a invitat să vizitați cascada cu floră miraculoasă. V-ați dus acolo și femeia, după ce v-ați scaldat la Cascadă, te-a bătut cu ramuri de plante cu puteri miraculoase, care provoacă instantaneu iubirea?

- Ei, spui tu ceva. Femeia a zis ceva de o posibilă vizită la o cascadă, dar esențialul ține de altceva.

- De ce?

- De pasiunea ei pentru cercetarea înaintașilor. Am constatat asta în vizita noastră la ruine...

- Doamnă, trebuie să fi nebuna aia de Corina Vodă, care își mai spune și Kelemen, care se dă urmașa unei familii nobiliare maghiare a cărei generație s-a stins. Ea are asemenea halucinații. M-a invitat anul trecut și pe mine la Cascadă, dar am refuzat-o.

- Cu cât mai interesant e să intru în contact cu această Corina, doar știi că fac un studiu sociologic pe varii teme de interes universal.

- Doamnă, e o nebună de femeie, riști prea mult să te încurci cu ea.

- Femeia mi s-a părut deosebită, merită să am o discuție cu ea pe teme de sociologia familiei și recuperarea culturii strămoșilor.

- E o nebunie ce-mi spui. Corina asta e o descreierată. Mereu aflu că-și dă tot felul de nume când face cunoștință cu cineva. Ție ți-a zis că o cheamă Barbara?...

- Da, așa mi-a zis că o cheamă.

- Ei bine, când am cunoscut-o eu anul trecut și ne-am plimbat printre ruinele castelului medieval, mi-a zis că o cheamă Sebastiana.

- Nu importă. Te-aș ruga să mă ajuți să intru în relație cu ea.

- Da, parcă îi mai am pe undeva numărul de telefon, dar mira-m-aș să-ți fie de folos.

- E riscul pe care mi-l asum. Te rog spune-mi numărul, pentru care îți voi fi recunoscător.

Împins de nerăbdare să aflu dacă Barbara era aceeași cu Corina Vodă de care-mi vorbea amicul meu, o jumătate de oră mai târziu am format numărul ce mi-l dăduse Grigorian de la medievală.

- Alo, dacă nu vă supărați, aș dori să vorbesc cu Barbara.

- Mă iertați, domnule, mi-a răspuns o voce de bărbat, aici nu locuiește nici o Barbara.

- Am sunat la numărul de telefon 29.29.293, nu acesta vă e numărul de telefon?

- Da, acesta este numărul nostru de telefon, dar aici nu există nici o Barbara.

- Sunt conferențiarul universitar Horațiu Dascălu de la sociologie... Caut o studentă Kelemen de la fără frecvență.

- Îmi pare rău, căutați în altă parte...

Știu, de atâtea ori studentele își dau nume false când fac cunoștință cu cineva și-mi zic, dar n-ar fi trebuit să spun la telefon să vorbesc cu doamna Corina? Și formez din nou numărul.

- Alo, 29.29.239?

- Da, 29.29.239, cu cine doriți?

- Aș vrea să vorbesc cu doamna Corina. Sun de la Universitate.

- Stimate domn, adineauri ați solicitat să vorbiți cu Barbara, acum v-ați răzgândit?

- Dacă sunteți amabil, doamna Corina mi-ar

putea pune în legătură cu prietena ei Barbara, studentă la aceeași facultate.

- Îmi pare rău, domnule, soția mea nu e studentă, e casnică. Avem împreună doi copii minunați, vă rog să nu ne mai deranjați.

Și totuși ceva din întreaga enigmă părea să se lase descifrată de vreme ce la locația cu numărul de telefon 29.29.239 exista o doamnă Corina, care printr-un miracol se putea metamorfoza, la nevoie, în Barbara.

Eram de acum încântat că aruncasem în familia Vodă o sămânță care negreșit avea să germineze.

Și totuși am așteptat-o zadarnic câteva săptămâni la Leul Albastru de data aceasta pe Corina...

Era o nebunie e făceam, ba la ce mă expuneam și m-am decis să evit ridicolul. Mi-am zis: Barbara a fost o apariție pasageră, era o femeie neînțeleasă și trăia drama asta, din care uneori spera să evadeze, de ce nu fie și printr-un miracol. Prea mă amăgisem făcându-mi iluzii cu ea, că ar putea fi femeia pe care s-o iubesc cu patimă, iar ea să-mi răspundă aidoma sentimentelor mele. Devenisem captivul acestei dorinți și începusem să sufăr. Desigur putea fi o femeie măritată cu soț și copii, dar mi-o doream să fie și doar pentru o zi iubita mea, să-i ador frumusețea, să-i constat încă o dată feminitatea în vreme ce se afla în brațele mele.

De la o vreme mi-am propus să-mi recapăt luciditatea și să renunț la idealizarea cu care mă încarcasem. Da, da, chiar așa. hotărâsem că mă iluzionasem dincolo de ce mi-ar fi ordonat rațiunea, numai că în adâncul sufletului meu reapărea din nou și din nou chipul ei, mai ales momentul acela când mă abordase, cerându-mi permisiunea să stea la masa mea, ba chiar să-mi ceară o țigară.

Și, totuși, renunțarea la ea mi se părea a nu-mi respecta sentimentele și voința de a o reîntâlni, fie și doar să o privesc ca pe o nimfă apărută din spuma mării, care cu vraja ei în parte m-ar consola, diminuându-mi suferința. Ei, nu, Barbara a fost o realitate dincolo de orice închipuire. De ce n-aș revedea-o în toată minunăția ei, îmi ziceam încurajându-mă.

Ceva nu era în regulă cu mine, dar oare parcursul existențial al omului nu e atât de imprevizibil, nu este influențat de factori străni care-i pot redirecționa viața sau cel puțin activitatea de vreme ce noi oamenii suntem sclavii nedeclarați ai unui sistem social, iar eu, după ce studiasem zece ani *paradoxul organicului în societatea modernă*, puteam accepta nu fără greutate, schimbarea. Așa s-a întâmplat să fiu informat că cercetarea mea sociologică nu mai primea finanțare, iar asta, în loc să mă bulverseze, îmi crea oarecare independență și liniște sufletească până ce mi-am adus aminte că sunt scriitor și-am abandonat pe nedrept lucrul la romanul meu *Cuibul vulturilor* încă de anul trecut. Curând în mintea mea au început să curgă imagini și personaje cu care uneori mă canonisem să le diriguie într-o anumită direcție și-am început să am revelația întregului, dar și a continuării textului abandonat. A fost o nebunie de câteva zile, până ce să constat că din nou m-am împotmolit, că nu mai știu încotro s-o apuc, ce direcție să dau în continuare conținutului. Și curând m-a cuprins disperarea la gândul că iacă nimic nu-mi mai iese, că e o cauză nedepistată încă a blocajului repetat pe care nu-l pot evita. Mi-aduc aminte că definisem chestia asta cu ani în urmă boală, căreia nu-i găseam o terapie. Totuși în mintea mea stăruiam adevăruri trecute, pe punctul de a fi uitate, care îmi măriseră tonusul existențial, cum a fost legătura mea amoroasă de scurtă durată cu colega mea Alexandrina de la Universitate, când mă declarasem fericit. Era mult de atunci, iar acum mă vedeam din nou în micul meu apartament singur și neajutorat, obligat totuși să muncesc ca să-mi iau leaful de la facultate.

← Fusesse o săptămână de chin, când m-am hotărât să abandonez lucrul la romanul meu, ca să scap de coșmaruri, căci până acolo mersesem cu personajele mele, în preajma dezastrului, iar eu nu mai eram în stare să transform nenorocirile în fericire. Asta era, pentru că îmi intrase în cap că scopul suprem al omului pe pământ este să fie fericit, nu să trăiască dezastru.

Și-ntr-o dimineață, ieșind pe balconul micului meu apartament și văzând minunăția parcului și lacului lângă care locuiesc, am ales să ies la plimbare, așa cum o mai făcusem și-n alte momente de derută sufletească, salvarea mea ca victimă socială venind cel mai adesea prin integrarea mea în natură, nedându-mi seama că incorigibilul ce eram își propusese să evite oamenii.

M-am pomenit curând iușind pasul fără să-mi fie clar spre ce, când deodată constatam că intram la Leul Albastru și mă instalam la masa preferată pe care o găseam din nou, spre mirarea mea, neocupată.

- Coniac, cafea și-un pahar de apă plată, am comandat eu chelnerului.

M-am pomenit bătând darabana pe masă, dacă nu cumva murmuram și un cântec.

Fumasem de acum câteva țigări, eram la al doilea sau al treilea rând de coniac. A fost momentul când mi-am dat seama că cineva se oprise lângă mine, ba chiar intrase în haloul intimității mele și sta acolo precum un ghimpe care părea să spună: Domnule, chiar crezi că te-ai izolat cu desăvârșire de lume, că noi, ceilalți, nu mai contăm?

O turbulență ciudată a pus deodată stăpânire pe mine. Era acolo și eu nu eram în stare să reacționez, să zic ceva.

- Vă rog să mă scuzați, a zis ea, cum în salon nu mai sunt locuri libere, îmi permiteți să iau loc la masa dumneavoastră?

Dumnezeule, de unde apăruse, sau era un vis și deliram?

- Desigur, desigur, luați loc, m-am grăbit eu să-i răspund.

- A fost o vară lungă și secetoasă, a continuat ea în vreme ce se așeza la masă.

- Da, da, a fost o vară lungă...

- Vi se pare ciudat că ne revedem după atâta amar de vreme?

- Într-o oarecare măsură da, mi se pare ciudat. Nu credeam să ne vom mai putea revedea vreodată...

- Ei, se întâlnește munte cu munte, darmită om cu om.

Am privit-o. Mă copleșiseră emoțiile și-o clipă m-am rătăcit în ochii ei albaștri cu irizări de verde.

A luat de data aceasta o țigaretă din pachetul de pe masă fără ca eu să încuviințez asta. Zâmbea reținut și asta îi punea și mai mult în evidență frumusețea.

- O cafea, un coniac?

- Da, desigur, altfel cum am putea sta de vorbă.

I-am zâmbit, iar ea a continuat:

- Nu te mira că sunt aici... Am ezitat o vreme să te caut, până ce m-am convins că ești singurul om care mă poate accepta și înțelege. N-aș fi făcut-o dacă nu aș fi citit studiul tău sociologic despre suferința urmașilor.

- Dar studiul ăsta a fost publicat cu cinci ani în urmă într-o revistă de specialitate din Elveția, cum ai putut da de el?

- Uite că s-a întâmplat să dau de el, și-am rămas impresionată că vorbești acolo despre oameni

cu sânge albastru destinați dispariției.

- Sincer, nu-mi mai aduc aminte de ipoteza aceasta, pe care aș fi tratat-o în studiul meu, temă pe care în România n-ar fi fost acceptată. Iată, acum îmi dau seama că una din cauzele blocării cercetării mele a fost și ideea aceasta, da care tocmai ai pomenit.

- Uite ce e, am aflat de la prietena mea Corina Vodă că azi e ziua ta de naștere. Îmi dai voie să te îmbrățișez?

- Dumnezeule, dar cum nu mi-am dat seama de asta, doar de ce altceva venisem la Leul Albastru?

Nu înceta să mă strângă în brațe și să-mi sărute obrazii, eu neputându-mă opri din uimire. Am

încercat cu timiditate să-i răspund fără să o pot face convingător, cum o făcea ea.

- Îmi pierdusem speranța să te mai revăd. Nu mi-ai lăsat o adresă sau măcar un număr de telefon.

- Așa e, nu mi-am dat seama. Am trecut de câteva ori pe aici, în speranța că te pot întâlni.

- Și să vorbim, poate vrei să-mi spui ceva esențial din viața ta.

S-a uitat la mine de parcă ar fi dorit să-i ofer o garanție că voi înțelege ce urma să-mi spună.

- Mi-am dat seama târziu că mă aflu în eroare, și-am hotărât încă de anul trecut să-l părăsesc...

M-a șocat desigur hotărârea ei de a-și părăsi soțul, că o spunea unui străin ce eram pentru ea. Am privit-o cu oarecare îngrijorare de ce se putea întâmpla.

- Nu te supăra, chiar nu pricep ce-mi spui. Înțeleg că ești căsătorită, că ai o familie.

- Da, sunt căsătorită încă cu el, eroare ce mi-o imput încă de la început. Sunt trei ani de când suntem căsătoriți, dar nu avem copii...

- Nu cred că să nu ai copii e o nenorocire. Atâtea cupluri se consolează cu asta și trăiesc liniștiți.

- Nu e și cazul meu. Eu sunt ultima dintr-o ramură nobiliară și-aș fi vrut să-mi duc neamul mai departe. Acesta a fost scopul vizitei noastre la ruinele castelului strămoșilor mei, să înțelegi drama prin care trec, să înțelegi că retrăiesc mereu dezastrul care s-a produs neamului meu...

- Ei, deocamdată chiar nu pot înțelege, cum nu pot pricepe de ce dorești să divorțezi de soțul tău.

- Nu cred, tocmai te-ai pronunțat în studiul acela sociologic cu privire la paradoxul organicului în societățile din evul mediu, oprindu-te îndelung la studierea omului cu sânge albastru.

- A fost o opinie, ba hai să-i zicem constatare exprimată în treacăt...

- Chiar așa fiind, ai nominalizat câteva familii nobiliare, între care și pe strămoșul meu, Kalory.

Am privit-o minunându-mă cât era de frumoasă, o brunetă cu ochii albaștri cu irizări de verde și-o față precum petala unui trandafir roz. Eram prea tulburat ascultând-o să fac un raționament care să mă satisfacă. Încinam totuși să cred că povestea ce mi-o spunea era mai degrabă una de s.f. Mă prinsese de mână într-un fel de implorare, și eu nu reușeam să am o reacție.

- Nu pretind să-mi fii de folos, să-mi rezolv

problema, dilemele în care mă aflu, ci să ne revedem, să-ți aduc câteva dovezi ale unei existențe de veacuri, care a lăsat urme evidente în istorie.

- Sunt aici, ne-am regăsit, putem vorbi de toate. Hai să ciocnim paharele pentru prietenia noastră.

Am ieșit în oraș, ea ținându-mă de braț sau prinzându-mă din când în când de mână. Am ajuns în preajma lacului și-am stat o vreme pe o bancă precum doi îndrăgostiți. Nu-mi puneam deloc întrebarea ce dorea de la mine, dacă dorea cu adevărat ceva. Curând, din nou mi s-a părut că nu mă aflu în realitate, măcar că aș fi putut să-i iau mâna să i-o sărut, dar mi se părea că dacă aș fi făcut asta, toată minunăția și vraja zilei s-ar fi risipit. Cândva mi-a prins ea mâna, m-a privit în ochi:

- Știi ceva, mi-ar plăcea să iubesc din nou, să retrăiesc fiorul acesta aproape uitat.

- Și ce-aș putea face eu ca tu să te îndrăgostești, să iubești și să fii iubită?

- Nu știu, poate dacă am reveni mai des împreună pe aleea asta, să privim strălucirea lacului.

Am luat-o de după umeri și-am strâns-o ușor, simțindu-i în palmă murmurul sufletesc.

- Voi avea mari probleme cu divorțul... Individul nu poate înțelege că este incompatibil cu viața noastră în doi. Dumnezeule, cercetându-i arborele genealogic se pare că strămoșii lui au fost rânđași ai baronului Karoly...

- Doamne, până acolo te-ai dus, să-i cercetezi soțului tău originea socială?

- Da, pentru că unele gesturi și trăiri ale lui erau ale mușicului needucat, lipsit de scrupule. Noroc că n-am avut cu el copii.

- Uite, a început să bată briza dinspre lac. E grozav că am venit aici...

- Și eu vorbesc aiureli, în loc să ne bucurăm împreună de asta...

Ne-am revăzut o zi mai târziu la Leul Albastru, am băut coniac și cafele. I-am sorbit privirile albastre, i-am admirat frumusețea.

- Știi, aș vrea să mă însoțești zilele acestea la ruinele castelului și-apoi, de ce nu, într-o zi să urcam la cascadă.

- Mi-ar face plăcere să te însoțesc, și-ntr-un loc și-n altul.

- Iată, a zis ea, cât de ușor se pot înțelege oamenii.

Am zăbovit acolo până seara târziu. Răsărise mare luna, iar greierii își începuseră concertul. Ne-am îmbrățișat, ne-am sărutat cu patimă. Eram uimit de ce mi se întâmpla și-am întrebat-o:

- Draga mea, ești sigură că trăim în realitate și nu e un vis?

În semn de recunoaștere a realului mi-a mușcat până la sânge buzele, iar eu amuzat:

- Speri să am și eu sânge albastru ca și tine?

- Tocmai m-am convins. Sunt foarte sigură de asta.

- Mi-i fi studiat și arborele genealogic?

- Altfel n-am fi în seara asta împreună.

Mă uimea desigur, dar nu prea credeam că făcuse asta. Era de acum târziu, am condus-o spre centrul orașului de unde avea să ia un taximetru. Am strâns-o în brațe îndelung, trăind o stranie premoniție că era pentru ultima dată când o făceam. Din taximetru mi-a făcut semn cu mâna, iar eu i-am șoptit, convins că n-o să mă audă:

- Pa și pusi, Barbara!...

CANDELA MAMEI

Referindu-mă nu o dată la modul cum trăim Învierea Domnului în contemporaneitate, fie scârbiți de reducerea acestei sărbători la o simplă formalitate, adică la o trăire de suprafață, doar pe orizontala vieții (Trai bun, distracție cât încap, îmbuibare, trăirea clipei și cam atât), fie atrași de trăirea Învierii pe verticala vieții, în suflet, avându-i ca veritabile paradigme pe înaintașii noștri și chiar pe părinții noștri care încet, încet se sting, lăsându-ne moștenire adevărata trăire în Hristos, îmi place să consider sărbătoarea Paștilor ca punct terminus al unui maiestuos suș în care credinciosul se antrenează pe parcursul Postului Mare, dorindu-și ca Lumina Învierii să-i confere liniștea mult căutată, cea a punerii în acord cu sinele.

Acum un an, mai precis pe la începutul lui martie, mama mea încă mai trăia, chiar dacă uneori abia își revenea din dureri de rinichi, printre altele, mai tot timpul depinzând de *pumnul de medicamente*. Știu că era la câteva săptămâni de la izbucnirea conflictului în Ucraina și, vorbind despre frumusețea zilelor de Paști și mai ales despre cum erau acestea sărbătorite odată, când toată lumea satului, după un lung post, se bucura de pacea Învierii, parcă acum o aud pe Mămica (Dumnezeu s-o odihnească în pace!) cu un glas stins, în timp ce întreaga față îi era cuprinsă de pecinginea dezamăgirii, oftând adânc:

- Cine ști' dacă eu oi mai prinde Paștile ori nu...

Remarca dânzei nu putea să nu facă aluzie și la altceva, decât la cei 93 e ani pe care tocmai îi împlinise recent, în ianuarie. Nu se putea să nu includă în acest enunț, și ideea despre *stricarea lumii*, printre altele, și despre invadarea Ucrainei de către ruși.

Pe moment îmi și fulgeră prin minte îndemnul dumneai dintotdeauna, așa cum îl auzisem de copil, de a *priveghea*. Îndemnul care devenise de-a lungul anilor, un adevărat laitmotiv, suna de fapt, așa: *Privegheați rugându-vă să nu vă prindă nici pe voi și nici pe copiii copiilor voștri, sfârșitul lumii în luna februarie*.

Și totuși, oricât aș fi vrut să pătrund mai bine sensul acestui îndemn transmis din bătrâni, nu mi-aș fi putut explica niciodată ce legătură ar putea fi în acest enunț de mai sus, între luna lui făurar sau a lupilor, cum mai era cunoscută, și sfârșitul lumii. Aceasta cu atât mai mult cu cât proaspăta experiență a războiului abia demarat, îmi dădea tot mai mult de furcă. Așa că nu puteam să n-o întreb pe Mămica de ce să ne ferim tocmai de luna februarie și ce legătură ar avea făurarul cu sfârșitul lumii. Într-un târziu, o aud răspunzând:

- Eu numai atâta știu, copile, și ceea ce pot face îi să repet ce zăcea mama care știa ce știa de la mama ei, moartă de tină, ș-apăi mama ei o știa, tot așa, de mumă-sa, adică de la Mama Tâna mea, pe nume Lină, prăsăta în Hetur și măritată în Hundorf.

Evident, era vorba de cea despre care tot Mămica ne spunea deseori, că fusese verișoară cu mama poetului Ștefan Baciu, refugiat pe vremea comuniștilor, în Honolulu.

Întotdeauna am avut senzația că mesajul mamei mele, cel cu *priveghearea*, destul de complicat, ar fi într-o altă limbă, nu în cea românească și, de câte ori încercam să fac lumină în înțelesul enunțului, punând cap la cap termenul *februarie* și sintagma *sfârșitul lumii*, mă dădeam bătut, ca și cum însăși *traducerea* în limba română a verbului a *priveghea* n-ar fi fost niciodată de nasul nostru, al copiilor și ar însemna printre altele, și a *te menține treaz prin rugăciune*.

Imediat am făcut aluzie la ceea ce se întâmplase în lume, atât în februarie 2022, cât și cu doi ani înainte, în februarie 2020, fiind convins că, dacă mai marii lumii de azi și de ieri ar fi avut habar de acest memorabil îndemn (*privegheați!*), poate că lucrurile nu s-ar fi încurcat chiar așa de rău. Iată, îndrăznesc să mă întreb cu voce tare:

- Oare cei care au declanșat războiul și cei care acum ajută la menținerea lui știu că ar trebui să priveghe?

Mai apoi, tot eu, cu voce și mai vioaie, convins că nu fusesem suficient auzit:

- De fapt, ei nici n-ar avea cum să privegheze,

pentru în primul rând nu cred în Dumnezeu, chiar dacă poartă pe obraz, mai tot timpul, o mască fugară de mari credincioși, și mai apoi cred că nici orgoliile nu-i lasă să privegheze.

- Are loc – răspunde Mămica – Ori cred, ori nu cred, ei, proștii, nu știu că, cât de târzău, tot în fața lui Dumnezeu s-or afla și ei și copiii și nepoții lor, până la a patralea neam. Și să vă mai spui ceva: ce tot grăim noi de război, că îi cum îi și că ne poate duce în orice moment la cheire? Hai să grăim de alte spurcăciuni pe care le fac az' muierile care își fac operație să ajungă bărbaț'... Vedeț' cum satana își vără coada? Chiar dacă nu porneau nebunii aștia războiul, cheirea omenirii tot putea vini numa' pintru că muierile nu mai știă că rostul ei îi, să aducă pe lume copii, adică să hiă mamă...

- Poate că nici n-are timp să aducă pe lume copii... – plusez eu

- Ce vorbă-i aia: n-are timp? N-are timp, pintru că nu vrea să aivă timp, copile. Și de bună samă că, dacă tot tăgădește și tăgădește, până la urmă îi greu să mai ajungă mamă...

După o lungă tăcere, răsuflarea tot mai grea, anunță că nonagenara intenționează să reia firul *explucației*:

- În Pilda celor zece fecioare, Domnu Isus le grăiește mai întâi mamei. Mamele care sînt? Mamele sînt alea care trăbă să aivă grijă tot timpu' de candelile lor, ca să nu cumva să să stângă, da? Adică să vegheze și să privegheze, că nu să știe când vine ceasu'...

- Să înțeleg că orice mamă trebuie să se compare cu una dintre fecioarele bune, pe care Isus le primește la El, înainte de a se închide ușa? – întreb eu doar pentru a întreține dialogul, chipurile, care părea a fi tot mai interesant.

Provocată din nou, Mămica se angaja în răspunsuri tot mai înflăcărare:

- Candela mamei îi chiar priveghearea ei încă înainte de a naște copiii. Încă de pe atunci, mama care-i mamă, nu haștură, trăbă să vegheze zi și noapte și să privegheze în rugăciune pintru copiii ei. Adică să nu-i sece niciodată uleiul' în candelă!...Dacă vreau să aivă copii cu glagorie la cap și dacă nu vreau să ajungă la plângerea și scrâșnirea dinților din focu' veșnic, atunci de bună samă că trăbă să privegheze așa, ca fecioarele înțelepte din *Evanghelia lui Matei*...

După ce-și mai trage puțin răsuflarea din ce în ce mai grea și șuierătoare, în sfârșit prinde contur o altă replică de-a dumneai, parcă și mai sentențioasă:

- Așa trăbă să ne gândim: Dumnezo vrea să ne întorcem la El. Asta vrea El. Da' asta ar însemna să lăsăm deoparte toate spurcăciunile, toate mângălelele și înfumurarea și să ascultăm ce zăce El după ce se-nchide ușa și fecioarele cele nebune rămân afară: *Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului*.

- Toți trebuie să privegheam, nu numai mamele, nu? – întreb, deși știam deja răspunsul

- Mai închepe vorbă, copile? – adaugă Mămica, având glasul tot mai tras, semn că deja obosise.

Aceasta însemna - se înțelegea din cuvintele dumneai care, nevătătoare cum era, putea cita oricând din memorie, pasaje de aur din pildele cristice - că învierea noastră, a celor de acum, va depinde de felul cum știm să privegheam zi de zi și ceas de ceas. Și aceasta dâna o demonstra de o viață întreagă, prin propriul exemplu. Atât seara, cât și dimineața, parcurgea ritualul acelorași pași bine calculați, atât înainte, cât și după rugăciune. Dacă seara până târziu, o petrecea vorbind timp îndelungat cu cei pe care-i reprezentau icoanele din odaie, dimineața regimul raportării la *Cel ce ne ține pe toți* era tot pe-atât de riguros. Aceasta era de fapt normalitatea vieții, nu cea pe care o inventam noi, cei tineri, mâncând în galop și grăbindu-ne să ajungem cât mai repede la treabă sau la cumpărături. Normalitatea vieții era să pornească la *drumul* începutului de zi cu dreptul, sculându-se înainte de ora opt, pentru a nu întârzia de la principalul pas, *rugăciunea*, ca și cum cineva ar fi așteptat-o la o convorbire mult promisă și, ca să nu se facă de răs, trebuia să fie foarte punctuală. Niciodată nu sărea peste niciun pas pe care-l avea de

parcurs dimineața. Nu făcea din acel mult așteptat moment al rugăciunii o preocupare de suprafață, dar nici nu se lăuda cu acest fel de viață. Era convinsă că rugăciunea e mai importantă chiar și decât mâncarea. O auzai mulțumind *Celui de sus*, că se poate scula cu bine, că poate mânca și că se poate deplasa cât de cât, prin casă sau, mai rar, prin curte, cu cârja, copăcel-copăcel. Rugăciunea era, pentru dâna, ca o înviere. Chiar lăsa să se înțeleagă că sculatul de dimineață e ca o înviere zilnică, pe care Mântuitorul o face cu fiecare dintre noi, chiar dacă noi nu băgăm de seamă acest lucru.

De multe ori începea să se roage până ce vreunul dintre noi încă mai adăstam preț de câteva minute, în odaia dumneai. O vedeai șezând pe pat, deoarece în genunchi nu mai putea sta de câțiva ani buni, și cum se îndrepta cu tot corpul spre peretele unde și acum tronează la loc de cinste icoanele: a Mântuitorului, a Maicii Domnului și a Sfântului Nicolae. Chiar dacă de la vârsta de 65 de ani nu mai vedea, suferind de *degenerescență* maculară (fund de ochi deteriorat, fără cură), cu așa deschidere privea imaginile din icoane, încât jurai că cel cu care vorbea, cobora pe moment din icoană în odaie și stătea împreună, de vorbă, așa cum stăteau părinții noștri și părinții părinților noștri când mergeau în serile lungi de iarnă, în povești, pe la neamuri sau pe la prieteni.

Nu rămâneam prea mult în camera dânzei, ca să n-o stânenesc, dar indiferent ce zgomote ar fi fosgăit în jurul dumneai în acele momente, nu îi afecta enunțurile rostite cu mult patos, accentuând în răstimpuri termenii-cheie: *Doamne Dumnezeule, Isuse Hristoase, Bunule și Atoțștiutorule, Maică Precurată, sănătate, minte, mulțămescu-ț' țâiă, Hristoase ș.a. și nici lumini-le ochilor căre-i invadau, la fiecare implorare, fruntea, obrazii, tâmplele și buzele*. O puteai auzi din camera alăturată, din care o auziserăm noi, copiii, o întreagă viață, cum rostea mai ales *Psalmul 50*, parcă săltând de bucurie. Mișcările cu capul înclinat spre înainte, însemnau parcă intuirea unei înduplecări sau conștientizarea confirmării celor solicitate în rugăciune.

Mămica știa că pe lumea asta, nimic nu-i mai tare ca rugăciunea mamei. Că mai puternică decât aceasta este numai rugăciunea Maicii Domnului. *Acesta este exemplul suprem, pe care trebuie să-l urmeze oricare mamă iubitoare de copiii – zicea deseori și atâta se ruga la Maica Precurată, până i se părea că rugăciunea dânzei, ca a unei simple pământeane, se intercepta cu marea rugăciune a mamei lui Isus*. Era convinsă că așa se întâmplă, dacă grăiești cu Maica Precurată ca și cu cineva din familie.

Acum, după trecerea la cele veșnice a Mamei Mia cum o numeau nepoții și strănepoții ei, simt zilnic că rugăciunea dânzei îmi lipsește. Că acel *stălp* al siguranței mele, pe care nu-l puteam culca la pământ vânturile vieții nicidecum, astăzi nu-mi mai stă alături și ca atare, n-aș mai avea nici măcar un punct de sprijin. Simt că rugăciunea dânzei n-o s-o mai am niciodată alături, și mai ales acel îndemn magistral pe care și Isus îl dăduse ucenicilor, consemnat atât de frumos de *Evanghelia lui Marcu*: *Luați aminte, privegheați și vă rugați, că nu știți când va fi acea vreme*. Poate că rămâne cel mai complet îndemn al creștinătății azi, când lumea se dovedește a fi atât de demonizată.

Ceea ce-mi dă totuși, mare speranță acum, când aștern pe hârtie aceste nevinovate și gratuite aduceri-aminte (niciodată nu și-ar fi dorit să o laud), este ideea că Mămica n-a plecat la Tatăl ceresc fără reîmprospătarea frecventă a candelii de care se îngrijise o viață, zilnic, ceas de ceas și clipă de clipă...

Dumbrăveni, 17.04.2023

ION ANDREIȚĂ:

BANII MIRESEI

(Eikon, București, 2023, 369 p.)

Roman monografic și de familie

Autor a zece volume de poezii (i-am comentat recent antologia „O sută și una de poezii”, apărută în Editura Academiei Române, 2021), patru de proză, șapte de publicistică, la care se adaugă cinci cărți de călătorie prin țări din Europa și Asia, precum și traducerile din literatura chineză și greacă, ION ANDREIȚĂ (n. 11 iunie 1939, Periești-Olt) este un jurnalist de carieră, membru al UZPR și Federației Internaționale a Jurnaliștilor, dar și al Uniunii Scriitorilor din România (membru de onoare al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români și senator al Academiei Internaționale de Artă Modernă de la Roma).

Despre debutul editorial în proză al lui Ion Andreiță (*Natură vie cu barcă*, Ed. Eminescu, 1983) a scris Fănuș Neagu, relevând spiritul unui creator în marginea vieții concrete, aplecat asupra „universului plin de capcane” al Dobrogei, o specificitate anume a țăranului dintre Dunăre și Mare, reverberând mituri și legende, spiritul unui „exotism” auster mângâiat de brizele Pontului Euxin: „Focurile Dobrogei transformă drumurile în irizări de curcubeu, în chemări înalte, în literă curată, în largă și iscusită pierdere în sufletul tuturor” (cum stă scris pe manșeta copertei întâi).

Dincolo, însă, de fascinația meleagurilor dobrogene, poetul și prozatorul Ion Andreiță, autor polyvalent de largi disponibilități creatoare, a cultivat specificul etnografic al unei tradiții autentice din care vine, mai exact „universul satului românesc aflat în pragul evenimentelor post-belice, care s-au năpustit ca o avalanșă asupra sa, un univers în care tradițiile, venite din străbuni, erau încă prezente prin basmele cu zâne și zmei, prin descântece, prin blesteme și prin snoave, prin patimi și drame”, după cum scrie Dumitru Constantin Dulcan, medic neurolog și psihiatru, autor de literatură filozofică și metafizică, cunoscut în special pentru lucrarea „Inteligența materiei”, cu ediții succesive, din regimul trecut până azi.

L-aș încadra pe prozatorul Ion Andreiță în generația mai veche a scriitorilor care, pornită din spațiul Olteniei de sud, precum autorul de proză scurtă Dumitru Constantin (n. 1945, în comuna Bobicești-Mirila, Olt), autor al unor recente cărți de proză („Vânătorii stafiei sonore”, 2022; „Cocoșul, ștreangul și cerul – 9 povestiri”, 2023) și recomandat editurii de D. R. Popescu, ambii, trăitori în București dar provenind dintr-o distinctă geografie literară a Romaniștilor, cu o lume efervescentă având apetitul vieții, al aventurii itinerante și mai totdeauna al reîntoarcerii la matcă. O geografie deluros-campestră, - pe care o cunoaștem bine, date fiind întâmplările vieții noastre din perioada 1963-1969! - din zona Balș-Slatina, prin care curge Oltețul, aproape imperceptibil, mai puțin cartografiată cu mijloace literar-artistice, care, iată, își cere dreptul la identitate literară...

*

Romanul *BANII MIRESEI* este o carte „care se adună încet, încet” și pe care „bagi de seamă, mult mai târziu, că ai purtat-o cu tine, că a crescut și că ți se va impune”, după cum citim în motto-ul

cărții aparținând lui Grigore Moisil. Aproape jumătate din roman evocă, la persoana a treia, aspecte din viața tânărului Emil, care nu este decât autorul. Contrar începutului din celebra monografie a satului ardelean, „Ion” al lui Liviu Rebreanu, romanul începe cu plecarea pe jos și peste câmpuri a adolescentului Emil Antonită, din satul natal Periești, spre gara Mirilești, din apropiere. Tânărul de 17 ani, fiu al notarului din comuna natală Marin Antonită, merge să se angajeze pe șantier, în

vremea noului regim de democrație populară, care îl scosese mai devreme la pensie pe funcționarul primăriei. Acolo pe șantier cunoaște o lume muncitorească, provenită din țărani plecați în lume în căutare de câștig. Autorul reliefează câteva figuri pitorești, rememorându-și aspecte din viață care îi marcaseră până acum existența (rămase pentru totdeauna „cicatrice ale sufletului”): copilăria petrecută în preajma conacului boieresc, anii războiului („după care se așternu dezastrul bolșevic, comunist”, p. 120), anii de școală, ratarea la admiterea de la Filologia bucureșteană, anii de început ai regimului popular cu excesele cunoscute (arestarea boierilor, introducerea conceptului de „chiaburime” pentru țărani mijlocași între care se trezise trecută și familia sa, introducerea cotelor imposibil de achitat, determinând pe țărani să-și cedeze pământurile „de bună voie”, industrializarea socialistă, deschiderea de șantiere (dintre care sunt amintite cele de la Bumbăști-Jiu, de pe Argeș și, desigur, Canalul Dunărea – Marea Neagră), ademenirea (și a tatălui său, fără rezultat) cu înscrierea în Frontul Plugarilor, apoi în Partidul Comunist... Realmente de un realism crud, putem aminti grupajul de secvențe intitulat *Ca un astru orbitor – șantierul* (din care reținem narațiunile *Șofer de roabă*, *D-ale șantierului*, *De la Petrache Lupu citire* etc), precum și ciclul *Acasă*, în care sunt evocate realități, întâmplări și fapte legate de satul natal Periești, de familia părintească, insistându-se asupra chipului mamei și, desigur, asu-

pra figurii tatălui (*Dealul cu Viile*, *Din caietul cu descântece*, *Mireasa furată*, *O strachină de grâu* etc.). Nu putem trece cu vederea secvențe precum *Carne din carnea țaranului – pământul și Satul – un dor nestins*, care vorbesc de la sine despre legătura profundă dintre omul de la sat și pământul pe care viețuiește, cu puternicul lui magnetism aproape magic.

Avem a face cu o imagine a satului supus colectivizării, cu abuzuri inimaginabile comise împotriva unor „boieri” ai locului sau declaratei „chiaburimi”, ba chiar asupra întregii clase a țăranimii, categorii sociale reduse la sapă de lemn de un regim care aplica la realitățile românești preceptele „Scripturii staliniste”, cum ar zice Blaga (v. romanul postum al acestuia „Luntrea lui Caron”, 1990). Înțelegem, din cele consemnate, că însăși familia scriitorului - aflat aici sub identitatea tânărului Emil (n. 11 iunie 1939) - va avea de suferit. Emil era fiul notarului Marin Antonită și al Floricăi, fata cu care tânărul fugise în noaptea nunții (de unde sintagma din titlul romanului, „banii miresei”, fiind desigur o ironie la adresa tinerei familii angajată în greutățile vieții)...

După primele două grupaje de povestiri menționate mai sus, romanul se concentrează pe viața secretarului și notarului de comună Marin Antonită, numit, după examenul de capacitate din 1924, funcționar în comuna natală, unde rămâne notar câțiva ani. Din cauza rectitudinii sale moral-profesionale („om al legii”) și a refuzului de a intra în vreun partid, Antonită va fi detașat în comune mai îndepărtate, precum Bacea, apoi la Lisa, după care se va întoarce la Periești, acasă. Nici în regimul comunist, care transformase primăriile în „sfaturi populare”, - desființând funcțiile de „primar” și „notar”, înlocuindu-le cu cele de „președinte” și „secretar de Sfat Popular” -, viața funcționarului Antonită nu fusese mai liniștită: „Necazurile nu-l scutiră nici pe Marin Antonită. După trei-patru ani de referent la starea civilă, se trezi scos la pensie, pe neașteptate. Se grăbea să-ia locul un proaspăt membru de partid (Comunist devenit Muncitoresc, prin unirea cu social-democrații lui Voitec”) – patru clase primare, abia de putea să se iscălească...”

„Comunismul bolșevic pârjolea totul: pământuri, roade, flori, obiceiuri – și însămânța, în loc, niște buruieni cu miros înșelător de parfum./ Țăranii – deznodați de muncă și datorii. Cotele – cu astea pornise să le frângă șira spinării Statul popular, al Republicii Populare, înființate după 30 decembrie și abdicarea regelui. (...) Era o jale de la un capăt la altul al satului; o jale mocnită; cine se încumeta s-o dea pe față se pomenea noaptea cu duba neagră la poartă, care-l lua cu ea – și nu se știe când și cum avea să se mai întoarcă.” (p. 121)

Lupta de clasă se ascuțea, iar notarul, țăran mijlocaș, cu cinci hectare împrăștiate de război și alte trei aduse de soție ca zestre, fusese declarat „chiabur” și impozitat cu cote pe care nu le putea achita. Greul casei „căzu pe umerii mamei Florică”, care își vându până la urmă și salba cu

bani de aur moștenită pentru a face față lipsurilor. Această zestre transmisă în neam – „banii miresei” – va fi sacrificată de Florica pentru stabilitatea familiei, încă până la urmă familia va trebui să renunțe la pământ... Băiatul ei Emil, elev la liceul din Slatina, fusese exmatriculat, în urma ranchiunei pe care i-o purta profesorul de matematică, invidios că tânărul era apreciat și încurajat de cel de română... Mai vine și boala liceanului, apoi ratarea admiterii la facultate, după care plecarea pe șanti-erul tineretului...

Toată această realitate trăită pe viu de tânărul Emil este, de fapt, imaginea unei societăți supuse comunizării după model bolșevic, de către „URSS bastion al păcii!” O imagine cu toate datele reale, de o hidoșenie și cruzime fără de comparație, de un realism negru, în care totuși rămâne „nestins” dorul de satul natal, de unde oamenii cu credință în Dumnezeu capătă tăria de a îndura ororile și regimul politic abuziv, cu speranța că impasul istoric va fi depășit... De aici și o anume „rezistență” manifestată, de la țărani cu exprimări ironice până la firile primitive care populează șantierele patriei, ironia și umorul în exprimare/ manifestare fiind mijloace ale rezistenței. Vezi secvența *Un conced*, în care aflăm de sorcova împodobită cu steaua roșie „a lui Stalin”, dar și de obiceiul jucat de „capra din Rusia,/ (care) Ne-a adus democrația!” S-a ajuns, în unele sate precum Izvoarele și Coteana, ca țărani să-și retragă cererile de înscriere în gospodăriile agricole colective (semnaseră sub amenințare și forță), ba chiar să fie luate cu asalt de către țărani unele primării. Însuși Ceaușescu, viitorul președinte, „n-a mai ajuns la noi, l-a trimis pe primul secretar de partid de la raionul Drăgănești, de care aparține comuna” Izvoarele. Dar revoltele au fost înăbușite cu efective de la Școala de Miiliție de la Drăgănești „20... 30... – nu se știe câți – de vlăjgani, echipați militar, cu pistoale și bulane (...) Au pisat la noi trei zile și trei nopți. Mulți au fost arestați și biciuiți în beciurile Securității” (*Frunți sângerate*, p. 259). O cruzime de-a dreptul criminală s-a petrecut la Vâlcele, ceva asemănător ca în „Răscoala” lui Rebreanu (luarea cu asalt de către țărani revoltați a primăriei, tăierea firelor de telegraf, izolarea localității în ideea „adio oraș, adio Raion, adio Regiune, adio București!”), povestește țăranișantierist Florea Taifas, purtător de plumb, în secvența *Glonțul nu iartă...* După trei zile, țărani s-au pomenit cu „400 de miilițieni, călări și pe jos, înarmați cu puști, înaintau în lanț de trăgători...” S-a tras în plin în „răzvrățiți”, apoi arestări, bătăi, schingiuri... Sunt multe localitățile în care „pacostea colectivizării” (p. 268) i-a adus la disperare pe țărani. Unii, precum gospodarul Nicolae Iliescu din Schitu-Greci, își găsesc refugiul pe șantierele patriei (*Reconstituirea unui act de identitate*, p. 268-273), acolo unde se puteau întâlni și demnitari care lucraseră prin ministere...

Dacă primele două grupaje de povestiri reușesc a ilustra viața satului intrat bine pe fâgașul „democrației populare”, alte două grupaje, *Lada de campanie* și *Avatarurile notarului Antoniață* reușesc a evoca, folosind din plin registrul documentar, viața tatălui, biografia acestuia, din tinerețe până la disponibilizarea prin pensionarea grăbită, „nori negri, aducători de nenorociri, în loc de ploaie, se adunau, se îngrămădeau peste casa notarului pensionar.” (*Nori negri*, pp. 223-231).

Revenit acasă și găbind „lada de campanie” a tatălui său păstrată sub pat, tânărul Emil va găsi acolo un bogat și diversificat material documentar,

reprodus de autor *in extenso* preț de peste o sută de pagini. În „lada de campanie”, participantul la războiul din țară, Marin Antoniață, păstra nu numai documentele personale privind anii de școală, „medaliile însângerate” și ordinele regale cu care eroismul său brav a fost recompensat (1916-1918) ori acte din cariera sa de notar (1924-1947), dar și file dintr-un „jurnal de front” aparținând unor tovarăși de arme, consemnându-se între altele aspecte din retragerea în Moldova a armatei române, de pe frontul din Basarabia, corespondența unor combatanți cu familiile, în general viața de război, în sufletul militarilor-țărani fiind atotprezent dorul de cei dragi și credința în victoria deplină.

Aflăm, astfel, din aceste documente, că Marin Antoniață se purtase cu eroism și demnitate pe front, luptând alături de fratele Chițu și de tatăl lor, Ion, care va pieri într-o explozie, sfărțec, în fața copiilor, moment decisiv pentru comandantul de pluton Antoniață de a porni cu cinci minute mai devreme decât era stabilit, prin consemn, atacul împotriva nemților, la Oituz, fapt care l-a adus în fața justiției militare... Oricum, purtându-se eroic, după război va fi numit ofițer de administrație la Liceul „Mihai Viteazul” din Târgu-Mureș, de unde după câțiva ani, în 1924, va reveni în comuna natală, ca notar, începându-și astfel o îndelungată carieră de funcționar, de „om al legii”, apreciat pentru corectitudine, dar „indezirabil” de politicii zilei pentru spiritul său de independent. De aici detașările de câte doi ani, în timpul dictaturii regale, în comunele Bacea și Lisa, situate la peste 20 km de Perilești, în perioada 1931-1935, apoi la Plasa Ocolu-Slatina și Potcoava, revenind notar la Perilești în august 1945, până la decizia pensionării sale din 1947 „în noile împrejurări politice și sociale”. Tot acest roman documentar degajă un parfum de epocă, fiind foarte grăitor pentru „mersul hârtiilor” din epoca interbelică, dinaintea nașterii lui Emil, dar și în noul regim, ideea fiind aceea de a reliefa cu cerneala timpurilor respective destinul profesional al unui om corect, care nu a fost scutit de o biografie... itinerantă.

Ultimele trei grupaje narative „*Împotrivirea muntelui*, *Corespondențele ziaristului Emil Antoniață*, *Visul celor trei mere*), evocă aspecte din viața protagonistului Emil, adică sunt într-un fel autobiografice, revenind la imaginea șantierele muncitorești, îndeosebi a celui privind Canalul Dunăre – Marea Neagră (*Kilometrul 51*)... „*Împotrivirea muntelui*” este, în registrul oniric, o metaforă la cucerirea noului spațiu, ba chiar la viața aspră dusă pe șantierele de la munte („muntele acesta cu șantierele lui, departe de răutățile lumii”, p. 238), la care Emil „cel de la câmpie” se reîntoarce, devenind, ca și remarcabilul tânăr talentat Misirliu, „ziarist-șofer de roabă!”, „poet-șantiere”, chiar mai mult „șantiere cu stagiu”... Sunt evocate, totodată, față de unele de un neorealism îngroșat, mai multe secvențe de domeniul visului și aspirațiilor sale, tânărul Emil trăind/ transfigurând, fie în registrul oniric, fie în cel al imaginației, momente ale desfășurării sale spirituale și chiar erotice (*Cei 12 apostoli*, *Vedenia*, *Întâmplări din garsoniera înflorită*, *Ultima mireasă*, *Trei mere de vis* etc.). O poezie și chiar filosofie a Muntelui degajă secvența „*Lemnul de rezonanță*”, în care tânărul Emil află, de la un bătrân pădurar, cum „călătorește” muntele și cum sună „trunchiurile copacilor”, deopotrivă cu istorisirea despre cum l-a cunoscut pe profesorul D. Berciu, care colinda munții Argeșului și ai Vâlcei în căutare de vestigii ale unor cetăți dacice...

Iată, bunăoară, secvența narativă *Ultima mireasă*, care începe cu „...Se făcea”, protagonistul Emil închipuindu-și că salopeta de pe el nu mai era salopetă, ci „un smoching negru, cu revere de mătase cenușie”, având alături pe cea care spusese „da” celui ce muncea din greu 12 ceasuri pe zi la volanul „rabei”, pe șantier, „el și ea, mână-n mână, plutind prin întinderea de azur luminos”. O nuntă „neimplinită”, desigur... Sau, în *Trei mere din vis*, viziunea multiplicată a celor trei tipuri de feminitate, cunoscute („multiplicată în trei”): „fata de la cazanul șantierului”, Letheea „visătoarea domnișoară de pension” și Mălina, „profesoara cu lecția de viață învățată”... Un somn cu apariția în vis a „celor trei grații”, precum visul simbolic al statului la sfat de taină și „vorbă cinstită”, din „jilțul de piatră”, cu bătrânii stejarii, „cei 12 apostoli”, transfigurări necesare ale unei realități...

Romanul „*Banii miresei*” este desigur autobiografic, data nașterii lui Emil Antoniață fiind aceea a autorului, iar locurile, oamenii, întâmplările fiind cele trăite de autor în arealul satelor din județul Olt, la care se adaugă altele privitoare la experiența de șantiere la munte (în „părțile de sus ale Argeșului”) sau la Canalul Dunăre – Marea Neagră. În același timp, scrierea are valoare de monografie rurală, căci, alături de realități, evenimente, întâmplări, viața satului este evocată cu un anume sentiment participativ, cu o anume empatie comunitară, simțindu-se totodată căldura unei nostalgii în ideea de a salva de la uitare o experiență a vieții și o lume din care autorul vine, însă aducând-o, *post factum*, la judecata Istoriei.

Construit într-o concepție a „corpului sferoid” (cum ar zice Rebreanu), romanul începe cu un interogativ *Încotro?*, dedicat plecării tânărului protagonist din satul natal Perilești către gara din apropiere, Mierlești (următorul grupaj de povestiri este dedicat vieții de șantier), și se sfârșește tot cu un imprecis *Încotro?*, scris sub forma unui poem în proză (în general este evident un lirism al întregii evocări monografice), care reia secvența inițială cu gara din câmpie, în care acesta aștepta trenul. Trezit din somn de fluieratul celor două trenuri care se întretăiau în acel „nod de cale ferată”, tânărul „ieși pe peron și începu să alerge”, de la un peron la altul... „Două fluierături scurte tăiară vâzduhul – și trenurile e puseră în mișcare...” Cu un așa suspans, finalul ar sugera că totul se petrecuse ca un vis cu multe elemente de coșmar, între „realitatea” crudă și „iluzia” plecării în lume, a ieșirii din starea existențial stresantă. Sunt și alte elemente de transfigurare simbolică în scrierea dlui Ion Andreiță, simțindu-se deopotrivă sensibilitatea de poet dar și vocația de publicist și eseist, aplecat asupra vieții semenilor și unor probleme privind „omenia”, valorile, ethosul românesc etc. ...

Romanul „*Banii miresei*”, original structurat și atrăgând în paginile lui dense o experiență de viață engramată de o Istorie vitregă, amintește și de alte lucrări în care spiritul autorului frează cu oarecare tristeți și nostalgii la bucuriile împlinirilor și reflecțiilor autumnale, fiind dimpreună cu acestea (*O zi de toamnă*, 1997; *Toamnă târzie*, 2012; *Mătura de pelin*, 2015), scriere de senectute a unui polivalent scriitor, „pălmaș al condeiului”, cum își zice, concentrat să recupereze „un timp și el vechi, dar care nu vrea să moară”, conform dedicației datate „Mai 2023”...

Un jurnalist profesionist în „recidivă literară” remarcabilă

DUMITRU CONSTANTIN: „VÂNĂTORII STAFIEI SONORE”

Între prozatorii autentici și robuști pe care i-a dat Romanișul, dl DUMITRU CONSTANTIN (n. 20 ianuarie 1945, București, copilăria în satul Mirila - com. Bobicești, Romaniș/Olt), absolvent al Filologiei bucureștene (1968), a desfășurat o îndelungată activitate în presă, lucrând la „Lumea” (1968-1992), apoi la „Adevărul” (1992-2006), „Agerpres” (2007-2009), colaborând cu rubrici permanente la „Săptămâna” lui E. Barbu (1971-1975), la „Flacăra” lui A. Păunescu (1976-1985), zece ani la Radio „România Actualități” și Radio „România Tineret”, la „Cotidianul” (2010-2022) ș.a. Este autorul unor volume de publicistică, apărute în 1983 („Miliardarii și mizeria lor morală”), 1985 („Mondo umano?”), 1986 („Miliardarii, magii banilor murdari”) și 1989 („Procesul mercenarilor”). A tradus, împreună cu Doina Cioiu, „Enola Gay” de Gordon Thomas și Max Morgan-Witts (1983) și este coautor, împreună cu Stelian Țurlea, al volumului „America celor trei asinate” (1982). Student fiind, a debutat în „Lucașfăruș” (1965) și a publicat proză în „Flacăra”, „Lucașfăruș”, „Adevărul literar și artistic”, „Clipa”, „Pro Saeculum”, „Antiteze”, „Flacăra lui Adrian Păunescu”. Primul volum de beletristică, „Cocoșul, cazanul și cerul” (2019), cuprindea nouă bucăți de proză scurtă, recomandând un prozator care, deși publicase prima povestire, „Echinocliul de primăvară”, în 1978 („Flacăra”, 30 noiembrie), urmându-i altele în „Lucașfăruș”, revine - după „o pauză lungă, nu la scris, ci la publicat”, - la o mai statornică preocupare de a se face cunoscut și ca prozator. Încredințându-i într-o bună zi scriitorului Dumitru Radu Popescu povestirea „Fulgul de nea din Betleem”, autorul a fost sunat de marele prozator și îndemnat cu „Bătrâne, apucă-te și scrie proză!” „Așa am ajuns să am *naș*, dar literar, *naș* cu care mă mândresc”, scrie dl Dumitru Constantin într-o tabletă de început „*Recidivă literară...*”, mulțumind celor ce au crezut în povestirile sale, începând cu volumul din 2019 și continuând cu pregătirea pentru tipar a celui de-al doilea.

„VÂNĂTORII STAFIEI SONORE” (editura „Semne”, București, 2022, 188 p.) este prefațat de regretatul Dumitru Radu Popescu, care observă destul de exact că „publicistul Constantin Dumitru și prozatorul Constantin Dumitru sunt două nume care formează, fie într-o mitologie terestră, fie într-o mitologie astrală, un singur scriitor DUMITRU CONSTANTIN!”. În prefața „*Îmi plac vorbele lui Blaga*”, desigur cele privind „Eternitatea (care) s-a născut la sat” și despre „Eternitatea Sufletului Românesc”, D. R. Popescu constată că „lumea luminoasă, sau mai puțin luminoasă” pe care o dezvăluie proza lui Dumitru Constantin este una a unui areal romanișean bine cunoscut autorului, care și-a făcut liceul la Balș, în județul Olt (fost Romaniș), absolvit în 1962. Neavântându-se în politică și „fără să-și plece fruntea în fața rațiunii sterile a lingușirii minciunilor”, prozatorul „a trăit dincolo de bani, niciodată străin de propria sa bucurie scriitoricească!” Totodată, DRP observă că truditul publicist de dinainte și de după 1989 „a rămas închis în psihologia sa etnică, de fiu

dă țărani, școlit prin Balșul său etern, și prin Bucureștiul iubit!... Viața liniștită, uneori șchiopătoasă, culmea, îl încarcă electric! Nu-i plac ipotezele apocaliptice, nici timpul limfatic! Își iubește părinții, aflați în cimitir, nu-și uită satul, și are încredere în viitorul plaiurilor danubiano-pontice... Rămâne indiferent în fața unor sforțări ale apelor de a se întoarce la izvoarele care le-au umflat pozănarele! Eu am încredere în inima și creionul prozatorului și publicistului Dumitru Constantin.”

*

L-am cunoscut pe autor, recent, la 29 aprilie 2023, cu prilejul lansării romanului de sertar „Pacient în Galapagos” („Actual”, Cluj-Napoca, 2022), al criticului și istoricului literar Pompiliu Marcea, în sala Perpessicius a Muzeului Literaturii Române, manifestare la care a prezentat un material tocmai publicat în „Flacăra lui Adrian Păunescu”, evocând, în calitate de nepot al scriitorului (dinspre soție, originară din Leotești-Balș), aspecte din viața și opera celui dispărut, în condiții încă neelucidate, în urmă cu 38 de ani (27 martie 1985). Să reamintim contribuția decisivă a fiicei scriitorului, Dr. Corina Mădălina Millo Marcea, rezidentă în Washington D.C., care s-a îngrijit de editarea romanului postum și, împreună cu nepoții din Gorj, de organizarea manifestării de la MNLR, o acțiune reușită de „recuperare” a unui prețios document literar și de redimensionare a personalității scriitoricești și umane a lui Pompiliu Marcea, „universitar de atitudine” și spirit „pandur” (Ș. Cioculescu) în critica și istoria literară românească din deceniile VII-IX ale secolului trecut. Preț de câteva ore m-am întreținut, la București, cu publicistul și prozatorul Dumitru Constantin, vorbind, între altele, despre Balșul de altădată, în care eu însumi urmasem vreo câțiva ani de școală generală, VII-VI-II (1963-1965), și liceul teoretic (1965-1969), făcând parte din prima promoție cu 12 clase, de după război. Am cunoscut, așadar, foarte bine orașul de provincie de pe Olteț, situat cam la jumătatea distanței de Craiova și Slatina, a cărui topografie, inclusiv cu localitățile dimprejur, o regăsesc ușor în povestirile absolventului de liceu teoretic din 1962.

Cele cinci povestiri evocă aspecte, oameni și întâmplări din viața satului (uneori, cu unele deplasări spre Capitală), pe parcursul unui secol întreg. Iată, bunăoară, ultima proză, deloc idilică și paseistă, care dă și titlul cărții „Vânătorii stafiei sonore”, dedicată lui D.R. Popescu „«nașul» meu literar”, în care apare personajul „Decoratul”, pe numele real Vasile „Ghe” Manea, locuitor al unui sat din apropierea șoselei Craiova-Slatina, Mirila, foarte apropiat de Balș. „Decoratul” a fost, în 1877-1878, furier la Compania I - Balș a Batalionului Romaniș din Regimentul 3 Dorobanți cu sediul la Caracal, reședința județului Romaniș. A luptat dincolo de Dunăre la Lom-Palanca, apoi la Rahova, a participat la atacurile de la Smârdan și Plevna, în final fiind decorat prin decret semnat de principele Carol I, viitorul rege din 1883. Își purta cele șapte decorații pe pieptul unei uniforme ponsite, îmbrăcând-o de Paști, de Crăciun și la alte sărbători, ba chiar cu prilejul vestitului Bălci de la Balș organizat de Sfânta Mărie Mică. Era cunoscut și în satele din apropiere cu numele de „Decoratul” (mai era unul din Leotești, Ilie Chinezu, cu cinci decorații!). Locuind în apropierea Pădurii Saru de la câțiva kilometri de Balș, la poalele unui deal, în casa „Decoratului” se strângeau anual, pe vreme de iarnă, tineri din cele trei cătune legate între ele, Mirila, Leotești și Belgun (comuna Leotești), alcătuindu-se două echipe, una din Mirila, alta din Leotești a verilor Mârțan (totul pornind de la „vântul” tras de un anume Sandu Mârțan, care a stins lampa de petrol din camera Decoratului, fapt hilar în mentalitatea sătenilor). Întrecerea de „a stinge lampa în camera

Decoratului” în acest fel nostim, printr-un „concurs de «pârțait», - miza fiind câștigarea de către concurenți a unei cantități de băutură și petrecere în serile lungi de iarnă, - îi preocupă ani la rând pe țărani care nu au altă distracție decât să bea vin și să mănânce boabe fierte și floricele, jocurile de cărți nefiind practicate pe atunci. Autorul insistă cu amănunte de topografie, de comportament și psihologie colectivă, reliefând aspecte din lumea satului oltean, povești care de care mai impresionante, precum în aceeași proză obiceiul fetelor de a „fugi” de acasă cu flăcăul iubit. Cazul Anicuței lui Gae, care, la un concurs al „pârțanilor”, „fuge” cu George al lui Bătăguș, tatăl de neînduplecat, reeditează povestea arhicunoscută a lui Romeo și Julieta. Grație intervenției diplomatice a preotului Gălcescu, lucrurile se rezolvă, dar, odată lămurit, înverșunatul Bătăguș face, din pricina bucuriei revărsate, o comotie cerebrală și moare în brațele norei și fiului. Povestea se petrece pe la 1900, când, la 1 noiembrie, are loc sfințirea noii biserici din Leotești, de către episcopul Atanasie Mironescu al Râmnicului, eveniment „încheind bine acest veac”. „S-a sfârșit anul și, odată cu el, veacul, lăsând amintiri deosebite locuitorilor din cele trei sate” despre sfințirea bisericii de pe „ulița principală, care, din șoseaua națională, trece prin fața bisericii, iar de acolo mai departe, spre Belgun-Bobicești...” Nu chiar departe se aflau și alte localități (Oboga, Iancu Jianu, Bobicești, Morunglav, Bechet, Moronești, Branet, Spineni, Vărtina, Pădurea Saru, Găneasa etc.), ba chiar sfințele mănăstiri de la Căluș, Pârșcoveni și Brâncoveni. Tot în acel amurg de veac, cu boieri ca Nae Soreanu, aflăm de o tâlhărie în Pădurea Sarului, fiind asasinați boierii dintr-o caleașcă ce veneau de la Craiova și mergeau de Sărbători la Slatina. Numele unui haiduc precum Costandin intrase mai de mult în folclorul din părțile Oltețului. Totul este povestit cu imparțialitate, într-un registru epic firesc cât mai plauzibil, fără ironii și excese sarcastice la adresa flăcăilor ce se distrează astfel, într-o comunitate cu orizont închis, imaginea satului țintind monograficul, iar intenția autorului fiind de a nu „literaturiza”, ci de a fi convingător. Umorul, cât este, izvorăște și el la fel de firesc din fapte și mentalități, prozatorul păstrând un anume echilibru între ludic și grav, între observația comportamentală și reflecția auctorială. Satele acestea din arealul Balșului vor face apoi

față provocărilor dramatice din noul secol XX: războaiele balcanice, Războiul de Reîntregire și, apoi, al Doilea Război Mondial („Decoratului” îi vine din primul război feciorul Ilie, decorat cu „Crucea Comemorativă de Război 1916-1918” și „Virtutea Militară de Război cl I”, atribuită prin decret regal de Ferdinand), obolul dat de lumea satelor Mirila, Leotești și Belgun fiind de 103 eroi căzuți la datorie, pomeniți de părintele Gâlcescu. („Vânătorii stafiei sonore”, 136-185).

Iar după acești ani, peste țară, deci și peste sate, se abate o altă nenorocire: epoca de comunizare forțată a României, cu teroarea instituită de Securitatea bolșevică. De-a dreptul mișcător este cazul tinerilor elevi din orașul Balș, Ileana și Mihai, acuzați de acra dirigintă a fetei, „tavarîșcea” Larisa Vavrilovici, profesoară de rusă, de „imoralitate”. Fata va fi transferată forțat la Liceul „Radu Greceanu” de la Slatina, iar fratele ei va fi arestat și exmatriculat din facultate pe imaginare motive politice. Tinerii, dovedind sentimente curate și seriozitate, vor termina facultăți, fiind repartizați la Craiova, el profesor de franceză la „Frații Buzești”, ea cardiolog la Spitalul Județean și lector universitar. Legătura cu Balșul nu și-o uită, aici având loc cununia (iar petrecerea la „Minerva”, în Craiova), la biserica de peste pod, în apropierea parcului, floarea mov din pieptul mirelui și cocarda sclipind deosebit dând titlul povestirii, plină și de alte fapte și personaje, ca frizerul Jean, nea Niță, ori securistul Gianu Bărboi zis Puță, exemplu de turpitudine și abuz ilustrând epoca aceea a stalinismului și anii de după moartea Tătucului. Ca și în alte povești, autorul își urmărește personajele cu anumită simpatie, reliefind calități și defecte, dincolo de a idealiza, păstrându-se în cadrele unui neo-realism autentic, ce reușește a ne reda așa cum a fost lumea satelor și a Balșului de altădată. Multe personaje recunoaștem și noi, precum profesorii „tavarîșcea” Larisa Vavrilovici (Gavrilovici, n.n.), Marin Simion de geografie (o excursie asemănătoare am făcut și noi, la Ada Kaleh, plimbându-ne pe strada Ezarzia plină cu dulciuri și miros de cafea la nisip), profesorul de educație fizică Ilie Bomboe (Dondoe, n.n., care ne-a alergat pe baza sportivă și pe o miriște până leșinam și câtorva ne-a administrat palme după cap, văzându-ne fumând în parc), profesorul de română Ioan Bărbulescu, directorul adjunct al spitalului, medicul Vlad Stăncioiu (în acest spital am fost operat de hernie), celebrul birjar al orașului, Ștefan Mogoe/Etien Etranjieru cu lung stagiul în Franța (de la care învață franceză tânărul Mihai, viitorul profesor), lăutarii Cinciulești... Apoi, întreaga topografie a acestui „oraș altfel calm” (strada principală care vine de la Slatina și merge la Craiova, panta de la Spineni și podul de cale ferată, piața, biblioteca, școlile, podul de fier de peste Olteț, spitalul, miliția, catedrala de la capul podului înspre gară, monumentul, parcul, cimitirul, centrul raional, fabricile etc.), în care se simțea „o teribilă forfotă subterană” (mai ales la frizerie, loc de colportare a noutăților), de la un timp străzile și instituțiile umplându-se „de portretele lui Stalin, «părintele popoarelor» și de lozinci spânzurate” ce preamăreau URSS „eliberatoarea de sub jugul hitlerist”, cu defilarea obligatorie de la 23 August - „samaia balșaia naționalnăi praznic nașevo naroda”... („Cocarde cu mușcate mov”, pp.59-117).

Povestitorul evocă o lume apusă, dar nu nostalgic, ci la un mod neutru, intenția nefiind spiritul participativ, ci o anume precizie, obiectivitate, în general acea „autenticitate” oricât de prozoasă și „bolovănoasă” ar fi ea, de unde culoarea locală a acestor proze, cu episoade hazoase, hilare, frizând o mentalitate anume, veche, azi considerată „inadecvată”. Umorul vine de la sine, din realitatea povestirilor, autorul, cunoscător bun al lumii rurale, intrând în spiritul mentalității populare și oferindu-ne „felii de

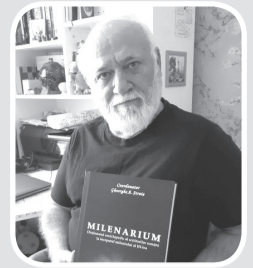
viață”, din diferite etape ale existenței rurale. Niște episoade comice, de o anecdotică histrionică, cu un porc livrat la București, la o adresă greșită, „cu vreo doi ani înainte de răzmerița din decembrie 1989”, sunt de un umor teribil, cum plină de un haz rămas fără „explicații” este proza care deschide culegerea, „S-a furat butoiul cu vin, nu mireasa” (pp.13-40). Ciudățeni și tot felul de „minuni” care rămân fără „rezolvare”, inexplicate, sunt menite a da seama de un *ethos popular* în care legendele se nasc ușor, precum în cazul „vânării stafiei sonore”, al „tălăhăriei” la drumul mare din Pădurea Sarului sau al „bubuiturii” puternice de aici, care zguduie satele dimprejur... Deși a trăit în această lume, autorul repertoriază, uneori episodice, întâmplări și oameni dintr-o lume care, în mare, nu mai este aceeași, salvând în acest fel „epopeea” satelor dimprejurul Balșului și lumea acestui mic oraș de provincie, în care nu prea se petrece nimic, dar tocmai prin aceasta având o viață mai așezată, mai conservatoare, mai încheată etnic și social. Noul regim comunist vine să accentueze cenușul în care se scaldă urbea de pe Olteț, împărțind lumea în „delatori” și „rezistenți”, între opresori (capabili de abuzuri inimaginabile) și oameni care se fereșc și de umbra lor pentru a nu avea...probleme cu ochii vigilenți al poliției politice (cazul familiei Țărcovnicu, cu cei doi copii abuzați ideologic), când incriminarea originii sociale era politică de stat. Am trăit acele vremuri, acolo, știm cum a fost mutilat orașul sub Stalin și în post-stalinism, până către sfârșitul deceniului al 7-lea al secolului trecut, cu pâinea pe cartelă și draconica supraveghere polițienească. Dar nici vremurile din postcomunism nu sunt idilice, proza „*Exclus pe datorie*”, cu acțiunea într-un București al emancipărilor postrevoluționare, fiind una de moravuri, evocând învârteala unui „cavaler al plăcerilor plătite”, știind să le facă pe femeile care-l caută „ravisante”, prin ședințe de masaj (un fel de Jean-frizerul, alias *Don Quijote* balcanic)... Sau evocarea cu biografeme din povestirea „*Lungul solstițiu de vară*” trimițând la un posibil „Jurnal al întâlnirilor ratate” (pp. 118-135).

*

Dincolo de considerentele lui Dumitru Radu Popescu, care vedea în prozatorul Dumitru Constantin un creator de viață căruia „îi plac vorbele lui Blaga”, putem spune că acesta nu creează în spirit „mitologic”, abstract, visând la transcendentul „care coboară” și la „eternitatea” ethosului românesc, dimpotrivă, scriitorul cultivă povestirea ca o formă de proza care-l include. Lumea despre care scrie este una depășind secolul și pe care o cunoaște la sursă, atât ca relief geografic, cât mai ales ca umanitate exprimând mentalități și tipologii, în varii contexte politico-sociale. Iar viziunea este autentică, demistifică-sămănătoristă, chiar de un neorealism apăsător pe alocuri, cu cruzimi și asperități, dând o puternică impresie de viață. Scriitorul, „recidivând” cu talent convingător și fiind pe drumul cel bun, îi apare prozatorului DRP „închis în psihologia sa etnică, de fiu de țărani, școlit prin Balșul său etern, și prin Bucureștiul iubit!” Bine ar fi dacă următoarea culegere de povestiri ar opta pentru o lume sau alta, altfel zis pentru „satul oltean” sau pentru Capitală. În ceea ce ne privește, credem că, odată situat în această geografie literară a Romaniului, prozatorul nu are decât să-i ducă până la capăt tabloul, imaginile, reliefarile, sensul, semnificațiile, cu atât mai mult cu cât acest spațiu deluros-campestru, prin care curge Oltețul, aproape imperceptibil, a fost mai puțin cartografiat cu mijloace literar-artistice, ceea ce constituie un atu pentru demersul original al prozatorului Dumitru Constantin.

ZENOVIE CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 7.05.2023

Fascinația poeziei

Inspirată și scrisă pe țărnelul sufletului, noua carte a medicului - poet **VIOREL BIRTU-PÎRĂIANU**, în tăcerea pură a singurătății devine o rugăciune rostită printre tainele cerului, printre anotimpurile gândurilor, uitate sub lacrima sfântă a unui sărut. Poetul descoperă dureros speranța unui țipăt cu aripile frânte în bezna lumii absurde uneori ori fascinantă și binecuvântată alteori o călătorie spre propria ființă, spre templul unui suflet de poet hăruit în care adeseori descoperă taina, în care „pe pământ e sângele ultimului vers”.

De o sensibilitate nobilă rar întâlnită în universul poezilor contemporani în care „și viața-i o moarte scrisă între macii sălbatici” unde foșnește în cameră o rochie purpurie, noua carte „*Surâsul unui sărut*” amintește frumos de nemurirea iubirii în imensitatea unei clipe. Marea cuprinde un întreg univers în inima poetului singur pe un drum, al unicei iubiri care își duce depărtările dincolo de nevăzutele zări ale răzvrătirii. Metafora divină ocrotește poemele iubirii, inima poetului „pierdut în răstimpuri atemporale”. Căci el creatorul poate să și plângă atunci când descoperă că „păcatul țipă în toți și toate”, dar mergând mai departe clădind „din vers alte biserici de iubire”, „destrămând întunericul lumii cu un surâs”, cartea poetului Viorel Birtu-Pîrăianu devine o tainică spovedanie a clipei de lumină divină care îl locuiește „în lacrima singurătății” unicității sale. Căci miraculos de multă frumusețe îi locuiește spiritul, visele neîmplinitele, nescrisele, nespusele încă. Cititorii nicicând nu vor bănuși disperările vindecate de medicul templelor fizice de poezia surâsului său. Deși „e noapte în mine, în jur”, „înveșmântat în tăceri” străbate iarna omenească. Pe undeva secolele s-au tocit și s-au lipit de tălpile însângerate ale unui suflet chinuit/ la margine de viață, „acolo unde țipă vântul și plânge pământul”, el cuvântul „zgribulit în amurg” supraviețuiește în ghearele leilor înfomețați. Dar chemarea iubirii îl salvează mereu căci aude „cuvintele ce îți înveleau țipătul ascunzând gândurile/țipătul zorilor”. Astfel deseori poetul fascinant a spart numeroase clepsidre ale vremurilor căutând marele adevăr al evoluției.

Dialogul lumilor, surâsul luminii, desăvârșirea sentimentelor, nufării purității, valurile năpraznice, pasările căutându-și zborul, florile mirate de asprimea oamenilor neînțelegând cum în lumea poetului Viorel Birtu-Pîrăianu „îngerii plâng pe un deal pe rând” la cina desăvârșirii la care singuri participăm. „Călătoria spre necunoscute lumi” aduce pescăruși cu bujori albi în priviri spre nemurire este poemul neterminat al unei cărți în care poezia și-a adus o parte din zestrea fascinației sale celeste. „*Surâsul unui sărut*” se citește cu spiritul, cu inima, cu sufletul intuiției divine. Poetul devine însăși poemul trimis spre lumea celor ce vor veni poate cu un adevărat surâs spre inima sa. Într-o perioadă a lumilor atât de absurdă universul ne dăruiește uneori cărți de lumină, de noi speranțe cum este acest manifest, acest surâs al unui poet adevărat.

Emilia DABU
Mangalia, iunie 2023

GEORGE VULTUREȘCU

SIGILIUL NORDULUI

...nu se păstrează în sipete cu șapte rânduri de chei,
nici ca inel cu floare de crin pe degete regești
_ L-ai aplica tu, herald al Nordului,
pe lista condamnaților la moarte?

... N-ai văzut sigiliul nici azi:
nu-i recunoști caligrafia hieroglifelor rotunjite în
cuibare
unde puii corbilor sparg coaja ouălor;
nici între firele de păr cenușiu încalcite în culcușul
lupilor;
Te-ai aștepta să-l vezi cum imprimă forma copi-
telor
de cerbi printre ferigile pădurii

Pășește:
dacă nu-l vezi în scorbură din trunchiurile fagilor
nu știi nimic despre arta copacilor de-a muri pe
dinlăuntru -
deasupra stau heruvinii Nordului
ca și roua, dimineața, pe frunzele de trifoi din fața
cosașului;
tu stai între cuvântul scris
și între cuvântul nescris
întrebându-te:
_ oare pânza de păianjen dintre lăstărișuri
întețește stihia pădurii?
_ oare ochii lupului flămând
adâncesc scorbură copacilor?

Sigiliul Nordului nu împrădierește heraldii lui

Cine desface coaja nuielușii de salcie pentru fluier
trebuie să știe că ea nu poate fi pusă la loc pe
creangă
precum se cos viscerele unui trup după autopsie

TABIET DE LUCRU

...Nu scriu până nu așez mărul de pe masă
cu partea putredă către mine

nici poemul meu nu trișează:
cuvântul zemos este lângă cel macerat,
cuvântul cu vierme este lângă cel crud

poemul nu e o grădină cu mere de aur

POEȚII REBELI NU SE ARATĂ

Temele muribunde ale colocviilor oficioase
nu-i fac rebeli pe poeți:
au scris toată noaptea
și nici un cuvânt nu le-a străbătut palmele
și n-au atârnat de piroanele lor
și n-au sângerat

Să fie sângele posterior inspirației?

...Nu-i cunoașteți pe poeții rebeli...
Ei stau cu îngerul și cu diavolul la mese târzii,
cu viii și cu morții, în același timp -
ca și copacul cu frunzele-n vânt și cu rădăcinile
în luturi luptând cu "substanțele, aderând și eli-
minând",
cum ne-a avertizat Lucian Blaga

Poeții rebeli nu sunt măsura lucrurilor, ci cauza
lor:

cei alăptați la literă vor muri pentru literă,
cei alăptați la un sân de mamă știu:
cuvintele rămân pe pagină precum copilul în co-
paia sa
până când vin zânele bune și zânele rele
și le descântă de laptele negru, literă cu literă,
pentru că versul cel bun stă lângă versul cel rău
și se hrănesc deopotrivă de la același sân -
precum stă și arată, deasupra apelor,
mâna întinsă pe bolta Capelei Sixtine

Nu-i condamnați pe poeții rebeli
pentru că nu vin la reuniunile searbăde ale primă-
riilor
și nu-și doresc premiile și bursele aceluiși juriu
din scorburile Uniunilor Literare
Unul scrie "la lumina fulgerelor"...

n- a văzut că fulgerul era lama unui fierăstrău
peste trunchiul bradului

La un capăt al fierăstrăului era Dumnezeu
și-i strigă să prindă mânerul de jos:
" _ Așa e și scrisul , zice, trece de la un cuvânt
la altul precum dinții fierăstrăului
dar ce te vei face cu fierăstrăul ultimei respirații
la capătul căruia nu pot veni ?..."

FLOAREA DE CIREȘ ȘI CÂRȚIȚA

Știu, cârțiței nu i-ai dat nici un ochi
mie mi-ai dat, generos, un Ochi Teafăr și un Ochi
Orb
cârțița nu știe asta și nu e în pierdere

Nici eu nu sunt în pierdere:
la ce ar folosi în orașe un Orfeu domesticit?

Scuip de deochi cuvintele după ce le scriu
și le înmoi în tină
cum ai făcut cu ochii orbului din Betsaida -
nici Ochiul meu Teafăr, nici Ochiul meu cel Orb
nu știu că nu i-ai dat cârțiței nici un ochi

Ca o iederă pe creanga uscată Ochiul meu Orb
rămâne lângă cel Teafăr
cum rămâne rugina pe metale
cum rămâne Întunericul lângă Lumină
cum rămâne lutul cleios din Nordul meu
pe tălpile vitelor

Nu i-am promis nimic, nici o simbric:
nici măcar vrăbiuța care vine pe ghizdul fântâniei
pe care o vede doar Ochiul Teafăr;
Le-am dat doar cuvintele acestui poem
să vorbească între ei
despre ce văd când sunt singuri
și ce nu văd când sunt împreună

Nici cuvintelor nu le-am spus
că nici ele nu au ochi ca și cârțițele,
că pot fi caligrafiate în nămolurile luturilor
sau pe albul hârtiei
dar cu ele pot să scriu despre floarea de cireș
care se deschide ca un ochi în viul versului
precum Ochiul meu Orb se deschide mort
în viul craniului
și stă lângă Ochiul Teafăr
ca și cum mortul l-ar păzi pe cel viu
și nu le promit nimic
nici că vor rămâne unul lângă altul
la moartea mea
precum rămâne lutul cleios din Nord
pe tălpile copilului care-am fost în sat

POEM CU ROUĂ

Marii Barzi ne-ai obișnuit:
sunt cuvinte care nu vin să aducă credibilitate unui
vers,
ci tocmai pentru a-i zdruncina realitatea...

O, voi, celelalte cuvinte - nescrise, soboli sau
pachiderme, cenuși sau parfumuri,
oare nu sunteți precum apele revărsate ale Nilului
care n-au zguduit nici un imperiu
ci au hrănit cu grâul de pe nămolurile lor
armatele faraonilor?

Coeficientul de suflu al unui cuvânt
e mai mult, sau mai puțin, decât fâlfăitul unei aripi
de fluture despre care se spune
că poate declanșa un taifun?
sau e doar un bob de rouă contaminat
de elecțiunea cerului care se oglindește în el?

Aș fi sigur:
nu există o rouă a literelor pentru că
nu cade nici bruma, nici înghețul peste ele
Viziunile poezilor nu sunt de aur nici de argint:
ele sunt vedere de Dumnezeu -
ca atunci când atingi pietricelele de sub apa râu-
rilor,
ca atunci când atingi aripile fluturelui și ți se face
rușine
că un om viu face o știință a crisalidei
din efemeritatea lui.

Viziunile nu putrezesc pentru că nu au piele
să tremure sau să se chircească de frică:
nici scânteia nu putrezește pentru că nu are piele
să i se facă frică sub coaja cremenei
coeficientul de materie din scânteia care se pră-
bușește
peste crengile bradului cu fulgerele
este aceeași care așteaptă în jarul cenușilor
și în lampa din sat, lângă care te așteaptă mama,
și din lampa sub care scrii șcrii la masa ta din oraș
unde nici o literă nu se teme și
nu-i clănțnesc dinții de frică
atunci când trece în cuvântul următor:

"Fluturile va însoți omul", a zis Domnul:
_ Oare l-am auzit pe el sau am visat că m-a atins
cu aripile-i de fluture
cum voi fi atins argintul cristalinei
din biserica satului meu?

Preot Ionel Rusu:

Întoarce-te!

- Poezii -

Anul 2021 a fost considerat anul omagial al diasporei. Acestei provocări preotul poet Ionel Rusu i-a răspuns cu un vast poem intitulat *Întoarce-te!* (Edit. PRINTECH, București, 2022), adresat emigranților din țara noastră, chemându-i să revină acasă.

Cartea este dominată de un înalt patriotism cum rar se întâlnește astăzi în poezia română contemporană.

Deși poemul are accente de lamento, poetul este cuprins de optimism, descriind ce i-ar putea determina pe înstrăinați să se întoarcă acasă: „Să te întorci acasă, / Până nu-i prea târziu, / Ispitele te sapă. / Ești invitat la masă, / În satul tău pustiu.”

Oricând s-ar întoarce acasă, ei ar fi bine primiți: „Să te întorci în orice zi, / Fie în miez de noapte, / Să simți aloea cum se scaldă / În marea cea de șoapte. / Întoarce-te în seri, / După apus de soare, / Să dai bineți fierbinți / La sfinții din icoane. / Întoarce-te în zori, / În cântec de luceferi / Pășind pe albi zvelte / Spre ai tăi prieteni.”

Preotul poet Ionel Rusu îi cheamă acasă imperativ pe cei plecați la muncă în străinătate pentru a-și reîntregii familiile destrămate: „Hai, vino iar acasă, Ioane, / Cu dragoste și cu durere, / Pământul românesc ți-o cere, / Ar fi o sfântă mângâiere / pentru toți. // Să te întorci definitiv în bățatură, / Să te întorci de unde ai dezertat, / Și ai părinți de-nmormântat. / - Ioane, ai femeie de-ajutat / Și mulți copii de alintat. / - Vasile, ai femeie de iubit / Și scumpe-odrasle de-ngrijit. // Tu, Gheorghe, ai grădina de plivit / Și buruieni cât gardul de prășit. // Veniți, Ion, Vasile, Gheorghe și Maria, / Că pâinea are gust și-n România / Alături de părinți și frați.”

Întoarcerea înstrăinaților vizează refacearea armonioasă a satului românesc tradițional: „Să te întorci la cumpăna de la fântână / Ce îți ura întruna: „noapte bună” / Întoarcere-te la horele din sat / Ce se jucau în duminici pe înserat / Când luna se găta pentru trezit din car. // Să te întorci la ulița copilărească, / Întoarce-te la zarzărul cel ce-a zănit, / la maica ce-ți pune faina la dospit, / Când soarele se pregătea de asfințit, / Întoarce-te la casa părintească / Că-i gata – gata să se prăbușească.”

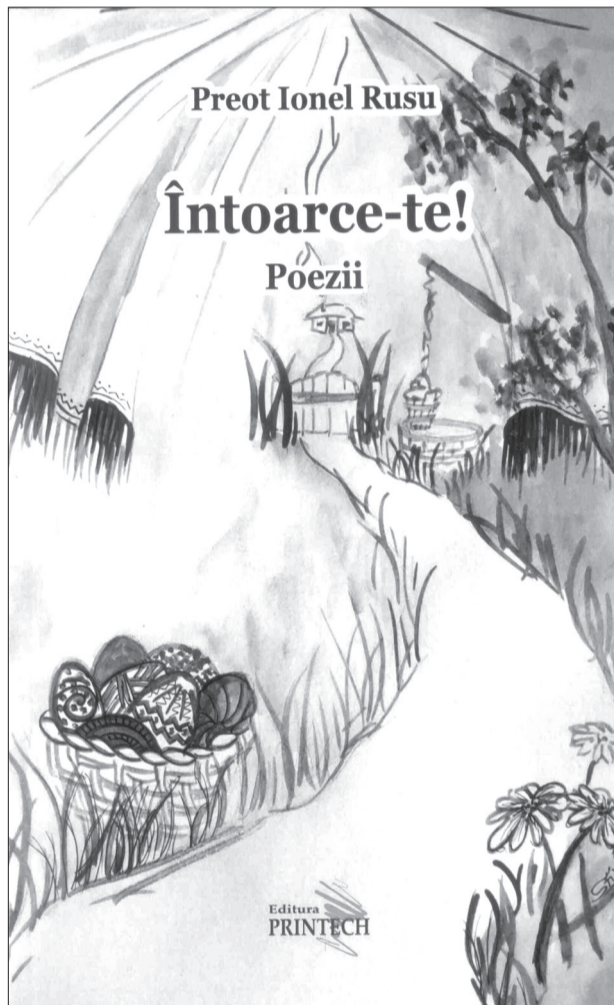
Întoarcerea fiilor și fiicelor din străinătate ar constitui cea mai mare bucurie pentru părinții rămași în sat: „Ioane, să te întorci la mama / ce udă cu sudori năframa / Să te întorci la tac'tu, / Ieri era ca stejarul, / Să-l vezi? S-a ofilit, sârmanul! / De dor și-nsingurare.”

Troița și mormintele așteaptă cuminiți să fie vizitate dar școala rămâne închisă nemaifiind copii în sat care s-o frecventeze. Doar clopotul bisericii invită creștinii bătrâni la slujbă: „Oh! Să te întorci la clopotul din sat / N-amuțit! N-a ruginit ca frunza-n vii de toamnă, / E viu și vrea să vă trezească / La viața dulce în Hristos, / În variantă românească.”

Pe Gheorghe îl așteaptă merii îmbătrâniți, nucii fericiți și gutuii oropsiți – ai livezii. Dar cel

mai mult îl așteaptă părinții care se roagă pentru ca să-l vadă acasă: „- Gheorghe, să te întorci la liliac, / La felinar cu prepeleac, / Spre lacrimile din părinți / Că n-ai știut de ei că-s copti, / De atâta răbdat și așteptat. / Ei nu s-u lepădat de sfinți, / Ba, te-au purtat în rugăciuni / Ca bravi creștini și buni români. / Întoarce-te la bolta de pe casă / S-o pipăi, nu mai e de mătășă. / Pe cale nici mire, nici mireasă / Nu mai vin. / Ia-o din loc cu Sfânta Cruce, însemnat / Spre obârșii.”

Pe Ioan îl așteaptă vișinii, teii, mușcata din fereastră și stupii care îi oferă mierea dulce ca

să-l facă să uite suferințele trăite printre străini: „- Ioane, să te întorci la zumzet de stupine / Să-ntorci să faci și ceai din mărăcine, / Să-l primenești cu miere, / Să uiți de fierea din străini... / Întoarce-te la cartea cu povești / Pentru-ai tăi fii, / Să stai la șezătoare, pe răcoare, / Cu-ai tăi răzeși / Și cu picioare goale pe maidan.”

În numele generic de Vasile sunt incluși toți românii așteptați acasă:

„- Vasile, să te întorci la sfântul cuiub de rândunele, / Să-ți amintești cum rade vântul prin nuiele, / Întoarce-te din nou la frații din Banat, / La cei pe care i-ai nășit, i-ai botezat, / La moșii din Ardeal, / Să te întorci pribeag, / Câți au rămas în viață? / Câți au plecat spre astre? / Să te întorci în tine însuși prin Scriptură, / O, prea minunată a Domnului făptură!...”

Maria este solicitată de troițele sfinte, pământul care trebuie lucrat și de copii: „- Mărie, să te întorci la vechile troiți / Ce te-nsoțeau candid cu dalbe cruci, / Întoarce-te și stai pe loc, / Pământul să-ți răsără busuioc, / Întoarce-te să treci prin suferinți, / Pelinul să se schimbe-n ros-marin, / Întoarce-te la părul de la poartă, / S-a mai schimbat la față, / Și te-așteaptă. / Întoarce-te, ră-

mâi acasă! / Copiii îți mai dau povață, / Grădina-i plină de verdeță... / De când te joci ca un copil cu o tabletă, / oare mai știi să mergi pe bicicletă? / Dar jocurile de-altădată pr să-nvie, / Pentru copii fără copilărie, / De-ai fi acasă, tu, Mărie, / Lângă ei.”

Costică este invitat să-și primenească sufletul citind cărțile marilor acriitori români: „- Costică, întoarce-te să pomenești în leagăn / Nemuritori poeți și scriitori de seamă, / Întoarce-te curând la cucul cântător din crâng / Ce-și prinde penle zburând, / În luminișul de argint... / Întoarce-te degrab' la grâu / Și vezi-l cum se coace-n gând / Odat' cu tine, / Întoarce-te! Fii vesel! / Ce mai stai? / Din-nalt îți fac cu ochiul cireșele de mai...”

Obiceiurile de înmormântare trebuie și ele respectate: „Întoarce-te la vechile prosoape / Ce le-a gătit mama de moarte, / Întoarce-te la șura de la stână / Când tata respira a voie bună, / Să te întorci la candeli rugătoare / La cătina vindecătoare, / La liniștea de prin ponoare / Care mai sforăie...”

Finalul este apototic. Este invocat spațiul mioritic (teoretizat de Lucian Blaga), care determină ritmul cântecelor și dansurilor noastre populare. Este imperios necesară repopularea satelor tradiționale cu obiceiurile lor frumoase. Temelia vieții autentice o constituie credința creștin - ortodoxă străbună: „Întoarce-te la deal, pe coastă, / Ca să-ți miroas-a rostopască, / Întoarce-te din vale-n deal, / La doinele de dor, la jar / La vinul de la Murfatlar, / Întoarce-te de la oraș / Să fii în satul tău fruntaș, / Întoarce-te spre laurii din vii / Acolo se adună genunea-n păpădii, / Întoarce-te deschis în Bucovina / Să-ți înnoiești iar rădăcina, / Întoarce-te în vechea ta Moldovă / Să calci pe boabele de rouă, / Să-ngenunchezi în mănăstiri, Amarul vieții să-ți alini, / Să te întorci și în Ardeal / Ca Sfântul Gheorghe biruitor pe cal, / Întoarce-te la Sfânta Liturghie-n sat, / La Denii când rugai pe-nserat / Pe al tău Hristos însângerat, / Întoarce-te de Paști și de Crăciun, / Să-ți amintești când erai bun / Și iertător de neprieteni / Să te întorci la Dunăre / Că apa este limpede, / Întoarce-te cu gândulcel curat / La semănat, la secerat... / Întoarce-te pentru prescură / A treia zi după Scriptură, / Întoarce-te cu gândul sfânt / Și fă din fiecare zi Crăciun, / Întoarce-te la ouă roșii, cozonaci / Și fă din fiecare zi un Paști, / Întoarce-te la casa cu vitralii / Și fă din fiecare zi Rusalii, Amin!”

Vastul poem *Întoarce-te!* este conceput simfonic de către preotul poet Ionel Rusu. Tema este chemarea imperativă a românilor plecați la muncă în străinătate să se întoarcă acasă și să contribuie la revigorarea satelor noastre cu obiceiuri și datini atât de frumoase.

Poemul vizionar este de un patriotism patetic care impresionează pe toți cei care simt românesc.

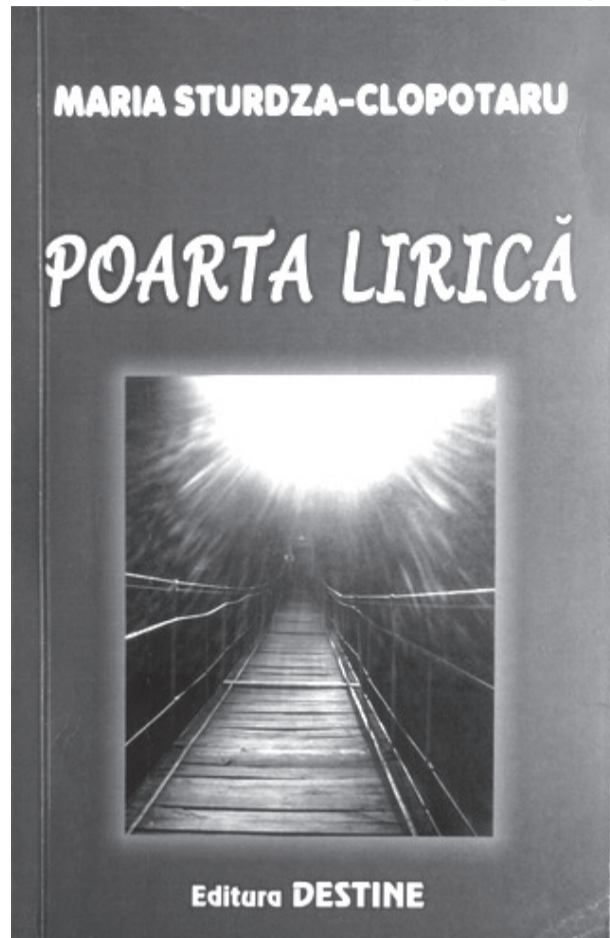
Maria Sturdza Clopotaru - POARTA LIRICĂ

Deși s-a născut la 7 august 1961, în satul Boldești, județul Iași, **Maria Sturdza Clopotaru** a debutat cu volumul de versuri *Poarta lirică* (Editura Destine), abia în anul 2013, adică la 52 de ani, în Brașov. Volumul de debut îl comentăm în continuare. Desigur, autoarea a publicat versuri în reviste, unele de prestigiu (*Astra*, *Dealul melcilor* și *Gazeta de Transilvania* – suplimentul literar *Foaie pentru minte, inimă și literatură* din Brașov) cu mult timp înaintea debutului editorial. În general debutanții întârziți sunt perfecționiști și nici autoarea nu face excepție. Ea scrie o poezie îndeobște cu ritm și rimă, în general de factură tradiționalistă, dedicată părinților, familiei, unor poeți și scriitori mai mult sau mai puțin importanți, patriei și limbii române, divinității. În general, versurile sunt de factură tradiționalistă, cu unele stângăcii de versificație (rime facile, metrica imperfectă, inserții discursive). În poeziile de dragoste neîmpărtășită, poeta se dovedește romantic-sentimentală.

Dar aspectul specific al poeziei Maria Sturdza Clopotaru constă în esoterismul ușor transparent, de bună calitate, asupra căruia ne vom opri în continuare. Autoarea, autodidactă meritorie, se dovedește a fi o profundă cunoscătoare a creștinismului esoteric și a doctrinelor indiene privind nemurirea sufletului, metempsihoza și teoria chakrelor. Lumea aceasta, a esențelor din spatele aparenței (vălul Mayei) este energetic, substratul fiind lumina divină: „Închide ochii tată!/ al Mayei vâl străpungi,/ coboară două trepte/ în centrul tău s-ajungi...” (*Fereastră în inimă* – Iuliei Hașdeu).

În multe versuri întâlnim acea transparență luminoasă de care vorbește părintele Stăniloae, și pe care o denumește *lumen*. În lumea divină, sufletul este nemuritor. Universul energetic-informațional este structurat pe anumite frecvențe, de către *Ierarhiile superioare*. Evoluția sufletului, emanație a luminii divine armonioase, constă în urcarea treptelor de frecvență până la cele mai înalte (subtile). Sacralitatea se manifestă ca iubire. Poezia *Veghe* depune mărturie acestei concepții: „În armonia/ muzicii sferelor,/ contempli lăuntric/ sanctuarul vieții eterne, // În misiune de veghe/ sunt paznicul/ întregii lucrări,/ din Constelația Adevărului, // (...) // Numai în liniștea iubirii/ din templul tău/ sălășluiește pentru totdeauna/ Spiritul sacru... // În mantia luminoasă,/ prin rogvaive

fire,/ vom călători atrași/ de Ierarhiile superioare. // În alchimia divinului,/ vei redobândi/ propriile-ți aripi./ păstrate în oceanul creației. // Prin imagini fulger/ vei cunoaște limbajul angelic/ al evoluției/ saturniene, solare, lunare... // (...) Ca Fiu al Luminii,/ trăind neconținut/ în comuniune cu noi,/ să poți respira Legea

Întregului... // (...) // Cu spiritul în uniune/ cu Tatăl Ceresc,/ corpul cu Mama Pământescă/ și inima în armonie cu frații... // Vei experimenta,/ în splendoarea Grației divine,/ desavârșirea/ marelui Mister!”

Dragostea sublimă se atinge când Șarpele energetic – Kundalini (Adi Shakti – aspectul mamei primordiale din noi) cuprinde șira spinării, extazul fiind atât carnal, cât mai ales metafizic: „În ochii blânzi de căprioară/ Lumina Kundalini strălucea, ” (*Dhyana – fetița cu saree albastru*).

Inspirația, se pare, că vine ca anamneză a stării de contopire cu divinitatea, dinainte de naștere: „Călătorește-n inimă prin stele,/ Muzica sferelor să-ți fie/ Reamintire a Sinelui Divin,/ Liantul creator

din poezie”. (*Emmanuel – cuvântul viu – lui Adrian Scheul*).

Moartea reprezintă o eliberare a sufletului captiv în trupul efemer și reintegrarea în Marele Tot energetic-informațional și divin pe care încătușat carnal nu-l putea sesiza: „Când voi scăpa de supărare,/ De numeroase încercări,/ Acolo sus, în cerul mare/ Mă vor absorbe alte zări! // Voi fi o geană de lumină,/ De trup și gând eliberat,/ Acolo sus, să fiu lumină/ Întotdeauna m-am visat! // Lărgește Doamne, Calea strămtă,/ Cu toții să putem urca,/ Acolo sus, unde se cântă/ Doar inmuri sacre-n cinstea Ta!” (*Acolo sus...*).

Lumea, în ansamblul ei este armonie și trăirea ei plenară dă sufletului starea de har, grație, împlinire, simțindu-se parte integrantă a unității cosmice.

Poeta își exprimă încrederea în a doua venire a lui Iisus când lumea veșnică a dreptății și a credinței adevărate se va instaura definitiv pe Pământ: „Metamorfoza prin pământ spre cer/ Va triumfa în lupta cea finală,/ Christosu-n toți învingător,/ Va străluci prin Crucea lui Solară! // Petalele de trandafiri însuflețiți/ În ploaie de iubire vor cădea.../ Ne-om reîntoarce toți ACASĂ/ În Marea Veșnicie ce-o urma!” (*Buna vestire, 1994*).

Poeta lucidă este conștientă că toate au fost spuse: „Știu, toate s-au spus înaintea mea,/ În inmuri, poeme au vibrat mereu,/ Da-n simfonia vieții ce mă inspira,/ Le-am reorganizat în felul meu. //” (*Puntea de lumină*). Crezul ei artistic seamănă cu cel arghezian: „Am sublimat, durerea dată/ Și suferința omului de rând,/ Și-am ridicat-o-n rang de artă/ Cu lira-n piept mereu vibrând// De când lumina-și face loc prin mine/ În pacea inimii mă regăsesc,/ Contemplan cupa grației divine/ Sorbindu-i elixirul reinnoiesc!” (*Ars poetica*).

Ce ar mai putea scrie? Poezia esoterică, sub latura imnică poate ajunge la înălțimi nebănuite. Spre acest ideal trebuie să tindă Maria Sturdza Clopotaru în viitor. Încercarea este foarte pretențioasă, aștept cu interes ca poeta să obțină pe acest drum, realizări importante.

Cartea se bucură de prefața amplă și pertinentă, semnată de Victor Gh. Stan. Este un volum special, incitant pentru toate categoriile de cititori. Îl recomand.

LUCIAN GRUIA

MARIANA AL-SALEH - POEZIE

Dimineți

În fiecare dimineață mă trezesc pescărușii
 țipând pe acoperiș.
 Mă gândesc că marea în sfârșit e atât de aproape.
 Vară!
 Fereastra deschisă.
 Pereții albi și perdeaua albastră.
 Grădina.
 Apa curgând printre șiruri înalte de plante.
 Frunzele lor mari și florile roșii.

Miresme.
 Mă las cuprinsă de bucuria zilei
 care-ncepe.

Măslinul de la fereastră

Măslinul de la fereastră.
 Ploaia căzând deodată peste el.
 Un peisaj în așteptare compus
 din pietre, iarbă și cer.
 Mușcatele roșii.
 Marea.

Și el, măslinul îmbătrânit
 în fața unei camere de hotel.

Povestea lui și povestea mea.
 Adieri de vânt. Valuri. Chipuri.
 Mirări într-o dimineață senină.
 M-am întâlnit odată cu un măslin
 într-o țară a măslinilor tineri.
 Erai și tu acolo...

Plouă.
 Prea multă singurătate
 la malul mării.

Gela ENEA

Sub cerul imens al pribegiei

Volumul de proză semnat de Aurelia Corbeanu, *Păsări migratoare* (Editura Tiparg, Pitești, 2023), dincolo de aparențele ficționale ale unei realități contorsionate, este structurat, compozițional, în trei narațiuni cu acțiunea plasată în următoarele cadre spațiale: *Liban-Beirut*, *Spania-orașul Begur* și *România-satul Cerbureni*. Acestea li se adaugă, în finalul cărții, o postfață scrisă de academicianul Gheorghe Păun, care apreciază cartea, din perspectivă auctorială, drept *emoționantă*.

Tema banului și a aventurii, dublate de topusul familiei, în care epicul este dominat de angoase destinale, alături de tipologia personajelor, toate la un loc sunt de factură realistă, fapt care sugerează că autoarea, probabil, s-a inspirat din povești autentice, la care a adăugat, firec, doza de ficțiune.

Plasarea acțiunii în timp și spațiu, adică într-o Românie bolnavă de sărăcie cronică, după adoptarea dreptului european la liberă circulație și a dreptului la muncă, apoi într-o țară arabă măcinată de conflicte – Liban, și de aici la Begur, în Spania, și – în final – din nou în România, sunt alte caracteristici din care răzbat aspecte legate de culturi diferite, cutume, tradiții.

Cartea are în centrul narațiunii un personaj colectiv – grupul de tinere românce aflate în căutarea unui job plătit bine, dar și în cea a unei aventuri, cu doza de naivitate pe care o presupune tinerețea sau disperarea.

În cea dintâi nuvelă acțiunea se petrece în Liban, la Beirut.

Desigur că fiecare protagonistă pornește înspre necunoscut din anumite motive: să-și facă o vilă, bărbatul să nu mai poarte pantofi scâlțiați, copilul să se ducă la grădiniță în haine scumpe, să întâlnească pe iubitul libanez, cu care ar urma să se căsătorească, să câștige bani și să-și recupereze copilul abandonat etc.

Deși tinerele reprezintă, în arhitectura cărții, cum menționam, un personaj colectiv, luate separat, fiecare dintre ele are o individualitate anume: Tina bea ca să uite că și-a ucis iubitul într-un accident, chiar înaintea nunții, Carolina are un copil abandonat, de care arabul Abdul Ali, pe care îl considera viitorul soț, nu știe, Nasta, care se revoltă și lovește un polițist (punând în pericol tot grupul, dar îl cunoaște pe Michel și bărbatul îi plătește contracul încheiat cu Hassan, patronul cabaretului, luând-o apoi la Paris), Gina, care trebuie să facă pe vigilenta, să remonteze fetele pentru „munca” din care sperau să facă avere, în timp ce Cristina corespundează când și când cu logodnicul Petre, plecat și el la muncă, în Grecia (unde va ajunge, în cele din urmă, după expirarea contractului ca dansatoare).

Nuvela, cu o intrigă ramificată, cât să conțină felii din viața fiecărei fete, susține conflictul între două lumi, între două civilizații: cea românească și cea arabă.

A doua victimă, după Tina-sinucigașa, este Carolina, maltratată de Abdul să recunoască unde a lăsat copilul, pe care ea neagă din răspuțeri că l-are avea. Va fi răpită și i se pierde urma.

Scenele presărate cu violență și lascivitate sunt întrerupte de flashuri și mișcări narrative pe contrasens în care se oglindesc, pe de o parte o lumi exotice, absolut inedite pentru grupul de adolescente, iar pe de altă parte, impactul dramatic ce-l provoacă aceasta asupra mentalității lor.

Cristina, Carolina și Gina, cărora li se alătură

două rusoaice, Nadejda și Vera, amândouă blonde silfide, practicând, la negru, munca de dansatoare, devin „păpușile” unor clienți agresivi, cu poftă animalice și care nu se mulțumesc numai cu mișcările ritmice ale dansatoarelor.

Viața fetelor se desfășoară între reprize de dans și răpăieli de mitraliere, acestea fiind mereu urmăriți de inși dubioși și violenți.

Se observă, în discursul autoarei, o prediposiție spre amplificarea continuă a conflictului, fapt care îi conferă limbajului o anume flexibilitate. Dacă în stop-cadrele poveștilor eroinelor s-ar fi inserat și trăiri mai profunde, textul ar fi fost mult mai răscolitor și, evident, mai articulat. Privite din acest unghi, acțiunile sunt, totuși, lineare, cronologice și fără dislocări abisale. Beirutul, localul lui Hassan, mai cu seamă, unde fetele dansează, seamănă cu un câmp de luptă mai degrabă, decât cu un loc al petrecerilor. Răpirile, amenințările cu arma, violențele fizice, prostituția, sunt câteva dintre referințele unei lumi ostile, aflate într-un repetabil declin moral.

Iluzia că desfășoară un act artistic prin dansul frenetic, savuros și provocator, o determină pe Gina să afirme, după ce li se propune să „evolueze” pe un yacht: „Suntem Marilyn Monroe, numai să nu sfârșim ca ea”.

În cele din urmă, anul aventurii și al străngerii banilor se încheie și Bucureștiul apare în ochii și în sufletul Ginei ca un oraș părăsit, cu „bulevarde murdare, blocuri cenușii, oameni triști”. Revederea cu familia aduce o certitudine de care ar fi dorit să nu aibă parte: înstrăinarea lui Luca, soțul ei.

Nuvela nu are un final explicit. Autoarea ne lasă liberi să ne imaginăm ce se va fi întâmplat cu protagoniste, cât preț vor plăti pentru aventura lor într-o lume cu alte reguli, de la care nu ai nicio șansă să abdică, dacă nu ai un caracter puternic.

A doua nuvelă trece de la Beirut, în Spania, la Begur, un oraș în care muncesc imigranții, printre care și români.

Pretextul este același ca și în prima proză, lipsa locului de muncă, a banilor, care generează căutarea unei soluții disperate: plecarea într-o altă țară.

De data acesta este vorba de o altă categorie profesională, cea a menajerelor.

Aceeași doză de umilință, nesiguranță și spaimă caracterizează lumea menajerelor din Spania.

Pentru a se edifica asupra condiției femeii care își ia inima în dinți și „evadează” într-o lume diferită de cea în care se născuse, în speranța împlinirii unor idealuri, cititorul poate face o paralelă cu prima parte a cărții, rezultând o imagine clară asupra situațiilor absurde în care sunt puse manajerele românce și nu numai.

În ultima parte a volumului se vorbește despre familia din Cerbureni, de fapt, familia Ioanei, personajul din nuvela *Spania-Begur*, ea fiind marea absentă, care a lăsat în urmă părinți, copii, bărbat, pentru că „a înghițit-o străinătatea”, și care se întoarce într-un târziu acasă, pregătită să primească dragostea alor săi.

Acțiunea cărții este palpitantă, cu urcușuri ambiguiizante și coborâșuri de-a dreptul în infern, de unde personajele principale, toate femei, nu ies mereu învingătoare.

Citiți cartea Aureliei Corbeanu și veți înțelege până unde și de ce „zboară” ființele numite metaforic „Păsări migratoare”.

PASSIONARIA STOICESCU

In memoriam

La Steara

Nu-s pe lume nebuni doar întru Hristos,
mai rămăseseră și câțiva întru Carte...
Ai fost dintre ei ca un Manole evlavios,
i-ai ridicat Rebreanului mănăstire
zidindu-te-n ea de sus până jos,
înălțându-l, înălțându-te peste viață și
moarte...

Nu ți-au trebuit Ane, ci ani,
ce s-a dărâmat noaptea ziua ai refăcut
cu sfânta râvnă a gloriei neplătite în bani;
ai jucat în vremuri de quintă spartă
și te-ai recunoscut senin –
Păgubos, dar cu Artă!

De-ai scris cu-ncrâncenare ca un nebun,
ți-a dat Dumnezeu condeiul cel bun,
cu har, trudnică-nțelepciune, catifele și
zgură...
Dar zadarnic...
Ți s-a răspuns cu nepăsare și ură!

Fie să ai măcar în Rai cititori pe măsură!
Fie să-ți cânte-n Oborul din Ceea Lume,
Gică Petrescu, să te bucuri de glume,
iar mai Marii de pe alte planete
să te prețuiască și să te regrete,
să nu fie acriți de invidie și răi
ca mulții pământeni ce-au fost ai tăi,
„gheranjați” de spiritul și de verva ta...

De-acum ai să-i saluți pe toți dintr-o stea,
foarte departe de viață,
un pulsar de văpaie și gheață,
aflat undeva la sud de Aldebaran,
steaua „Niculae Gheran”...

8 aprilie, 2023

TITU DINUȚ la a douăsprezecea carte de cugetări & aforisme:

„COȘUȘTISME”

(Ed. Hoffman, Caracal, 2023, 140 p.)

Despre poetul severinean Titu Dinuț am avut prilejul să scriu în mai multe rânduri, remarcând vocația de „polihistor” a scriitorului, de la vocația de poet și prozator (volume și antologii lirice, povestiri, romane), la cercetarea literară și documentarea culturală (eseuri și monografii).

Între acestea, o mențiune aparte merită cele 12 cărți, de „Levanterișuri”, „fântânișuri”, „vârtelnițe” & „maidaneze”, cea mai recentă fiind intitulată „COȘUȘTISME” (Ed. Hoffman, Caracal, 2023, 140 p.), încheiată cu o postfață de Florian Copcea, „Nestemate pentru (în)zidirea gândului...”, în care criticul remarcă prestigiu lexical și spiritul inovator al autorului, adevăratele „miracole... fonetice”, care „deocamdată nu au intrat în uzul curent”, nici în atenția dialectologilor – „coșuștisme”, în accepție lingvistică, sunt o particularitate specifică graiului întâlnit în zona etnografică a Coșuștei, curs de apă care străbate și satul de baștină al autorului – Șișești.”

Coșuștisme, aceste „nestemate aforistice”, remarcabile prin lapidaritatea lor și în același timp pline de savuroasă expresivitate, mărturisesc mai peste tot un spirit auctorial de o reflexivitate etică și umorist-ironică, jocular-lexicală, acea dimensiune pe care am numit-o undeva „Moralia”, într-un mai larg orizont clasic, față de „Idealia” liricii sale, concentrată într-o viziune acută, de mari profunzimi ale gândului poetic (*Așteptând salamandrele*, 2019; *Patimile lui Rembrandt*, 2023 ș.a.), panoramată în recenta antologie lirică apărută în colecția „O sută și una de poezii”, de la Editura Academiei Române (2020).

Culegerea de COȘUȘTISME se adaugă, astfel, acelei serii de cărți alcătuite din „cugetări”, „aforisme”, în general texte sentențiale, de la „Cât ai bate din amnar” (1999), „Năpârca albăstre” (2002), „Panseuri” (2010) și „Aleatorii” (2012), la mai specificele „meditații” miezoase în spiritul lor balcanic și levantin, numite de autor „cugetări”, precum „Levanterișuri” (2016), „Stampe și... stampe” (2017), „Fântânișuri” (2019), „Vârtelnițe”, „Templier levantin” (2020), „Crivele” (2021) și „Maidaneze” (2022).

Este în toate aceste lucrări „un răsfăț” asertiv al gândului etic, autorul definindu-se și din această postură „sprintenă” a reflexivității social-morale, într-un înțeles mai vechi al locului „Coșuștea înseamnă căprioară ori cerboaică, sălbăticiuni alături de care vecuiau odinioară băștinașii, spre a dăruii vetrei nume de basm, de la Izverna și Turbata, până la Jirov, Corcova sau Mărul Roșu.” Și tot din cuvântul înainte al autorului intitulat cu același spirit de inventivitate lexică „Coșuștind cu Coșuștisme” (cuvinte de rupt limba novicilor paseiști!), aflăm că „Grație acestui miraculos râu au apărut pe lume, îmi place să cred, coșuștisme, în care sunt transfigurate/ imortalizate cu patima iubirii de frumos și de înțelepciune, «fecioarele» unor ziceri, proprii rostirii valahe.” Iar poetul nu a făcut decât a le „nemuri în poeme picioarele albe, iele înflorate mirosind a busuioc, maramele și umbrele aducătoare de veșnicie”. Astfel că, în urma tuturor celor ce trec, rămân „ca niște pietre vorbitoare ... coșuștisme...”, care – vorba poetului – „vor coșuși neîncetat” ca niște fantasmatiche apariții „stâmpărând lumii setea de bine și de rău, generând în gloria ori în nimicnicia lor, euforii sau discordii telurice.” Și încă această precizare de-a dreptul argheziană în spiritul concreteței, al teluricității și imanenței ce animă gândul autorului: „Nu poartă conduri de aur, ori rochi de mătase, ci umblă desculțe prin iarba înrourată de

cimiliturile vremurilor, cernite ori despletite, zâne sau drăgaice, iele sau știme, supuse sau rebele, gata să încante, ori să oripileze urechile abătute în oglinda acestor pagini întocmite la săpă, la coasă, pe ulițe ori la crâșmă, la moară, la hora satului, ba chiar la dureroasele răposări.” În „simpla și curata lor simțire și rostire românească”, coșuștismele dlui Titu Dinuț apar la vreme tocmai potrivită, cu prilejul come-

se pierde în „brațele ostenite ale fabulosului Motru” -, „lacrima de râu care, din timpuri imemorabile, sclipește ca un giuvaier în visele și în amintirile noastre, intrând și sporind legendele și istoria unor locuri binecuvântate de oameni și de Dumnezeu.”

Dar să dăm cuvântul acestui prodigios aforistolog, ca să ne exprimăm în tonul inovațiilor lingvistice dinușiene, care se desfășoară pe o largă paletă de teme și motive, de observații și notații morale, acoperind o diversificată tipologie socială contemporană, mereu în reluări de ultimă oră, în general o lume „băgată” în coșuștisme... Desigur, în cele peste 124 de pagini sunt, dacă am calculat bine, 619 formulări sentențiale / „coșuștisme”, trăiri, convingeri, observații de viață, străfulgeri paremiologice lapidare, calambururi, jocuri de cuvinte, prin care autorul, deși face referințe exprese la anumite aspecte, lasă mai totdeauna *eo ipso* punctele de suspensie să contureze în mintea cititorului tâlcul gândului respectiv.

Exempli causa - favente linguis! :

*Narcisismul nu miroase a... narcisă.

*De când Mitică triumfase în alegeri, partidul său promovase politica de ... miticul-tură.

*Sunt și mulți semeni care s-au născut ca să-și plimbe umbra pe șosea...

*Lac să fie, că salamandrele cad din boltă...

*De când cu lupii albi, legislația noastră a permis și invazia unor legi... negre.

*Minciuna poate fi adevărată, dar și adevărul poate fi ...mințit.

*Stelele or fi semințe de... floarea-soarelui?

*E ușor să repeți aceleași cuvinte, dar e greu când constai că-ai devenit... papagal.

*Valea nu se cucerește prăvălind peste ea dealul.

*Cunosc un gospodar harnic care vara și-a făcut sanie, iarna procurându-i zurgălăi...

*Când te pândește necazul, trebuie să schimbi... macazul.

*Acest cap plecat a fost iertat de prea multe săbii...

*Am aflat cu uimire că vizionarul era... orb.

*Într-un anume combinat de lângă Drobeta Turnu-Severin, apa a rămas...grea.

*Împăratul a poruncit să-i fie adus de îndată capul vinovatului. Slugile s-au întors doar cu căciula: capul fusese luat de alții...

*Nu tratați cu indiferență prețul cuverturilor de iarbă: Mai devreme, ori mai târziu, tot ne vor acoperi...

*Silvicultorii trebuie avertizați că dumnealui taie frunză la câini.

*Conform documentelor desecretizate. Noul director al CCRTUZ fusese vicepreședinte la DBMFS și colaborator la MGUTJL...

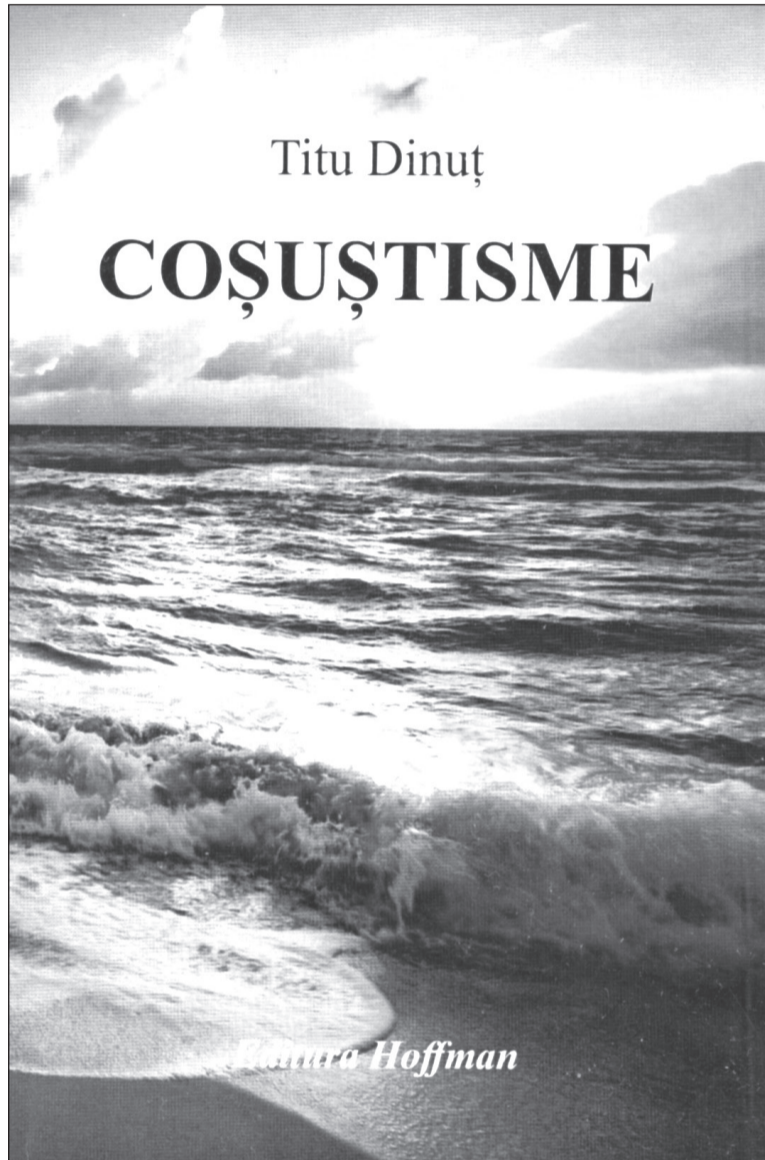
*În piața centrală, chiar florăreselor le cresc petale străjuite însă de spinii... prețurilor.

*În șuetele cinegetice este acceptată vulpea bearcă, dar nu și ursul cu coadă...

*Cuiul lui Pepelea nu dă semne de rugină... paremiologică.

Desfătare paremiologică de observații lumești și nimic mai mult.

Coșuștisme de Șișești...

morării lui Eminescu printr-un Festival Transfrontalier, ajuns la a XII-a ediție în 2023 (organizat la Drobeta Turnu-Severin de criticul literar, omul de cultură și promotorul Florian Copcea) și în prejma unei sărbătoriri de ecouri imemorabile, ceea ce noi am numit într-un titlu de carte dedicat lui Lucian Blaga: *Solstițiul Sânzienelor*.

Într-o apreciere de pe coperta unui volum de poezii, acad. Mihai Cimpoi aprecia că „Titu Dinuț excelează în ce privește definițiile metaforice sugestive care se transformă în definiții aforistice hrănite cu substanță ironic-sentimentală și cu observații morale subtile. Formulările aforistice de acest fel pregătesc solul pentru construcții metaforice deosebit de plastice în care se traduce impactul eului cu destinul.”

Observația este deopotrivă valabilă și pentru aceste cărți de „Levanterișuri”, „fântânișuri”, „vârtelnițe” & „maidaneze”, „coșuștisme” dintr-o Arcadia dunăreană, spațiu de specifică reprezentativitate, de un pitoresc etic aparte, cu tradiție certă și continuitate la vedere, engramat de sensuri etice, caracterologice, sociale, politice, familiale, cultural-artistice etc.

„Cavaler danubian” prin această geografie din sevele căreia s-a plămădit și sufletul autorului, dl Titu Dinuț dovedește acel simț filologic și cărturăresc pe care puțini poeți postmoderniști îl au, scriitorul amprentând într-un mod original și plin de savoare aceste texte reflectând, precum *Coșuștea* - ce

MARIANA ANGHEL

TEORIA ȘI PRACTICA METAFOREI

Semiotica metaforei, recentul volum al Mirelei-Ioana Dorcescu, este un studiu grandios, amplu (400 de pagini), despre ocurența metaforei în literatura română și are ca subtitlu *Inducția metaforică în poezia românească*. Acest studiu, apărut la Editura Eurostampa din Timișoara în anul 2022, propune ca punct de plecare un demers pictural renașcentist, cu rezonanțe metaforice. Astfel, pe coperta 1, regăsim un tablou emblematic pentru tema abordată: Școala din Atena, o frescă de Rafael Sanzio. Ideea care leagă demersul pictural de tema cercetării este aceea că preocupările pentru studiul metaforei sunt străvechi, ele descinzând chiar din Antichitatea greacă.

Mirela-Ioana Dorcescu precizează de la bun început că metafora este „cea mai frecventă, mai imprevizibilă și mai expresivă dintre figurile de stil”. Teoretician și semiotician abil, format la școala Magistrului Gheorghe I. Tohăneanu, Mirela-Ioana Dorcescu vede în metaforă nu doar o figură de stil, ci și un mijloc de construcție a discursului poetic: „metafora acaparează discursul, îi sporește valoarea estetică, îi conferă identitate și-i asigură specificitate”. Dacă poeticile clasice impuneau metaforei anumite limite și restricții, poeticile romantice au eliminat orice restricții, făcând din metaforă „figura centrală a discursului poetic”.

Reperul întemeietor pentru literatura română de la care pornește cercetarea Mirelei-Ioana Dorcescu este Mihai Eminescu. El este poetul prin excelență, care a deschis românilor calea metaforei: „sub autoritatea lui Eminescu, zilele de aur a scripturilor române au dobândit referențialitate”.

Cu o suplețe incredibilă a discursului și cu o vastă documentare pe tărâmul teoriei și criticii literare, Mirela-Ioana Dorcescu ne poartă printre marii teoreticieni ai metaforei: Paul Ricoeur, Michel Riffaterre, Henri Suhamy, Georges Kleiber, Anne Reboul, Jacques Moeschler, Eugen Dorcescu, Elena Slaveș și alții. Această lucrare vastă, de 400 de pagini, este dedicată lui Eugen Dorcescu, a cărui *opera submersa* a făcut obiectul valorificării și editării unor volume de poezii inedite de către Mirela-Ioana Dorcescu. După prezentarea direcțiilor în care a evoluat studiul metaforei de-a lungul evoluției teoriei literare (semantică, sintactică, pragmatică) și după clasificarea metaforelor poetice, autoarea face referire, în al treilea capitol al lucrării, la teoreticianul și întemeietorul teoriei inducției metaforice: poetul Eugen Dorcescu, autor al unor lucrări de referință pentru cercetarea de față: *Metafora poetică* (1975), *Embleme ale realității* (1978), precum și *Poetica non-imanenței* (2009). Modelul dorcescian original de interpretare a metaforei a fost valorificat de colegii de școală poetică patronată de Profesorul Gheorghe I. Tohăneanu de la Universitatea de Vest din Timișoara. „Inducția metaforică” este un concept introdus în poetica românească de poetul Eugen Dorcescu în teza sa de doctorat, publicată în 1975: „Numim *inducție metaforică* atracția semantico-stilistică exercitată de substantivul-metaforă asupra verbului de care este legat printr-un raport gramatical oarecare, atracție în urma căreia verbul însuși se metaforizează” (*Semiotica metaforei*, p. 192, apud E. Dorcescu, p. 51). În percepția Mirelei-Ioana Dorcescu aceasta este o tehnică de articulare a unui simbol artistic pornind de la metaforă. Eugen Dorcescu descrie, clar și exact, traseul creativ dinspre metaforă spre simbolul artistic. A nu se înțelege, totuși, că Eugen Dorcescu este singurul semiotician care leagă, în poetica românească, simbolul de metaforă sau de personificare. În această privință, în deceniul al optulea al secolului trecut, domnia sa se înscrie într-o paradigmă teoretică re-

lativ omogenă, alături de mari specialiști români în poetică (I. Coteanu, S. Alexandrescu, Ecaterina Mihăilă ș.a.).

În primul capitol al lucrării, semioticiană Mirela Ioana Dorcescu abordează metafora dintr-o perspectivă teoretică, trecând în revistă direcțiile afirmate spre final de secol XX. Cele trei direcții în studiul metaforei – sintactică, semantică și pragmatică –, identificate de Kleiber, lingvist francez, corespund celor trei nivele constitutive ale semioticii, a cărei structură a fost prezentată de Charles Morris în 1938. Din acest punct de vedere, „cele trei direcții, sintactică, semantică și pragmatică, în conexiunea lor organică, întemeiază o semiotică a metaforei” (p. 14). Mirela-Ioana Dorcescu vede în metaforă o construcție complexă, înzestrată cu o veritabilă forță estetică: „metafora scoate receptorul din comoditatea decodării unui limbaj transparent, îi testează perspicacitatea (...) cu cât sporesc dificultățile de interpretare, cu atât este mai apreciat autorul

de metafore” (p.14). Dincolo de aspectele sale estetice, prin care încântă și farmecă cititorul, metafora are o redutabilă forță gnoseologică, impulsionând cunoașterea. Pentru a explica mai bine cum operează metafora în discursul poetic, autoarea îl citează pe H. Suhamy: „metafora transfigurează sensul cuvintelor, după cum precizează și etimologia sa, care dă ideea unui transport și a unei mutații” (p.24)

Trecând în revistă anumite tipuri de discurs, Mirela-Ioana Dorcescu afirmă că metafora nu este exclusiv apanajul literaturii culte, ci este la fel de frecventă în limbajul non-poetic. În limbajul religios, de pildă, pentru reprezentările transcendenței, metafora este *cuvântul ce exprimă adevărul*.

Descifrarea unei metafore este un exercițiu de factură cognitivă. În *Poetica* sa, Aristotel definește metafora punând accentul pe ideea de transfer asupra unui lucru al unui nume ce desemnează alt lucru, operație efectuată în condițiile existenței unui raport logic de analogie între obiectele universului de discurs. Mirela-Ioana Dorcescu citează metafore poetice, compară, abordează structuri metaforice, pe care le analizează hermeneutic, cu mare folos pentru teoria literară și pentru stilistică. Versurile selectate pentru exemplificarea metaforelor sunt antologice. Teoreticiană ne surprinde cu analize inedite ale versurilor poezilor români: M. Eminescu, Radu Stanca, Nichita Stănescu, George Bacovia Alexandru Phi-

lippide, Ion Barbu, Eugen Dorcescu sau Șerban Foarță.

Pe un fond teoretic coerent, Mirela-Ioana Dorcescu cercetează minuțios și în mare siguranță, cu o acribie care nu obosește, ci instruieste, componentele metaforei: termenul de pornire, termenul de sosire, formula de sens și intersecția celor două mulțimi de seme unde se generează figura. Pe acest model analizează, de pildă, comparația subsidiară din metafora *varul* în versul „Sunt norii ce-și topesc în geamuri varul” (Eugen Dorcescu, *Desen în galben*). Semioticiană identifică și segmentul absent din enunțul poetic, care devine, de fapt, motivul comparației în versul „Pe un deal răsare luna ca o vatră de jărat” (M. Eminescu, *Călin - file de poveste*). Chiar dacă poetul ar fi avut la îndemână și metafore echivalente, care ar fi prescurtat versul, autoarea re-marcă, în acest context, valoarea superioară, în plan estetic, a comparației la Eminescu. Informarea și documentarea par a fi exhaustive, conducând analiza până la cele mai mici detalii. Sporadic, sunt reproduse discuții antologice pe tema intenției poezilor de a exprima, prin metafore, altceva decât ceea ce afirmă literal: „Gérard Genette, vorbind despre literalitatea poeziei, reproduce replica furibundă a lui Breton în legătură cu o perifrază a lui Saint-Pol-Roux: «Nu, domnule, Saint-Pol-Roux nu a vrut să spună. Dacă ar fi vrut, ar fi spus-o»”. Concluzia Mirelei-Ioana Dorcescu: „... poetul nu fabrică metafore. Exprimă idei în modul său original de a privi spre lume sau spre sine. «Nu vorbește figurat. Tot ce spune este la propriu»” (apud E. Dorcescu, 2019: 102, în vol. *Semiotica metaforei*, p. 42)

Mirela-Ioana Dorcescu surprinde prin profunzimea interpretării achizițiilor teoretice din domeniul metaforei:

„Analiza semantică structurală câștigă enorm prin asimilarea tezei interacțiunii. Dacă se intrase într-un oarecare impas cu investigațiile structurale înainte de formularea acestei teze, apelul la acestea în căutarea «terțului exclus» le reabilitează, le recunoaște competența de a stabili cvasi-complet amploarea mișcărilor de idei în procesul de generare a unei imagini metaforice. Într-o secvență poetică precum: «*Noi cârpim cerul cu stele...*» (M. Eminescu, *Epigonii*), metafora centrală, *cerul*, se referă, reductiv, la suportul material al *scripturii* – pagina (de hârtie), pergamentul, palimpsestul etc”. Autoarea glosează pentru a identifica motivul, locul și momentul ce validează uzul metaforic al verbului *a cârpi*: cerul planetar este suprafața vizibilă ce înconjoară un corp ceresc, în vreme ce pagina (de hârtie), pergamentul, palimpsestul reprezintă o suprafață special preparată pentru a se scrie pe ea. (...) La intersecția celor două mulțimi de seme se găsește indicația de *suprafață*, care poate fi de mai multe feluri, inclusiv textilă (v. p. 65-66).

Referindu-se la metafora argheziană, Mirela-Ioana Dorcescu dezvăluie un foarte interesant procedeu de relocare în cadrul aceleiași categorii ontologice: „*Ca să schimbăm, acum întâia oară, Sapa-n condei și brazda-n călimară*” (T. Arghezi, *Testament*). Acestea evocă trecerea de la o cultură materială la una spirituală. Ambele transferuri *sapă-condei* și *brazdă-călimară* din versurile argheziene implică și un terț ascuns: *unealta*, respectiv, elementele complementare acesteia: *brazda* pentru *sapă* și *călimara* pentru *condei*, ce pun în contrast munca fizică și cea intelectuală (p. 67).

În poezia *Diacul*, această traiectorie spirituală este continuată de „condeiul” dorcescian.

Condeiu este semn identitar pentru poet, dar nu se raportează la evoluția uneltelor, ci a armelor – simbol al invincibilității. Eul liric, al cărui „blând condei” este „cea mai oțelită dintre arme”, se definește, precum înaintașii săi, ca luptător pentru valorile sfinte ale poporului român: „grai, și neam, și cruce”. Pentru poet, cea mai eficientă și mai puternică armă este cuvântul. În procesul de generare specific metaforei, echivalența *condei-armă* este legitimată de terțul absent – *cuvântul*: „Privesc, pe masă, blândul meu condei: Îl port și când nu-l port. /Și zi, și noapte./ Hârtia albă, în – albă – carnea ei,/ E plină de tășuri și de șoapte. // Condei avea și tata. Însă el /Îl mânuia spre-a desluși vreo carte./ Eu am făcut la fel. Dar și-n alt fel: /Am dus condeiu tatei mai departe.// Bunicul – Dumnezeu să se îndure /De duhul lui – trudea, și el, la scris. /Plimba pe nița iute pe zapis,/ Ca pe-o închipuire de secure. // Străbunii mei, popor întrezărit/ În tulburata sângelui oglindă, /S-au sprijinit pe plug. Și, negreșit,/ Pe sabie, pe lance sau pe flintă. //Îi știu pe toți. Îi simt. Plugari, oieri, /Cu snopul de săgeți într-o desagă,/ Călugări, scribi, în post și privegheri,/ Ori călăreți, înveșmâțați în fier,/ Rotind în soare lanțul greu cu ghioagă. //Din începuturi, fiecare-și duce/ Destinul către mine, cel de-acum. /Eu însumi sunt fărâma dintr-un drum,/ Cu-aceleași semne: grai, și neam, și cruce.//Când Domnul e cu noi, cine să sfarme /Acest torent de duh și de cuvânt? /Condeiu meu, condeiu meu cel blând,/E cea mai oțelită dintre arme” (Eugen Dorcescu, *Diacul*).

Autoarea studiului de față menționează existența unei *gramatici a metaforei* potrivit căreia există corelații între metafore și clasele gramaticale cărora le aparțin expresiile metaforice. Astfel, dacă Eugen Dorcescu delimitează trei tipuri sintactice de metafore (apozitivă, predicativă suplimentară și predicativă), Mirela-Ioana Dorcescu le ilustrează cu extrase din poezia românească.

După un periplu poetic deosebit de cuprinzător și de valoros, Mirela-Ioana Dorcescu încheie, citându-l pe Eugen Dorcescu: „Limbajului poetic îi corespunde o «gramatică» aparte (așa cum îi corespunde și o logică aparte), cu relații și «clase» morfologice identice cu cele ale gramaticii comune, dar altfel realizate și constituindu-se diferit, potrivit funcțiilor sale distincte” (p. 95).

În studiul amplu și dens asupra metaforei, care trădează un volum uriaș de muncă, Mirela Ioana Dorcescu se sprijină pe realizările unor generații diferite de poeți, de la Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Goga, la Ștefan Augustin Doinaș, Ion Barbu, Eugen Jebeleanu, Ion Minulescu, Nicolae Dabija, Benjamin Fundoianu, Ion Pillat, Radu Stanca, aplecându-se cu feroare asupra poezilor contemporani: Grigore Vieru, Eugen Dorcescu, Nichita Stănescu, Șerban Foartă, Ana Pop Sirbu, Nicolae Turtureanu, Zoia Elena Deju sau Lörinczi Francisc-Mihai. Mirela-Ioana Dorcescu demonstrează implicit și evoluția metaforei, arătând că una este metafora în poezia romantică, alta în poezia clasică, modernă și alta în lirica contemporană. Un loc aparte îi rezervă metaforei din opera lirică dorcesciană, din volumele: *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), *Elegiile de la Carani* (2017), *Agonia caniculei* (2019), *Biblicele* (2021), *Aproapele. III Psalmi și alte poeme* (2022) și *Leviatanul. Poeme uitate* (2022). În aserțiunile finale asupra metaforei, autoarea îl așază pe Eugen Dorcescu printre marii poeți, dar și printre marii teoreticieni de secol XX.

Cu o vocație hermeneutică incontestabilă, Mirela-Ioana Dorcescu reușește să pătrundă, prin metaforă, în *orizontul aporiei*. Nu cu căldură, nici cu răceală, ci cu o empatie datorită căreia se deoa-lează viziuni poetice axate pe metaforă.

Nu am nicio îndoială că opera de față este și va rămâne o piesă de referință pentru studiul metaforei, o lucrare în care discipline lingvistice autonome și discipline afine lingvisticii se întrepătrund, pentru a oferi iubitorilor de poezie un suport în înțelegerea și aprecierea rolului discursiv al metaforei. Mirela-Ioana Dorcescu semnează o lucrare necesară, valoroasă, consistentă și riguroasă întocmită despre *metafora vie* în poezia românească.

Radu Chiorean

Apa

apa a înviat
deschide cercul minții
curge pe oasele bătrâne
și firele transparente de sânge
inundă retina cu imagini zidite
urcă pe albia ființei
trecem în formații de unu sau trei
brăzdând durerea cu plugul nopții

prin fereastra înzăpezită
se întrevede o mântuire
patru ramuri de măslin
patru tigri sărind peste ziuă
cel de jos
sfârtecând carnea
până la dumnezeire

Eu sunt

o coastă ruginită și netedă ca un bibelou
urcând și coborând muntele
în fiecare zi cu sânge de piersică
fără a naște

apa mi-a ajuns până la genunchii albiți
liniștea s-a întins atât de mare și densă
încât a făcut o gaură în timp
dincolo se vede strălucirea unei taine
ce a murit aici
nu mai sunt păsări
doar zborul lor căutând la nesfârșit
o creangă de măslin
gratii de umbre îmi taie fața
ascunsă adânc într-o melodie
curgându-și firul roșu pe partea nevăzută
a stâncii
prin clipa bronzată cu melancolie
inima bate într-o scoică de plumb

apa s-a ridicat la cerul învinețit
și-l sprijină pe două cuvinte
din mână în mână trec piroanele
sângerând suspinul mamei
prin mâini încleștate trece viața mea
ca un mănunchi verde veștejit
căutându-și placenta
a mai rămas insula câtorva ferestre
ce-mi trage inerția
spre un loc fără formă și conținut
de-o transparență veșnică

A mai trecut

un an de când ai murit
și fiecare an sunt 365 de zile
lungi cât un metru și jumătate de fier
cu brațele larg deschise în neant
am așezat fiecare mormânt
la marginea mării
să treacă valorile
să treacă fiecare picătură de apă
peste un gol a cărui profunzime
am devenit eu
încă mai aștept să-mi spui
că m-ai mințit
că ți-ai găsit o stea de unde să
te joci cu mine de-a viața și moartea
de unde mă privești cu atâta
putere
și într-o zi o să cobori
mai frumoasă
ca să te iert

Fortă

se aud clopote de stele
și un tango stelar ce crește peste trepte
am prins trei păsări de timp
una avea privirea ta
le-am dat semințe ce le aveam din copilărie
le-am întărit aripile cu atingerea
mâinii tale

teatrul s-a micșorat atât de mult
încât au rămas două scaune
scena- inimile noastre de aceeași vârstă
prin care curge același sânge
aceeași bătaie ce are tatuajul
eternității
clădirea nu mai are uși
nici tavan
doar o verticalitate ce crește neâncetat
din piepturi

după ce te-am sărutat
pe cele trei păsări le-am învățat
să zboare

mai sus

Drumul

pășesc pe-o stradă străjuită
de conturul nebuniei
care la un moment dat se prefăce
într-o bărnă apoi în nisip mișcător
apoi în nimic și mă trezesc
pășind pe un nimic intens
într-un nimic stâncos căzând
într-un gol plin de durere

desculț până în măduvă
pășesc pe durere și îi dau durerea
mea dezbrăcată de piept și cruce
până când devenim drumul
ce duce la un mine
mânjit tot pe mâini
cu lumina

La o țigară

prin acești ochelari nu prea văd
decât punctul roșiatic din vârful țigării care leagă
distanța dintre o viață și-o moarte
împing memoria de-a fi fost tânăr pe plaja
unui mâine ce se surpă într-un nisip rece
când Dumnezeu își trece degetul peste oasele mele
se aude clinchet de timp
o harpă de cer își deschide pieptul
aruncând afară un dreptunghi gol de pământ
cuțitul șterge ușor visul până când dimineața
aspiră tot negrul nopții
când eram copil numărăm ciorile
trăgeam schelete și le așezam pe bordura luminii
numărăm clipele ce se strâneau zgribulite deasupra
cimitirului
numărăm morții și întotdeauna la sfârșitul listei
eram eu
ascultam la radio o melodie la chitară clasică numită
“Raiul din iad”
am luat foarfeca și-am tăiat o ușă în centrul zilei
i-am trecut pragul și hoinăresc
afara eului
încercând să lipesc bucățelele de coajă verde
în jurul miezului crud de măr
părinții mei au murit la nașterea mea
și de atunci
încerc să mă nasc singur

OLIVIA MÂNDRUȚIU RUSU:

Amintirea Cătarilor într-un roman cultural de azi:

Inelul cu smarald

(Limes, 2023, 210 p.)

Olivia Mândruțiu Rusu (n. 23 septembrie 1948, Câmpia Turzii), filologă și membră a Uniunii Scriitorilor, este, cu *INELUL DE SMARALD* (Limes, 2023, 210 p.), la al treilea roman, celelalte fiind „Pas în trei” (Editura Ardealul, Cluj-Napoca, 2011) și „Mestecenii și rafturi” (Editura Limes, Florești, 2020). Lansat la Muzeul de Artă din Cluj-Napoca, în primăvara acestui an, despre recentul roman al Oliviei Mândruțiu Rusu au vorbit Lucian Nastasă-Kovács, managerul instituției gazdă, editorul Mircea Petean, criticii literari Ovidiu Pecican și Constantina Raveca Buleu, relevându-se scriitura inteligentă și seducătoare, problematica oarecum inedită, abilități compozițional-narative, artisticitatea scriiturii.

Scriitoare, dar și artist plastic cu expoziții personale, dna Olivia Mândruțiu Rusu scrie o proză cuplată la realitățile zilelor noastre, plină de culoare tipologică, cu evident aplomb critic și de o tranzitivitate aproape monitorizată (precum în romanul precedent). Nu îi sunt străine nici acele modalități narative de registru eseistic-reflexiv, uzitate de Mircea Eliade sau de brazilianul Paulo Coelho, în „Alchimistul” bunăoară („carte care îi adusesse reputație universală”, p. 46), autori citați de altfel în cuprinsul romanului. Nu e de uitat că în biblioteca profesorului Michel erau rânduie, pe rafturi, frumos legate în piele, cărți de Vasile Pîrvan, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Lucian Blaga, Emil Cioran, Mircea Eliade, „toți străluciseră în perioada interbelică”.

Acțiunea romanului, plasată mai mult în Franța decât în România, este, însă, una de strictă actualitate și, conform Jurnalului lui Michel, acoperă o perioadă „de mai bine de două decenii” (24 iunie 1997 – 3 ianuarie 2020). Este vorba despre jurnalul unui om „care făcuse din profesia lui sensul vieții”, promițându-și să rămână consecvent cu sine și să se încadreze „în paradigma adevărului” (8 iulie 1997): „Cu un Jurnal deschis în față, cred că pot face pace cu mine, pot opri timpul, mă pot întoarce din drum, pot să îmi însușesc mai ușor lecțiile de viață.” (8 noiembrie 1998). Michel avusese o viață nu tocmai liniștită, după plecarea din țară se căsătorise cu o femeie total nepotrivită prin exhibarea unei feminități debordante, de care se va despărți. O iubise, însă, pe Liza, unica femeie din sufletul lui, care, rămânând în țară, va da naștere unei fetițe, Oana, recunoscută de tatăl medic Simionescu din București. Lizei îi va încredința profesorul arheolog artefactul „Cartea Sfântă” a Cătarilor, scrisă pe foi de metal, și de la Liza o va recupera pentru patrimoniul public francez nepoata Ines, nu înainte ca Liza să nu o fi dat spre traducere și editare pe calculator unor foști elevi de încredere din București. Pentru pasiunea sa, pentru realizarea „proiectului (său) de suflet”, Michel Ionescu vânduse casa părinților și terenurile din țară, având conștiința împăcată a împlinirii unui destin prin descoperirile făcute în Sanctuarul sacru al cătarilor de sub munte, „comorile sacre” din Occitania (Jurnal, 12 decembrie 2009). Ideea la care ajunge Michel este aceea conform căreia „Adevăratul om nu este omul profan, rupt de transcendent, ci acela care a trăit direct experiența divinului. Ea se arată doar celor care știu să vadă”. Conform dictonului paulin: „Per visibilia ad invisibilia”. În acest sens omul simte că „El este alesul”, precum până la urmă nepoata sa, Ines: „Cel chemat să salveze credința Cătarilor, să reînchege neamul, să-i dea înapoi viața luată, să restabilească adevărul despre acele vremuri.” (Jurnal, 14 ianuarie 2015). Citind „Faust” de Goethe, autorul jurnalului, pătruns adânc de tragedia personajului goethean, constată la rândul lui: „Mi-am vândut și eu sufletul, m-am vândut pe mine, mi-am

vândut tinerețea și viața pentru a împlini un ideal.” Ca și Mefisto, a fost împovărat „pentru totdeauna” cu marile nevoițe: „Datoria” și „Grija”. Totul pentru căutarea și identificarea „unui oraș distrus prin foc acum aproape o mie de ani.” (7 ianuarie 2019). Este vorba de Sanctuarul cat ar subpământean, emnamente creștin, pe care-l găsește, trăindu-și „ca Ulise în drumul spre casă, propria călătorie inițiată” (23 februarie 2019).

Găsit cu greu printre cărțile de pe rafturile înțesate, Jurnalul ținut de Michel (plecat în 1970, cu studii în Franța, „atras de istorie, arheologie, viața cătarilor”) îi clarifică nepoatei sale, Ines, venită din România ca unică moștenitoare, viața unchiului ei pe care nu-l cunoscuse, din ultimele două decenii.

Michel Ionescu, profesor de arheologie la Universitatea din Toulouse, pusese în mișcare un „proiect de suflet”: cercetarea arheologică a așezării catare de pe Montsegur/ Muntele sigur (sudul Franței), o comunitate creștină liberă și pacifistă, care se conducea după principiile evanghelice ale „Noului Testament” în sensul cel mai „pur”/ curat, considerată de autoritatea papală drept „eretice”. De unde cruciada din 1209 împotriva acesteia, conform verdictului sinodal de la Roma. Astfel s-a hotărât genocidul cu arderea acestei comunități, „turnurile distruse, cetățile dărâmate”. „Acolo unde blândețea a dat greș – spune „prelatur rotofei” papal Fernand – va trebui să învingă forța. Dacă nu-i stărpim până la unul, va fi vai de noi! Nimeni nu ne va ierta. Trebuie să rămână din ei doar cenușa. Să ardă toți ca-n flăcările Iadului. Le facem un bine dacă îi ajutăm să-și elibereze prin foc sufletul”. Catarii s-au baricadat cu Perfecții lor în reduta de pe Muntele sacru, printre ei găsindu-se și Ducele de Toulouse „nemernicul care i-a ocrotit pe eretici”. Toate acestea îi sunt devoalate în registru oniric lui Ines, care avusese curajul să pătrundă, precum unchiul ei înainte de a pleca din echipă, în galeriile muntelui, acolo unde arheologilor conduși de Jean le era interzisă intrarea. Conducând inițial săpăturile în zona estică a muntelui, unchiul Michel ajunsese, cu un instinct sigur, în „Sanctuarul de piatră al Cătarilor” (unde „n-a pătruns nimeni, de aproape o mie de ani în labirintul pe care l-am descoperit eu sub munte” – 23 septembrie 2000), spre deosebire de cealaltă parte din echipă care, concentrată pe zona de

nord-vest, cum se hotărâse în mod oficial, continua explorarea sitului istoric, de ani buni, fără rezultate. Danielle și Jean fuseseră studenții lui Michel la Universitatea din Toulouse, cel din urmă, agreat oficial, devenind conducătorul șantierului arheologic și tot mai înverșunat împotriva magistrului care-l formase, mai ales după deteriorarea căsniciei cu Danielle (în casa acesteia de pe munte va veni româncă Ines, trăind experiențe la limita realului, de vreme ce, dorind să cunoască mai bine viața unchiului, merge pe urmele lui cu un instinct sigur de fabuloasă aventură inițiată, ajutată și de câțiva săteni, printre care nagenara Marta joacă rolul d---e mistagog în acest demers inițiat). Cu ajutorul acesteia, Ines va intra în posesia „inelului de smarald” și jumătății de blazon nobiliar, după care va merge în România, la București, să recupereze *Biblia Cătarilor* scrisă pe 120 de file turnate în bronz și găsită în „biserica de sub munte” (ea fusese trimisă, în secret, în țară de Michel fostei sale iubite Liza, „singura femeie pe care am iubit-o”, devenită soția unui medic, tatăl oficial al Oanei Simionescu, interesată și ea de arborele genealogic al neamului).

Un fel de roman cultural senzațional, cu asasinat și urmăriri ca în filme, avem în ultima parte a scrierii, în care Ines, conștientă a duce mai departe ceea ce a început unchiul ei Michel (constant urmărit și, în fine, asasinat la 3 ianuarie 2020, la locuința sa), recuperând artefactul prețios de la fosta lui iubită Liza, revine, din călătoria „inițiată”, în Franța, pentru a depune, cu acceptul autorităților, „Cartea Sfântă” la Biserica Sainte Cécile. Un lăcaș impozant cu stâlpi masivi, vitralii și rozete impresionante, cu două altare, „unul în marmură albă, altul în marmură neagră, ridicate în secolul al șaisprezecelea în memoria Cătarilor”, având alături statuia „Nemuritorului” Bernard, Ducele de Toulouse „care îl înfruntase pe Papă”. Ca printr-o minune prevăzută de „vrăjitoarea” Marta, atunci apare și iubitul tinerei Ines („fiica Ilinei, nepoata lui Michel”), Mihnea, preotul cununându-i în fața altarului, „cu momentele așezării inelului de safir pe degetele lor”, înzestrate cu putere magică, și „după legile noastre vechi”, urmând ca reglementarea juridică a căsătoriei să fie făcută „în țara voastră”. „Neamul Cătarilor trebuie să continue prin voi și copiii copiilor voștri, în vecii vecilor”, după cum află Ines, sub hipnoză, despre ritualul căsătoriei tinerilor Bernard și Felipa, oficiat de Dominique de Toulouse, Prefectul *Ordinului Cătarilor*, investit cu taina *Consolamentului* (p.139)...

Romanul poate fi considerat unul de aventură, cu miză culturală, urmărind venirea tinerei Ines în Occitania, în Languedoc, adusă cu mașina pe muntele ce constituie centrul credinței catare, al unei civilizații spirituale conduse după o dreaptă și mai „pura” credință, stârnind mânia papală. Este primul genocid creștin din istoria neagră a Evului Mediu, după care va veni perioada Inchiziției cu abuzurile și arderile pe rug.

Încadrată de o mulțime de personaje precum Anne, slujitoarea credincioasă a lui Michel, rămasă să îngrijească de casa cercetătorului arheolog, fratele acesteia Pierre, tatăl lor Charles, dar și Danielle, Jean, Marta ș.a., Ines, în calitatea de moștenitoare a unchiului Michel, dovedește un instinct sigur în pătrunderea unor adevăruri ascunse. Nemulțumită de cele discutate cu Jean, conducătorul șantierului arheologic, ea îi cere lui Pierre să încalce consemnul, pătrunzând împreună în galeriile de sub munte, unde realizează că Michel ajunsese la adevărurile ascunse de aproape o mie de ani.

Romanul urcă ficțiunea în registrul oniric, în visele simbolice ale tinerei apărând fie siniștrii „trimiși ai Papei” cu misiunea exterminării sectei catare, fie imaginea iubitului hărăzit Mihnea, sub hipnoza controlată de Marta, o bună prietenă a profesorului arheolog. Prin grădina Martei se deschidea o fantă în stâncă, tânăra Ines comunicând astfel direct cu peștera catarilor, coborând în subterană, în „biserica de sub munte” (p. 158).

O lume profană și una sacră, ca să vorbim în termenii savantului Mircea Eliade, se întrepătrund, „camuflarea” constituind acel aspect de fabulos fantastic trăit „pe viu” de tânăra Ines. Urmând o cale a intrării în rezonanță cu preocupările unchiului Michel, Ines parcurge de fapt un itinerar inițiativ, ale cărui componente se pot ușor identifica. Ines este, de fapt, în tot acest *scenariu inițiativ*, personajul cu rol de *neofit*, care, sub povața *mistagogului* (în cazul de față Marta), trece prin anumite *probe* inițiatice (confruntarea cu conștiințele profane, experiențele din lumea subpământeană, explorarea „labirintului”, dar și drumul în țară pentru recuperarea artefactului sacru, abilitatea de a scăpa de urmăritori etc.), sfârșind prin a trăi „senzația de nepământesc” și „senzația unică de plutire” în scena unirii sufletești cu Mihnea, „bărbatul pe care îl iubise cu toată ființa ei, dintotdeauna”.

Este multă poezie și imaginație în acest roman „de aventură”, autoarea dovedind o iscusită receptare a peisajului, o încifrare de metafore și simboluri cu rol transfigurator (v. scena inițială a ascensiunii cu mașina pe serpentine, alături de tânărul IT-ist Philippe, spre a o caza pe Ines la bunica sa, Danielle, tânăra fiind prevenită că intră „într-o lume fabuloasă în care nu știi niciodată unde se termină istoria și unde începe prezentul – misterul, magia, vraja, superstiția, catacombele, descoperirile arheologice, «artefactele» fac parte din cotidian, se țin de mână, se amestecă în poveștile oamenilor, în întâmplările lor de fiecare zi”, p. 19; sau scena finală a contopirii sufletelor într-o adroginie spirituală, arhetipică, „iluminarea” invitatului, în cazul respectiv împlinirea sufletească, „nuntirea”).

Dna Olivia Măndruțiu-Rusu realizează în „Inelul de smarald” o proză plasată într-un realism al zilelor noastre, țesută cu o sensibilitate deopotrivă fantezist-fabuloasă și lirică. Problema adusă în atenția cititorului se menține la un nivel general, aproape vag, mai mult poetic, determinările unor localizări mai exacte lipsind. Localizarea este în general Occitania, acțiunea lăsând să se înțeleagă că șantierul arheologic este cel de pe Montsegur, iar catarii (numiți în greacă „καθαροι” / „Purii”, cunoscuți și ca „albigenzi”, locuind în regiunea Albi) constituiau o sectă creștină cu învățătură gnostică, bazată, ca la bogumiliu din zona sud-danubiană, pe dualitatea manifestată a două principii: Binele și Răul, Raiul și Iadul, de unde ideea de „reîncarnare” a sufletului până la „purificarea” lui. Deși nu credeau în ceea ce la budhiști se numește „karma” (încărcări ale sufletului din viețile trăite, o lege a firii, „unde ceea ce semeni aceea culegi”), catarii au fost denumiți „Budiștii Vestului”, prin felul lor de viață pacifist-contempla-

tivă (v. Zoe Oldenbourg, *Masacrul de la Montsegur*, Editura „Phoenix”, 2006).

Regiunea Languedoc cunoscuse în vremea catarilor o dezvoltare fără precedent, în științe și arte, promovând opera trubadurilor. Se construiseră catedrale, cetăți, școli de filosofie și misticism. Înflorise comerțul cu Spania, Italia și alte țări, vestea unui trai prosper se răspândise în întreaga Europă.

Considerați „Oameni buni/ Les Bonnes Hommes”, cu o trăire spirituală elevată, Catarii, trăind în rugăciune și meditație, au dezvoltat o civilizație aparte, cu instituții ce concureau societatea medievală. Înzestrați cu virtuți vindecătoare, după modelul lui Iisus Hristos, prevăzute în instrucțiunile de magie „Grimoire”, doctrina pacifistă a catarilor era profund umană, bazată pe bunătate, sacrificiu și egalitate, inspirată din „Noul Testament”, de unde și unele acuzații de „vrăjitorie” venite din partea oficialității catolice, care s-a văzut, prin influența avută asupra oamenilor, concurată și în primejdie, de unde ideea exterminării „sectanților” catari. Deosebirile față de doctrina papală veneau din altă viziune a Noului Testament, neînțelegeri doctrinare care duseseră deja la Marea Schismă din 1054, când Biserica de la Roma s-a rupt de Biserica Bizantină, urmând aceasta din urmă să suporte valul de cruciade ce i-a slăbit fundamentul, facilitând în 1543 distrugerea Bizanțului, deja slăbit, de către otomani. Și, prin aceeași politică de dominație a catolicismului, „jefuirea” unor artefacte, inclusiv a Graalului/ Pocalul Sfânt, pe care Cavalerii Templieri l-ar fi încredințat Catarilor, care nu se știe unde a ajuns... Se știe, însă, azi, că Giulgiul de în al Mântuitorului se păstrează în capela regală a Catedralei „Sfântul Ioan Botezătorul” din Torino.

După cruciada a IV-a din 1204, care a slăbit Bizanțul de la o jumătate de milion de locuitori la doar 25 000, a urmat, sub Papa Inocențiu al III-lea, *Cruciada Catarilor/ Cruciada Albigensiană* din 1209-1229, prin care s-a săvârșit primul genocid creștin din Europa Evului Mediu.

În roman se vorbește despre „Prefecții” catarilor care în 1140 aveau o doctrină religioasă și lăcașuri proprii, Liturgia (după *Noul Testament, Evanghelia Cinei cea de Taină* și chiar alte scrieri apocrife) și episcopii lor. Catarii, în gnosticismul lor „pur”, bazat și pe pythagorism, considerau că între Om și Divinitate trebuie să fie o relație directă, nu prin interpuși păcătoși și iubitori de lux, ceea ce punea în pericol existența Bisericii catolice. În 1325 a fost ars pe rug ultimul Perfect catar.

„Perfectii” catari/ și nu „Prefecți” cum întâlnim în roman (de la lat. „perfecti”) erau ierarhii inițiativi prin ritualul „Consolamentum”, predicând doctrina printr-un mod de viață „pur” (renunțarea la proprietăți, vegetarianism, asceză etc). Celălalt cerc, mult mai amplu, era al credincioșilor / „credenti”.

Răspândită repede în spațiul european până în Anglia, dar și în Bulgaria, Bosnia, Dalmația, doctrina catară, transmisă pe cale orală și bazată pe dualismul Bine-Rău existent în viața omului, luase avânt, acceptând egalitatea de gen, prin lărgirea numărului de *credenti*/ „credincioși”, cărora nu li se închidea accesul la cercul inițiativ al „perfectilor”/ *perfecti*, dacă se dăruiau cultului, renunțând la viața personală.

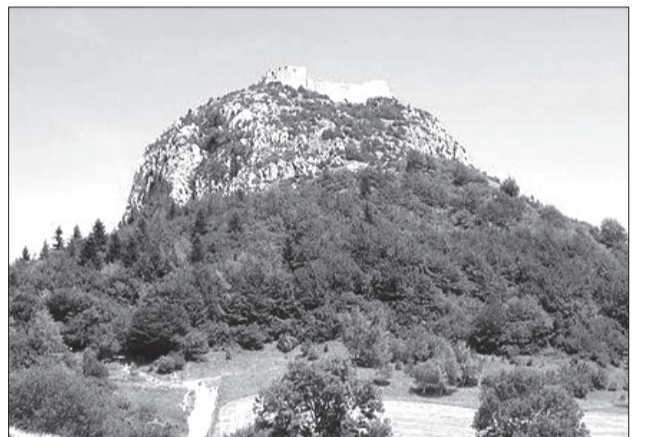
Oricum, vremea catarilor este una de elevată viață spirituală și progres, cu atât mai evidentă fiind deosebirea de catolicismul papal, de unde adversitatea din partea Bisericii Catolice și a Casei Regale franceze împotriva „Oamenilor buni”. Directiva exterminării fusese categoric exprimată de papa Inocențiu al III-lea: „Omorâți-i pe toți. Dumnezeu îi va recunoaște pe ai lui – *Caedite eos. Novit enim Dominus qui sunt eius*”. Sunt cunoscute cruzimile inimaginabile, zecile de mii de catari, bărbați și femei, zeci de „prefecți” arși pe rug în masacrul din Beziers, în orașele Carcassonne, Chateaux de Puilaurens, ultima fortăreață căzută fiind castelul Montsegur – Muntele

sigur, asediat vreme de nouă luni de forțele regale franceze, începând din mai 1243. În total a căzut pradă nebuniei papale un milion de oameni: catari, catolici și evrei, nu numai perfecti și credenti, ci și oameni de orientări religioase diferite... Azi se poate citi pe monumentul amplasat pe locul martirajului: „*Als catars, als martirs del pur amor crestian. 16 de març 1244*” (în occitană: „În memoria Catarilor, a martirilor dragostei pure creștine. 16 martie 1244”).

Legende din Țara catarilor sunt încă vii și azi, dovadă incontestabilă și romanul „Inelul de smarald” prin care autoarea imaginează un demers inițiativ, relevând aspecte ale „camuflării” sacralului în profan, aducând în lumină „o pagină palpitantă de istorie îngropată în măruntaiele pământului”, după cum consemna autorul Jurnalului la 23 septembrie 2000.

Muntele cu vestigiile catare evocat în roman este unul „vrăjit”, după cum recunoaște și gazda lui Ines, doamna Danielle, fosta soție a lui Jean, arheologul conducător, împreună având-o pe Cécil: „Muntele m-a prins cu puterea lui și nu am mai putut să cobor la vale.” (p. 89).

Aparent realist, romanul „Inelul cu smarald” este însă rodul unei ficțiuni prodigioase, îmbinând o minimă factologie credibilă cu o imensă fabulație cultural-reflexivă despre vestiții Catari din Occitania, care continuă să fascineze după genocidul martiric din primele secole ale ultimului mileniu. Bucurându-se de o acțiune strânsă cu repere până în zilele noastre, romanul este scris cu o pasiune mărturisitoare de exotism oarecum paseist și sentimental, încărcat de o reflexivitate care sună uneori asertoric, alteori trimite la stilul prozei fabuloase gen Mircea Eliade, Paulo Coelho etc., în general la o formulă de popularitate superioară aceleia scrise de Agatha

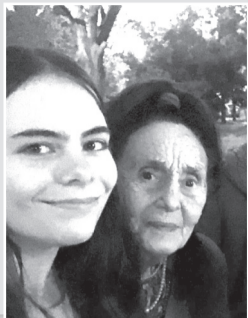
Christie... În totul, ceva ce amintește de formula romanelor cultural-eseistice ale lui Vintilă Horia...

Că din punct de vedere istoric era de dorit o documentare mai strânsă și o localizare mai punctuală, nu atât de vagă, aceasta este o altă chestiune de ordin „interdisciplinar”, prozatoarea evidențiind, însă, destul de bine, doctrina și civilizația unei populații cu care papalitatea a fost atât de crudă precum Inchiziția ce a urmat perioadei respective în Occidentul catolic.

„*Inelul cu smarald* – scrie Nicoleta Milea pe coperta a IV-a - ne captivează printr-un limbaj capabil să exprime poezia sentimentelor omenești, frumusețea tainică a naturii, farmecul atmosferei create. Roman al camuflării sacralului în profan, *Inelul cu smarald* unește tumultul imagistic al erupțiilor onirico-fantastice cu stringenta ordonatoare a datului uman.”

Angajând în această problematică, reluată în mod ingenios, destinele unor protagoniști români (unul *in absentia*: Michel, altul *in preasentia*: Ines/Nora), autoarea a realizat un frumos roman „de aventură” cultural-științifică, căreia i-ar sta bine să fie tradus și în franceză, unde ar interesa mai mulți cititori, unii chiar poate familiarizați cu grozăviile Evului Mediu, inclusiv cruciadele, pentru care nu de mult Scaunul Papal a cerut îngăduința iertării creștine...

ADRIANA ILIESCU

Versuri din sertarul anilor optzeci

Fiicei mele, Eliza

La cules de ghindă
... Și trebuia să adun
ghindă.

Era o sarcină pentru o
profesoară.

De necrezut, dar trebuia,
ca un porc mistreț
să găsesc ghindă...

“Trebuia!” Nu era deci un vis, veți zice.

Nu vă grăbiți! Râmam, în pădure,
cu botul pantofului, printre frunze moarte,
după ghindă,

... și-mi aminteam de acea prietenă a mea
care primăvara se ducea să adune viorele.
Ea nu mai este. Nici viorelele nu mai sunt.
Vor învia.

La primăvară vor răsări viorelele. –

Iată o certitudine

printre atâtea minciuni.

Un lucru sigur, printre atâtea minciuni –
va veni primăvara în pădurea asta!

... Și mai era și o veveriță...

Și cineva îmi spunea: “Niciodată, niciodată
nu vom găsi ghindă sub frasin!

Ăștia sunt niște tâmpiți, niște analfabeți,
lasă că nu ne-aude nimeni!”

Și așa am mai aflat niște certitudini

Priveam numai pământul de parcă
doar frunzele moarte erau de văzut!

“Trebuia!” Nu era deci un vis veți zice

De necrezut, poate, dar trebuia ca un porc mistreț
să găsesc ghindă.

“Ăștia nu sunt pomi de ghindă!” spunea cineva
fără sfială.

“-Ai avut un coșmar!” spunea cineva.

Se întâmplă, toamna. Melancolia...

Melancolia de toamnă te face să visezi
ce era când erai tânăr!

Și priveam numai spre vârful copacilor
spre cer...

Dar am spus că am văzut și veverițe,
ele urcau dinspre pământ spre cer, prin copaci,
Nu – nu fac nici o confuzie
azi-noapte chiar am visat frumos...

...Se făcea că era și un poet,

Poetul era tânăr, ca acum treizeci de ani,

... În vis uitasem că poetul era mort...

e firesc,

Poeții nu îmbătrânesc și nu mor niciodată...

...Azi am revăzut pădurea...

...Se făcea că eu trebuia să caut ghindă

Și parcă eu mă făcusem un porc mistreț

nu mai priveam cerul printre vârfurile copacilor
era o fericire pierdută!

“-Nu este elegant să povestești coșmare

în societate,

fiecare și le ține pentru sine!”

...râmam în frunze, pământul,

vârful pantofului era un râț ridicol,

un bot de porc...

“-Păcat că ți-ai pierdut delicatețea sufletească,

ai ajuns să te iei după vise

și mai visezi și scârbos, cu porci

...și poetul ce căuta?”

-Ce poate să însemne?

“-Nimic!”

-Eu trebuia să adun ghindă
sub frasin,
asta nu înțelegeți voi...

“-Păcat că ți-ai pierdut tinerețea sufletească
visezi grosolăni,

De ce nu visezi și tu viorele,

și cerul bleu, și frunza verde,

ai luat-o razna cu porci mistreți

cu o ducă-se-pe pustii de veveriță...”

-Ce să-i faci, trece timpul...

Iar eu trebuia să scurm cu piciorul

în frunze moarte

Și nici măcar nu visam...

Acele scrisori formidabile

-Ars poetica-

Cineva – nu se poate spune cine –

Mi-a furat sufletul dar și mințile

Dacă am putut crede

Că ar fi posibil să scriu

Acele scrisori formidabile!

Și să le mai și trimit!

Marea mea speranță era

Stiloul meu negru

Cumpărat într-o dispoziție efervescentă,

Festivă,

Ca și când aș fi cumpărat

O rochie de gală!

Dar ce nu se poate fura?

Acum, stiloul meu negru,

Cu care speram să scriu opera vieții mele.

Și cele mai frumoase scrisori de dragoste

(Pe care nu le-am scris niciodată!)

Dar n-a fost să fie!

Și ce nu se poate fura?

Chiar și un stilou negru

Acela cu care speram

Să scriu un poem fastuos

Ca o rochie fastuoasă pentru

Un mare concert

Pentru un măreț revelion

Pentru un moment inaugural,

Festiv, de gală,

Pentru un moment când

Începe Ceva

Așa cum începe Anul Nou

Pentru o literatură inaugurală

Care să cânte!

Să cânte, am spus

Fiindcă Poetul

(prin Poet înțeleg Scriitor)

Trebuie să fie un Homer

Și să nu se trădeze pe sine.

Să nu trădeze esența sa

De care cam ciudat vorbea Platon

Ciudat, ce-i drept...

Chiar și în zdrențe, Poetul nu trebuie

Să uite că are

Haina lui solemnă

De măreață ceremonie

Inaugurală,

Haina care a crescut odată cu sine,

Lipită ca și pielea de carnea sa,

Croită de sângele său

El trebuie să nu-și murdărească haina

Nici chiar dacă banchetul e trivial

Stiloul meu era negru

Ca rochia mea de revelion

Dar Cineva

(să fie chiar Timpul?)

Mi-a furat dreptul să scriu

Scrisori formidabile cu el.

De dragoste scrisori, scrieri

De iubire absolută iar absolutul

are culoarea negru –

Culoarea mirelui,

Culoarea nunului

Culoarea care apără

Albul fecioarei-mirese de minciuni

și o dăruie adevărului.

Cineva a furat stiloul meu negru

Cu care trebuia să scriu

Literatura mea inaugurală

Vinovat este

Cine știe ce nevleg ce nici nu știe

Ce se poate face cu un stilou negru,

Mai vinovată încă sunt eu

Fiindcă am uitat de rochia mea neagră

Cu perle

Am uitat chiar și de valorile

Acestui cuvânt polisemantic perlă...

-Bine, bine! îmi zici Dumneata

Ți-ai pierdut stiloul, am înțeles,

Și ce mai calea – valea,

Vrei să pui ceva în loc,

Așa e neamul vostru

Al Poeților

Voi, Poeții sunteți răi de pagubă,

Cum pierdeți ceva,

Cum rămâneți cu un gol.

Cum puneți în loc

O Poezie.

-Iar eu îți răspund:

Poezia nu se poate înlocui decât

Prin ea însăși,

Deși oameni suntem și noi

Plângem cu sângele nostru

Când pierdem ceva

Când într-un gol punem o Poezie

Aceea tot Poezie rămâne

Noi nu o confundăm cu altceva –

Eu nu o confund cu un stilou

Și sufletul nostru sângerează de dor

Îndrăzniți să faceți asonanța și rimați

Pe “dor” cu “gol”,

“Golul” nostru este un loc al crimei,

Poezia se înlocuiește doar cu Poezie

Iar Io

Mi-am făcut “Arta Poetică”

Anatomie și nu prea...

Printre pietrele aduse de valuri,

căutam o inimă perfectă

cum am mai avut cândva...

Marea scâldă cu devoțiune Picioarele

Inutilă devoțiune...

Eu căutam o inimă printre pietrele

aduse de valuri

Dar întâi și întâi am găsit un rinichi roz

Și mi-am zis:

“Bun și un rinichi, la urma-urmei

←
la anatomie se învață că
simte și el ce simte inima,
micile și marile emoții,
și l-am luat, să fie
Dar eu căutam altceva
căutam o inimă perfectă
conturată cum se cuvine și
roșie ca sângele,
cum am mai avut cândva,
dar am găsit un cheag de sânge pietrificat,
și l-am luat și pe el – doar eu l-am găsit,
și ciudat, am găsit un cap de bărbat,
chipul semăna a personaj istoric,
la început, dar apoi, privit mai bine,
părea un cap anume făcut pentru
studiile de anatomie!
I se vedeau creierii brăzdați de
șuvițe de sânge,
iar o jumătate de față avea epiderma înlăturată
astfel încât
apărea mușchiul roșu al obrazului
personajului istoric
și în țeastă se mai putea vedea (dacă priveai cu
deosebită atenție)
un orificiu mititel pe unde
a trecut glonțul
sau i s-a făcut trepanație craniană căci
se făcea - e sigur - și în cele mai vechi timpuri -
dar în epoca noastră?

Ca să mă amăgesc cu fericirea personală
am găsit o mică agată prefăcută
(se făcea ea că este o agată!!)
Cenușăresele, se știe, sunt mai frumoase
decât surorile lor...

Am găsit un plămân roz, de găină, și l-am luat
și o mică piatră perforată
pe care o voi pune la gât ca pandantiv -
podoabă marină sau pur și simplu
ca orice piatră la gâtul omului la nevoie;
Apoi, în sfârșit, a apărut și o inimă
cam aproximativă.
Și aici, atenție la silepsă -
figură de limbaj, trop care înseamnă
folosirea cuvântului atât la propriu cât și la figurat -
apoi a apărut de sub valuri
un cap de pisică botoasă
Apoi o piatră lunguiață, pală
ca un obraz de copil,
și o piatră albă, dură, ca aceea
pe care o am în plămânul stâng,
și în legătură cu care doctorul m-a asigurat
că este o calcifiere mai tare decât coastele,
Și un cap de piele roșie știrb
care, pe urmă, a devenit o față
acoperită cu pecingine, și după aceea,
un piept plin de urticarie,
un dinte însângerat,
un mongoloid furios...

Și, în sfârșit, o inimă albă,
destul de frumoasă,
cu-un ventricul cam mărit,
o inimă cam aproximativă, e adevărat.
-atenție la silepsă!-

Și dacă n-am găsit inima aceea perfectă -
armonioasă (cum am mai avut cândva)
este numai fiindcă privirea mea
nu a fost destul de înțeleaptă ca să o vadă

Dar desigur, Dumneavoastră, care aveți
un ochi mult mai înțelept,
ați și zărit-o
printre pietrele mele

Mangalia, Bălcești - Vâlcea
198...

O antologie de fabule alcătuită de „gâlcevistul” arghezian

PUIU RĂDUCAN:

„DE LA ESOP LA URMUZ - FABULE”

(Editura „Mircea cel Bătrân”, Baile Olănești, 2023, 802 p.)

L-am cunoscut pe bătatarnicul iubitor de cultură Puiu Răducan cu prilejul unor ediții recente ale Festivalurilor dedicate lui Mihai Eminescu (din ianuarie și iunie) organizate în Țara Severinului (Drobeta Turnu-Severin, Orșova, Băile Herculane) de scriitorul și promotorul Florian Copcea. Participant fervent și în câteva rânduri chiar laureat, dl Puiu Răducan ilustrează spiritul unui pasionat om de cultură, care recent s-a întors de la frații noștri din Transcarpatia, intenționând să scrie o monografie despre „Românii dimprejurul României”. În vara aceasta, după cum ne-a mărturisit într-o întrevvedere ce a avut loc la Râmnicu-Vâlcea, urmează să meargă la Cernăuți și în ținutul Herța, să aducă un omagiu de suflet lui Aron Pumnul, dar mai ales fostului bun prieten, poetul patriot Vasile Tărățeanu, care nu de mult ne privește din stele...

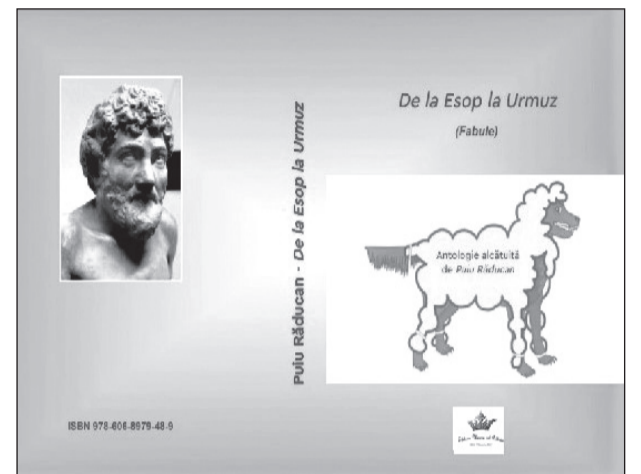
Vrem să spunem că autorul antologiei de fabule despre care scriem este un jurnalist înverdat (membru mai vechi al UZPR) și, deopotrivă, un scriitor pasionat de proza scurtă și poezie umoristică (numai în 2023 a publicat culegerile: *Din papornița neamului*, *Adevăr pe 1+3 rânduri*, etc.), în care surprinde o tipologie caracteristică vremurilor pe care le trăim. Cine citește tabletele sale ironice și corozive de pe pagina d-sale de facebook, realizează repede că avem a face cu un *arbiter mōrum*, adică un „arbitru al moravurilor”, cu precădere vizând vicii politicienilor, fațetă de „scriitor civic” care ne amintește de vituperanța verbului jurnalistic eminescian (în volumul „Adevăr pe 1+3 rânduri”, citate consistente din gândirea Poetului național privind „Adevărul” care este „stăpânul nostru” în varii reflectări și implicări sunt cuprinse într-un fel de Prefață intitulată „În loc de cuvântul autorului și prefață să-l citim pe Eminescu cu al său adevăr”). Desigur, conștient că se bate cu morile de vânt, cum i-am zis de fapt, autorul, în dorința expresă de a lua atitudine, scrie răspicat despre aleșii îmbrățișiți din „sfatul țării”, cărora, ajunși acolo, puțin le mai pasă de nevoițele celor reprezentați, despre bărăcarea „demeritului”, vorba lui Eminescu, spre pacostea comună, și, desigur, despre lichelism și „trădare națională” etc.

Schițând acest portret al omului, pașnic și prietenos de altfel, care locuiește singuratic într-un colț de rai chiar pe malul Olăneștiului (ce-i curge pe sub terasa în care am adăstat, pe 24 iunie c., câteva minute, la o vorbă, arătându-ne cu acest prilej noile amenajări ale casei și instalația tipografică a editurii menționate), putem înțelege mai ușor de ce autorul antologiei masive „De la Esop la Urmuz” și-a propus acest efort costisitor sub toate aspectele. Și de data aceasta motto-ul cărții țintește „Adevărul” din perspectivă kierkegaardiană: „Adevărul este o momeală: nu-l poți avea fără a fi prins. Nu poți intra în posesia adevărului capturându-l, ci numai lăsându-l să te captureze.” (Kierkegaard).

Și poate că, de-a lungul culturii umane, cum „fabula este o scurtă povestire alegorică”, de obicei în versuri, de subiecție și constituție satirică, cu un tâlc moralizator, acest gen i-a căzut dlui Răducan precum cireșea pe tort: „Chiar dacă este hazlie, fabula trăiește-n timp (ba, la noi se potrivește și azi), chiar dacă se scurge din vremea anticului Esop, părintele ei.”

Antologia cuprinde, prin urmare, nu mai puțin de 20 de mari fabuliști și 335 de texte, care toate vizează moravuri, deprinderi, mentalități, tipologii, ce se reiau, sub alte forme și identități, de la epocă la epocă, desigur, într-o originală diferență specifică. Iată „acuzăția” de „plagiat” din scurta prefață a autorului, *expressis verbis*: „solicite public condamnarea fabuliștilor pentru... «plagiat»!”

Același tâlc îl exprimă și cuvântul înainte al acad. Gheorghe Păun, managerul valorosului mensual de cultură „Curtea de Argeș”, intitulat „Între Esop și Urmuz”, care subliniază „unicitatea” antologatorului, un „plagiat”, autor de poezie, pamflete, povestiri, memorii etc. cu „reșușitele, și nereșușitele” sale: „Numai că nu din silogisme generale reiese unicitatea lui Puiu Răducan, el este unic în toate cele, unic mai ales prin felul de a fi. Prin feldeință, ca să folosesc vorba lui Cantemir Dimitrie cel multeștiutor. Puiu Răducan este multescritor (...) De un număr de ani, are și propria lui editură, ba chiar și tipografie. Dacă ar fi fost contemporan cu Dosoftei, ar fi intrat în istorie. Ar fi lucrat zi și noapte, pe calculator și în tiparniță, ar fi pus timp, energie și toată pensia sa de inginer electrotehnician pentru a tipări cărți. Alexandria și Esopia în primul rând.” Să ne ierte ilustrul academician din fosta cetate de scaun a Țării Românești despre care revista noastră a scris și va mai scrie (un interesant interviu cu d-sa a publicat în urmă cu câțiva ani, în paginile trimestrialului de cultură „Portal-MĂIASTRA” de la Tg.-Jiu, poeta și jurnalista Victoria Milescu), dar noi îl vedem pe Puiu Răducan mai aproape de gospodarul Arghezi, de la Mărțișor, din țăndăra căruia

creдем a descinde exhortativa aplecare etică, spiritul critic vituperant, mușcătura teribilelor sale pamflete din proză și poezie (amintim aici recentul roman „Scorpiia flământă”, recenzat de noi în nr. 2/ 2023 al periodicului amintit, în care autorul evocă problematica *Răului*, întinsă în sens atavic pe mai multe generații până în contemporaneitatea cea mai recentă, cu ecouri cosmogenetice și până la sancționarea flagelului respectiv de morala creștină).

DE LA ESOP LA URMUZ (Fabule) este un proiect editorial de mare actualitate, antologând texte din Esop (8), Fedru (12), Avianus (10), La Fontaine (52), Jean-Pierre Claris de Florian (11), Ivan Andreievici Krilov (16), Constantin Stamatii (1), Tudor Arghezi (doar 4 texte!), Gheorghe Asachi (53), Anton Pann (8), Alecu Donici (86), Ion Luca Caragiale (6), Grigore Alexandrescu (38), George Ranetti (3), Gheorghe Sion (5), Vasile Alecsandri (4), Vasile Militaru (2), George Topârceanu (10), Nicolae Dragoș (5), Urmuz (avangardistul fiind prezent cu fabula „Cronicari” și cu un articol monografic din „Urmuz – Pagini bizare, ediție îngrijită de Io Pop, postfață de Corin Braga, Cluj-Napoca, 1999).

După cum se vede, fabuliștii străini sunt antologați după criteriul istoric, care nu se mai respectă în privința fabuliștilor români, conform enumerării de mai sus, care reproduce ordinea din Cuprins...

Nu putem să nu amintim și postfața „O carte actuală” semnată de prof. Mihai Mustăța, care-l consideră pe inginerul publicist Puiu Răducan drept un „editor și tipograf din tagma lui Anton Pann”, care, încumetându-se la acest „excurs de peste două mii de ani în evoluția speciei”, ne dovedește că fabula, departe de a fi intrat în desuetudine, este de o actualitate stringentă („actuala realitate politică oferă material din belșug, iar actorii ei sunt purtătorii unor măști care le devoalează caracterul” – „plagiatori inconștienți din miezoasele fabule”). Postfațatorul, după ce stabilește originea „orientală” a speciei, - pe care au preluat-o grecii, ca gen minor, și, apoi, latinii (nu aveau ei, oare, deviza mândriei satirice: „*satira tota nostra est*?”) -, se referă în extenso la patru fabuliști de seamă, cu reverberații catalitice în cultura română: *Esop* de origine asiatică (atât de viu în alegorii încât s-a născut „legenda trimiterii sale la moarte de locuitorii din Delfi”), *Fedru* (un Esop latin din vremea debilului împărat Nero, alcătuit „un fel de cronică codificată a vieții romane de la sfârșitul principatului lui Augustus până la cel puțin în primii ani ai lui Nero”), *La Fontaine* (care atinge „culmi de literatură de valoare universală” prin textele sale rămase foarte actuale și după 400 de ani), *Grigore Alexandrescu* („fabulistul prin excelență”).

„Nu putem să nu remarcăm - scrie postfațatorul Mihai Mustăța - efortul editorului pentru a ne prezenta o carte într-o haină de gală: hârtie de bună calitate, prima copertă are o ilustrație simbolică, un lup îmbrăcat în piele de oaie, care trimite la cuprinsul cărții, iar pe coperta din spate se reproduce un bust al lui Esop. Este de admirat gestul editorului Puiu Răducan care se prezintă publicului cititor cu o frumoasă realizare.”

Subscriem la toate cele zise de antologator, prefațator și postfațator, cu aprecierea că *DE LA ESOP LA URMUZ* este o carte trudită, de „răsfăț” fabulistic, dar și de acută actualitate, cum de fapt, a fortiori, a fost și concepută de „unicul” Puiu Răducan, „certător” („gâlcevist” cantemirean) al unei diverse tipologii din societatea noastră de azi, cu atâta ochi critic-moralizator și, desigur, cu deplină îndreptățire...

Acta est fabula!

Un topos fabulos: satul PURPURA din Țara Secașelor

MONICA GROSU:

IOAN POPA ȘI ARTA CONVERSAȚIEI

(Crono Logia, Sibiu, 2022, p.293)

Redactor cu veche prestație critică la trimestrialul de cultură „Portal-MĂIASTRA” de la Târgu-Jiu, dna MONICA GROSU (6 octombrie 1976, Șugag, Alba) a editat o seamă de cărți în care și-a adunat activitatea de istoric și critic literar. Comentator atent, urmărind un tablou mai larg al literaturii noastre de azi, d-sa pătrunde în universul cărților alese cu o metodă de lectură menită a releva nu numai anumite teme și subiecte, raportabile la interesul autorilor respectivi în transfigurarea unor aspecte din societatea românească, în evoluția ei istorică, de la condiția unei patriarhalități așezate, la „ruperile de ritm” pricinuite de anii războiului sau impusa comunizare de după acesta, în urma trădării de la Yalta, când România a intrat sub influența sferei de influență a Uniunii Sovietice, astfel totul urmând a fi pus în practică, fără abatere/ deviere, de la preceptele Scripturii staliniste, despre care scria și Blaga în romanul său rămas postum, dedicat acestei perioade, pe care va avea tăria s-o depășească, în ciuda unor aspecte care reușiseră să-i insuflă frica de a fi arestat, cu duba neagră, în miez de noapte, după năravul poliției politice, care-l urmărea îndeaproape cu „agenți informativi” infiltrați în apropierea poetului, dar și cu implantarea microfoanelor în telefonul familiei din Cluj, locuind la etaj în casa-bloc de pe Calea Măcinului, 20/ apoi „str. Martinuzzi”.

În scrierea „Rememorând o poveste despre Lucian Blaga”, din partea a III, „Rememorări selective”, dl Ioan Popa, „ieșit undeva la iarbă verde pe Cibin”, amintește întâmplarea povestită de nepotul Poetului, Lionel, fiul avocatului Lionel stabilit la Sibiu, care îl vizita frecvent pe unchiul internat la Clinica a II-a din Cluj. Tânărul, foarte grijuliu cu bolnavul, plin de încurajări și consolare, se pomeneste într-o seară cu vorbele bolnavului: „Nu te mai osteni atâta! Ți-oi da eu de veste când o fi ceva mai rău!” Desigur, „cutremurat pe moment”, nepotul se duse cu gândul la „cutremurata veste a mării treceri, după cum însuși afirma prin scrierile sale.” După câteva zile, în care se aștepta iminentul sfârșit, fiul se găsea cu soția sa Cici la masă, într-o seară de florar. Deodată survine „o bubuitură puternică, asemănătoare unui trăsnet căzut din senin” – „candelabru din tavan, ca retezat de o mână nevăzută, se desprinsese de la locul lui și pică de-a dreptul pe masă, între noi”. Semn că în clinica din Cluj murise Lucian Blaga, la 6 mai 1961.

Sau însoțindu-l, alături de alți pasionați vânători, pe Mihail Sadoveanu, preluat din gara Teiuș, pentru a urca în Munții Sebeșului, prima descindere în Valea Frumoasei și poposind împreună în primitoarea casă bătrână de la Bradu-Strâmb (v. povestea cocoșului de munte evocat de volubilul scriitor cu atâta har!, și tot acolo Sadoveanu află că fiul său Mihai a căzut la datorie, pe câmpul de luptă de la Turda, în Războiul Mondial de pe urmă, va fi îngropat la Alba Iulia). Sau același Ionel Popa însoțindu-l pe Sadoveanu, alături de aceiași frați Stoichiță, la vânătoarea de fazani, la Chișinău-Criș, în 1943.

Dincolo de cărțile de critică și istorie literară, în realitate culegeri care valorifică activitatea de cronicar la mai multe reviste din țară, regionale și centrale, între lucrările Monicăi Grosu dedicate unor personalități remarcabile din spațiul contemporan românesc, distingem două monografii: prima dedicată brâncușologului Petru Comarnescu

(la origine teză de doctorat, 2008) și actuala carte, IOAN POPA ȘI ARTA CONVERSAȚIEI (Editura „Crono Logia”, Sibiu, 2022, 293 p.).

Colegi în cadrul Filialei Alba-Hunedoara a

Uniunii Scriitorilor din România, dna prof. Monica Grosu (n. 1976 în Șugag, jud. Alba) l-a cunoscut pe polihistorul IOAN POPA (n.3 august 1940, Roșia de Secaș, Alba), mai întâi ca profesor „slujind cu demnitate și conștiința ardelenească a apostolatului, acolo în satul propriei copilării” (1966-2005), după ce activase un an ca învățător la Păuca. Aici, în valea natală, a petrecut la catedră peste 40 de ani, timp în care și-a dat gradele II și I, fiind distins pentru bogata activitate cu diferite ordine și medalii. A organizat și participat cu comunicări științifice la varii manifestări ce au avut loc nu numai în Țara Secașelor, dar și la nivel județean ori național, desfășurând concomitent o amplă activitate publicistică. Între temele abordate științific și omagial se regăsește Blajul istoric și cultural, orașul cu rezonanță patriotică nestinsă în care a urmat Liceul Teoretic, după care, în 1957, se înscrie la Institutul pedagogic de învățători din Cluj, absolvit în 1860. Din 1963 urmează cursurile Facultății de Filologie la Timișoara, obținând licența în 1969.

Ca profesor zeci și zeci de ani în satul natal, dlui Ioan Popa i-a rămas destul timp să se desfășoare în multiple direcții, nu numai pe linie didactic-educativă, căci de la studiile teoretice a trecut la culegerea de folclor din regiunea Secașelor, realizând în 2006 și monografia folclorică „Țara Secașelor”, apoi „Roșia de Secaș. File de monografie” (2007) și „Țara Secașelor în imagini” (2012), „îmbinând detaliul etnografic cu elementul social și istoric, într-o compoziție de certă rigurozitate documentară.”

Ioan Popa a fost, de asemenea, un biograf și cercetător literar, scriind sau purtând dialoguri cu oameni de seamă ai Blajului contemporan și ai Albei (Nicolae Brînzeu, autorul lucrării „Istoria școlilor de la Blaj”, reeditată de dl Ioan Popa în 2000,

adăugându-i un Studiu introductiv). Cunoscând bine orașelul de pe Târnava (aici și-a făcut liceul, 1954-57), dl I. Popa scrie cărțile sale de „Bibliografii paralele” (1998) și „Dialoguri subiective” (2002), realizând potretele unor blăjeni cunoscuți nu numai în zonă: Teodor Seiceanu din vechea gardă, poetul Ion Brad, istoricul Corneliu Tatai-Baltă, geograful Mircea Stroia, biologul Felician Micle, poetul și eseistul de azi Virgil Todeasă ș.a. Prin „Mica Romă” a lui Eminescu au trecut oameni de vază, școlile Blajului fiind renumite pentru spiritul lor formator, după cum vedem și din lucrarea „Recuperări selective” a dlui Ioan Popa, în care găsim evocate figuri de seamă precum pe prozatoarea Monica Anton, pe universitarul și literatul Ion Buzăși, pe poetul Ion Mărgineanu, pe strălucitul etnolog Gheorghe Pavelescu, studentul cu două doctorate la Lucian Blaga etc.

Însuși prozatorul albaiulian Ioan Popa este „o prezență activă pe piața revuistică și editorială a ultimilor ani”. „Scriitorul de la Purpura” a reușit să realizeze o mitologie a satului natal de pe Secașe, editând cu mult peste zece cărți de beletristică în care evocă viața satului de-a lungul vremurilor, din care trebuie neapărat să amintim aici: Cerul și pământul de acasă (I, 2000; II-2002), Odinioară la Purpura (2001), Patimi și iubiri la Purpura (2003), Noi evocări de la Purpura (2013), Destine frânte și înfrânte (2013), Umbrele destinului (2015), Între surâs și aguridă (2019), Scrisori uitate, regăsite (2019), Lumi de vis și de poveste (2022)... Autoarea remarcă bogăția de fapte și întâmplări, de realitate și ficțiune, „Ioan Popa reușește în actul scriptic performanța unei noi distribuții pe cât de apropiată realității, pe atât de specială în felul ei, întâmplări, amintiri, flash-uri retrospective iau forma unor confesiuni, devenind accesibile și altora prin lectură. Oralitatea mai pronunțată a unor pasaje sporește gradul de implicare al cititorului care «participă» curios la procesul narativ, nu se simte niciodată un outsider. Componenta afectivă rămâne o trăsătură dominantă a prozelor în discuție, întemeiate pe un stabiliment al rostirii privilegiate.”

Tabloul întreg al satului, cu drama sărăciei de ieri sau a războiului (la care participă țărani ca Partenie zis Nuțu sau Sântion), până la felul de viață al generațiilor mai noi, cu inevitabile drame ale căsniciei și iubirii păstrate în memoria orală a locului, în general toate „istorioarele de viață” din „cărțile Purpurei” păstrează tenta confesiunii, autorul excelând și în arta portretului (Ana Sânmiclăușeanca, Lina Mocanului, căpitanul nefericit Hugo etc.). Desigur, prozatorul, învățând foarte bine lecția clasicilor, este afin cu proza lui Agârbiceanu și Pavel Dan, epica privind Țara Secașelor, cu istoriile, legendele, faptele de demult și chiar mai apropiate de zilele noastre, mergând pe filonul cronologiei clasice, nefăcând concesii experimentului prozastic modern, bunăoară intertextualismului. Povestitorul și autorul colaborează fericit într-o evocare a unor istorisiri vii, autentice, pline de viață, nelipsind din atitudinea narativă ironia, autoironia, stilul indirect liber, chiar notația și reflecția morală. Ioan Popa, apreciază autoarea „este un scriitor implicat în text, atent la meandrele comportamentului uman, aplecat spre înregistrarea fidelă a detaliului.” În privința stilului, acesta „are culoare și prin lapidare pican-

terii semantice, la fel și prin predispoziția autorului de a face haz de necaz, apelând la expresii și ziceri cu umor, tipice vorbirii țărănești. Personajele, cu relațiile interfamiliale uneori nu prea armonioase, sunt și ele recrutate din toate categoriile, de la copii la adulți și bătrâni cu experiență (cum e moș Ilie, cel cu experiența amară a Americii). Sunt de reținut, în unele tablouri de familie, anumite figuri feminine, unele venite din tradiție și rămase locului („mama” Maria, „mama” Veta etc), altele trebuind să părăsească satul, prin măritiș (Ana a lui Brotea, văzând apoi pustiul în care a crescut prin lacrimi nostalgice).

Pe lângă acestea toate, „atmosfera și întâmplările descrise recomandă un univers tradițional, cu ethosu-i străvechi”, peste care cade, desigur, și tăvălugul colectivizării propagată de „ăștia de la raion și de mai sus să-i spună lui Sântion cât de bună e calea asta nouă.” Ca peste tot, se știe, în proza noastră realistă, colectivizarea a fost un act forțat, impus țăranilor, prin tot felul de metode diabolice, făcându-se cu „orbeții”/ sărăntocii satului, nu cu țăranii proprietari de pământuri și atelaje (Noi evocări de la Purpură, 2013, p. 69). În general, viața satului se dezvăluie „în verosimilitatea preocupărilor și acțiunilor comunității”, instituindu-se așadar un fundal „pe care se rostogolesc ecourile aducerii-aminte ale autorului.” Autorul scrie cu „maximă sinceritate”, într-o tranșivitate narativă clasică privind propria-i familie (tatăl mai datat libertăților morale și comunitare, mama însă foarte credincioasă, unchi și mătușile cu povestea lor de viață ș.a.m.d.), fiind împăcat cu propriu-i destin, de vreme ce a reușit să-și transpună în scrieri propria experiență de viață, pe fundalul mai larg al vieții satului.

Obiceiurile, datinile, marile praznice, credințele din viața satului Purpura sunt și ele prezente (cu pregătirea din timp a colindelor la sărbătorile de iarnă, „hodăițatul” la Postul Mare, spovedania, cultivarea fricii și amenințatul cu „iadul” etc.), nostalgia după icoana satului de altădată fiind prezentă, de unde o proză de tipul „Înapoi în Rai”, cu semnificația expresă a respingerii vieții pline de prozaic, nesemnificativ, fascinație și poezie a copilăriei.

Copleșit de amintiri, în devălmășia reamintirilor, dl Ioan Popa se apropie de Creangă, dar și de Sadoveanu, în opțiunea sa pentru lumea tradițională: „Vremuri înduioșătoare, cântarea lor caldă răzbătându-mi azi cuminte în auz! Amintiri dulci, din vremuri de demult, fâlfâind pe aripi de văpaie, se cuibăresc, iar în ungherele-mi tainice ale sufletului și-un dor nemărginit mă duce iarăși către acele zile calde și senine, zile dulci și voioase, cu trecerea anilor tot mai vagi și totuși încă atât de vii.” (Înapoi în rai, ED. Grinta, 2011, p.46).

Acestei bogate proze a scriitorului Ioan Popa, evocând în tablouri veridice viața Purpurei de ieri și de azi, pe fondul mai general al vieții comunităților de pe Valea Secașelor, i s-ar cuveni o scriere aparte, este de fapt ceea ce face autoarea Monica Grosu, care semnează acest prim capitol frumos intitulat Ioan Popa și arta conversației (pp. 5-65).

Pentru ca următoarele trei părți să reproducă scrieri ale autorului comentat ca prozator – „Ioan Popa și arta conversației – câteva considerații asupra operei și biografiei”, după cum urmează.

Partea a II-a, Ion Popa în dialog cu alții (pp. 66-120), reproduce convorbirile purtate cu străluciți fii ai locurilor, făcându-se un mișcător elogiu al „Micii Rome”, în funcție de experiența trăită de fiecare scriitor în parte aparținător zonei: Ion Brad („un confesor fără patrafir”), Ion Buzăși („Profesor la Blaj”), Vistian Goia („Deși trăiesc la Cluj, mă consider blăjean prin formație și conduită”), Ioan Groșan („La Blaj e inima spirituală a țării”), Gligor Hașa („Blajul este inima palpândă a romanismului”).

Partea a III-a, cuprinde interviurile altora cu scriitorul Ioan Popa: Daniela Floroian Barb („Pașaport cultural cu scriitorul Ioan Popa”), Mioara Pop („La ceas de taină cu dascălul, folcloristul și scriitorul Ioan Popa”), Elena Anghel („A fost odată și încă mai este un festival... de poveste”), Maria-Daniela Pănzan și Monica Grosu („Un popas în cuvânt. De vorbă cu Ioan Popa”), Petruța Pop (Cultura tradițională, spiritualitatea blăjeană, laolaltă cu istoria și oamenii Purpurei, mi-au fost și-mi sunt coordonate ale scrisului și preocupărilor de totdeauna”).

Foarte interesante sunt și scrierile memorialistice grupate la capitolul IV, Ioan Popa – rememori selectiv.

Ultima parte, „V. În loc de concluzie” cuprinde, în primul rând confesiunea pro domo a autorului: „Spiritul critic raportat la proza cu filon ardelenesc a lui Ioan Popa – O mărturisire”, din care reținem credința prozatorului că „în peisajul literar contemporan, într-această junglă a literaturii de azi” când „nici critica literară (inclusiv „criticii cu greutate: N Manolescu, Al. Ștefănescu, Dan C. Mihăilescu, Eugen Negrici ș. a.”), „nu se mai poate manifesta în toată plenitudinea ei, nu mai poate cuprinde fenomenul literar în totalitate”, „iar textului literar nu-i rămâne decât altă cale decât să-și croiască drum către cititori, în multe cazuri ocolind sau ignorând critica literară.” Oare așa să fie? Însuși autorul citează aprecieri din criticii Vistian Goia, Ion Mărgineanu, Gligor Hașa, Ioan Groșan, Virgil Cisteianu, Avram Cristea. Maria-Daniela Pănzan vede în Ioan Popa „un «Creangă al Țării Secașelor»... Purpura. Acest loc mirific, cu tainele și frumusețile lui, devine un topos etern al scriiturii, un Axis mundi ce înveșnicește, fără îndoială, o lume a satului situat între două cetăți de cultură, Blajul și Sibiu”. Cât îl privește pe criticul literar Gheorghe Jurcă, acesta crede că „Scriitorul din Purpura este un adevărat Homer al ținuturilor sale de baștină, desigur un talentat povestaș, cum ar spune scriitorul peruan Vargas Llosa, care poate fi pus alături de Slavici, Agârbiceanu, Pavel Dan, care alcătuiesc filonul de aur al marilor scriitori ardeleni ai sfârșitului de mileniu și secol trecute. (...) Scrisul său lasă senzația unor comori demne de o Șeherezadă orientală, dar și de un prestidigitator care poate scoate oricând din pălăria sa un subiect, o temă, un personaj sui-generis din care să forjeze adevărate bijuterii literare, ca de pildă povestirile din volumul De sub vălul negurii cărunte, premiat, de altfel, pentru valoarea sa de Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Alba-Hunedoara, pe anul 2008.

În totul, lucrarea dedicată de Monica Grosu scriitorului IOAN POPA, bine structurată, este o invitație la o mai amplă monografie ce se poate dedica venerabilului profesor și condeier din Țara Secașelor - folclorist de valoare indimenticabilă, publicist de ținută culturală în areal blăjean, călător și memorialist pe un lung itinerariu european, din Occident până la Moscova și Istanbul, prozator realist-nostalgic și ceremonios, raportabil la filonul de aur al epicii transilvane...

Impresionată de „arta conversației”, d-na Monica Grosu observă, de fapt, că întreaga operă a scriitorului Ioan Popa, nelipsită de elementul umoristic pentru destinderea atmosferei și de alte figuri ale cozeriei, este modulată, în acest sens, de ceea ce în retorică se numește „ars bene dicendi”/ „ars eloquentiae”, îndeosebi în dialogurile publice „purtate cu diversele prilejuri și cu importante personalități culturale (...), mereu agreabile și așteptate cu interes.”

Z.C.

Ionuț Pande

Cuvânt

Motto: Nu-i negru mai alb ca azurul decât o pasăre pictând un cer cu aripi înmuiate în lumină!

Când am strâns cerul în căușul palmelor, pasărea s-a scuturat de albastrul ponosit și, cu idei de raze colorate, și-a prăvălit zborul în alb-negru teluric, până a mirosit a floare.

Acolo unde bătaile mai mișcă inima pământului, pasărea umbrește cerul cu taina unui zbor neîmplinit.

Sub aripa tăiată procustian, pașii zornăitori plimbă ocheade vrăjmașe, ca o apă tulburată din inerții concentrice.

Unde e lirismul acestui dor cioplit în esența de lut a respirației? Întreabă un mirat perpetuu.

Atunci... cenușa se-adună din vânt, o pasăre cerneluri de cuvânt!

Același...

Și încă zbor, prin verticala trupului, cu aripa poverilor de viață!

Cu soare-mi ard pământul dintre coaste, să te eliberez, scânteie!

Nici cerul tot nu-s ochii mei, lumina adorată a stelelor deodată!

Desfid infernul, raiul și creațiunea pentru emoția unui respir din tine, nemodelare de a fi!

Din sânii tăi de căi lactee, înșir, în constelații, lumini de ani povară, până când aripa ce zboară își scutură pământul de odinioară.

Și sorb, dintr-un sărut de zare, preaplinelor de buze arome nefirești, în risipiri de haos, când naștere îmi ești, iridacee fină sub lira corzilor de tină.

Dar nu, nu eu sunt cel ce zboară, cu cosmosul scâncind sub coapse sângerii!

Eu sunt doar spațiul gol, prin care tu pășești și-arunci semințe de mister din bolul univers, pentru ca ochii mei nedăruți cu viață, să răsară printre grădini cu stele, din moarte albe file.

Și mă rescii, din lut primar și efemer, în versul singular al unei cosmice poeme! ...din care roade nepăsător același vierme...

Lumea Nouă...

Acolo unde se întâlnesc două furtuni, se rup oasele ființei. Atomii se agită în recompuneri misterioase, ochii sorb, în valurile lor, adâncimi de nerăspunsuri; Până unde se întinde această plajă a contrariilor?!

Timpul e un soldat prost îmbrăcat, care poartă războiul prezentului, cu rănile trecutului, spre un viitor funest. Aici, aici e Lumea Nouă...

Secunda asta a murit în mine, până la albul infinit.

M-am scaldat în laptele viitorului și deja miros a trecut...

Timpul agonizează la picioarele mele, mi-e atâta milă de neputința lui, încât.. am murit... am murit instantaneu, ca sa pară suferința lui o speranță de mai bine. Ne desparte o veșnicie! În Lumea Nouă, toate sunt contrarii...

VERONICA BĂLAJ – portret de bilanț:

„CRONICI – DIALOGURI – CONFESIUNI”

(Editura Castrum de Thymes, 2023, 297 p.).

Recenta carte a poetei, prozatoarei și jurnalistei timișorene VERONICA BĂLAJ (7 octombrie 1946, Târgu Mureș) este o culegere de **Cronici. Dialoguri. Confesiuni** (Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2023, 297 p.). Mai exact zis, o carte recapitulativă, bilanțieră, în care sunt adunate, mai întâi, *Cronicile* despre cărțile de poezie, proză și interviuri apărute în anii 2018-2020 (pp. 5-177), apoi *Dialogurile* (pp. 179-260) purtate cu d-sa (de Remus Valeriu Giorgioni, Mariana Kalkan, George Motroc, Ana Moroșanu Magdin, Emilia Țuțuianu și Ioan VasIU), în sfârșit câteva *Confesiuni* (pp. 261-286), la care se mai adaugă (desigur, în ultimul moment!) o ADDENDA cu câteva ecouri la traducerile din poezia sa în spaniolă de către Carmen Bulzan, în antologia „*Poeme peregrine/Poemos peregrinos*” din 2022 (lipsesc ecourile la cartea „*Ochiul fantast / Ojo fantaseador*”, cu o prefață a noastră, reeditată la Editura Kult în 2023, după ce, în urmă cu un an aceasta apăruse în America de Sud, în ediție română-spaniolă, „*Ochiul fantast/Ojo fantaseador*”, Editura Independently Poetry, Cima Collection, Santiago de Chile, 2022). După ce îi mai apăruse în română-franceză volumul de poeme „*La porte du soleil*” („*Stellamaris*”, Brest, France, 2021)... În urmă cu câteva săptămâni, a fost lansat la Timișoara și noul d-sale roman „*Rotirea neamurilor*”...

Prodigioasă și mereu în vervă, jurnalista, poeta, prozatoarea Veronica Bălaj, având la activ peste 40 de apariții editoriale, laureată în mai multe rânduri a UR și UZPR, și-a lansat o parte din cărți în străinătate, de la Bruxelles la New York, de la Neuchâtel (Elveția) la Viena, de la Roma la Montreal, de la Budapesta la Ierusalim, de la Madrid la Tel-Aviv, obținând premii și diplome de la Festivaluri Internaționale și Academii, de la Universități și Asociații de scriitori etc. Este membră a Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Canada, a Asociației „Aut Pro Rom” din Austria, a Asociației Internaționale „Athor” din Roma, precum și membră a Academiei Româno-Americane și a Academiei „Citta di Roma”. Între premiile ce i s-au decernat reținem: Premiul „Pro Cultura” acordat de Radio România, Timișoara (2018); Premiul de Excelență al UR, Filiala Timișoara (2000); Premiul Festivalului Internațional de Poezie DON LUIGI di LIEGRO – Roma (2008); „Diploma di Mérito” conferită de Accademia „Citta di Roma” (2008), Diploma de merit a Asociației Scriitorilor din Spania; Diplomă la „Nikolaus Lenau Festival”, Viena; „Cerneala albastră”, Tel-Aviv; Diploma Asociației Literare din Montreal, Canada etc.

CRONICI. DIALOGURI. CONFESIUNI (2023) este o primă carte care încearcă, după o concepție structurantă proprie, să pună oarecare ordine în receptura critică a d-sale din ultimii ani (în anii din urmă, am mai recenzat astfel de cărți marcând diferite jubilee: Radu Ulmeanu, Ștefan Ion Ghilimescu, Tudor Nedelcea, Stan V. Cristea – chiar noi, în 2022, am editat lucrarea „*Eminescu – Blaga – Arghezi*” în care am inserat cronicile la cărți pe aceste teme, inclusiv ale noastre, apărute în ultimele două decenii). Nu sunt de neglijat asemenea „bilanțuri”, asumate cu responsabilitate scriitoricească și nu pe latura satisfacerii de orgolii, mai ales când acestea dau seama despre activități bibliografice de reținut, asupra cărora s-a pronunțat critica literară din perioada respectivă. Un prim portret îl avem în articolul mai amplu „Profil – Veronica Bălaj, în *contrejour*”, semnat de universitara Mirela-Ioana Borchin (viitoarea Dorcescu) în primăvara lui 2017, apreciind la mureșeanca timișorizată „o sensibilitate profund afectată, dar la fel de profund recuperată”, deopotrivă spontaneitatea și gravitatea, „inocența feciorelnică” precum și „capcanele provocatoare ale unor solilocvii destinate comunicării elitiste” – „mare om de cultură, scriitoare, jurnalis-

tă, și un om de calitate rară, o româncă de succes, cu care ne mândrim în lume” (pp. 21-27). De reținut și aprecierea criticului Marian Odangiu din recenzia la „*Solilocvii/ Soliloquies*” (2016): „Aproape toate cărțile publicate în ultimul deceniu de Veronica Bălaj, fie că vorbim de volumele de poezie, fie de cele de proză scurtă, de romane ori de interviuri, au fost traduse în franceză, engleză, italiană, germană, spaniolă, maghiară și chiar ebraică (!) Din acest punct de vedere, autoarea este, de departe, unul dintre exemplele de urmat pentru ceea ce înseamnă managementul cultural asigurat propriei creații, participările scriitoarei la manifestări și lansări de carte în mai toată Europa și America (îndeosebi în Canada și Statele Unite) asigurându-i nu doar notorietatea internațională, ci și numeroase premii și distincții obținute în Austria, Belgia, Elveția, Franța, Israel, Italia, Ungaria ș.a.m.d. Atitudinea este în mod etimologic exemplară: fără a beneficia în niciun fel de sprijinul autorităților ori structurilor autohtone ce au ca obiectiv tocmai promovarea în străinătate a culturii naționale de azi...” (*Peisaje canadiene*, în vol. „*Arhipelagul de hârtie*”, BrumaR, 2021.).

Îndeobște cunoscută mai mult, zicem noi, ca poetă de real talent și jurnalistă de vocație, dna Veronica Bălaj reproduce, pe manșeta copertilor, două texte critice, unul aparținând criticului literar Alex Ștefănescu (vol. „*Podul soarelui*”, 2017), celălalt, mai tânărului Daniel-Cristea Enache (comentariu la volumul „*Cotidiene pariziene*”, 2020). Dacă Alex Ștefănescu aprecia modul de a scrie „direct și exuberant (...) cum rar se mai întâmplă în poezia de azi”, autoarei potrivitându-i-se ca motto cunoscutul vers blagian „risipei se dedă floralul”, Daniel Cristea-Enache vedea, dimpotrivă, la autoarea evocărilor pariziene „o poezie elaborată, căutând naturalețea și fluenta limbajului tranzitiv”, o naturalețe „atent regizată” în compoziții „ingenioase”, de o „percepție proaspătă” cu reverberații „livrești”, cultural-istorice și chiar mitologice, ilustrând modelul „optzecist” al unei poezii pline de viață, nelipsită de „reflecție” și „autoreferențialitate discretă și subtilă”, volumul întreg meritând „atenția criticii și a publicului cititor”...

Am scris și noi, în mai multe rânduri, despre cărțile de poezie, romanele și interviurile d-nei Veronica Bălaj, texte pe care avem bucuria de a le regăsi reproduce la pp.28-62. Este vorba de cronicile: „*În căutarea amintirii pierdute: Veronica Bălaj: «Cotidiene pariziene»*”, un text mai amplu din care s-a născut și prefața mai redusă „*Prozo-poemele*” vieții în *sublimări mitologice (spirit liturgic și orfism)*, la antologia română-spaniolă „*Ochiul fantast / Ojo fantaseador*”, apărută la Santiago de Chile în 2021 și în 2022 la Editura Kult din Drobeta Turnu-Severin. Urmează, inserate, cronica la reportajele devenite „amintiri” din culegerea „*Restituiri culturale bănățene*” și comentariul la cartea de proză (*Raftul cu literatură pandemică, luați cu încredere!* Veronica Bălaj - „*Tatuaj interior*”). Mai era de inserat și cronica la romanul „*Amiază nevindecată*”, roman din 2019, despre care am scris cu plăcere, prin acesta redescoperind talentul de prozatoare al scriitoarei de la Timișoara, despre care știam mai de mult, dar despre ale cărei cărți încă nu scrisesem.

Despre romanul de călătorie pe un vas elegant (croazieră în apele Italiei), „*Amiază nevindecată*”, citim cu plăcere cronica poetului Eugen Dorcescu, apreciind scrierea drept „un roman existențial” care „creionează, cu talent și meticulozitate stilistică și compozițională, încă un episod, consistent, convingător artistic, din dureroasa poveste a heideggerienelor «ființe-întru-moarte», cărora autoarea le refuză șansa de a fi, sau de a deveni, cât de cât, de pe iluminarea unui umanism teocentric, «ființe întru

mântuire» (cum îndrăznim noi a-i numi pe cei sortiți morții)”, „roman rezistent la eroziunea timpului (roman cronofil, spre deosebire de eroii săi cronofobi), roman realist și himeric, în egală măsură.” („*Banatul azi*”, anul 7, 2021, 4 aprilie, p. 13). Despre acest roman au mai scris: Mihaela Albu (socotindu-l un „*corsi et ricorsi* al întâmplărilor vieții personajelor”, având „știința analizei psihologice ori cea a descrierilor”, în tradiția „romanului psihologic interbelic”), Daniel Luca („*Fantasma iubirii*”), Galina Martea („*lucrare de excepție*”, care „te predispune la confesiune”) ș.a.

Despre volumul „*Cotidiene pariziene*” sunt reproduse cronicile scrise de Adrian Alui Gheorghe („*carte de reținut*”), Ada D. Cruceanu („*Solar-temătoarea poezie*”), Victoria Milesescu („*Călătoria – cunoaștere și autocunoaștere*”), Adrian Dinu Rachieru („*Veronica Bălaj sau poezia caleidoscopică*”).

Iar despre proza-jurnal „*Tatuaj interior*” recitim cronicile semnate, iarăși în ordine cronologică, de subsemnatul, acad. Liviu Pendefunda („*cronica de necesitate*”), acad. Mihai Cimpoi („*însemnări existențiale*” amintind de romanul lui Camus, din timpul ciumei din Oran) sau Galina Martea („*umanitate claustrată în pereți dezolanti*”).

În tot acest timp, dna Veronica Bălaj a editat „*restituirile*” sale bănățene despre care scriu pagini interesante Silvia-Gabriela Almăjan („*memorabile interviuri*” cu *Mircea Șerbănescu, Eugen Todoran, George Uscătescu, Octavian Paler, Gerda Barbilian, Anavi Adam, Damian Ureche, Lelia Rugescu, Erika Scharf, Grigore Vieru, Ana Simion, Violeta Dumbrăveanu, fiica poetului, Alexandru Jebeleanu, Anișoara Odeanu, Sofia Arcan*), Victor Rusu („*reporteră perfecționistă la gradul cel mai înalt*”, „*pertinente, sărbătorești considerații critice*”, „*interviuri/ convorbiri de referință*”), Cornel Ungureanu („*universul românesc al dialogurilor*”, „*o fericită formulă românească, una atât de necesară celui ce vrea să regăsească adevărata istorie a literaturii*”).

Dialogurile și confesiunile vin să alcătuiască un portret vivace, de mare freamăt emoțional al jurnalistei și scriitoarei, care a excelat, după cum observă Ioan VasIU în dialogul realizat, „între unele hertziane și pagina scrisă”. Este, altfel zis, vorba despre „una din marcatele personalități bănățene din lumea scrisului, radioului și televiziunii”, „o veritabilă personalitate culturală din zona Banatului multicultural”, cum scrie Emilia Țuțuianu, în convorbirea avută (vol. „*Azi despre mâine*”, Eikon, 2017), provocându-și interlocutoarea la lămurirea legendei biblice referitoare la Veronica de pe Via Dolorosa, mai exact la „*rezonanța*” pe care acest nume îl are în sinea autoarei, care, măgulită, spune:

„L-a ales (numele, n.n.) bunica mea. Veronica a fost o curajoasă (...) Cum s-o definim altfel, de vreme ce când Iisus își ducea crucea și toți aruncau cu pietre (nu chiar toți, n.n.), urlau, aruncau cu venin până la cer, ea și-a scos năframa albă, pregătită pentru nunta sa și i-a dat-o lui Iisus să-și șteargă fața?! Figura lui a rămas imprimată pe năframă iar Iisus i-ar fi spus: «Femeie, pentru darul tău, eu îți dau în schimb chipul meu!» Am scris, cu mult înainte de-a merge în Israel, un poem dedicat Veronicăi, așa cum am scris, în volumul «*Băutori de nepăsări*», și un poem despre *Muntele Măslinilor*...”

Cam ceea ce observasem și noi în nostalgic-doloricele „*prozo-poeme*” pariziene, adică o mai subtilă „*idee de redempțiune, de eliberare și mântuire*”, apreciind poezia Veronicăi Bălaj drept „o lirică – *de profundis* - a faptului de viață și ipostazelor deambulatorii cotidiene, cu engramări orifice și liturgice.”

Zenovie CĂRLUGEA

ATITUDINI

PRETINSE

„inexactități și confuzii de ordin biografic, ideatic și stilistic”...

Aflu cu întârziere că, în lucrarea sa *Basarabia eminesciană* (Ideea Europeană, eBook, 2020), dl THEODOR CODREANU mă citează în subsolul paginilor 103-104, după o lectură a lui Nicolae Georgescu la cartea mea *Mihai Eminescu. Drumuri și popasuri în Gorj* (2016). În legătură cu sejurul Poetului din vara lui 1878 la conacul din Florești – Dolj (azi Gorj) al amicului său junimist Nicolae Mandrea, dl Codreanu merge pe ideea sugerată de D. Vatamaniuc în „Publicistica lui Eminescu” (Minerva, 1996, p. 21), „tâlcul expedierii poetului la moșia junimistului Nicolae Mandrea” - scrie d-sa - fiind „un mod de a nu-i stârni susceptibilitatea; traducerea (cărții lui Hurmuzachi, n.n.) o putea face și în București, nu neapărat să fie trimis la țară”, conform celor scrise de D. Vatamaniuc, la pagina sus-menționată. Însă, cum se știe, fusese și recomandarea expresă a doctorului Wilhelm Kremnitz, cumnatul lui Maiorescu.

În documentarul nostru, am evitat divagările asupra jurnalisticii (deși am urmărit într-un capitol final menționarea „Gorjului, Târgu-Jiului și a lui Tudor Vladimirescu” în gazetăria eminesciană) și ne-am concentrat *ad rem* pe „sejurul floreștean” al poetului, petrecut în iunie-iulie 1878, pe locurile și realitățile cunoscute de poet în valea Gilortului, pe trecerea poetului prin Gorj în două rânduri (toamna lui 1866, venind de la Rășinari, și în vara lui 1878), pe scrisorile trimise (unele) de aici prietenilor săi, pe dorința de a călători la Craiova și în Țara Severinului, în sfârșit, pe documente și manuscrise care au legătură cu datarea respectivă.

„Evocatorii gorjeni evită a intra în miezul semnificației prezenței jurnalistului Eminescu la moșia lui Mandrea (chiar și Liviu Poenaru, la dojana lui Petre Popescu-Gogan!), optând pentru priveriștea romanțioasă a «concediului» pe care și l-a permis poetul în cele două zbuciumate luni de vară, când se decidea soarta Basarabiei (Congresul de la Berlin, n.n.). Printr-o «precauție» demnă de vremurile când s-a editat vol. X de *Opere*, gorjenii văd un Eminescu «enclavizat» în euforie, rupt de ce se întâmpla în realitate. Sau cum spune N. Georgescu: «Dânșii se situează, însă, în altă paradigmă» decât a ziaristului preocupat de soarta Basarabiei». Mai mult, Cărlugea pare a fi atins de teama de a nu fi pus în categoria celor „incorecți politic” în caz că ar susține ideea unui „exil” din București, precedând scoaterea din ziaristică la 28 iunie 1883! N. Georgescu însă evaluează corect că Eminescu nu putea fi «enclavizat», izolat de ce se întâmpla la Berlin și București, preocupându-se de aventuri erotice și terminând de tradus aproape 400 de pagini în două luni!» Estimp, Cărlugea se iluziona cu inexactități și confuzii de ordin biografic, ideatic („Transcenderea filosofiei clasice în filosofie metafizică”?) și stilistic, ba dând ca autentică o fotografie a poetului de la Florești (ceea ce Șerban Cioculescu spulberase de mult?!”) (Th. Codreanu, *Basarabia eminesciană*, eBook, 2022, notă de subsol, pp. 103-104). Așa să gândească un „academician” care ar fi citit cartea? Mă îndoiesc, de vreme ce aveam față de dl Codreanu altă părere... Parcă dl acad. Mihai Cimpoi a citit altfel cărțile mele, despre *Dicționarul EMINESCU* din 2020 scriind elogios în hebdomadularul Uniunii Scriitorilor din Chișinău, „Literatura și Arta”, la 11 iunie 2020, p. 5: „Oamenii din viața și vremea lui Eminescu «într-un portret vibrant»” ...

Deduc, măcar din ultima imputare (aș fi dat „ca autentică o fotografie a poetului de la Florești”!), că dl Codreanu, între timp academician de Chișinău, nici nu a citit pur și simplu lucrarea mea *MIHAI EMINESCU – DRUMURI ȘI POPASURI ÎN GORJ*, editată de CJCPCT Gorj, unde la paginile 84-86 nu numai că reproduc fotografia publicată

în „Ramuri”, din 15 octombrie 1968, dar precizez și că „portretul publicat de redactorul Mihai Duțescu – nimeni altul decât nepotul tinerei văduve Elena Duțescu, pretinsa iubită de o vară a poetului nostru – s-a dovedit a nu fi al lui Eminescu, ci al unui tânăr trecător prin Gorj: argumentul principal fiind lobul lipit al urechii (ca la daci, cum se spune, observația lui Cioculescu), față de cel liber din portretele cunoscute ale poetului (1869, 1878, 1884, 1887). / Dacă se compara portretul lui Eminescu, realizat la București la 27 februarie 1878, la insistențele lui Titu Maiorescu (v. „Însemnări zilnice”), cu cel «descoperit» de adolescentul Liviu Sgaibă (elev), se poate vedea că este vorba de o mistificare.” După care ne pronunțăm asupra unor „romanțări auriculare” dezvoltate de unii comentatori în legătură cu „episodul Florești”, corectându-le punctual. Și așa mai departe... (*O mistificare iconografică*, pp. 84-86).

Atunci, câtă vreme nu a citit cartea, scriind cu sugestiile altora, de unde insinuarea dlui Th. Codreanu cum că subsemnatul mă *iluzionam* în documentarul meu cu... *inexactități*, când personal ținem atât de mult la rigoare și acuratețe informațională! Sper că dl Codreanu are proprietatea termenilor, citatul cu „transcenderea filosofiei clasice în filosofie metafizică”, care mi se atribuie în paranteză, aparținând de fapt regretatului prof. dr. Petre Popescu-Gogan, care vorbea de „marea explozie” creatoare a Poetului din anii 80 (ai sec XIX) când ar avea loc „transcenderea faptelor de viață și de istorie în poezie elevată”, cu alte cuvinte „de transcendentarea poeziei în filosofia-poezie și a filosofiei clasice în filosofie metafizică. Anii 1878-1879 sunt anii marilor metamorfoze anunțate de poet...” (P. Popescu-Gogan, *Postfață* la: „Liviu Poenaru, *Eminescu la Florești*”, Ed. Centrului Județean al Creației Gorj, 1995, p. 110). De altfel, noi nu fusesem de acord cu ideea „exilului floreștean”, nici cu ipoteza lansată de dl Popescu-Gogan de a fi identificat greșit persoana lui Eminescu într-o imagine de grup din epocă (la dezvelirea statuii lui Heliade Rădulescu din Piața Universității din București, duminică 22 noiembrie 1881, poetul situându-se de fapt în gruparea conservatoare avându-l în frunte pe Titu Maiorescu – v. *Mihai Eminescu – album portretistic comentat. Iconografie autentică & falsuri*, CJCPCT Gorj, Craiova, 2023, pp. 32-37, 96). Vezi și Ion Cârnu, „Prezen-

ța poetului”, în „România literară”, 31 mai – 6 iunie 2000, p. 11)...

Alături de această iluzionare „ideatică”... ce mi se pune în condei, odată cu „atribuirea”... falsului iconografic incriminat de noi și în alte lucrări (a se vedea: *MIHAI EMINESCU – DICȚIONAR MONOGRAFIC. Oamenii din viața lui*”, Tipo Moldova, 2020, apreciat la adevărata dimensiune valorică de acad. Mihai Cimpoi, Gheorghe Grigurcu, Ana Selejan, Tudor Nedelcea, Florian Copcea și alți critici, precum și recentul album *MIHAI EMINESCU – Iconografie autentică & falsuri*”, despre care iarăși s-au scris cronici importante, nu înțelegem la ce alte „confuzii de ordin biografic, ideatic și stilistic” se referă dl Codreanu, care în materie de Eminescu și-a permis să fabuleze, făcând din boala poetului „o chestiune politică”, vorba lui N. Manolescu dintr-o luare de atitudine pe această temă, - gazetarul incomod devenind „deținut politic” ce trebuia eliminat fizic nu numai din viața publică, perseverându-se, într-o insidioasă argumentație de tip *puzzle*, „pe drumul transformării bolii lui Eminescu dintr-o problemă medicală într-una politică”, de la Octavian Vuia, până la D. Vatamaniuc ș.a. („România literară”, nr. 34/2000). „Internetul e dolda de erori pe care, din nefericire, le-am regăsit reproduce, identic ori aproximativ, în manuale și lucrări ce se vor a fi destinate unui public elevat...” , observa recent și dr. Richard Constantinescu, într-un serial despre medicii care l-au consultat și tratat pe Poet (în „Viața medicală”, vineri, 18 februarie 2022).

S-a exagerat mult în această chestiune, printr-un comentariu de istorie literară dezvoltat ca „ipoteze de lucru”, ba chiar scenariu rămase la jumătate ori înfundate din lipsa de probe, crezându-se a ieși cândva din arive. O lucrare venită la timp și în „contrapartidă” (după volumul *Maladiile lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, editată de Fundația Națională pentru Știință și Artă, din 2015) – dar care se pare că nu este cunoscută! – fiind aceea a prof. univ. dr. psihiatru Gavril Cornuțiu, *Tragedia și suferințele omului Mihai Eminescu. Ultimii șase ani de viață* (2016). Autorul a murit la datorie, în 2017, în urma unui infarct suferit în timpul derulării unui Congres medical la Timișoara... Oricum, timpul va limpezi și această „chestiune” atât de controversată privind boala și moartea / „asasinarea” poetului, într-un mod concertat și în vremuri destul de tulburi, printr-o conspirație iudeo-masonice cu implicații până la Palat, unul din acești asasini fiind însuși Titu Maiorescu, apoi prietenii de la „Societatea Carpații”... Un „asasinat” descoperit... la peste o sută de ani de la moartea poetului și care a devenit „cultură de internet”, măsluind adevărurile/ evidențele în oglinzi strâmbe, „transmoderniste”...

A se vedea, în lucrările noastre citate, atitudinea luată și față de alte „mistificări” din iconografia eminesciană, cu probe la vedere, precum și asupra unor „interpretări” din biografia poetului... Atunci de unde părerea *ab irato* a dlui „academician Th. Codreanu” – autor din 1984 până azi a nu mai puțin de 12 lucrări despre „fenomenul Eminescu”! - privind pretinse „inexactități și confuzii de ordin biografic, ideatic și stilistic” în lucrarea noastră pe care nu a citit-o, iar dacă a avut-o în mână, a frunzărit-o desigur cu dispreț „de feudă”, exprimându-se în consecință cu impolitețe vădită (poate și de aceea, ca să negrească tot ceea ce i-ar putea bulversa „scenariile”, „ipotezele de lucru”, coloratura *ideologică* a demersului său critic! Ceea ce ne determină să revenim punctual)... fie și în note de subsol!

Adică, vorba lui Maiorescu, nefiind... „în chestie”!

Zenovie CĂRLUGEA

Sau scriind despre „*Pulbera de aur*” (2020), în eseu „*Petru Ursache – Omul bun al culturii românești*”, conchideam: „Iată-l, așadar, și în această a 16-a carte postumă, pe profesorul și gânditorul Petru Ursache drept un spirit de asumată altitudine intelectuală, mereu într-un dialog nemijlocit și analitic cu marile valori culturale ale neamului românesc, apărător intransigent al tradițiilor culturale într-o turbure actualitate, *spirit de veghe* la hotare culturale de neam românesc, analist etno-folclorist (și în varii domenii conexe) de limpezimi academice, cu o mirobolantă dezvoltare a ideilor, scriind cu cerneala

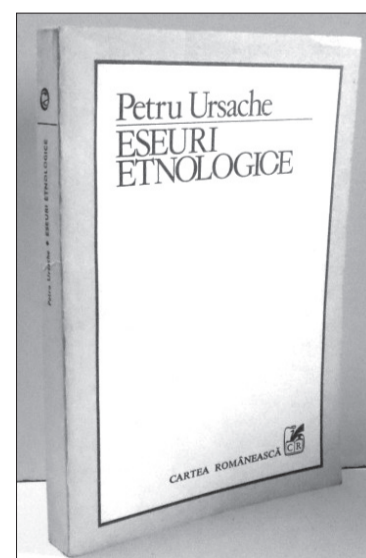
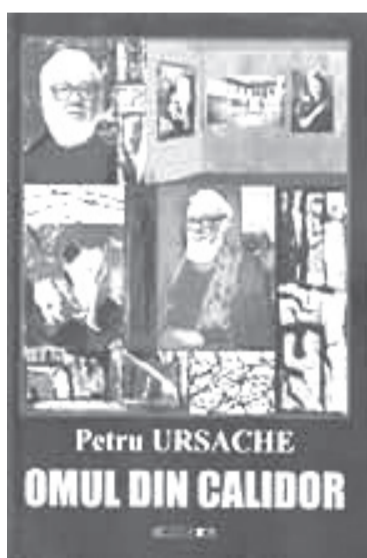
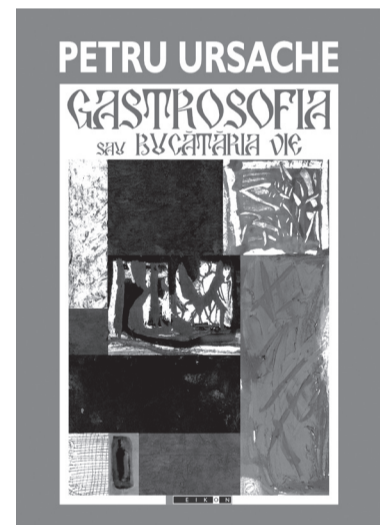
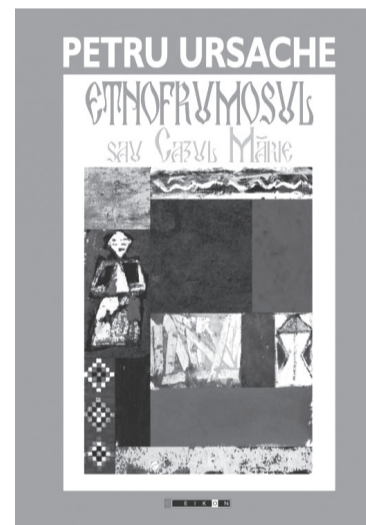
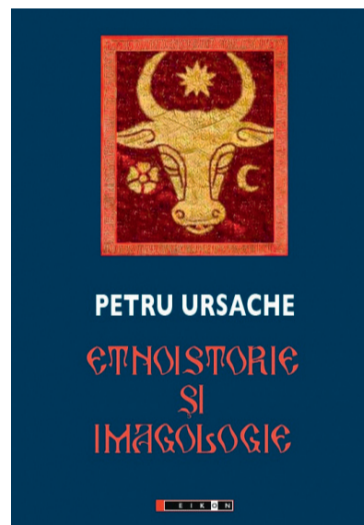
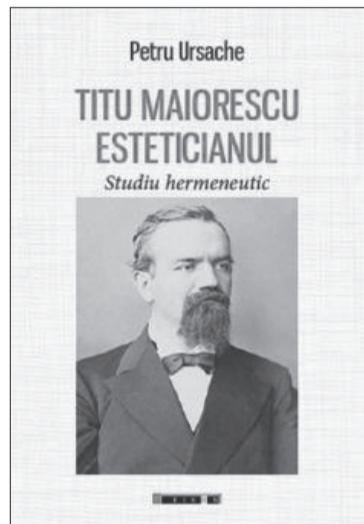
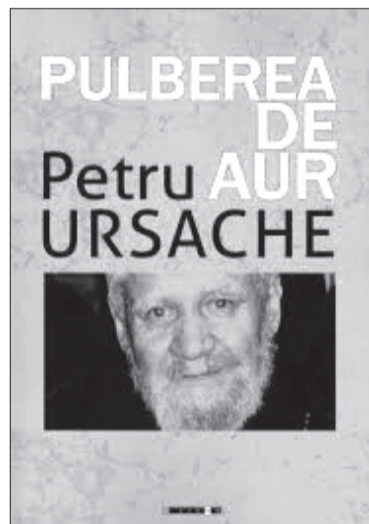
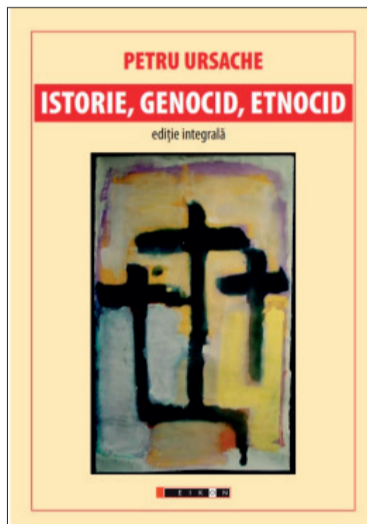
de suflet a credibilității și cu conștiința unui nepătat românism./ În neașezatele vremuri ce le trăim, călăuzitoare fie-i amintirea!” (*Ib.*, nr 4/2020).

Albumul documentar de față cuprinde articole (cronici, recenzii, evocări, însemnări) ale unor autori prezenți și în lucrarea de profil precedentă: *Paul Aretzu, Jordan Datcu, Gheorghe Grigurcu, Cornel Nistea, Marin Ifrim, Ioan Cr. Teșu, Mircea Popa, Adrian Dinu Rachieru, Valeria Manta-Tăicuțu, Remus-Valeriu Giorgioni, Leonard Gavrilu Vasile Gogea, Lucian Mănăilescu, Ion Lazu, Alexandru-Ovidiu Vintilă* șamd.

Există și nume de cronicari noi, precum *Dan Anghelescu, Lorena Craia, Ana Dobre, Iulian Chivu, Zenvovie Cărlugea, Ion Țicalo, Vladimir Udrescu, Lucian Vasiliu, Sterian Vicol, Paula Romanescu, Florentin Popescu, Virgil Rațiu, Dumitru Ungureanu* ș.a. Precum prezintă este și Magda Ursache cu mai multe articole, în cele două cărți, precizând într-un „Epistolion” din recenta culegere-album: „Am încercat în tot timpul ăsta, de aproape zece ani, să nu pun pe umerii prietenilor o povară grea: moartea lui și durerea mea. Însă ei n-au dorit să mă lase singură.”

Nu, Magda Ursache, nu ai fost și nu vei fi niciodată singură, nici în privința operei tale, dar mai ales în admirabilul „omagiu de suflet” pe care îl aduci, iată, la zece ani de la despărțirea de „Cărturarul cu privire albastră” / „Omul Bun al Culturii Românești”, a cărui statură este mereu trează și mereu în strălucire la hotarul valorilor și spiritualității românești, răspunzând, prin întreaga sa viață și cu toată opera, în acest început de mileniu III globalizant, unor mari provocări, incitări, re-așezări ideologice și doctrinare...

Portal MĂIASTRA

Trimestrial de cultură editat de
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU PROMOVAREA ȘI CONSERVAREA CULTURII TRADIȚIONALE GORJ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
cu sprijinul CONSILIULUI JUDEȚEAN GORJ

COLEGIUL DE REDACȚIE:

GHEORGHE GRIGURCU – președinte de onoare
MIRCEA POPA

NICOLAE DRAGOȘ, NICOLAE GEORGESCU, CONSTANTIN E. UNGUREANU, MARIN IANCU, MONICA GROȘU,
LUCIAN GRUIA, AURELIU GOCI, IOAN ST. LAZĂR, NICOLAE MAREȘ, ION MĂRGINEANU, TUDOR NEDELCEA,
MIRCEA M. POP, ALEX GREGORA, ION TALOȘ, ZOIA ELENA DEJU, FLORIAN COPCEA.

Director de proiect: ZENOVIE CĂRLUGEA

Tiparul: S.C. TIPOGRAFIA PROD COM S.R.L. Târgu Jiu
Tehnoredactare: RODICA TEIȘI

MAGDA URSACHE: **„PETRU URSACHE.
CĂRTURARUL CU PRIVIRE ALBASTRĂ.
Omagiu de suflet”**
(Editura EIKON, București, 2023, 491 p.)

După ce, începând din ziua fatidică de 7 august 2013, cunoscutul Petru Ursache a devenit, prin eroare și băjbăială medicală, „Dalbul de pribeag”, la nici trei luni după împlinirea vârstei de 82 de ani, devotata sa consoartă și scriitoare de atitudine, D-na MAGDA URSACHE, i-a cultivat amintirea în mod excepțional, fără precedent, după câte știm noi, în cultura românească.

Singura „rană luminoasă” din viața d-sale, Petru Ursache a fost deopotrivă omul pereche într-un destin fabulos de familie și adevărat *mentor* pe multiple planuri, de unde incomparabila pierdere suferită, cu credința jumătății rămase că sufletele lor se vor reîntâlni într-o viațuire eternă: „Bătrânul m-a sfătuit cum să trec peste eșecuri, ca să nu le spun dezastre. A făcut în așa fel încât în viața mea să fie mai multă bucurie decât suferință, mai multă fericire decât durere. A făcut în așa fel ca eșecurile noastre profesionale, ale lui și ale mele, să pară un fel de glume proaste ale politrucilor. M-a lăsat să cred că nu voi fi perdantă pe viață. Poate că a auzit «sunetul» prozei mele din *Astă-vară n-a fost vară...*, dar iluzia asta m-a salvat. Iubirea lui îndelung răbdătoare, îndelung binevoitoare, îndelung altruistă. Așa cum scrie la *Corinteni*, 13, 4-8: «Dragostea nu cade niciodată.»

Și încă, din aceleași *Speranțe și exasperanțe*, care țin loc de prefață: „Era dăruit cu harul blândității și al smereniei Bătrânul meu. Avea îngăduință pentru colegii mai tineri și mai «prosticeji». Dar n-a mers pe calea toleranței. Pe activiști și pe securiști nu i-a tolerat (vedeți numele lor în cărțile lui Luca Pițu, n.n., ZC). Îngăduința n-a considerat-o bună în cazul lor. Îi cunosc bine și fața blândă, și fața categorică./ Conștiința etică i s-a părut mai importantă decât cea civică.”

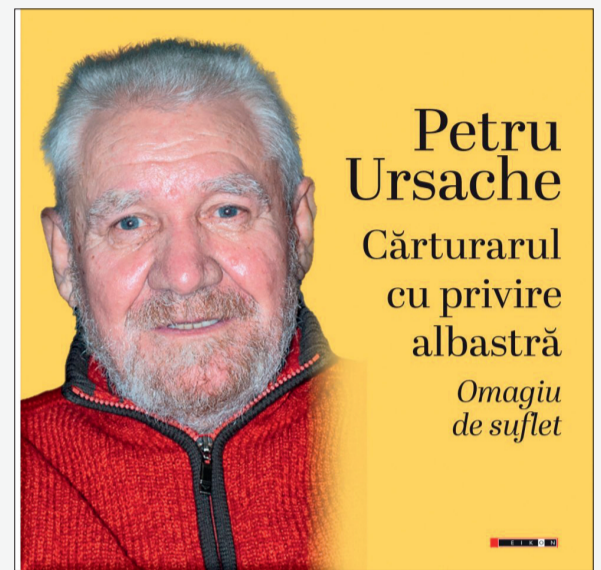
Refuzând traiul de lux, pe care mulți sub valoarea lui îl aveau prin pragmatism, delațiuni și complicități, profesorul și gânditorul a rămas, așadar, simplu membru în „Clubul păguboșilor” fondat de Paul Goma... Multe aspecte din viața de familie („familie de scriitori” – Iordan Datcu), cu implicații sociale, culturale, politice, se pot găsi în cărțile de atitudine ale prozatoarei și diaristei Magda Ursache, precum *Universitatea care ucide* (1995), *Strigă acum...* (2000), *Rău de România* (2003), *Bursa de iluzii* (2005) ș.a.... Și, în ciuda îndemnului paulin privind iertarea” venit din partea duhovnicului pr. univ. dr. Ioan Teșu, scriitoarea nu poate uita/ ierta mârșăviile și mizeriile

unor contemporani, mereu activi în dimensiunea lor „diavolească”, „dobitocească” și „omenească”, mai puțin în trăire „duhovnicească” (cele patru feluri e viațuire definite de prietenul de familie, regretatul Vasile Andru).

„Eu m-am simțit atât de bine în cuibul albastru din ochii lui Petru, vreme de cincizeci de ani”, mărturisea autoarea într-o convorbire cu Caterina ei, din viața căreia Magda U. vrea să facă un roman. Este vorba de metaromanul în două volume scris la vreme de pandemie, intitulat „*Ars expectandi*” (Eikon, I, 2021, 228 p.; II, 2022, 321 p.), dedicate, pe rând, „lui Petru, într-adins” (I) și „lui Petru, mereumereumereu, într-adins” (II), nimeni altul decât „Bătrânul”, iubitul consort, cunoscutul etnosof, estetician, folclorist, filosof al culturii și universitar Petru Ursache, căruia i s-au editat, prin osârdia vrednică împovărate și devotate soții, nu mai puțin de șaisprezece cărți, mai multe decât ar fi tipărit el fiind în viață, după cum s-a exprimat preotul duhovnic Ioan Cr. Teșu de la Facultatea de Teologie a Universității cuzane. Se cuvine să le amintim, cu precizarea că, între cei care „au lăsat cărțile lui Petru să vină la ei”, ne numărăm și noi, prin bunăvoința vrednică editoare, dedicând comentarii unora dintre acestea (lui Petru Ursache noi în dedicam un prim comentariu la volumul „Eseuri etnologice” în „Luceașărul” din 1986): *Etnosofia* (2013), *Gastrosofia sau bucătăria vie* (2014), *Etnofrumosul sau Cazul Mărie* (2014), *Etnoestetica – Mic tratat de estetică a artelor oralității* (2014), *Moartea formei. Eseuri etnologice* (2014), *Antropologia, o știință neocolonială* (2014), *Miorița. Dosarul mitologic al unei capodopere* (2015), *Om din Calidor*, ed II, cu un Cuvânt înainte de Magda Ursache (2015), *Mic tratat de estetică teologică* (2016), *Istorie, genocid, etnocid* (Ed. I, 2017; ediție integrală, 2019), *Titu Maiorescu esteticianul – Studiu hermeneutic* (2017), *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic* (2018), *Înamorați într-o moarte sau erosthanatos la Cezar Ivănescu* (2018), *Etnoistorie și imagologie* (2019), *Pulberea de aur* (2020).

Se adaugă la acestea, cele două cărți-document, în format de album, masive, editate tot la Eikon: *Petru Ursache – omul cel bun al culturii românești. Apaos* (2016, 608 p.) și *Petru Ursache. Cărturarul cu privire albastră. Omagiu de suflet* (2023, 491 p.).

Bucurându-se de o prezentare grafică aleasă și înmănușind scrieri despre cărțile Bătrânului și evocări de suflet, „PETRU URSACHE. CĂRTURARUL CU PRIVIRE ALBASTRĂ” se constituie într-un „Omagiu de suflet” adus marelui etnosof și

gânditor privind valorile perene și specificul românesc, amenințate de tăvălugul globalismului. Bunăoară, Iordan Datcu scria, printre altele, despre „modelul” catalizator Mircea Eliade, căruia Petru Ursache i-a deslușit „sistemul mitologic” (componenta cosmogonică și cea antropologică), din perspectiva sacralului, analizând toate „nivelurile definiției” (mitului) și conchizând că „mitul este povestea unei faceri și o narațiune sacră”: „Conturarea profilului lui Mircea Eliade a necesitat și schițarea portretelor modelelor sale formatoare, a personalităților electivă Mihai Eminescu, B. P. Hașdeu și Constantin Brâncuși” (Iordan Datcu, *Petru Ursache*, Eikon, București, 2016, pp. 68-79). Același autor, cel dintâi monografist („o suis generis monografie” – Leonard Gavriliu), considera lucrarea „Istorie, genocid, etnocid” (2019) „o carte pentru neuitare” (pp. 137-140). Scriind și noi despre această carte zguduitoare, observam că savantul etnolog, esteticianul și istoricul literar „readuce în atenție «tema martiriului» care l-a obsedat pe autor încă din anii tineri, el însuși străbătând «infernul» unei epoci în care abuzurile de orice fel și amputarea morală deveniseră politică de stat. Conștient că «drepturile omului implică necesar și logic drepturile neamului, adică adevărul general uman, același pentru toți, împotriva comunismului distrugător de lume și de istorie», gânditorul Petru Ursache a militat pentru o analiză profundă a mecanismelor istoric-sociale și politico-ideologice, ce-au permis monstruozaitatea unui simulacru de organizare statală, captivă unei rețete totalitare de import și total străină de tradiția românească, generând o societate pe măsura imposturii ideologice cu punct de plecare în «Scriptura stalinistă» (cum aprecia L. Baga în romanul „Luntrea lui Caron”), cu racilele ei prelungindu-se până dincolo de revoluția postdecembristă. Mai concret, după «crima istorică de la 23 august – 12 septembrie 1944», a început procesul de comunizare a României în expectativa unui Occident către care se îndreptau, în zadar, speranțele rezistenței românești. Toată această «radiografieră» lucidă și plină de avertismente amare o întâlnim în cartea lui Petru Ursache, a cărei primă ediție a apărut în 2010, urmată de cea din 2017, iar acum, într-o ediție integrală, la Editura Eikon, în 2019, 582 p.” (*România totalitară: „Istorie, genocid, etnocid” de Petru Ursache*, pp. 41-44, în „Portal-MĂIASTRA”, XV, nr 3/60, 2019).